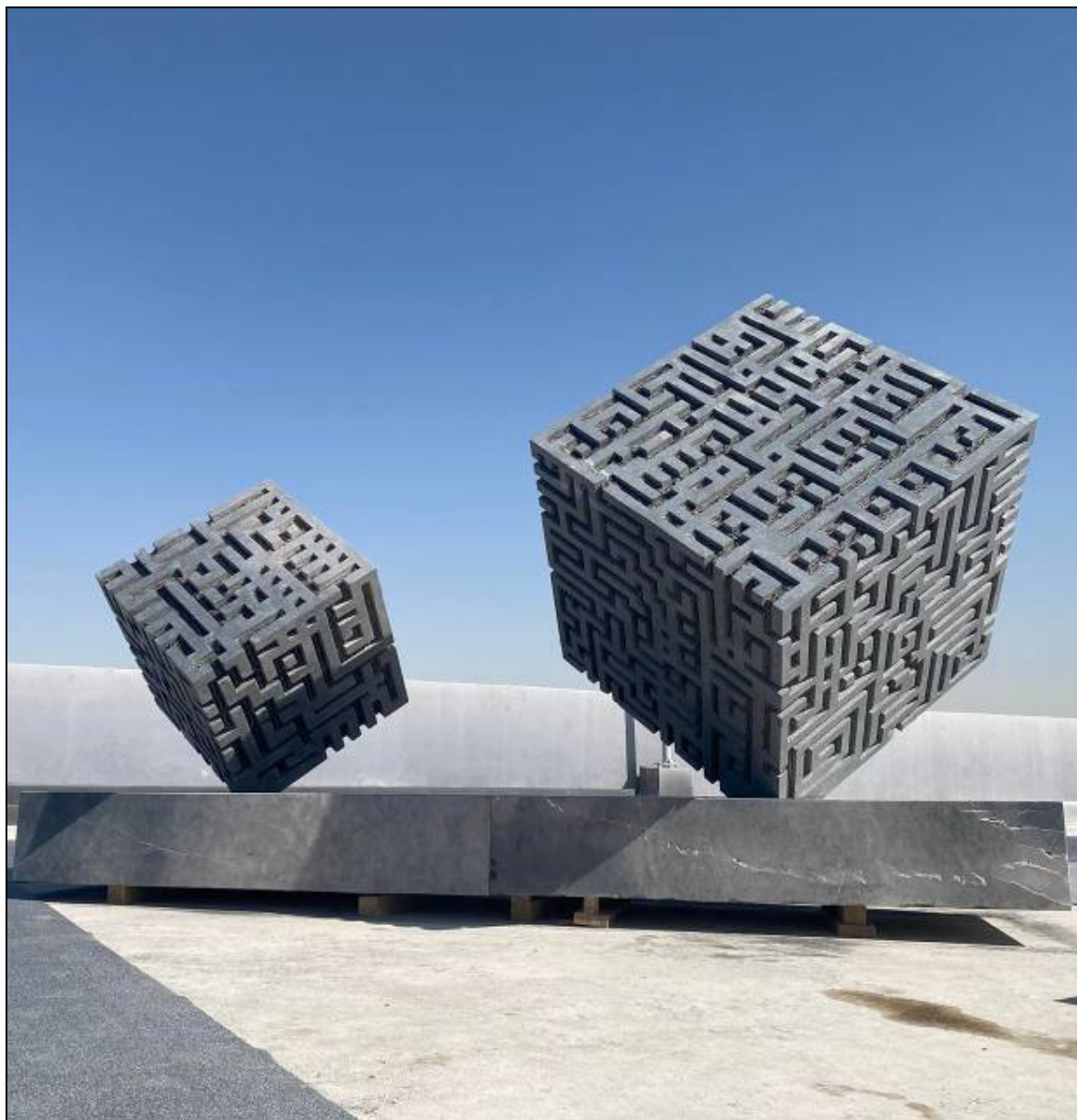

Vatra veche 6-7 Vatra veche

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XIV, nr. 6-7 (162-163) iunie-iulie 2022 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Ana Maria Negară, *Not just eternity, but infinity*, Marmură neagră - Riyadh, Arabia Saudită

Vatra veche dialog cu Ana Maria Negară

SUMAR

Vatra veche dialog cu Ana Maria Negară, de Maria Stanciu/3
Vatra veche dialog cu Zeno Fodor, de Tamara Constantinescu/6
Dicționar esențial (Zenovie Cărlugea), de Florian Copcea/9
Semn. Recurs la Eminescu: rușii, de Aurel Buzincu/12
Eminescu – o fotografie, de Gheorghe Nicolae Șincan/13
Poem de Emilia Amariei/13
Ocean întors. V.A. Urechia, de Cristina-Rodica Mazălu/14
Miezul unui ev aprins. Bălcescu, de Aurel Buzincu/15
Poeme de Dumitru Mălin/17
Memorialistică. Jumalul Elenei-Margareta Ionescu, de Dorin Nădrău/18
Pădurea spânzuraților – roman religios?, de Ionel Popa/19
Eugène Ionesco – Teatrul ocultat, de Dărie Ducan/22
Emil Cioran, în două abordări, de Mariana Pândaru-Bărgău/24
Din tainele biografiei lui Cioran, de Anca Sîrghie/26
Romanul *Doctorul Pascal*, de George Petrovai/28
Poeme de Maria Ieva/29
Corespondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/30
Poeme de Sorin Grecu/31
Nicoleta Drăgan - Variante poetice la Odilon Redon, de Mircea Doreanu/32
Poeme de Nicoleta Drăgan/32
Cronica literară. În așteptarea unei farfurii zburătoare (Răzvan Ducan), de Nicolae Suci/33
Jugul de aur (Mihai Posada), de Lőrinczi Francisc-Mihai/35
Nostalgia unui altădată (Radu Ciobanu), de Silvia Urdea/36
Cuvinte mari... (Valentina Becart), de Mihai Păstrăguș/39
Amintiri din Valea Turcului (Gheorghe Unureanu), de Iulian Cătălu/40
Viața în oglindă (Luminița Potârniche), de Gheorghe Nazare/41
Explozia (Gheorghe Andrei Neagu), de Mioara Bahna/42
Cartea zilelor noastre. Evocări adameștene, de Adrian Simeanu/44
Eseostudii istorice (Camelia Pantazi Tudor), de A.I. Brumaru/44
Peisaje dintr-o carte (Eginald Schlattner), de Gabriela Căluțiu Sonnenberg/45
Încă un roman despre România (Silvia Hildebrandt), de Mircea M. Pop/46
Cabinetul de stampe (Ștefan Ion Ghilimescu), de Zenovie Cărlugea/47
Orizont și stil (Lucian Blaga), de Mircea M. Pop/50
Ecaterina Teodoroiu, Ioana D'Arc a României, de Alexandra Scherer/51
Crâmpie de viață (Jenița Naidin), de Melania Cuc/52
Cu trenul regal prin viața artiștilor (Dumitru Hurubă), de Constantin Stancu/53
Postume. Șapte motive pentru șapte virtuți, de Gheorghe Cutieru/54
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/55
Ansamblul Memorial „Școala Ardeleană”. Idealul ca o instituție, de Nicolae Băciut/56
Grupul Statuar „Școala Ardeleană”, de Ioan Marchiș/58
Monument Memorial „Gheorghe Șincai”. Gheorghe Șincai – renașterea din sfârșit, de Nicolae Băciut/59
Puncte de vedere. Războiul din Ucraina, de Nicholas Dima/60
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/63
Poeme de Emilia Amariei/64
Înălțarea la cer a Domnului, de Florin Bengean/65
Poem de Gabriella Costescu/65
Frânturi de meditație inspirate din Sfintele Cărți, de Valeriu Tănăsă/66
Poeme de Carolina Baldea/67
De Father's Day, Tată, de Maria Cecilia Nicu/68
Poeme de Limona Rusu/68
Medalion 70. Bianca Marcovici/69
Între real și imaginar, de Veronica Pavel Lerner/71
Poeme de Ignatie Grecu/72
Protocolurile de la Toronto, de Eugen Mera/73
Poeme de Daniela Mărginean/74
Poeme de Dumitru Hurubă/75
Starea prozei. Luminița, de Geo Constantinescu/76
Poeme de Ligia Ana Grindeanu/78
Poeme de Gheorghe Jucă/78
In memoriam. Petre – Ilie Birău, de Veronica Pavel Lerner/79
Sculptorul Radu Aftenie, interviu de Anca Sîrghie/81
Poeme de Dan Rujea/84
Șevalet. Suzana Fântănar/85
Cu Dorin Socaci, în patria unei culori..., de Constantin Stancu/86
Literatură și film. Henry Miller lângă oglindă, de Alexandru Jurcan/87
Albatros, de Mara Paraschiv/87
Catrene migrenogene, de Nicolae Mățaș/88
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/89
De la un clasic citire. Constantin Părăian/89
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/90
De la un clasic citire. Francisc Gavriț/90
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/91
Panoramic cultural 2022, foto-reportaj/93
Lecție deschisă, poem de Nicolae Băciut/94

Ana Maria Negară, *Universul*, (machetă pentru sculptură monumentală) gips, 35cm/10cm/27, 2017

Ana Maria Negară, *Floarea Vieții II*, marmură 3m/2,40m/1,20m, Jeddah, Arabia Saudită, 2019

Ana Maria Negară, *Firul Ariadnei*, piatră, 3m/1m/1m, Paphos, Cipru, 2018

Număr ilustrat cu lucrări de Ana Maria Negară

Vatra veche dialog

ANA MARIA NEGARĂ
Sculptorul care dă viață pietrei

Ana Maria Negară e brăileancă, născută la 9 august 1984 (Brăila, România) și este iremedibil îndrăgostită de... piatră! Piatră de textură rară... Ca să fie pe înțelesul pietrei, Ana Maria a parcurs pregătirea liceală în municipiul natal de la Dunăre și apoi a urcat în Capitala Culturii, la Iași. S-a îndreptat către *sculptură* și ca să învingă prejudecățile și să „stăpânească” dialogul cu piatra sau lemnul, după licență, a urmat un master (2008 - 2010) și un doctorat (2014), la Facultatea de Arte Plastice, Decorative și Design din cadrul Universității Naționale de Arte „George Enescu” - Iași. În 2011, a obținut și o bursă de plasament, Galeria „Detras de Rollo” - Murcia-Spania.

În 2010, Ana Maria Negară a fost admisă ca membru al Uniunii Artiștilor Profesioniști (UAP) din România, iar prin ani, a fost prezentă la nenumărate expoziții personale sau de grup. Este deținătoarea unui palmares impresionant, iar sculpturile sale, monumente de for public, sunt risipite în toate colțurile lumii; din Brăila la Iași, București, Ploiești, Tg. Jiu, Deva și Craiova; din România la New Hampshire - U.S.A., Israel, Italia, Egipt, Oman, Arabia Saudită...

De asemenea, a fost și este prezentă, în calitate de mentor, la Universitatea ieșeană, și la nenumărate întâlniri profesionale. Are lucrări pe toate meridianele lumii și a fost premiată, pentru talanții primiți de la Dumnezeu, în mai multe rânduri: „Premiul pentru sculptură” - Atelier 35, „Premiul juriului” - „Salonul anual al Uniunii Artiștilor Plastici, Filiala Iași”, „Premiul pentru debut” - „Salonul anual al Uniunii Artiștilor Plastici, Filiala Iași”,

Premiul III - sculptură - Expoziția comemorativă - „Mihai Codreanu”, Iași, „Marele Premiu” - Expoziția de artă contemporană „Modernart 2003”, ediția a VIII-a, Brăila, Premiul II - Tabără de creație, Poiana Pinului, Buzău, Premiul secțiunii sculptură - Expoziția de artă contemporană „Modernart 2002”, ediția a VII-a, Brăila, Premiul II - Tabără de creație, Poiana Pinului, Buzău.

Ana Maria Negară, în calitate de cadru universitar, publică articole de specialitate, în reviste naționale și internaționale și e continuu în mișcare...

Privindu-i statura de fir de iarbă, pare de mirare că robustește lucrări ce-i poartă amprenta sunt făcute de o artistă și nu de brațe vânjoase, de bărbat.

Noi i-am descoperit măiestria creativă, datorită frumuseții și acurateței cu care a realizat bustul ziaristului Radu Macovei (ctitorul primului cotidian din România postdecembristă - *Viața liberă* - Galați și fondator UZPR), la cererea Filialei Galați a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România și a Fundației „Celibidache” - București.

- Ana Maria Negară, vă rog să ne spuneți care sunt rădăcinile pământești ale sculptorului robust, pe care îl purtați în trupul acesta firav?

- Sunt născută în Brăila, fapt care mă încântă și mă face să mă simt mândră, pentru că, sufletește, aparțin aceluia oraș, patronat de energia pe care o degajă Dunărea. Mă simt un copil al Dunării, care m-a călăuzit și m-a inspirat încă din copilărie. Acolo, lângă Dunăre, mi-am trăit bucuriile și tristețile, iar multe din sculpturile mele sunt inspirate din mișcarea apei, din frumusețea valurilor, din frumusețea reflexiilor apei, a ritmurilor valurilor sau a spiralelor formate de curenții capricioasei Dunări. Fascinația sculpturilor monumentale a pornit tot de lângă Dunăre, de la fântâna cinetică și pescărușii lui Constantin Lucaci de pe faleza, de la „Tatăl și fiul” și „Pășările de foc” ale lui George Apostu, de la „Oglinda Soarelui” a lui Mihai Istudor și de la „Nudul”, realizat de Constantin Baraschi.

Tot în anii adolescenței, înainte de liceu, am plecat singură la Galați, pentru că auzisem că pe faleza de acolo se află un superb muzeu de sculptură contemporană în aer liber, iar părinții nu aveau timp pentru așa

ceva. De altfel, nici cu dorința mea de a deveni sculptor nu erau de acord. Așa am descoperit, total fascinată, operele sculptorilor Ingo Glass, Aurel Vlad, Bella Crișan, Gheorghe Turcu, Elöd Kocsis, Silviu Catargiu, Nicolae Șaptefrați, Vasilica Marinescu-Kasnovski, Constantin Popovici, Alexandru Marchiș, Ernest Kaznovski sau Dan Covătaru, care mai târziu mi-a fost îndrumător la teza de doctorat „Tradiție și modernitate, în sculptura contemporană”. Încăpățânarea mea vine, pe de o parte, de la bunici și de la educația primită de la aceștia, din rădăcinile grecești pe care le avea bunica din partea tatălui, Aurelia Eudoxia, iar pe de altă parte din acuratețea, hărnicia și consecvența pe care bunica Filița, din partea mamei, mi-a indus-o prin propriul exemplu. Însă, adevărata sursă a energiei mele este iubirea, iubirea pentru Dumnezeu și pentru artă, iubirea pentru sculptură, iubirea pentru frumos și iubirea pentru Iubire.

- Cine sunt mentorii care v-au îndrumat pașii spre arta plastică?

- În timpul școlii gimnaziale, am practicat atletismul, dar datorită fraților mei, care pe vremea aceea cochetau cu pictura, prin clasa a IV-a, am început să frecventez cercurile de desen și icoană pe sticlă ce se țineau la școala „I. L. Caragiale” din Brăila, unde îl aveam ca profesor pe *artistul plastic Marius Teodorescu*. Puțin mai târziu, am decis să urmez Liceul de Arte „Hariclea Darclee” din Brăila, la specializarea sculptură, unde l-am avut ca un *adevărat mentor pe Ioan Cătălin Bațr*, proaspăt absolvent al Universității de Arte „George Enescu” din Iași, în ultima generație a *maestrului Dumitru Căileanu*, cel care la rândul său a fost unul din *discipolii marelui sculptor Ion Irimescu*. După absolvirea liceului, am ales să îmi fac studenția la Iași, pentru că auzisem că e un oraș frumos, liniștit, plin de locuri încărcate de istorie și cu o mare tradiție universitară. Acolo i-am avut ca profesori pe *sculptorii Ilie Bostan, Mihai Vereștiuc și Dan Covătaru*, cel care m-a îndemnat și încurajat să urmez studiile doctorale.

- Care a fost prima lucrare (sau prima expoziție) care v-a deschis poarta succesului?

- Prima lucrare expusă a fost o sculptură din lemn de nuc, un *Icar* →
MARIA STANCIU

și mi-am dorit ca acel personaj mitologic să fie femeie. A fost realizată în timpul liceului, pe când eram în clasa a X-a, sub îndrumarea, cu materialele și uneltele profesorului Cătălin Batâr. Sculptura a fost expusă în galeria de artă a Uniunii Artiștilor Plastici din Brăila, la una din edițiile concursului „Modern-Art”, în anul 2000, unde am obținut premiul II.

Câțiva ani mai târziu, prima sculptură monumentală a fost realizată tot din lemn, de stejar de această dată, într-o tabăra de creație de la Poiana Pînului - Buzău. Tabăra avea loc la Întorsura Buzăului, în vecinătatea unui loc încărcat de foarte multă creativitate, cultură și emoție, un muzeu în aer liber unic în Europa, ca și cel de la Galați - *Tabara de sculptură „Măgura”*.

-Am observat că sunteți autotora unor lucrări de artă abstractă, dar și arta figurativă vă „vine mânășă”. Când afirm aceasta, mă raportez la bustul ziaristului Radu Macovei (1943-2020), care arată impecabil. Realizarea dumneavoastră are o asemănare izbitoare cu realitatea!... Ce etape urmați, de vă ies toate bine foarte?

-Se spune că sculptorii care aleg ca mediu de exprimare materialele dure, cum ar fi piatra și lemnul sau alte materiale care necesită a fi lucrate prin cioplire (îndepărtarea materialului) sunt mai puțin atrași de arta figurativă, care cere un anumit tip de atenție și de abordare a detaliilor însă, pentru mine, ambele sfere sunt la fel de importante și le practic în egală măsură. Eu cred că arta figurativă, în esență, este extraordinară și este un teritoriu inepuizabil pentru artiști, în special, pentru sculptori. Dar și arta abstractă, atunci când este inspirată și corect realizată, devine la fel de „figurativă”. Pentru a reuși o apropiere de modelul în cauză este necesară o documentație intensă, trebuie contemplate și însușite gesturile, carisma, expresia, mimica feții, portul, obiceiurile, trebuie ca artistul să intre în pielea celui ce urmează să fie dăltuit în piatră... Timp de aproape șase luni am contemplat, schițat, compus și recompus, după fotografiile primite, figura și personalitatea marelui jurnalist Radu Macovei, pentru a putea înțelege și stabili ceea ce trebuie să transmită portretul. Mi-am dorit ca bustul ziaristului și omului de cultură Radu Macovei, nepot al

marelui dirijor Sergiu Celibidache, să exprime bucuria vieții trăită frumos, cu pasiune pentru vocația lui de slujitor și „apostol al cuvântului”, un spirit carismatic, romantic și rebel, consecvent și sever, dar mereu pregătit să spargă o stare tensionată cu o glumă...

-Care este parcursul devenirii unei creații, de la gând, idee, la opera de artă, „produsul” finit?

-Din gând se concretizează o idee, apoi urmează schița și o machetă. Transpunerea în lucrarea finită se întâmplă după o serie de modificări și adaptări la calitățile materialului ales sau primit, în simpoziunile naționale sau internaționale, fapt cunoscut de la început. Atât sculptorul cât și opera de artă evoluează sau involuează concomitent și în egală măsură.

-V-am văzut la lucru în unele imagini filmate sau fotografiate. Este un raport invers proporțional între statura de zi cu zi și cea de sculptor modelând și mângâind lemnul sau piatra... Cum se dă lupta între formă și fond, pentru sculptorul Ana Maria Negară?

-De la lut la metal sau piatră este o distanță foarte mare și este nevoie de o serie de etape care trebuie să fie urmate, dar în primul rând este necesară o înțelegere aparte a comportamentului materialului, în funcție de proiectul ales. Este vitală și crearea unei relații între artist și materie, încât lutul, lemnul, metalul sau piatra să se lase modelate și

Ana Maria Negară, *Calea infinitului*, marmură, 70cm/40cm/45cm, 2010

însuflețite. Trebuie știut că orice material este viu și energia, sentimentele și gândurile sculptorului se vor reflecta în creațiile sale. „Prima dragoste”, să îi supunem așa, a fost lemnul, a cărui căldură mă încântă. Admir culoarea diferitelor esențe de lemn, structurile care puteau fi date din daltă sau patină și mai ales mirosul lemnului atunci când îl sculptam. Singurul lui neajuns este efemeritatea, față de marmură sau bronz. În facultate, am descoperit piatra, un material pe cât de frumos, pe atât de capricios și greu de „modelat”, un material care, la fel ca și lemnul, este viu..., dar care cere de la sculptor tot; energie, timp, atenție, blândețe și iubire. Materia, în dialog cu modelatorul, răspunde pe măsura pasiunii și a buneii energii (sau nu!), pe care sculptorul o transmite.

-Piatra nu e ca un aluat... În fazele primare, dialogul dintre om și piatră poate fi dur. Ce instrumente (unelte, chiar) folosește sculptorul, pentru a da viață unui bloc, mai mare sau mai mic, de piatră?

-Folosesc toate categoriile clasice și moderne de unelte folosite în sculptura profesionistă, de la eboșoare pentru modelat lutul, la dălți de lemn ori de piatră și un întreg arsenal de unelte pneumatice sau electrice, pentru tăiere sau șlefuire, echipamente de protecție speciale, care includ măști, ochelari, căști de antifonare, salopete, genunchiere etc.

-Observam că abordați în lucrările dumneavoastră arta figurativă, dar și cea abstractă. În care dintre cele două vă regăsiți mai mult?

-Eu practic o abordare transdisciplinară a sculpturii, în care încerc să aduc laolaltă elemente din artă, știință, filozofie și teologie, tocmai de aceea consider că ambele tipuri de artă sunt la fel de profunde, frumoase, încărcate de sens și semnificație. În această logică, nu există artă abstractă, pentru că totul este inteligibil, cât timp privitorul interacționează și este încântat de o sculptură, indiferent ce reprezintă ea.

-Într-o operă de artă – sculptura, în cazul de față - cât e materie, cât e matematică și cât este inspirație?

-Nu putem spune niciodată cu exactitate în ce proporții trebuiesc distribuite cele trei, materia, →

matematica și inspirația, pentru că atunci când actul artistic este săvârșit, ele se susțin reciproc, după cum este necesar la momentul respectiv. De multe ori, ideea e cea mai importantă, dar fără matematică, geometrie în spațiu și măsurători precise, realizarea oricărei sculpturi este imposibilă, iar fără inspirație, ideea sculpturii în sine nu poate exista.

-Am observat că în creațiile dumneavoastră domină lumina, prin culoare și prin simbolistica semnelor folosite. De asemenea, denumirea lucrărilor cu nume, precum: „Catharsis – Not just eternity... but infinity”, „Hora Unirii” (Tomești, Iași), „În căutarea libertății” (Ganey Tikva, Israel), „Catharsis - Rugăciunea” (Ploiești), „Floarea vieții” (Jeddah, Saudi Arabia), „Începutul Lumii” (Brookline, New Hampshire U.S.A), „Catharsis” (Aswan, Egipt), „Lumina Sfântului Duh” (Brăila), „Floarea vieții” (Italia), „Calea fără de sfârșit” (Oman), „Hora Unirii” (Brăila), „Spirală transcendentă” (Venice, Italia), „Evolution” (Ma'lot, Israel), „The Univers” (Oman) – îmi dau certitudinea că stăpâniți simbolistica unor semne vechi, agreate de toate culturile și civilizațiile lumii. Sculptura Anei Maria Negară are un... limbaj universal. Detaliați câteva dintre semnele cu simbolistică universală, pe care le folosiți în lucrările dumneavoastră!

-Este adevărat, în absolut toate sculpturile realizate am folosit semne și simboluri ancestrale universal valabile, motive culturale din care am să vă prezint, pe scurt, câteva dintre ele. În ciclurile de sculpturi „Începutul Lumii”, „The Univers” sau „Spirala transcendentă” paternul acestora este spirala, simbol prezent întâlnit în toate tradițiile și culturile lumii, mereu înțeles ca simbol al continuității sau chiar al infinitului, ca poartă între cer și pământ, scară spre Cer sau portal către alte lumi sau către alte niveluri de realitate. De asemenea, un alt simbol universal pe care l-am repetat în câteva din proiectele mele ca „armatură” a sculpturii este *Floarea Vieții*, simbol cu reprezentări de peste 6000 de ani și al cărui nucleu este alcătuit din intersecția a șapte cercuri egale, distribuite pe colțurile și centrul unui hexagon, ca la fagurele albinelor. Simbolul Florii Vieții se poate regăsi

ca structură compozițională a sculpturilor cu titlul „Human Evolution” sau „Hora Unirii”, unde conceptul sculpturii este materializarea conexiunilor energetice și evolutive, pe care existența le poate manifesta cu ajutorul a tot ceea ce ne înconjoară, fie că vorbim de regnul mineral, vegetal, animal sau de interacțiunea cu celelalte ființe umane. Același simbol, al „Florii Vieții”, este prezent și în ciclul de lucrări cu același titlu, aici vizând ideea precum că în structura sa stă ascunsă „Harta Universului”, forma timpului sau a structurii primordiale a ceea ce numim materie, dar și a tuturor realităților care nu capătă formă materială, precum iubirea, speranța, visele și idealurile, bucuriile fundamentale pe care le trăim.

-Explicați-ne puțin și din simbolistica „labirintică” a seriei de lucrări „Catharsis”... Este acolo rătăcire, căutare, dar și un imens dor de Înfinit?

-Ciclul de sculpturi *Catharsis* are ca bază simbolul labirintic, lumea, Universul ca labirint. În fiecare sculptură este prezentă câte o cale spre inițiere, traseu pe care trebuie să meargă omenirea, pentru a atinge realizarea, desăvârșirea spirituală, sensul existenței noastre, din „Înalt spre Înalt”. Semnificația labirintului, aici, este dublă: cărările lui sinuoase evocă chinurile infernale, în același timp conduc spre locul în care se realizează iluminarea, pentru că nu se

Ana Maria Negară, *Catharsis*, granit, 3, 30m/1m/1m, Muzeul în aer liber din Aswan, Egipt, 2016

Ana Maria Negară, *Clar-Obscur*, marmură și granit, 25cm/ 35cm/ 27cm

poate urca fără o coborâre în experiențe grele. Există foarte multe scrieri, încă din preistorie, care atestă dorința umană permanentă de a realiza crearea unui spațiu sacru, a unui „Centru”, dar avem de-a face cu două tendințe ale acestei dorințe umane, pe de o parte cea care tinde să ajungă fără prea mult efort în „centrul lumii” și, pe de altă parte, una care caută să traverseze căile sinuoase spre „Centrul Lumii”, care continuă pe verticală, odată ce s-a parcurs „labirintul”. Aici se evidențiază o caracteristică specifică ființei umane și anume nostalgia paradisului, acel nivel de realitate spre care cu toții tindem și care poate fi anticipat și aici, pe Pământ, atunci când oamenii reușesc să trăiască în armonie și frumusețe.

-Multe din lucrările Anei-Maria Negară au ajuns pe toate meridianele lumii? Ce îi trebuie unui artist care dialoghează cu piatra, ca să intre în memoria comunității pentru care lucrează?

-Acest parcurs nu este unul simplu, este necesară o înțelegere a rostului artei, de iubire manifestată prin creație, de cultura, de curaj, perseverență și răbdare. Trebuie menționat că, în cazul unui artist care vizează o dezvoltare internațională, este nevoie de o capacitate crescută de a te adapta oricărei situații întâlnite, o înțelegere a complexității interacțiunii cu ceilalți oameni și cu noi înșine și, bineînțeles, de un dram de nebulie și de inspirație de Sus.

Foto: Arhiva Anei Maria Negară

Vatra veche dialog

ZENO FODOR

„Teatrul nu poate fi învins, pentru că el s-a născut din viață și reflectă viața.”

(II)

-Cum spuneați, ai scris două monografii despre Teatrul Național din Târgu-Mureș, minuțios documentate, cu articole bine alese sau concepute de tine, secvențe din cronici, zeci de fotografii și informații complexe despre spectacolele din repertoriu, despre actori și regizori, autentice cărți de istorie teatrală mureșeană și nu numai: **Teatrul Românesc la Târgu-Mureș, apărută în anul 2002 și 50 de ani în 50 de secvențe, apărută în 2012, la aniversarea a 50 de ani de teatru. Parcurgându-le, te impresionează numărul mare al personalităților din lumea teatrului, care au pășit pe scena mureșeană, de-a lungul anilor. Hai să vorbim despre actori, sunt o mulțime de mari actori, alege tu câțiva.**

-Din perioada de început, i-aș aminti, în primul rând, pe Valentino Dain, un actor de o mare forță interioară și pe Eugen Mercus, care, dintr-un bun și inteligent actor, a devenit și un foarte bun regizor. Dintre tinerii care au fost ctitori ai noului teatru, trebuie să-i pun în frunte pe Mihai Gingulescu și Vasile Vasiliu, actori foarte talentați, care și-au dedicat întreaga carieră, jalonată de multe realizări deosebite, teatrului târgumureșean.

Dintre cei care au venit tot de la început sau ulterior, pentru mai mult sau mai puțin timp, dar au dat acestui teatru creații de referință, sunt, într-o ordine aleatorie, Ion Fiscuteanu, Aurel Ștefănescu, Cornel Popescu, Marinela Popescu, Ștefan Sileanu,

Florin Zamfirescu, Liviu Rozorea, Constantin Diplan, Dinu Cezar, Teodor Danetti, Ștefan Moiescu, Silvia Ghelan, Melania Ursu, Anca Neculce, Radu Panamarenco, Fana Geică, Nae Floca-Acileni, Nicolae Luchian-Botez, Constantin Codrescu, Niculae Urs, Anca Roșu, Elisabeta Jar, Vasile Constantinescu, Gelu Colceag, Viorel Comănici, Ion Rîțiu, Marius Bodochi, Cornel Răileanu, Sorin Leoveanu și încă mulți alții. Valoarea lor este incontestabilă și unanim recunoscută.

Regizorii cei mai importanți - mari personalități ale artei teatrale românești - au fost Gheorghe Harag, Dan Alecsandrescu, Dan Micu, Eugen Mercus, Constantin Anatol (care a fost și actor), Cristian Ioan, Theodor Cristian Popescu, Elemér Kincses (dintre angajați) și Liviu Ciulei, Radu Penciulescu, Val Mugur (tatăl lui Vlad Mugur), Mircea Cornișteanu, Constantin Codrescu, Cristian Hagi-Culea, Gábor Tompa, Mihai Dimiu, Victor Ioan Frunză, Radu Afrim, Mihai Lungeanu, Petre Bokor, Ștefan Iordănescu, Anca Ovanez, George Teodorescu, Nicoleta Toia (dintre colaboratori).

Am avut și mulți scenografi de renume: Romulus Feneș, Emilia Jivanov, Clara Labancz, Viorel Penișoară-Stegaru, Árpád Kemény, Anna Tamás, Zsolt Kőllönte (dintre angajați) și Traian Nițescu, Theodor Constantinescu, Florica Mălureanu, Ștefan Hablinschi, T. Th. Ciupe, Paul Bortnovschi, Dan Jitianu, Vladimir Popov, Vittorio Holtier, Mircea Matcaboji, Helmut Stürmer, Mircea Râbinschi, Carmencita Brojboiu, Marius Alexandru Dumitrescu, Lucu Andreescu (dintre colaboratori).

-Este vreunul de care te leagă ceva mai special?

-Am amintit deja de Radu Penciulescu, Dan Alecsandrescu,

Mihai Gingulescu, Zeno Fodor, Cristian Ioan

Gheorghe Harag, Constantin Anatol.

În rândul bunilor mei prieteni, mai trebuie să-i amintesc pe Aurel Ștefănescu, Mihai Gingulescu, Cornel și Marinela Popescu, Eugen Mercus, Mihai Dimiu, Fana Geică, Cristian Ioan, Petre Bokor, Mihai Lungeanu. Relații bune, chiar dacă nu au fost prietenii apropiate, am avut cu aproape toți ceilalți. De la secția maghiară, cel mai apropiat îmi este regizorul Elemér Kincses.

-La Mureș, au montat, în timp, mari regizori, cum ai spus, aproape toți cei pe care îi putem numi „vârfuri”, realizând multe spectacole evenimente! La ce spectacole vrei să te oprești cu precădere? Unele sunt repere teatrale, capodopere. Care dintre ele te-au marcat într-un fel aparte? Pentru că și secretarul literar este o parte în construcția unui spectacol.

-De-a lungul timpului, au fost multe spectacole foarte bune, unele chiar capodopere scenice. Referindu-mă doar la secția română, multă lume a auzit de celebra *Livadă de vișini*, piesa lui Cehov, montată extraordinar de Gheorghe Harag. Este, fărăndoială, cel mai bun spectacol realizat până acum la Târgu-Mureș. Harag a montat la noi, la secția română, 14 spectacole. După părerea mea, *A murit Tarelkin!*, de A. V. Suhovokobălin, a fost un spectacol la fel de extraordinar ca *Livada*, doar că a fost văzut de mult mai puțini și nu a avut răsunetul *Livezii*. Din păcate, nu a fost înregistrat. Dintre spectacolele lui Harag, foarte bune au fost și *Vedere de pe pod*, de Arthur Miller, *Pădurea împietrită*, de Robert Emmet Sherwood, *Bună seara, domnule Wilde*, musical de Eugen Mirea - textul și H. Mălineanu - muzica, după *Bunbury*, de Oscar Wilde, *Procesul rebelilor de pe „Caine”*, de Herman Wouk.

După Harag, urmează, cu spectacole minunate, Radu Penciulescu (*Dansul sergentului Musgrave*, de John Arden), Liviu Ciulei (*Play Strindberg*, de Friedrich Dürrenmatt), Alexa Visarion (*Procurorul de Gheorghe Djagarov*), Eugen Mercus (*Acești îngeri triști*, de D. R. Popescu), Dan Micu (*Prințesa Turandot*, de Carlo Gozzi, *Speranța nu moare în zori*, de Romulus Guga, *Piticul din grădina de vară* de D. R. Popescu), Dan Alecsandrescu→

TAMARA CONSTANTINESCU

(*Procesul Horea*, de Al. Voitin, *Noaptea cabotinelor*, de Romulus Guga, *Burghezul gentilom* de Molière, *Rața sălbatică*, de Henrik Ibsen, *Arca lui Noe*, de Lucian Blaga), Elemér Kincses (*Furtuna* de Shakespeare, *Pescărușul* de Cehov), Nicolae Scarlat (*O noapte furtunoasă*, de Caragiale, *Balconul*, de D. R. Popescu, *Hamlet* de Shakespeare), Constantin Anatol (*Pogoară iarna*, de Maxwell Anderson, *Sinucigașul* de Nikolai Erdman), Constantin Codrescu (*Frații Karamazov*, după Dostoievski), Theodor Cristian Popescu (*Există nervi*, de Marin Sorescu, *Eu când vreau să fluier, fluier*, de Andreea Vălean), Anca Ovanez (*Șase personaje în căutarea unui autor*, de Luigi Pirandello), Mircea Cornișteanu (*Îmblânzirea scorpiei*, de Shakespeare), András Hunyadi (*Tot ce-avem mai sfânt*, de Ion Druță), Cristian Hadji-Culea (*Evul mediu întâmplător*, de Romulus Guga), Petre Bokor (*Albertine în cinci timpi*, de Michel Tremblay), Raluca Iorga Mândrilă (*Invitație la castel*, un musical după piesa lui Jean Anouilh, *Nu ucideți cail verzi*, de Radu Iftimovici), Cristian Ioan (*Amorphe d'Ottenburg*, de Jean-Claude Grumberg). Și așa mai putea înșira multe alte realizări de mare valoare.

-*Teatrul Național din Târgu-Mureș era unul dintre teatrele de primă mână și înainte de 1990. În acea perioadă făceați turnee peste hotare? Participări la festivaluri de teatru, măcar în țări din blocul comunist?*

-În anii '70, datorită lui Harag, care fusese invitat să monteze în Iugoslavia, am încheiat o înțelegere de colaborare cu Teatrul din Subotița. Orașul este cam de mărimea Târgu-Mureșului, vechea primărie de acolo a fost proiectată de aceiași arhitecți, care au proiectat, în același stil, și primăria din Târgu-Mureș, iar teatrul este unul cu două secții: sârbă și maghiară. Timp de nouă ani, am făcut anual schimb de spectacole: într-un an secția lor sârbă cu secția noastră română, în următorul an cele două secții maghiare. Au lucrat la ei regizori de la noi, iar la noi regizori de la ei, teatrul lor a montat piese românești, iar teatrul nostru piese sârbești. Totul a decurs foarte bine, până când, în 1980, ni s-a comunicat de la București că schimbul poate continua, dar fără să fim special subvenționați pentru asta. Având în vedere că pe

atunci costurile hoteliere pentru străini erau foarte mari, am fost nevoiți să renunțăm la colaborare. Asta e tot ce am putut face în acei ani.

-*Cum era publicul în acel timp? Și care era rostul teatrului? Educa, forma, rafina gusturi? Astăzi, despre aceste afirmații se discută într-o notă marcată de îndoială.*

-Rolul educativ, formativ al teatrului nu era pus la îndoială. Teatrul nostru fiind unul important (asta și explică faptul că a fost distins cu titlatura de Teatru Național), noi ne-am străduit întotdeauna să oferim spectatorilor piese importante, în spectacole de cât mai înaltă calitate artistică. Am avut și norocul că la cârma județului au fost, aproape tot timpul, oameni care iubeau teatrul și care ne-au permis să montăm și piese care în alte teatre au fost interzise, sau măcar drastic cenzurate. De pildă, *Nu ucideți cail verzi* era o piesă cu clare accente anticomuniste, care erau receptate perfect de spectatori, motiv pentru care a ajuns spectacolul cu cel mai mare succes de public din toată istoria teatrului nostru, deși era o dramă. La Sighișoara, de exemplu, unde cu fiecare piesă prezentam întotdeauna câte o singură reprezentație, am fost cu această montare de 10 ori, iar la Cluj am prezentat spectacolul de 9 ori, în marea sală a Casei de cultură a studenților, plină mereu până la refuz. Se mai întâmplau și asemenea minuni. Publicul venea la teatru și, foarte îmbucurător, școlile aduceau elevii la spectacole, organizat, așa că tineretul avea o cultură teatrală mult mai bogată decât acum.

Consider că rolul teatrului trebuie să fie și azi, și să rămână pentru totdeauna, unul de promovare a marilor valori artistice, de educare a bunului gust, a moravurilor sănătoase, a relațiilor interumane de înțelegere, de prietenie. Și să înfiereze răutatea omenească, prostul gust, tot ceea ce este negativ în viață. Aceste țeluri teatrul le poate îndeplini prin mijloace artistice diferite, îmbinând utilul cu plăcutul, educația cu distracția, păstrând însă, în toate, o măsură bine gândită.

- *Ai dreptate, acesta cred că trebuie să fie și acum rostul teatrului. Vedem că nici izolarea, nici pandemia nu l-au învins, dimpotrivă.*

-Teatrul nu poate fi învins, pentru că el s-a născut din viață și reflectă

Zeno Fodor împreună cu Gheorghe Dinică și Valentin Uritescu

viața. El va muri doar dacă va dispărea viața. Menirea lui a definit-o clar Shakespeare, prin gura lui Hamlet: „Rostul teatrului, dintru-nceput și până acum, a fost și este să-i țină lumii oglinda în față; să-i arate virtuții adevăratele ei trăsături, lucrului de scârbă propriul său chip, și vremurilor și mulțimilor înfățișarea și tiparul lor”.

-*Ai fost secretar literar, dar, cum spuneam, ai fost și continui să fii critic de teatru, și uneori și de film, pentru că ai avut, între 1963-1990, o rubrică săptămânală de cronică cinematografică în ziarul local și una de prezentare a evenimentelor culturale ale săptămânii la Radio Târgu-Mureș. Ai publicat zeci de articole despre teatru în reviste de referință din spațiul teatral și literar românesc, cum ar fi „Teatrul”, „Teatrul azi”, „Scena”, „România literară” etc. Unele articole le-ai grupat în volumul Scrieri teatrale, apărut în anul 2014, o radiografie a scenei românești în aproape 60 de ani de creație. Acum, ce îți place și ce nu îți place în teatru? Am evoluat? Am involuat?*

-În cele peste două milenii și jumătate de când grecul Thespis a inventat teatrul, arta scenică a tot evoluat, s-a adaptat dezvoltării și transformării societății, schimbării gustului și interesului spectatorilor, având însă și momente de stagnare, sau chiar de regres, pe care a știut însă să le depășească. Eu am avut privilegiul să fiu martorul unor momente de mare valoare ale teatrului românesc. Gândește-te că i-am văzut pe scenă, în creații memorabile, pe Ion Manolescu, Lucia Sturza Bulandra, Maria Filotti, Nicolae Bălățeanu, George Timică, Aura Buzescu, George Calboreanu, George Vraca, Ion Finteșteanu și mulți alți monștri sacri ai teatrului românesc, născuți toți spre sfârșitul secolului al XIX-lea.

A venit apoi o nouă generație deosebită, a celor născuți prin →

anii '30 ai secolului al XX-lea. Din ea a făcut parte cea celebră „Generație de aur” de care se pomenește cu respect și admirație, dar au fost și alte generații de foarte bună calitate. Dintre ei, nu trebuie să-i uităm pe Toma Caragiu, Amza Pelea, Octavian Cotescu, Victor Rebengiuc, Silvia Popovici, Gheorghe Cozorici, George Constantin, Mircea Albulescu, Poldi Bălănuță, Gheorghe Dinică, Draga Olteanu, Constantin Rauțchi, Ion Fiscuteanu, Marin Moraru, Gina Patrichi, Ștefan Sileanu, Valeria Seciu, Florin Piersic.

O generație ulterioară, și ea foarte talentată, e cea din care fac parte Ion Caramitru, Mircea Diaconu, Ștefan Iordache, Florin Zamfirescu, Melania Ursu, Marcel Iureș, lista fiind, cu siguranță, mult mai lungă.

Și dintre cei mai tineri - deși sănătatea nu-mi mai permite să frecventez spectacolele cu aceeași asiduitate ca înainte - am remarcat câțiva foarte talentați: Andi Vasluiuanu, Florin Piersic jr., Vlad Zamfirescu, Mihai Constantin. Sunt convins că și în această generație sunt mult mai mulți actori de mare talent.

Despre regizori și scenografi, deocamdată nu pot să mă pronunț. Am văzut câteva spectacole bune semnate de Alexandru Măzgăreanu, Vlad Cristache, Bobi Pricop, Tudor Lucanu, dar în cazul directorilor de scenă, ca și în cel al scenografilor, e nevoie de mai mult timp, de mai multe creații ca să-ți poți contura o impresie clară și sigură.

Mi-am pus de multe ori întrebarea: de ce în noile generații numărul actorilor deosebiți, foarte talentați, pare a fi în scădere. Chiar o fi așa, sau este doar o impresie? Și iată de ce. Până în urmă cu vreo 30 de ani, toate teatrele, cele din provincie cu precădere, făceau multe deplasări și turnee, posibilitatea de a-i remarca pe actorii foarte buni fiind astfel infinit mai mare. În plus, tot până atunci, toate marile cotidiene din București și multe reviste de cultură din toată țara publicau regulat cronici teatrale despre toate spectacolele valoroase, inclusiv din provincie, practic acum dispărută. Acum, un actor foarte bun din provincie poate fi remarcat doar dacă joacă într-un spectacol care e invitat la un festival. Poate fi o explicație.

-Despre noile forme de teatru?

-Dacă evoluează viziunea asupra societății, e normal să evolueze și

viziunea asupra artei, să apară, deci, noi forme artistice. Important este ca aceste noi forme de creație să reflecte în mod cinstit, exact, societatea, realitatea pe care opera de artă trebuie să o prezinte, în forme pe care consumatorul de artă (în cazul nostru, spectatorii) să le înțeleagă și să le accepte. Formele noi trebuie să fie o emanație firească a creației, o concretizare formală necesară, intrinsecă operei de artă, nu o „găselniță”, o invenție care nu se pliază pe conținutul operei și pe mesajul ei.

-Anul 2013 ți-a adus Premiul UNITER pentru întreaga activitate, în domeniul criticii și istoriei teatrului. Zeno Fodor, criticul căruia i s-a recunoscut public valoarea, ce poate spune despre criticii de azi? Care mai e menirea lor? Și când spun asta mă gândesc și la criticii din generația ta și la ce reprezentați voi, cu ceva timp în urmă, pentru teatrul românesc.

-Mai întâi vreau să-ți spun - ca să mă laud, evident - că Premiul UNITER, care m-a bucurat foarte mult, nu a fost prima recunoaștere oficială a activității mele. În 2004, anul în care împlineam 70 de ani, Președintele României mi-a conferit Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer. Decretul care însoțește decorația menționează ca motivație „în semn de apreciere a întregii activități și pentru dăruirea și talentul puse în slujba artei scenice și a spectacolului”. Premiul UNITER a însemnat însă pentru mine mult mai mult, pentru că reprezintă recunoașterea din partea breslei, a colegilor, care sunt întotdeauna foarte exigenți în asemenea aprecieri.

Revenind însă la întrebarea ta, mărturisesc că am fost și am rămas

Ana Maria Negară, - Începutul Lumii, granit, 2m/2,40m/ 1,20m, New Hampshire, U.S.A. , 2019

foarte legat sufletește de criticii din generația mea. Noi toți l-am avut și l-am recunoscut ca mentor pe Valentin Silvestru. Acesta nu făcea critică de teatru „printre altele”, el era dedicat în totalitate acestei îndeletniciri, care nu este numai grea, ci și de o enormă (am ales cu grijă acest cuvânt) răspundere. Peste zeci și chiar peste sute de ani, teatrul de azi va fi judecat prin prizma cronicilor rămase de la criticii momentului. Valentin Silvestru era neobosit, cutreiera țara în lung și-n lat, mergea la toate teatrele să vadă cât mai multe spectacole, putând astfel să le compare în cunoștință de cauză, să aibă o viziune exhaustivă asupra realizărilor teatrelor din România, fiind conectat și la mișcarea teatrală internațională, reușind să compare teatrul românesc cu cel de pe alte meleaguri. Era întotdeauna obiectiv, găsind însă și formule adecvate pentru a-i susține pe tinerii talentați. Aproape toate festivalurile care s-au născut în acei ani au fost inițiate sau susținute de el, pe considerentul că aceste întâlniri sunt deosebit de benefice pentru dezvoltarea mișcării teatrale, pentru creșterea calității actului artistic. Mai ales că, în aceste festivaluri, fiecare reprezentație era supusă după vizionare unei ample dezbateri, menită să analizeze valorile și scăderile spectacolului respectiv, moderată întotdeauna cu mare pricepere și perfectă obiectivitate de Valentin Silvestru. Toți criticii acelei perioade voiau să-i calce pe urme, să se ridice la înălțimea lui.

Astăzi asemenea confruntări de idei, asemenea ciocniri colegiale ale viziunilor artistice și critice, nu prea mai au loc. Și asta este, cred eu, o mare pierdere pentru evoluția permanentă a mișcării noastre teatrale.

Nu știu dacă am dreptate, dar nu simt că între criticii de azi ar exista acel foarte necesar sentiment de solidaritate de breaslă, convingerea că ei, toți, împreună, au datoria să slujească, să susțină cu dragoste și obiectivitate, cu o mare și asumată responsabilitate, cauza teatrului românesc, să contribuie la creșterea valorii lui. Florica Ichim, această mare doamnă a presei teatrale românești, a cărei dispariție o deplângem cu toții, a susținut, în calitate de redactor-șef al revistei *Teatrul azi*, această idee. Sper ca urmașele ei să continue această nobilă misiune.

Lucrare de referință în eminescologie **DICTIONAR ESENȚIAL**

„OAMENI DIN VIAȚA LUI EMINESCU”

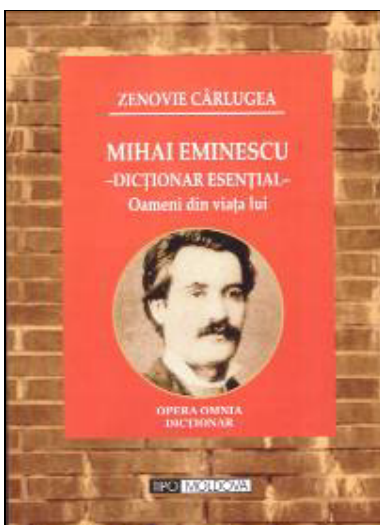
Reactualizarea ontologică a „mitului Eminescu”

(II)

O informație mai recentă, aparținând de fapt istoricului literar Tudor Nedelcea, vorbește despre un posibil voiaj la Craiova al poetului, care putea rămâne la casele lui Nicolae Mandrea de acolo și vizita pe frații Feraru (cărora le fusese pedagog, la Viena, Ioan Slavici). La Craiova, poetul ar fi văzut piesa de teatru *Monte-Cristo*, dar nu jucată de Teatrul Național din Craiova, căci în repertoriul din acel an nu se află o asemenea reprezentare, ci de Crucea Roșie Română care, inițiind după terminarea războiului o vastă campanie pentru strângerea de fonduri, organiza și reprezentații teatrale nu numai în București, ci și în multe orașe din țară. (Tudor Nedelcea, *Pentru mine, Eminescu...*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2005, pp.310-311).

În secțiunea „*Momentul Florești*” și *resuscitarea imaginarii poetice*, Zenovie Cărlugea ia în considerare creația poetică, în primul rând poeziile care ar fi fost scrise la Florești, în primul rând *Freamăt de codru* („Convorbiri literare”, 1 octombrie 1879), în care poetul își amintește de „ochii vineți/ Ce luciră peste mine/ Vara-ntreagă”, evocându-se relația cu Elena Dușescu, fiica popii din Chichiora, o tânără văduvă care ar fi îndulcit poetului sejurul floreștean: „*Am răspuns: pădure dragă,/ Ea nu vine, nu mai vine./ Singuri, voi, stejari rămâneți./ De visați la ochii vineți/ Ce luciră peste mine/ Vara-ntreagă./ Ce frumos era în crânguri/ Când cu ea m-am prins tovarăș!/ O poveste încântată./ Care azi e-ntunecată./ De-unde ești, revino iarăși/ Să fim singuri!*”

Criticul și istoricul literar presupune că și alte poeme, aflate în lucru sau în stare genuină, au beneficiat de „momentul de inspirație Florești”, enumerând câteva poezii din 1979: *Pajul Cupidon*, *O, rămâi...* (cu variantele *Craiul Codrului* și *Codrul*)... Ba chiar și *Fiind băiat păduri cutreieram* (apărută postum, în 1902, dar datată de Perpersicium

cam din aceeași perioadă de creație) ar sta sub același „motiv al codrului floreștean” (în apropierea conacului, cu vedere directă, se afla vechea bisericuță de lemn a Bălceștilor, cu hramul „Sfântul Ilie Tesviteanu”/ 20 iulie, sărbătoare avută sub ochi de poet, resuscitând amintirea fratelui Ilie Eminovici, mort la București în 1863, la 17 ani, de tifos, infectat de la bolnavii pe care-i trata ca elev la „Carol Davila”). Apoi, imaginea cu „mersul cârdului de cerbi” ar putea aminti de „Câmpul Cerbului” floreștean, evocat în *Povestea codrului*...

„Idea de a atribui acestui moment biografic mai mult decât ar fi fost în realitate – afirmă autorul destul de circumspect – i-a făcut pe unii comentatori, nu întotdeauna perspicace și atenți, când nu s-au dovedit de-a dreptul neaveniți, să romanteze faptele și să atribuie acestui episod determinări de viață și creație care nu există, de-a dreptul imagine, fără a-și asuma statutul dubitativ al ipotezelor.

Fără a mistifica, în lipsa evidențelor, lucrurile, vom constata că, pe perioada vacanței floreștene, poetul va publica doar în «Timpul» câteva din articolele sale importante: *O poveste a Cestiunii Orientale* (nr. din 9, 22, 27 și 29 iunie 1878), recenzia: *Ion Scurtu – Istoria românilor pentru clasele primare* (23 iulie), *Administrația Dobrogei* (4 august), *Despre cultură* (6 august)... Unele le lăsase spre publicare, la plecarea din București, altele le trimisese direct prin poștă, luna următoare, câteva, probabil, le încredințase lui Slavici, care, însoțit

de Vasile Conta, îl vizitase la Florești, după câteva săptămâni, mai exact pe 19 iulie (cf. Petru Vintilă), găsindu-l „sănătos tun și cu voie bună”.

Autorul realizează o datare cât se poate de exactă a sejurului eminescian, stabilind, pe baza unei documentări sagace, „*Calendarul sejurului floreștean*”: „Lui Eminescu îi surâsesse ideea petrecerii unei veri călduroase la conacul amicului său junimist, de aceea credem că după această dată («26 mai stil vechi») se produce cu siguranță venirea sa la Florești. Și dacă avem în vedere că linia ferată București-Viena, prin Vârciorova-Orșova, construită de concernul german Stroussberg, fusese dată în folosință la 9 mai 1878 (zi de marți, dinaintea aniversării Regelui), – cale ce reducea cu 29 de ore ruta prin Iași –, putem aprecia că la 27 mai (a doua zi după întrunirea „Junimii”, zi de sâmbătă) sau pe 30 mai (zi de marți), poetul urca, la ora 9,00 în trenul de Viena, pentru a coborî la Filiași în jurul orei 17, iar de aici cu olăcarul venit special să-l ia s-a îndreptat spre Florești, cale de 11 km. (Cu același tren de ora 9,00, Poetul va pleca, pe 20 oct./ 1 noiembrie 1883, din București, însoțit de un îngrijitor și de amicul Chibici Revneanu, la Viena, pentru internare în sanatoriu (cf. jurnalului maiorecian *Însemnări zilnice*).

Plecarea la Florești se produce, așadar, după 26 mai stil vechi, posibil sâmbătă 27 sau marți 30 mai (zilele din *mersul orar* al trenului), însă nicidecum mai târziu, căci impetuosul său elan gazetăresc nu putea fi înăbușit ușor, iar grija ce pusese stăpânire pe poet pentru a da la timp cele câteva sute de pagini traduse din germană era, desigur, reală. De aici consimțirea de a veni într-un sejur de lucru și nicidecum „în vacanță”, cum îndeobște se apreciază venirea poetului la conacul din Florești al junimistului Nicolae Mandrea, aparținând atunci de Dolj. Ba alții, dezvoltând teoria „asasinatului” – *horribile dictu!* – pus la cale de Maiorescu, au avansat și ideea unui „exil floreștean”, în aceeași debilă fugă după senzațional! Iar întoarcerea la București va avea loc la sfârșitul lunii iulie sau chiar începutul lunii următoare, căci pe 4 august este atestată prezența poetului la reîntâlnirea cu niște vechi prieteni, hotărâtă cândva.”→

FLORIAN COPCEA

Autorul constată că „multe au fost peregrinările poetului prin țară, dar niciuna nu s-a bucurat de un așa îndelungat sejur precum popasul „estival” de la Florești. Ce va fi rămas în sufletul poetului, de la peisajul cu dealuri împădurite, amintindu-i de Ipoteștiul natal, până la oamenii locului, e greu de decelat – oricum în adâncurile metafizicii poetice imagini ale acestui topos de Subcarpați getici vor fi pătruns și se vor fi așezat cu întreaga lor încărcătură umană și spirituală. Raza geniului eminescian cu farmecul și magica-i reverberație stăruie încă și peste acest colț de țară din Mica Valahie.”

Într-o secțiune finală, autorul organizează o foarte interesantă serie de citate sub titlu *Târgu-Jiul, Gorjul și Tudor Vladimirescu în teoria gazetarului despre „rasa română” și „pătura superpusă”*, urmărind a face cititorului „o idee cât mai exactă asupra concepției eminesciene care a scandalizat de-a dreptul pe adversarii săi politici, incriminați astfel într-un lung șir de articole, în care observația socială se împletește cu factorul istoric pentru a defini în mod destul de critic anumite stări de fapt și realități.

În totul, *Mihai Eminescu – drumuri și popasuri în Gorj* este un documentar care ni-l restituie în imagini cât mai exacte și autentice pe poetul poposit pe meleaguri gorjene, în jurul căruia s-a fabulat și mitizat intens, documentarea în cauză având ca miză tocmai această „de-legendarizare”, întru reliefaarea unui Eminescu normal, firesc, *par lui-même...*

*

„Obsesia” Eminescu a lucrat spornic, astfel că, peste doar trei ani, criticul și istoricul literar Zenovie Cârlușea va edita, în cadrul unui proiect monografic mai larg ce-i va cuprinde pe Argezi, Blaga și C. Brâncuși, un *Dicționar*, conceput sub o formă cu totul originală.

Cu acest *dicționar* dedicat tuturor celor care au interacționat cu poetul de-a lungul întregii sale vieți, - oameni și „ne-oameni”, cum bine precizează în lămuritorul „Cuvânt înainte” – autorul reușește să pună la temelie istoriei literare românești o „ipostaziere poliedrică și multirelațională” a complexului, grandiosului și paradigmaticului mit: *mitul Eminescu*. Spirit al sintezei, cercetătorul Zenovie Cârlușea, se angajează într-un demers spectacular-

substanțial de reflecție și de reconsiderare a celui mai inconfundabil fenomen literar românesc care, să fie clar, a salvat și consfințit esențial identitatea și ființa miraculoasă a neamului în mijlocul căruia a apărut și s-a dezvoltat. Proiectul istoricului literar Zenovie Cârlușea, din perspectivă palimpsestic-caleidoscopică, se adaugă riguros continuării celui al eminescologului Mihai Cimpoi – *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic* (Editura Gunivas, Chișinău, 2013), contribuind astfel atât la reificarea / reversibilitatea, cât și la descifrarea „enigmei lui Eminescu” (Rosa del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, Cluj Napoca, 1990).

Lansată de Ziua Limbii Române la Centrul Internațional de Studii „Mihai Eminescu” de la Chișinău, *exegeza „Mihai Eminescu – dicționar monografic. Oameni din viața lui”* a întrunit aprecieri elogioase din partea acad. Mihai Cimpoi, care, în hebdomadatul „Literatura și Arta” al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, consemna:

«Volumul lui Zenovie Cârlușea, *Mihai Eminescu – dicționar monografic. Oameni din viața lui* (Ed. Tipo Moldova, Iași, 2019), are meritul capital de a fi un pandant la biografiile documentare și romanțate ale poetului, care se impune printr-o nouă grilă de investigare. Este urmărită configurarea – în temei absolut documentar ce asigură credibilitatea reconstituirii – unei imagini multiaspectuale a Epocii (istorică, socială, culturală, politică) și a Omului, focalizat în complexul de împrejurări și de relaționări cu oamenii pe care i-a cunoscut și au fost implicați într-un fel sau altul în viața sa după schema sociologică „subiect” – „actanți”.

Zenovie Cârlușea pornește să catagrafizeze „portretul moral, intelectual și artistic incomparabil” al poetului prin prisma alterității, adică a faptelor concrete făcute pentru poet sau împotriva lui (deci totul e privit prin mijlocirea raporturilor avute cu el) cu conștiința că s-a produs un construct imaginar memorialistic care, pornind oarecum de la unele elemente și trăsături reale, s-a tot rostogolit prin vremuri – zice el – „complicând” portretul personalității sale „cu aproximări și aluvionări de tot felul, hașurând fie tezist și

romanțios, fie prin naive și inconștiente abuzări, fațete ale condiției biografice” (p. 7). Este motivul pentru care s-a străduit să aducă în suita de articole monografice ale cărții „voci”, „unele din inebriabilă și ineluctabilă preajmă a autenticității, altfel situate la distanțe mai mici sau mai mari de timp, toate însă pariind pe o anume onestitate și onorabilitate a mărturisirii în cauză, pe un registru memorialistic larg, de la pia fidelisque crudelis memoria la egotismul histrionic fantezist și anecdotic al unor impenitenți inevitabili ca Grigore Ventura, D. Teleur ș. a. ...” (ibidem). „Peste tot, însă, adaugă exegetul, ideea mereu vie de a decipta, din toate acestea, specificitatea și autenticitatea acestor gesturi, exprimări, comportamente ce au dat măsura inconfundabilei personalități” (ib., p. 7-8). Recunoscând manifestarea unei atitudini deloc transcripțică ori lipsită de judecată critică, se precizează că ea s-a voit echidistantă, „adică lăsând portretul să se alcătuiască din toate mărturisirile probate, care se completează una pe alta, interferează și se luminează reciproc” (ib., p. 8).

Ni se oferă, în cele ce urmează, un larg desfășurat evantai cu pliuri sub formă de biografeme și mărturisiri sentimentale cu faze documentare și cu judecăți – totuși – valorice ad hoc, din vârful peniței sau din deschideri de paranteze mai desfășurate ale analistului. Avem, ca rezultat sinoptic, un *portret vivanț* al celor aflați în raporturi de intimitate, de colegialitate, de afiliere doctrinară, de prietenie sau adversitate, care surprind în chip răsfrânt, specular Omul Eminescu „în manifestări și implicări contingente”.

Fervoarea documentării ajută bineînțeles de erudiție în domeniul istoriei românești și universale, de buna cunoaștere a momentelor cheie – clasate și controversate – a biografiei nu doar al celui care și-a ocupat un loc de seamă în istoria literară, dar și al oamenilor din lumea comună. Întrucât Eminescu a avut, ca poet și ca om, un destin dramatic care s-a confruntat cu ostilități, facticități, judecăți critice zoilice, intrigi și coterii literare sau politice, este bine să știm cum au reacționat contemporanii lui la momentele grele prin care a trecut. Zenovie Cârlușea completează anumite goluri din→

evocările memorialiștilor și portrețările sumare făcute ale părinților, fraților, altor rude și ale unor contemporani ale căror mărturii sunt puțin sau deloc cunoscute sau biografii.

Vom cita în acest sens paginile despre Aurelia Goga, mama lui Octavian Goga, Eduard Griesbach, consulul Prusiei la București, Emilia Humpel, sora lui Titu Maiorescu și Wilhelm Humpel, director al Conservatorului din Iași, soțul acesteia, Ieromonahul (anonim) de la Mănăstirea Neamț, Ilie Ichel, scriitor, autorul unei broșuri „Eminescu (încercare critică)”, din 1889, Zoe Mandrea, pictoriță, nepoata lui Nicolae Bălcescu și Costache Aman, Eugene dr. Schuyler, diplomat american și mulți alții.

Firește, contribuțiile documentar-arhivistice constituie aportul deosebit al cercetătorului la mai buna cunoaștere – per aliud, prin vocile „actanților” – a Omului Eminescu și personalității sale artistice și intelectuale. Aceste reconstituiri biografice și portrete analitice ne mai prezintă un aspect revelator: Eminescu a comunicat, a colaborat, s-a întâlnit expeditiv sau timp îndelungat, într-un cuvânt a interrelaționat, cu oameni reprezentativi (cu bedesam, precum spunea Călinescu) care au constituit o epocă, ce poate fi definită (în ciuda celor porniți contra mitizării lui) chiar epoca Eminescu. Sunt, printre ei, foarte mulți cu o formație intelectuală solidă datorată studiilor făcute la universități din Germania și Franța (Petre P. Carp, Alexandru Cihac, Nicolae Sterie Ciurcu, Vasile Conta, Emanoil Costache Epureanu, Eduard Gruber, Endoxiu Hurmuzaki, Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Constantin Meisner, Aurel Mureșianu, Iacob Negruzzi, Leon Negruzzi, Teodor V. Ștefanelli, Nicolae Teclu, Ștefan Vârgolici, A. D. Xenopol).

Este epoca impactului cu multe doctrine și teorii în diferite domenii, cu evoluționismul și organicismul, cu orientarea generală transdisciplinară, cu psihologia popoarelor. Noile orientări în știință sunt prezentate în cadrul prelegerilor Junimii. Pagină cu pagină, portretul vivanț, „văzut într-o ipostaziere poliedrică și multirelaționară”, se conturează cu amintirile lui Ieronim Barițiu, colegul său de studenție, în care surprinde natura mai mult „meditativa și rezervată decât expansivă” și plăcerea

de a se angaja în dezbaterile cu teme „din sfera politică, bisericească, socială, literară, filozofică”, ale lui Ștefan Cacoveanu, în care se spune că „era înzestrat cu bogate cunoștințe de literatură română”, ale generalului Cerchez, cu care discutau peripatetic printr-un parc din Viena despre iubirea față de țară, ale lui Artur Gorovei, care l-a văzut prin 1885, la bibliotecă „lucrând la o gramatică sanscrită”, ale lui Obersteiner, medicul de la Oberdöbling, în care mărturisește că îl invita la el acasă pentru a „discuta diferite teme, îndeosebi culturale”, ale lui Grigore Păucescu, cel care l-a urmat la conducerea „Timpului”, care afirmă că prin articolele lui „a adus o nouă stare de lucruri” în țară, ale lui Ioan Slavici, prietenul ce l-a găzduit observând că „cîtea pu gîs tare tot aceea ce îi plăcea, mai ales poeziile, și făcea multă gălăgie cînd scria, se plimba, recita, bătea cu pumnul în masă, declama, era oarecum în harță cu lumea, la care se adresa”, ale lui Alexandru Vlahuță, prietenul fidel, care îl surprindea într-o odaie din postul Mogoșoaiei stînd „la o masă lungă de brad pătată de cerneală, cu cărți ticsite pe nouă poliți mari ca de vreo patru metri”.

Albert Camus notează, în *Caiete*, că le cerea ființelor în tinerețe mai mult decît puteau să dea: „o prietenie continuă și o emoție permanentă” (mai târziu, spune el ironic, le cerea să dea mai puțin decît pot să dea: „o

prezență fără vorbărie”). Eminescu le cere prietenilor săi și în genere celor cu care contacta să spună adevărul (ca în cazul procesului de la Pesta, și ca obiectiv deontologic al gazetarului), să „știe cît mai multe lucruri” (e constatarea unuia din memorialiști, canonicul blăjean Uilăcanu și îndemnul făcut lui Slavici conform celebrelor adresări din *Scrisori* către „homuncului” Bonifaciu Florescu: „Dragul meu învață carte și ascultă-mi îndemnul./ Cine vrea să zugrăvească să înveț-întâi desemnul...”, să nu „întindă talgerul în public” pentru pomeni (e rugămîntea adresată lui Vlahuță) și de a-i „răspunde cum stau lucrurile cu mine” (e ceea ce-i cere lui Chibici într-o scrisoare trimisă din sanatoriul de la Oberdöbling), indiciu al demnității și al grijii excesive de a nu-și deranja prietenii (e și grija manifestată față de părinți, care îi comunică „lucruri așa de triste de a nu le scrie”, în timpul îmbolnăvirii de gălbînare, „sub inspirațiunea acelei rele dispozițiuni”). Discret sau făcînd mărturisiri într-un ton jeluitor, oscilînd între o stare meditativă apoliniană și o mînie etică homerică (spumegătoare, îi zicea Călinescu), Omul Eminescu e aruncat, conform unei scrisori adresate Veronicăi Micle, „într-un cerc vicios, care, cu toate acestea este singurul adevărat”, singur „la negustoria asta de principii și peste aceasta și bolnav”.

Contrar atitudinii glaciale și impersonalității geniului înnăscut, de care vorbește Maiorescu, iată-l pe Eminescu în ipostaza Omului ce trăiește în contingentul la limita existențială a umanului, iubind, pătîmind, suferind, proiectându-se sufletește în ființele dragi, apropiindu-se de adevărații prieteni și detașându-se de preinșii amici (pe care-i viza soră-sa Henrieta), care vin cu mărturisiri sub semnalul aceluia *bia, fidelisque crudelis memoria*, pomenit în *Argument*.

Dicționarul „esențial” al lui Zenovie Cărlugea, ilustrat și cu o bogată iconografie de epocă (personalități, instituții, clădiri și locuri memoriale) se impune, în eminescologia actuală, ca o lucrare de referință.» (Acad. Mihai CIMPOI, *Oameni din viața și vremea lui Eminescu „într-un portret vivanț”*, în „Literatura și Arta”, hebdomadur al Uniunii Scriitorilor din Chișinău, 11 iunie 2020, p. 5).

Ana Maria Negară, la Simpozionul internațional de sculptură Nicăpetre, Braila 2019

Semn

Recurs la Eminescu: rușii

(III)

Aceeași este ocazia – războiul ruso-turc în care românii își câștigau independența statală – cu care Eminescu vede util să le aducă cititorilor lui, pentru a-i ajuta să se lămurească în chestiuni de specific al slavismului răsăritean, probe de viziune și de reprezentare a mersului lumii din mediul rus savant. Ține asta de misiunea gazetarului din perspectiva lui Eminescu, dar în chip evident și de preocupările și pasiunile intelectuale și culturale private care îl determină să se pună la curent, neîndoios că în spiritul practicilor occidentale, el o bibliografie care include și materiale de dată foarte recentă. Este vorba aici, în octombrie 1876, de omul de știință și filosoful N.I. Danilevski, personaj complex, cu preocupări diverse și idei interesante, care urma să ajungă la un renume european, dar care este încă o personalitate cu recunoaștere în construcție și căruia Eminescu îi aduce în discuție o lucrare publicată cu doar câțiva ani în urmă: *Rusia și Europa: O privire asupra relațiilor culturale și politice ale lumii slave cu lumea romano-germană*. În altă ordine de idei, e de văzut cum, evocând părerile unui ideolog – unul al panslavismului, cel în variantă rusă –, Eminescu își asigură o situație critică, asta implicând o cunoaștere a problematicei mai largă decât cea adusă de autorul comentat și de lucrarea lui, precum și un sistem de referință presupunând valori, principii și criterii, adică, în ultimă instanță, o ideologie proprie, necesară justificării, legitimității, motivării poziției pe care comentatorul se situează. Și e aproape inutilă constatarea că deși nu face propriu-zis apologia vreunui europenism – firește, altul decât cel subînțeles al nației sale –, Eminescu stă, comod așezat și satisfăcut de asta, cu aerul că se află la masa la care se cuvine natural să se afle, în scaunul unui europenism cu totul nediscutabil. Umbrele eventual constatabile și care în alte locuri se întâmplă să se accentueze până chiar la a-i pune la îndoială ceea ce de fapt este neîndoielnic vin din preocupări, griji și frisoane ale atașamentului absolut față de neamul lui cu particularități de ființă, de evoluție, de stare,

care pot provoca spaima. Iar relația cu rușii este unul dintre contextele de această natură și e fără doar și poate că în primul rând aici se iscă interesul poetului pentru a-i cunoaște și cu siguranță că și însușirea expresiei pe care le-o rezervă.

Rusia, spune el, este un caz special în lume privită sub aspectul evoluției ei istorice, are „un fel de unitate de dezvoltare precum n-o întâlnim la un alt popor”. Manifestă o „fixitate energetică” pe care n-o au alții: „bătând, s-a lățit, bătută, n-a pierdut nimic sau aproape nimic”, încât „nicio bătălie pierdută n-a făcut-o să piardă ținta fixată înainte de o mie de ani încă” și niciodată „nu vede cu alți ochi decât cu aceiași pe care-i avea la întemeierea uriașei sale puteri” – care, în epoca de după căderea tătarilor, către 1500, i s-ar datora cneazului Ivan al III-lea, cuscru lui Ștefan cel Mare, cel ce „adună într-o singură mână hățurile triburilor rusești”. În timp, anexând continuu teritorii și dobândind putere, Rusia a acumulat și a pus la lucru mijloace care trebuie cunoscute: „Deodată cu întărirea ideii statului se începe însă și o politică exterioară care-a consistat în folosirea de toate dezbinările popoarelor străine, din sumuțarea chiar a acestora unul împotriva altuia”. Venind în scaun îndată după 1600, dinastia Romanovilor a continuat „întru toate politica de unitate înăuntru, cucerire în afară și mai ales îndușmănierea între ei a inamicilor Rusiei”. Ceea ce, pe limba noastră de astăzi, înseamnă mână de fier și voce unică, amândouă mărginite numai de interesele voinței care le deține și le folosește.

În secolul al XIX-lea, susține Danilevski citat de Eminescu, lucrurile sunt de privit astfel: „Germanii sunt moștenitorii Romei, slavii ai Bizanțului, și între ei există o luptă de sute de ani”, iar apariția Islamului, „stavilă puternică și neînălăturabilă agresiunii germanismului spre

Orient”, este semnul intervenției favorabile rușilor a providenței înseși, pentru că „pronia a trimis domnia osmanilor ca zid de apărare împotriva erezurilor Apusului și în locul imperiului bizantin, slăbit în credința sa” și „Islamul a fost chemat să pună un veto curentului germanic spre Răsărit, spre a scăpa pe celelalte rase slavice de soarta Poloniei catolizate și atrase în sistemul Europei apusene cu pierderea puterii dinăuntru a vieții sale”. Europeanii apuseni ar fi fost mânați de tendințe egoiste și falși cu turcii, precum fuseseră altădată și cu Bizanțul asediat de mahomedani. Tocmai de aceea, conchide Danilevski, „Și astăzi slavii din Turcia preferă jugul musulman în locul domniei civilizatei Austriei”.

Venind în discuție cele preconizate de Danilevski în politica zilei și, deci, în „soluțiuna Chestiunii Orientului”, Eminescu nu lasă de văzut că ar fi impresionat, poate ca noi azi, de tehnicismul infatuit în care foarfeca imperială se concepe tăind și împărțind o geografie de teritorii în care oamenii, popoarele, stătalitățile au doar o importanță secundară. E numai ușor, aproape imperceptibil ironic în rezumare. Ar exista trei variante de soluționare a crizei, bineînțeles că toate implicând Rusia în rol principal: împărțirea Turciei între Rusia și Austria; anexarea Turciei de către Rusia; refacerea unui imperiu bizantin nou pe ruinele celui turcesc. Fiecare dintre ele este privită însă exclusiv prin inconvenientul ei în raport cu slavismul și toate cad în fața ambiției hegemonice țariste și a intereselor politice rusești înveșmântate într-un panslavism răsăritean considerat ori numai propagat ca o fericire de nerefuzat pentru toți slavii din lume. Celei dintâi i-ar fi trecut vremea, Rusia nemaiconsimțind acum să împartă prada cu cineva și, în plus, „ar fi o crimă de-a ceda Austriei cea mai mică bucată de pământ slav”; a doua „nu e în adevăratul interes al statului rusesc” – împăratul Nicolae refuzând cândva, în baza acestui raționament neexplicat, chiar anexarea României, care i-ar fi fost propusă de Turcia; a treia, „cu totul imposibilă”, ar favoriza pericolul de a se crea în Balcani „o nouă Austrie” (în înțelesul, probabil, al unei noi stălalități în care o minoritate etnică guvernează o majoritate slavă) și →

AUREL BUZINCU

EMINESCU - O FOTOGRAFIE

A alege o fotografie celebră e un proces complex, dar interesant. O fotografie spune o poveste și multe astfel de povești au fost relatate astfel. Pentru că orice fotografie are de spus o poveste, în aceste rânduri vă prezint o imagine celebră a Marelui Poet Român Mihai Eminescu și povestea incredibilă din spatele ei.

Există o fotografie celebră a poetului Mihai Eminescu, care are în spatele ei o poveste inedită. Este vorba despre cea de-a treia fotografie originală a Luceafărului, din cele patru câte există, care a fost repatriată la Iași și care face parte dintr-o colecție privată. Imaginea a fost imortalizată în perioada junimistă și a fost celebră în acele timpuri, ea având în spate o frumoasă poveste de amicitie.

După cum se știe, lui Mihai Eminescu nu-i plăcea deloc să stea în fața aparatului de fotografiat, iar de aici vine și povestea imaginii. Fotografia este urmarea unei păcăleli puse la cale de prietenii junimiști ai poetului. Potrivit ecurilor vremii, s-au înțeles cu fotografal Nestor Heck să îl surprindă doar pe Eminescu într-o poză. Zis și făcut, iar într-o zi de vară, amicii poetului, A.C. Cuza și Petru V. Grigoriu, s-au întâlnit cu autorul celebrelor versuri pe terasa hotelului Traian, de unde au plecat împreună la atelierul de fotografie al lui Nestor Heck, aflat pe strada Lăpușneanu nr. 42. Planul presupunea o fotografie de grup, însă puțini știau șiretlicul pus la cale: - când aparatul s-a declanșat, ceilalți s-au retras și în prim plan a rămas doar Eminescu. Nu

mai vorbim de supărarea poetului, ci doar de amintirea rămasă peste timp. Ceea ce pe atunci a fost o glumă, astăzi a devenit o piesă de colecție rarisimă. Fotografia îl înfățișează pe marele poet în celebrul său costum alb, are o ramă de lemn masiv, din nuc, lucrată manual. Imaginea este certificată de sigla atelierului lui Nestor Heck. Fotografia originală se află în colecția privată a avocatului Gianina Vera Poroșnicu, care i-a găsit un loc special – pe șemineul Casei „Joseph Zoller” din Iași, singurul monument istoric renovat din fonduri private.

Piesa, de o valoare imensă, completează colecția personală a avocatei, a cărei pasiune pentru opera lui Mihai Eminescu și pentru fotografiile vechi este cunoscută.

„Îmi plac foarte mult fotografiile vechi, iar pentru Mihai Eminescu am un adevărat cult”, ne-a mărturisit nu demult cunoscuta avocată ieșeană Gianina Vera Poroșnicu, apoi ne-a oferit un zâmbet ușor secretos. Când i-a venit vremea ieșirii în lume, taina ascunsă în spatele bucuriei ce se citea în ochii avocatei a fost dezvăluită. Colectonara reușe să aducă la Iași cea de-a treia fotografie originală a lui Mihai Eminescu, din cele patru câte există. „Frumoasă colecție”, am exclamat, iar când am aflat că fotografia va fi prezentată și publicului, am trăit un moment de emoție. Privind-o, parcă ne-am întors în acea zi frumoasă de vară, când marelui poet i s-a pus la cale un șiretlic.

**pr. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN**

E zi de priveghere magistrală

Să tacă azi cei ce trădează neamul,
Să-ngenuncheze cei ce-l înrobesc,
Să cadă din spinarea țării hamul,
Și piară dintre noi cei ce-l zdrobesc!

În Limba Eminescu toți se-nchină.
Plecați-vă, să poată răsări
Luceafăru-n splendoarea sa divină,
Pe cerul țării, pentru-a o sfinți.

O reverență cosmică se-ntâmplă,
Se reazăză stelele șirag
Iar patria cu Doina scrisă-n tâmplă,
Izbăvitorul și-l cinstește-n prag.

Și liniștea deodată ne cuprinde,
Se teme moartea de nemuritori!
(Doar trupul, de Pământ, li se desprinde,
Dar ei apun, ca să ne fie sori.)

Mai plângem câteodată despărțirea,
Mai suspinăm când doare lipsa Lui,
Căci Domnul Eminescu e sfințirea
Ce-a rupt pe veci zăvorul cerului.

E zi de priveghere magistrală,
Pentru nedrepte trefilări pe roți,
În fiecare om e-o catedrală,
Căci astăzi Eminescu suntem toți!

EMILIA AMARIEI

Recurs la Eminescu: rușii

→are în vedere inclusiv riscul de evitat al apariției aici a unui „dualism greco-român” antislav. Drept care „niciuna din soluțiunile propuse nu e bună, ci numai aceea care va dezlega deodată atât *chestiunea austriacă* (s.a), cât și cea orientală, <căci și statul austriac și-a pierdut înțelesul ca și cel turcesc>. Această soluțiune este o confederație slavă sub hegemonie rusească”. Ea ar trebui să cuprindă regatele Cehiei, sârbo-croat, Bulgariei, României („cu partea de sud a Bucovinei!”), Greciei, maghiar (cu Transilvania), teritoriul Țarigradului... Ochi

aceiași, într-adevăr, și care văd la fel până astăzi, într-o statornicie care se cuvine să emoționeze tot până azi.

Fiind în dialog cu un autor, dar și confruntat cu „planurile uriașului nostru vecin”, Eminescu notează concludiv și deopotrivă avertizând: „Constatat este că această carte a lui Danilevski este o copie îndestul de credincioasă a opiniei publice din Rusia și că ideile dezvoltate în ea nu sunt visurile unui filosof, ci idealul istoric al uriașei puteri de la nord” și că „Teoriile acestea nu sunt lipsite de oarecare măreție și de o manieră de a privi istoria universului într-un mod specific slav”. Pe de altă parte, față de diferențele mari dintre „materialismul

modern” occidental, cu „robirea sub capitalul străin” și, de partea cealaltă, popoarele balcanice „pentru care credințele bisericesti și idealurile istorice sunt încă sfinte”, i se pare ciudat gazetarului că „noi, românii, care trăim lângă Dunăre, suntem cu totul cufundați în ideile Occidentului, pe când din toate părțile împrejur-ne pulsează o viață istorică care în dispoziția ei generală se deosebește atât de mult de istoria Occidentului”.

Măcar un imperativ al cunoașterii în același grad a ambelor lumi ni s-ar cere impus – dat fiind că „suntem o muchie de despărțire între două lumi cu totul deosebite” și că lucrul este în interesul nostru .

Ocean întors

V. A. Urechia,

unul dintre fondatorii
Academiei Române

I.

Câteva reperi, după 120 de ani de la dispariție.

Iată încă un exemplu elocvent de orfan care, prin ambiție și strădanie, a lăsat ceva în urma lui, dar acel gen de „ceva” care te face să nu știi de unde să-l apuci, ce să spui mai întâi... Fiu de judecător și nepot de protopop, orfan de tată de la șase ani, personalitate complexă, puternică, filolog și istoric, publicist și scriitor, profesor universitar atât la Iași cât și la București, deputat și senator, ministru al Cultelor, etnograf, diplomat (consul general în Ecuador), pasionat observator în călătorii, printre numeroase alte merite, poate cel mai important ar fi acela de a fi contribuit la trezirea și menținerea vie a conștiinței naționale, totodată și primul care a atras atenția asupra rolului special pe care îl poate juca Țara sa, această insulă latină la porțile Orientului și în mijloc de lume slavă, iar ca urmare a conferințelor susținute și a luărilor permanente de cuvânt la Congrese internaționale, a avut și șansa de a fi fost primul român menționat drept candidat, în 1901, la premiul Nobel pentru Pace, susținut de importantul for interparlamentar. A studiat Literale la Sorbona, dar a urmat acolo și cursuri de Filosofie și de Drept, după ce, în prealabil, învățase limba franceză cu D. Xenopol, tatăl cunoscutului istoric. A fost unul dintre întemeietorii societății „Ateneul român” și al Societății Literare Române, nucleul deja, în 1866, al Societății Academice Române (1 august 1867), ca unul dintre cei 25 de membri. A contribuit la fondarea Ateneului, în varianta actuală, inaugurat în 1888. A fost membru corespondent al Academiei Regale Spaniole. A donat cam 3000-3500 de volume, dintre care câteva sute de cărți rare, foarte vechi, Bibliotecii din Galați, care-i poartă numele, înființată prin decret regal, în 1898, de Carol I. A scris - se uită acest lucru - o „Istorie a românilor” în 14 volume, cea mai documentată lucrare înainte de apariția operei lui Iorga, o „Istorie a școalelor între 1800-1864”, premiată, precum și „Femeia română după istorie și poezie”. A debutat literar cu o fabulă, „Vulpea și zimbrul”, dar a fost preocupat și de genul dramatic, cel epic, precum și de poezie. A fost invitat, în 1878, la Congresul pentru Literatură de la Londra. Prin cele

aproximativ cinci sute de articole în presa internațională, a susținut în mod ardent Memorandumul din 1892, petiție adresată de românii din Transilvania lui Franz Josef, pentru drepturile lor. Desigur, nu trebuie uitat nici meritul de a fi fondat, împreună cu Iancu Codrescu, în 1858, ziarul unionist „Vulturul și Zimbrul”. A colaborat unionist și la „Steaua Dunării”, cele două ziare urmând să fuzioneze, fiind un apropiat al lui Kogălniceanu, iar la Paris, al lui C.A. Rosetti. În Franța, a fost decorat cu Legiunea de Onoare; ales președinte al Consiliului de Heraldică franceză, precum și al Societății de Arheologie, iar în 1880, a primit medalia de bronz oferită de către Société d’Ethnographie, al cărei membru activ era de asemenea, prilej cu care a fost inițiat premiul Urechia, acordat, începând din 1882, pentru studii în acest domeniu. Tot un ilustru senator francez i-l-a recomandat pe C. W. Hegel, sculptorul Institutului etnografic cu care, „încălzit de entuziasm” și „fără a mai gândi la răceala cu care se primește în Țară orice apel în favoarea operelor de artă”, semnează contractul pentru statuia în bronz a lui Miron Costin. A fost și membru al Ligii Culturale a Aromânilor, redactând Albumul Macedo-Român. În 1899, participă, la Roma, la Congresul de Orientalistică, prilej de a se depune o coroană de bronz la statuia lui Traian, prin badea Cârțan. În 1900, cu un an înaintea morții sale, a participat la Congresul Societății Tinerilor Latiniști, pledând pentru unitatea popoarelor latine. Martor al Revoluției de la 1848, din Moldova, din punct de vedere politic, el figurează, în 1875, printre fondatorii PNL, inițial în polemică cu Junimiștii din jurul lui Maiorescu, apoi, după 1885, cu o poziție de acceptare și chiar susținere a Partidului Conservator. Colaborator activ, de asemenea, al revistei unioniste „Opiniunea” a diasporei din Paris. Devenit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice la noi, s-a folosit de această poziție pentru acordarea unor

burse de studii în străinătate, tinerilor, cât și pentru numirea lui Caragiale ca revizor școlar. Prima sa soție, Francisca, fiica doctorului personal al reginei Isabella a II-a a Spaniei, a murit tânără. Cea de-a doua soție, Luiza Wirth, de origine germană, a avut șansa să-i fie făcut portretul de către N. Grigorescu. Singură, polemica împotriva naturalizării lui Lazăr Șăineanu aruncă o umbră asupra academicianului.

Obiectul acestui articol este însă sublinierea meritelor sale în calitate de folclorist. În 1887, aflându-se la Sinaia, V.A. Urechia a avut onoarea de a citi la castelul Peleş, în fața Majestății sale, regina Elisabeta, două povestiri cuprinse în volumul „Legende române”, relatează el însuși în Prefața la ediția I a lucrării, apărută în 1891, ediție pe care o dedică inimioaselor doamne din câteva orașe mari (Bacău, Botoșani, Buzău, Craiova, Giurgiu, Iași, Pitești, Ploiești, Roman), care organizaseră serbări reușite în vederea colectării de fonduri pentru statuia lui Miron Costin, serbări la care participase, alături de Vlahuță și de la Vrancea, și-și adusesse contribuția citind el însuși din aceste „legende”. Oarecum jenat de faptul că Majestatea sa, regina, descoperise o uimitoare asemănare între una din legendele ascultate, „Popa care scie carte”, și balada germană „Der Kaiser und der Abt”, a lui Bürger, se lasă atras de studiul unor lucrări de folclorică, ramură ce-și găsea tot mai mulți adepți, astfel că descoperă, la rândul său, filiația între balada germană și cea, încă și mai veche, culeasă în 1765, în Anglia, de Percy, „Regele Ioan și episcopul de Canterbury”, al cărei subiect, în variantă populară, data de pe la 1200. Menționând ca importante, în special, numele fraților Grimm, îl citează pe unul dintre ei, Iacob: „Poveștile populare sunt ultimele ecouri ale miturilor antice. Ar fi o eroare să credem că aceste povești s-au născut într-un singur loc sau în care loc favorizat...”, mai apoi pe Max Müller. Deși considerase inițial că teme comune sau apropiate s-ar găsi doar la popoarele de aceeași limbă, respectiv germanică, constată ulterior similitudini și la cele nordice și așa mai departe... Wilhelm Grimm comparase filonul mitic cu o piatră prețioasă care, fărâmată și împrăștiată de vânt, „încolțește” precum semințele unei plante, dând aceleași răsaduri oriunde ar cădea, cu condiția să găsească condiții propice, respectiv talent. Explică fenomenul atât prin originea comună, căutând rădăcini până departe, în India, cât și prin influențe→

CRISTINA-RODICA MAZĂLU

sau împrumut, de la un popor, la altul. În acest sens, îl citează pe Reinhold Koehler, bibliotecar la Weimar, care, în lucrările sale asupra folclorului, a adus un suflu și „soluții noi”. În spațiul românesc, menționează el, folcloristica „cred că se nascu sub influența încercărilor din Franța”. În 1807, din ordinul lui Napoleon I, ministrul de interne Crétet trimisese o bizară circulară tuturor prefecților, prin care le trasa sarcina de a colecta ei înșiși „monumentele idiomatelor populare” în tot imperiul, activitate continuată și de Salvandy și Fortoul, miniștri ai Instrucțiunii publice la sfârșitul domniei lui Ludovic Filip, respectiv sub Napoleon III, când s-a creat chiar un „Comitet al limbii, istoriei și artelor din Franța”, circulară cu indicații despre modul în care să se procedeze pentru ca fructele anonime ale geniului popular să nu se piardă. În 1852, „Monitorul universal” publică lucrările de acest gen ale lui Ampère. Dacă cronicile noastre vechi ne amintesc despre o seamă de scrieri populare, opere ale fanteziei anonime, numai după întoarcerea din Franța a lui Alecsandri, se începe culegerea de cântece și balade populare etc. Printre cei care, la noi, au contribuit într-un mod admirabil la conservarea minunatului tezaur folcloric, pe primul plan îl așază, desigur, pe Anton Pann, apoi pe Ispirescu, dar și alți scriitori de frunte, nu numai Alecsandri, ci și Odobescu sau Hasdeu, prin lucrările lor, au sprijinit această „nouă ramură”, de care se leagă și alte nume de interesați de folclor ai vremii, ca G. D. Te(od)orescu sau M. Gaster, culegători de cântece, basme, legende, zicători, cimilituri, ghicitori etc. El însuși deja membru al Institutului de Etnografie francez, în urma unei discuții cu președintele acestuia din acel an, d-l senator Carnot, pe care o relatează, ajunge la concluzia că este necesar ca, pentru patrimoniul național, să fie achiziționate mai degrabă operele unor artiști debutanți, mai puțin costisitoare, dar a căror valoare va crește în timp. Pe 28 noiembrie (1895), zi aniversară a luării Plevnei (1877), adresându-se d-lui „Socecu”, cunoscutul și respectabilul editor și librar, inclusiv al volumului său de **Legende Române**, în Cuvântul înainte la ediția a III-a, pe care i-o cedează acestuia, V.A. Urechia subliniază faptul că, după buna primire făcută de publicul cititor edițiilor anterioare, speră ca aceasta, ultima sub îngrijirea sa, completată cu alte povestiri din trecutul nației noastre, precum și cu prezentarea unor personalități masculine ilustre ale vieții

moderne românești, să se bucure de un succes cel puțin egal cu al celor precedente. Lucrarea, în varianta celei de-a treia ediții din 1895, este structurată în patru părți, precedată de o „Înainte vorbire”, precum și de reluarea dedicației și a prefeței făcute cu prilejul celei dintâi, urmată fiind și de Note: Partea I, intitulată chiar **Legende**, reunește un număr de zece povestiri, aproape toate scurte, unele ilustrate de C. Jiquidî; partea a II-a, intitulată **Legende din istoria națională**, cuprinde 15 evocări de momente și persoane; partea a III-a, **Viața în trecut**, relatează episoade anecdotice sau instructive; ultima parte (IV) **Reminiscente contimpurane**, cu subtitlul **Oameni și fapte din trecutul de ieri**, prezintă câteva momente inedite din propria sa viață. Notele cu care se termină volumul sunt interesante prin analogiile scoase în evidență și inserarea, în original, a variantelor corespunzătoare din alte limbi. Astfel, povestirea *Ion Isteșul*, citită la mai multe serate literare și reproducă în **Convorbiri literare**, la încurajarea făcută, spre a fi publicată, de însăși Majestatea sa, regina, dar și în alte ziare ale vremii, este comparată cu *Los consejos* redată de folcloristul Antonio de Trueba sau cu varianta portugheză a pildei (*O campo*). Culegătorul intenționa să illustreze în același fel, prin scurtele povestiri descoperite, înțelepciunea sintetizată în zicători. Pentru *Vaca babei Floarea*, dă integral echivalentul din limba franceză, *La vache de la vieille femme*, considerând că versiunea din limba noastră este superioară. *Popa care scie carte*, alături de cea anterior menționată, a contribuit substanțial, prin popularizarea ei în presa mare și mică a vremii, precum și prin prezentarea în orașele din țară, la strângerea de fonduri. Aceeași legendă este prezentă, ca versiune spaniolă, în

Ana Maria Negară, *Catharsis - Rugaciunea*, marmură, m/90cm/ 80cm, Ploiești, Romania, 2020

Antonio de Trueba, *Cuentos populares*, ediția a cincea, 1875, sub titlul *Gramatica Parda*, al cărei original ne este oferit, iar în versiune franceză, sub titlul *L'Évêque et le Meunier*, în volumul **Contes populaires de la Gascogne**, reproducă de Jean François Bladé. Este dată, în original, legenda lui Percy (*King John and the Abbot of Canterbury*), cu traducerea română, precum și versiunea germană, *Der Kaiser und der Abt*, pentru comparație. Pentru legenda *Fiți uniți și veți reuși*, reproducă, de asemenea, de mai multe jurnale și citită la Pitești, în 1887, găsise o echivalență franceză în *Le curé avisé*, Bladé, volumul XXI, din **Littératures populaires**, 1886, precum și cea în portugheză (*O campo*). Pentru *Vorba potrivită*, publicată în ianuarie 1889, în nr.3 al **Revistei literare**, nu aflase un echivalent în altă limbă, dar îi invită pe cititori să o facă. *Nea Sărăcilă*, ilustrată de cunoscutul caricaturist al vremii, C. Jiquidî, a apărut mai întâi în **Epoca**, apoi, luna următoare, și în **Revista literară** (februarie 1889). Descoperă și o altă versiune română, *Nea Sărăcilă și surata Calicia*, care își găsește o corespondență aproape identică, în legenda bretonă *Misère* din volumul **Contes des paysans et des pêcheurs**. Face totodată o comparație cu „Toderică”, jucătorul de cărți al lui Negruzzi, publicată mai întâi în **Propășirea**, apoi, în 1872, în volumul **Păcatele tinereții**, personaj care „poate servi de pretext tartușilor politici”, zice autorul, iar ziarul **Contemporanul**, în luna iulie a aceluiași an, îl consideră pe Toderică un fel de sosie autohtonă a personajului Federigo, al lui Prosper Mérimée. *Soarta rea*, povestită culegătorului la Iași, de o rudă a prietenului său, artistul Teatrului Național, D. Galino, nu-și găsise încă sora geamănă în altă limbă. În schimb, *Popă fără voie*, publicată, la noi, în 1890, de ziarul **Românul** are și o altă versiune, apropiată, în legenda gasconă *Le prédicateur muet*, culeasă de același Bladé, în vol XXI din **Les littératures populaires**, iar poetul anonim spaniol creează o echivalență cu sensul, în traducere, „Nimeni nu e mulțumit cu meșteșugul său”, din **Cuentos populares de Murcia**, în timp ce legenda *Mână de boier* se regăsește în versiune franceză, într-un alt fel de derulare, publicată, tot de Bladé, sub titlul *Les mains blanches*.

Toate legendele și mai mult sau mai puțin legende cuprinse în acest volum sunt marcate de patina vremii, aducând o notă de pitoresc și de inedit.

Miezul unui ev aprins

Bălcescu (II)

Izbânda maximă a recuperării literare realist-socialiste a lui Nicolae Bălcescu și a îmbogățirii cu el a inventarului de teme și ustensile propagandistice al vremii a fost poemul „de amplă respirație” epico-lirică al lui Eugen Jebeleanu, *Bălcescu*, publicat în 1952. Inclusiv discursul critic devine cu această ocazie exemplar. Manifestându-se „strâns unit” în jurul importanței în de toate a temei în sine, a „conținutului de idei și sentimente” și, chiar mai important, veritabilă cucerire lirică, a prezenței pregnante prin atitudine și afect a poetului în „ogindire”, comentariului critic îi rămâne să constate și să explice importanța și reușita și să exprime asta, la rândul lui, într-o frazare patetică interesată de găsirea formulei care satisface optim ideologicul, propagandisticul și orgoliul rostirii personale și numai eventual altceva, de factura măiestriei, procedeelelor, limbii, stilului, fără îndepărtare însă de un șenal navigabil cutumiar evasicanonizat, pentru că din albie și de pe maluri îl pândesc peste tot și pe comentatorul de literatură pericolele numeroase ale formalismului, decadentismului, naturalismului, toate burgeze, retrograde și reacționare.

Astfel, un poet a cărui însușire principală ar fi „combativitatea partinică”, Jebeleanu „scoate din ceața vremurilor apuse fapte semnificative și le așează în lumina intereselor noastre de acum” tocmai pentru „a evidenția forța istorică a revoluției de azi”, constată corect George Macovescu, iar Ov. S. Crohmălniceanu, care vede aici „una din cele mai valoroase realizări ale poeziei noastre” și se întreabă unde anume „trebuie să căutăm reușita poetului”, crede că „figura eroului e prin excelență figura patriotului revoluționar și democrat” și că „personalitatea unui astfel de om nu poate fi înțeleasă în afara revoluției”. Aducându-i autorului Premiul de Stat, poemul este o „reușită excepțională” în care e de apreciat în primul rând patosul pus în realizarea eroului, poetul „manifestând în felul acesta propria sa atitudine militantă pentru o literatură gândită ca o cauză măreață a poporului” (I. Vitner) sau „un succes deosebit al poeziei noastre” – poetul „sprijinindu-se pe aprecierile științifice ale partidului nostru cu privire la marele democrat revoluționar” și reușind să creeze „o figură tipică ce constituie un exemplu pentru oamenii muncii” (Paul

Georgescu). Numai un pic mai târziu în ani, dar târziu în relație cu schimbările, în 1956, când își publică *Poezia noastră* în colecția „Mica bibliotecă critică”, Mihai Beniuc vede lucrurile cam în același fel. Asta înseamnă că fără urmările pe care evenimentele acestor ani ar fi putut sau chiar ar fi trebuit să le producă în viziunea unui poet care susține că își trăiește intens epoca și arată doar avantajul celui care sintetizează cu orgoliu în manieră personală. De altfel, cartea este, mărturisit, participarea poetului la dezbaterile din anul anterior a problemelor literaturii în pregătirea, după model sovietic, a primului Congres al Scriitorilor din Republica Populară Română. El crede că s-ar cere vorbit despre un moment în care a început „să bată în poezia noastră vântul mare al baladei eroice, să clocotească patima și mândria patriotică din cântecul bătrânesc, dar de data aceasta sub steagul roșu al partidului”. Bălcescu este unul dintre luptătorii din trecut „considerați de partid ca fondul de aur al strădaniei și luptei poporului pentru libertate și dreptate”. Motivarea apelului literar la galeria eroilor din acest fond stabilit de partid (și din care mai fac parte, menționați, Doja, Horea, Tudor Vladimirescu) se adresează scriitorilor și nu neapărat tuturor cititorilor, dar discursul realist-socialist de acest fel și în general discursul propagandistic al epocii nu a prea disociat în chestiune, drept care: „Aceste figuri din istoria țării, înfățișate în justa perspectivă a concepțiilor științifice despre lupta socială și în lumina caleidoscopică a poeziei, sporesc și întăresc sentimentele de cinstită a patriei în sufletul oamenilor muncii și le cresc, prin solidaritate cu trecutul, cu vitejia

străbună, efortul de-a învinge greutățile prezentului”. Cât despre Bălcescu, „bărbatul luminat al revoluției noastre de la 1848, personalitatea lui a găsit în Eugen Jebeleanu pe cântărețul epic de anvergură”. În tablourile puternice ale poemului domină „strălucitoare figura lui Bălcescu, luminată la sfârșit de razele unor zile mari, a[le] luptelor și biruințelor de acum, pe care profetic, Bălcescu le străvede prin veac, în clipa când trebuie să se stingă, departe de patrie, în surghiun”.

Pentru Vera Călin, fiind prin gândire și fapte un vestitor al vremii de astăzi, „Bălcescu crește nemăsurat, căpătând proporții mitice, proiectându-se pe un fundal legendar” și figura lui „învie, impunându-se cu forța vieții, la un secol distanță, fiindcă Jebeleanu a animat-o cu suflarea lirismului său”. Trăsăturile luptătorului, în *Bălcescu*, dar și în poemul de aceeași factură *În satul lui Sahia*, apărut în același an, „se realizează de obicei prin intermediul comentariului liric, eroul liric al poetului confundându-se adesea cu glasul celor doi revoluționari”. Acest „erou liric” – s-ar zice că o emancipare tehnică importantă, însă cel mai probabil că, totuși, numai una de limbaj – fiind „de o mare suplețe”, are însușirea de a se transpune felurit – după, deducem, intenționalitatea poetică. În orice caz, de resortul lui este comentariul liric, prin care se explică „patosul ce însoțește evocarea faptelor și figurilor generoase” și prin care li se dă acestora viață, dar cu rol important, alături de „selecția episoadelor”, și în a se configura „perspectiva nouă asupra trecutului” pe care poetul o transmite cititorului. Lucrul se lămurește deplin dacă avem în vedere că, în aceeași viziune, „Jebeleanu este un luptător cu arma poeziei” și că „cele mai izbutite poezii ale sale în acest gen sunt grenade aruncate în tabăra incendiatorilor lumii”: prin „eroul liric” se desemnează, într-un registru care este acum obligatoriu al eroicului, instanța auctorială privită nu ca generând expresia, facerea care mijlocește ulterior relația auctorialității cu receptorul prin ceea ce ea este aptă și totodată adusă în situația de a spune, ci ca generând un discurs de personaj al lumii cu care acesta intră nemijlocit în relație →

AUREL BUZINCU

tocmai prin acest discurs. „Eroul liric” îl găsim și în limbajul lui Ov. S. Crohmălniceanu – unde nu pare să aibă altă accepțiune, iar asta pe drept cuvânt, întrucât produsul poetic la care se referă are preeminent această realitate: „A vorbi în cazul nostru de individualitatea poetică a lui E. Jebeleanu înseamnă printre altele a descrie personalitatea eroului său liric, care rămâne un om reprezentativ pentru felul de a gândi și a simți al milioanei de oameni ai muncii, nu încetează de a fi un caracter, de a avea înclinațiile sale temperamentale” sau : „Eroul liric din versurile lui E. Jebeleanu vibrează foarte profund la diferitele aspecte ale durerii omenești”.

Ne aflăm, așadar, într-o etapă de conformare totală față de teza lui Lenin, cunoscută și bogată în probe de ascultare, în viziunea căruia „chestiunea literară trebuie să devină parte integrantă a muncii de partid” și deopotrivă dinaintea unui realizări dense a tipului de poeziei pentru care optează și pe care o descrie Mihai Beniuc drept „întruchiparea artistică a unei atitudini în imagini vii, indiferent dacă este vorba de genul epic, satiric sau liric. Totdeauna e prezent în operă și artistul, în zale, cu armamentul său de apărare și de atac, pentru o cauză mare, dacă însuși artistul e mare. Atitudinea hotărâște semnul plus sau minus al unei poezii, înainte de orice și aceasta în unele cazuri, dincolo de voința personală sau intențiile subiective ale autorului, dacă el reușește să zugrăvească veridic în toată complexitatea lui adevărul vieții”.

Pădurea din Câmpeni, prin care Bălcescu a trecut cu un veac în urmă, chemată în sprijin în Prolog, poate că și în temeiul frăției codrului cu românul, nu este propriu-zis un substitut de muză, ci un martor care întărește veridicitatea imaginii prin confirmarea a ceea ce, voluntar și cu autoritate, poetul știe deja : „ochii-i calzi”, „vocea fierbinte”, „măreața-i viață”, „a lui Bălcescu mare luptă”. Pădurii, care astăzi se scaldă și ea în libertate, i se cere „doar o creangă / Din zestrea ta de veacuri ruptă” – putând trimite asta și la „rămureaua” fatalmente destinată anonimatului a lui Coșbuc, dar cert la faptul că poetul vine cu un cadru precizat la întâlnirea cu memoria pădurii, are de pus amintirilor și evocării condiții

restrictive, precum, să zicem, așezarea într-o anume lumină a lucrurilor, interpretarea călăuzită de anumite idei a întâmplărilor istoriei. Este nevoie de atare întărire, de scrisul „în stânci”, și ca motiv poetic al înveșnicirii poveștii unui veac în care s-a trecut, în luptă și cu jertfe, edifică Epilogul, nu altfel decât prin izbânda „Ne-nfrântului stalinist partid” (care devine cândva și definitiv „Ne-nfrântul leninist partid”), de la „ce visat-a Bălcescu” la „faptă-adevărată”. Astfel stăpânul lumii de azi, „omul muncitor”, „...vede limpede trecutul, / Cu-ai lui viteji, cu luptătorii, / Cu cei ce inima și-au dat-o / S-ajute să răsără zorii”, pentru că, deși „...Un veac trecu! În cimitirul / Italian îndepărtat, / Stă îngropat de-un veac valahul, / Cu cei săraci îmbrățișat”, totuși, „inima-i cu noi e, 'n țară / Vitează, tânără și vie-i. / E pretutindeni unde-i luptă, / În fumul des al bătăliei”. În prima versiune a poemului, Bălcescu era alături de acest „noi” și într-o luptă la care ulterior s-a renunțat: „Cu cei ce-n luptă doborî-vor / Pe-ntinsu-ntregii lumi tiranii, / Cu-ai vieții fii pe care-i duce / La luptă și-n victorii Stalin” – firește că alături de urmașii celor de la care, se poate afla în Cântul XIV, Tudor Vladimirescu ar fi învățat meșteșugul trasului cu flinta. Drept care evocarea, slujită mai mult sau mai puțin de imaginație (dar veridică – și asta de-adevăratelea, pentru că veridicul, să repetăm, e dat de conformarea la „adevărul vieții”, iar conținutul acestuia îl decide ideologicul!), a istoriei pașoptiste se face pentru cunoaștere (științifică, musai!) a trecutului, pentru a se oferi prezentului modele în mai multe privințe, pentru a se recupera critic fapte ale trecutului și, în ultimă instanță, a se integra astfel prezentul (comunist – măreț!) în istoria neamului.

Ana Maria Negară, îmblânzind
piatra

Cântarea asfințirii

Cum i-am dat eu drumul să se ducă
Acestei vieți, prăpăd după prăpăd,
Nălucă alergând după nălucă
Crezând că înțeleg, că știu, că văd.

Când sus în munte, când adânc în vale,
Mai mult vânat, mințind că-s vânător;
Câte-am sperat că-s pline, toate-s goale,
Toate-s trecut, nimic nu-i viitor.

Chiar dragostea, imensa ei dogoară,
Lumina ei și dulcele ei chin
Ce-aș fi jurat că margini nu mai are
Mi-i azi doar amintire și suspin.

Și toate biruințele-mi de-o clipă
Ce mă făceau să mă închipui zeu;
De fapt doar amăgire și risipă,
Nici sufletul din mine nu-i al meu...

Cum i-am dat eu drumul vieții mele
Și cum a curs de-n grabă, ca un râu
Ce-a fost și el odată viu sub stele
Și-acum îl seacă Marele Târziu!

M-așteaptă-n ușă iadul

Scăparea mea, tăria și-ajutorul
De unde să-mi mai vină și-n ce fel,
Când iadul încercând să înconjor-l,
M-afund mai mult și mai adânc în el?

Ce arme să încing și care-i lupta,
Când trupul meu surpatu-s-a bătrân
Și-n el pândește noaptea, neîntrerupta,
Îl strigă întunericul stăpân?

Cum să mai zbor spre munți și spre
departe,
Când mi-am pierdut aripile-n pârjol
Și tot ce s-a putut nu se mai poate,
Ulciorul însetat rămâne gol.

Și pâinea mi-e-mpietrită ca șindrila
Pe-o casă răstignită sus pe-un deal;
N-aștept nici de la Omul-Frate mila,
Dar nici lui Dumnezeu n-o cer măcar!

Trăiesc ca-ntr-o duminică uscată,
Străini mi-s toți și eu străin le sunt;
Scăparea și-ajutorul nu se-arată,
M-așteaptă-n ușă iadul, știu demult!

DUMITRU MĂLIN

Memorialistică Jurnalul Elenei-Margareta Ionescu

Elena-Margareta Ionescu, născută Fotino (1889-1971), a absolvit Facultatea de Litere și Filosofie și a urmat în paralel și unele cursuri la Academia de Muzică și Artă Dramatică, remarcându-se ulterior ca o bună pianistă și o fină comentatoare a concertelor audiate, fiind pasionată de muzica clasică. Citea mult literatură și filosofie, adesea în original, în franceză și germană. A călătorit frecvent în Europa, fiind primită de Regina mamă Elena, aflată în exil în Italia și având ocazia să asiste la jocurile olimpice de la Berlin din 1936 și la o manifestație a cămășilor negre la Roma. Elena-Margareta Ionescu și Nae Ionescu s-au cunoscut în 1911, s-au căsătorit în 1916, au avut doi băieți (Radu-Mircea și Răzvan), apoi, în jurul anului 1930, s-au despărțit, fără a divorța vreodată. Ea a continuat să îl iubească, iar el să o stimeze și să o ajute. În ciuda separării de soțul ei, Elena-Margareta Ionescu a continuat să aibă relații de amiciție cu unii dintre apropiații și studenții soțului său (față de alții având însă puternice resentimente). Totuși, viața ei a fost una solitară după această despărțire, jurnalul ei care acoperă, cu pauze lungi, perioada 1918-1961, fiind o mărturie dureroasă. În însemnările sale, apare ca o femeie deosebit de sensibilă, cu simțul tragicului, o personalitate critică nemiloasă cu cei din jur, dar și cu ea însăși. Jurnalul, constituind o pagină din intimitatea unei căsnicii celebre cu un om atât de cunoscut și apreciat, una dintre cele mai strălucite minți ale României interbelice, a fost publicat în anul 2015 sub titlul „Jurnal cu și fără Nae Ionescu“, ediție îngrijită de Anca-Irina Ionescu, nepoata autoarei, la Editura Vreamea.

Fragmente: *=Trupul lui, gândurile lui, sentimentele lui, timpul lui, tot ce e al lui e a altora. Dragostea mea pentru el e numai a mea. M-a vrăjtit, trăiesc sub farmecul dragostei lui care nu mai există pentru mine, dar care a existat, care m-a încălzit, care mi-a dat viață. Asta e a mea, e mult mai existentă pentru mine decât călătoria mea în Italia, decât toaletele mele frumoase sau complimentele care mi se fac. E o ficțiune, e o iluzie, e vântul*

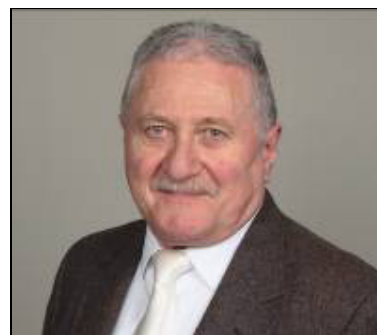
care trece, e pasărea care zboară, e soarele care apune, e, poate, mai puțin decât atât. E ceva impalpabil, dar e. Și acel simplu „e” e mai mult decât orice, e singurul lucru care există real, fiindcă trăiește în mine, se scurge cu viața mea și va muri probabil cu mine, dacă dincolo de viață nu mai e nimic. Și nimeni nu mi-l poate lua, tocmai fiindcă nu e palpabil (p. 47)

=E probabil singura mea dragoste adevărată, e mai tare decât voința mea, e mai tare decât toate eforturile mele, fiindcă e stăpâna mea; e stăpână pe trupul meu, e stăpână pe sufletul meu înfometat de afecțiune, pe inteligența mea, modelată aspirațiilor noastre comune. Eram atât de fericită când îl știam sub același acoperiș cu mine, ca și când mă îmbrățișa. Când mergeam - cu toată deosebirea noastră de înălțime - trupurile noastre aveau același ritm; nu trebuia să facem nici cea mai mică efortare ca să fim la unison. Când ne priveam, citeam unul în sufletul celuilalt ca într-o carte deschisă (p. 40)

=Pentru el sunt un câine credincios, chiar un câine înțeleghător, căruia i se pot spune anumite lucruri, dar un câine! Și, ciudat, m-am obișnuit cu gândul acesta și situația mea, care în alte împrejurări mi s-ar fi părut nespuse de înjositoare, nu mă

Ana Maria Negară, *Deva, marmură și granit*, 70cm/50cm/45cm, 2010

însăpământă deloc. Simt în mine o forță supraomenească, care-mi dă puterea de a mă ridica deasupra tuturor gândurilor pe cari și le fac sau nu și le fac ceilalți oameni despre mine (p. 22)

=O dragoste neîmpărțită e mai frumoasă decât una reală, care constă în hărțuiri zilnice, scene de gelozie, certuri inevitabile. E pură. Sunt nebună, nu? Ce idee! Sunt numai puțin fantască. Fantezia e răsplata nenorocului meu, e compensația răutății oamenilor, e arma mea de apărare. După cum, când eram copil, eram zile în șir Robinson Crusoe (...) azi prefer să mă cred o zână din povești decât să fiu mediocră d-nă X din viața de toate zilele (p. 53)

=A murit Nae. A murit, a murit... E oare cu puțință? Sunt complet năucită! Cum pot eu să înțeleg un asemenea lucru? Nae mort, Nae pământ? El, care a fost numai spirit, numai inteligență și strălucire? E cu puțință, Doamne, e cu puțință așa ceva? Odată cu el se năruie tot ce a clădit cu talentul lui de 20 de ani încoace. N-a scris mai nimic și nu rămâne pentru mai târziu mai nimic de pe urma lui; și totuși, a fost omul a cărui spiritualitate a avut un efect covârșitor asupra întregii țări (...) Tu să mori și eu să rămân aici? Nu, Nae, nu. Nu tu ai murit azi, ci eu. Tinerețea mea, viața mea toată se stinge azi. Toate iluziile și toate visurile mele au murit azi, fiindcă eu nu am trăit decât pentru tine și pentru copilașii noștri. Ce se vor face ei fără tine? Sunt distruși de durere (...) Dar ce știm noi? Dumnezeu singur știe de ce a hotărât astfel. Menirea noastră pe pământ de el este hotărâtă și tot de el limitată. Nu ne e îngăduit nouă, simpli muritori, să privim prea des la stele. Din pământ suntem creați și în pământ trebuie să ne întorcem (p. 97).

DORIN NĂDRĂU

PĂDUREA SPÂNZURAȚILOR - ROMAN RELIGIOS?

(II)

A fost Liviu Rebreanu preocupat în mod special și conștient de problema *credinței*?, în biblioteca sa au existat cărți despre religie, creștinism, misticism? Or, bibliografia critică rebreniană nu oferă răspuns la aceste întrebări.

Asta pe de o parte, de cealaltă, mărturisirile lui Rebreanu în legătură cu religiozitatea lui sunt atât re rare și generale; dintre toate mărturisirile, una se impune cu deosebire atenției, aceea din contextul mărturisirilor referitoare la elaborarea romanului: „Mă înverșunam în fiecare noapte și lucru era în zadar. În schimb, în vreme ce scriam, în liniștea apăsată, am început a percepe niște bătăi ușoare în fereastra mea, delicate ca ale unor degete imateriale. Deschideam, cercetam întunericul. Nu era nimeni și nimic... Când însă bătăile astea misterioase s-au repetat nopți de-a rândul, insistent - fiincă sânt, repet, credincios și superstițios - mi-am zis că nu poate fi decât sufletul fratelui meu, care cere îngrijirea creștinească ce nu i-a fost acordată”.

Rebreanu a ales pentru trama romanului său un scenariu cristic, nu pentru a scrie programat un roman religios de dezbatere a unor dogme creștine, menit să catihizeze, ci pentru că a considerat că este scenariul cel mai potrivit și expresiv pentru a da *viață* lumii din roman. Rebreanu depășește șablonul *patimilor lui Iisus*, construind un scenariu subtil și complex, unul ontic-antropologic în paradigmat tragică, capabil să susțină *complexul problematic* al romanului.

Conform creștinismului, omul biblic e decăzut, supus ispitelor și păcatelor, care așteaptă mântuirea de la Dumnezeu, Iisus și Maica Fecioară, prin rugăciuni și pocăință.

Apostol Bologa - omul din *Pădurea spânzuraților* -, e omul scindat, care a suferit **ruptura** dintre inimă și creier. În acest sens, e elocventă discuția pe care Apostol o are cu generalul Karg, în trenul care îi duce spre noul front [de fapt un monolog, deoarece generalul nu-l învrednicește pe Apostol cu o replică]: “- Am citit undeva, excelență, [...]că inima omului, în primele zile ale vieții embrionare, se

află nu în piept, ci în cap, în mijlocul creierului și abia pe urmă coboară în jos, depărtându-se de creier și pentru totdeauna... Ce minunat ar fi, excelență, dacă inima și creierul ar fi rămas împreună, îngemănate; să nu facă niciodată inima ce nu vrea creierul și mai cu seamă creierul să nu facă ce sfâșie inima!” În gândurile lui Bologa, nimic din credința creștină și misticism invocate de unii comentatori.

În plan simbolic-mitic, trama romanului sunt consecințele psihice și morale ale acestei rupturi, puse într-un cadru realist bine determinat.

În plan ontic-filosofic, subiectul romanului este condiția tragică a existenței omului; drama existențială a lui Apostol Bologa e pusă într-un context istoric, politic și social riguros determinat.

Scenariul cristic al romanului e construit prin analogii - vizibil sau mai puțin vizibil -, cu situații, teme și motive din Evangheliile [Viața lui Iisus], cărora romancierul le dă cu totul alte înțelesuri. Pentru început, două exemple elocvente:

Primul: răstignirii lui Iisus („Era cam pe la ceasul al șaselea. S-a făcut întuneric peste toată țara până la ceasul al noulea”, Luca 23,44), în roman îi corespunde spânzurarea ofițerului Svoboda, acuzat de trădare: „Sub cerul cenușiu de toamnă, ca un clopot uriaș de sticlă aburită, spânzurătoarea nouă și sfidătoare, înfiptă la marginea satului, întindea brațul cu ștreang, peste câmpia neagră, înțepată ici-colo de arbori arămii [...] - dar n-am pomenit să spânzure oameni așa pe întuneric [spune unul din soldații care sapă groapa]”. În întregul ei, scena execuției este expresia *Shrei*-ului, atât de caracteristic expresionismului.

Al doilea exemplu: secvența cu lumina din revelația copilului

Apostol, dar mai ales „schimbarea [lui] la față” poate fi asociată cu secvența din Evangheliile, *Schimbarea la față* - Marcu, 9, 2.

Primul semn de scenariu cristic este prezența *familiei*: Maria și Iosif, părinții lui Apostol. Dar statutul familiei lui Apostol diferă de cel al familiei lui Iisus, ca și genealogia. Familia lui Apostol Bologa are un trecut de luptă, în care strămoșii s-au jertfit pentru idealuri nobile, naționale. Bunicul matern fusese vrednic urmaș al unui perfect al lui Iancu; strămoșul patern a murit alături de Horia, tras pe roată la Alba Iulia; tatăl e cel mai tânăr din lotul memorandiștilor, condamnați de statul austro-ungar la temniță pentru lupta pentru drepturile naționale.

Iisus se naște Sfântul Duh trimis de Tatăl ceresc; Apostol se naște în absența părintelui pământean. Absența părintelui la naștere poate fi înțeleasă ca semn că Apostol nu vrea să aparțină doar lumii pământene rău întocmită, ci vrea mai mult, de aceea viața sa va fi un drum al întrebărilor și căutărilor.

Cei care susțin caracterul pur religios al romanului au asociat destinul lui Bologa cu cel al lui Iisus, pe considerentul că amândoi sunt supuși unei inițieri. Fals! Iisus nu poate fi supus unei inițieri, deoarece destinul lui a fost hotărât de la începutde către Tatăl ceresc, iar el are conștiința acestui fapt. Tocmai de aceea el poate spune *ucenicilor* săi: „Eu sânt calea, adevărul și viața” (Ioan, 14, 6). Și mai e un aspect: Iisus, *învățătorul*, dă învățătură ucenicilor săi și celor care îl ascultă, prin pilde. De asemenea, sânt similitudini în atitudinea lui Apostol și Iisus față de moarte, dar cu diferențe de înțeles. Conștient de moartea sa, în grădina Ghetsimani, zice ucenicilor săi: „Sufletul meu este cuprins de o mare întristare de moarte, rămâneți aici și vegheați împreună cu Mine (Matei, 26,38) „Apoi S-a depărtat de ei ca la o aruncătură de piatră, a îngenunchiat și Se ruga, zicând: „Tată, dacă voiești, depărtează paharul acesta de Mine! Totuși, facă-se nu voia Mea, ci a Ta!” (Luca, 22,41,42). La moartea neașteptată a tatălui său, Apostol strigă acel cutremurător **De ce?** adresat, deopotrivă, sieși și lui Dumnezeu, iar la capătul drumului →

IONEL POPA

existențial, aflat în fața morții, trăiește sentimentul spaimii, dar imediat depășește momentul și privește „însetat” lumina răsăritului.

Altă analogie: chipul mamei neliniștită, când își conduce fiul la gară, poate fi asociat cu cel al mamei lui Iisus, îngrijorată, chiar dacă îi știe destinul. „Când șuieră sirena, doamna Bologa, lângă scara vagonului, îi șopti îngrijorată:

- la seama, dragul mamei, că intrăm în săptămâna patimilor... [...]”

Apostol zâmbi blând și-i răspunde cu o privire fierbinte de credință. Trenul porni încet, doamna Bologa rămase pe peron, sorbind privirea lui încrezătoare, ca o mângâiere cerească. Apoi coroana unui măr o învăli ca o haină de mătăasă. [...]”

Înțelesul acestei scene din finalul *Cărții a doua* e „preluat” de începutul *Cărții a treia*, cu imaginea Ilonei, viitoarea *logodnică*:

„Când văzu cea dintâi casă din Lunca, după o cotitură de deal, Apostol Bologa tresări iarăși, parcă fără veste i s-ar fi mohorât sufletul. Dar împunsătura de ac se stinse ca o scânteie, lăsându-i în inimă un nou belșug de bucurie. Scoase capul pe fereastra compartimentului, grăbit, având siguranța că îl așteaptă cineva. Din depărtare, descoperi cireșul bătrân, care, în cinstea sosirii lui, se împodobise cu o minunată cunună de flori albe [...] Pe peron, în același loc unde rămăsese, ca acum vreme de patru săptămâni, nici nu s-ar fi clintit de acolo, stătea Ilona [...]” Cele două scene anticipează precipitarea drumului lui Apostol spre „revelația” finală. De reținut: învecinare mamă – logodnică; metafora drumului; prezența simbolică a mărului și cireșului.

O altă posibilă analogie: Curtea Marțială – Sinedriu. Sinedriu cere lui Pilat, guvernatorul roman, condamnarea lui Iisus. Apostol face parte din completul Curții Marțiale care condamnă la ștreang pe ofițerul Svoboda, acuzat de trădare; la capătul drumului existenței sale, Apostol e cel condamnat de Curtea Marțială, acuzat de trădare și dezertare. De notat: Curtea Marțială își exercită jurisdicția în *lumea de afară*, în *lumea din lăuntru* Apostol își este propria instanță care judecă și hotărăște.

În drumul său existențial, „creștinul” Apostol se îndepărtează

de imperativul biblic „*crede și nu cerceta*”, prin urmare, el trece prin mai multe crize ... de întrebări și căutări. Prima criză o trăiește mai mult inconștient, când, după momentul revelației avută în biserică, în *lumea de afară*, nu mai găsește pe Dumnezeu cel bun, blând, ocrotitor, ci unul tiranic, sub diferite chipuri: statul, sistemul, războiul, Curtea Marțială, generalul Karg. A doua criză e provocată de moartea neașteptată a tatălui, când tânărul Apostol *strigă* acel cutremurător „*De ce?*”, adresat deopotrivă sieși și lui Dumnezeu. Urmează apoi momentul de **ruptură**: execuția *camaradului* Svoboda acuzat de trădare. *Ruptura* îl pune pe Apostol pe *drumul cu sens unic*. Până la marea criză, Apostol a fost o singură dată liber (totuși nu deplin liber) atunci când refuză sfatul mamei și al preotului Groza de a urma teologia. Dorința de cunoaștere, manifestată încă din anii de școală, îl determină să urmeze filosofia.

Toate crizele lui Bologa nu sunt crize mistice, ci crize ale celui care întreabă și caută răspunsuri. În lumina acestei idei, să remarcăm că vocea narativă relatează un episod din existența studentului Bologa, peste care exegeza rebreniană a „trecut fără păs”: „[...]primul examen i-a adus felicitări [...] din partea profesorului de filosofie [...] profesorul a înțeles *neastâmpărul* {s.n.-I.P.] lui Bologa și l-a îndrăgît.

I se părea că tânărul acesta ros până în temelii, e reprezentantul tipic al generației care pierzându-și credința în Dumnezeu, se înverșunează a

găsi în afara sufletului un Dumnezeu științific, lipsit de taine și necunoscut, un adevăr absolut în dosul căruia să nu mai fie nimic, în care să se cuprindă și să se lămurească chiar neantul...”

În legătură cu crizele lui Apostol, subliniem că acestea sunt momente când trebuie să *alegi*, ca oricare personaj tragic. Momentul istoric - războiul, mărește situația tragică și grăbește actul alegerii. Urmând succesiunea și profunzimea crizelor și actul alegerilor, putem spune că Apostol se conformează principiului kantian: „lucrează astfel ca maxima voinei tale să poată oricând sluji în același timp și de principiu unei legi universale”. Împlinirea acestui „*imperativ categoric*” se realizează numai în condiții de libertate, libertatea fiind prima condiție a unei vieți autentice. Unde e misticismul acestor crize? Întreaga existență a protagonistului romanului stă sub semnul lui **a întreba, a cerceta, a cunoaște**, care nu mai aparțin credinței și dogmei creștine. Drumul său existențialist este drumul de la *rana pământului la starea fără rană*. Apostol se zbate ca psalmistul argezian. Preotului Boteanu, fost coleg de liceu, Apostol își mărturisește zbuciumul său interior. Spovedania lui Apostol pune în evidență, nu caracterul religios al romanului, ci zbuciumul existențial al unui suflet în căutare. Pe Apostol Bologa nu-l frământă existența sau nonexistența lui Dumnezeu, ci găsirea drumului spre **împlinirea** sa prin el însuși, nu prin cineva din afara lui.

Apostol Bologa e un ghem de contradicții. El n-a fost trecător prin viață și nici spectator al ei. El a refuzat să fie un „*azvârlit în lume*”.

În multe situații din ficțiunea romanului, elementele care aparțin sacralității creștine devin fie simple automatisme de comportament sau de exprimare verbală, fie recuzită pentru scenografia necesară scenariului nitic construit de romanier, un scenariu care camuflează înțelesurile multiple și adânci ale romanului. Lectura specializată, dar și cea a simplului iubitor de literatură trebuie să străpungă camuflajul pentru a ajunge la decodarea a ceea ce numim complexul problematic al romanului.

Se știe că biserica creștină repudiază actul uciderii/sinuciderii prin spânzurare. Se pune întrebarea: →

Ana Maria Negară, *Galaxie*,
2m./1,70m/1m, marmură,
Denizli, Turcia

dacă *Pădurea spânzuraților* este într-un tot un roman religios, cum îl socotesc unii, de ce Rebreanu își începe și își încheie romanul prin două execuții prin spânzurare? Sunt de analizat, în cazul acesta, două aspecte: prezența preotului alături de cel spânzurat și înțelesurile pe care le primește actul spânzurării și instrumentul execuției în contextul oferit de roman.

Prezența preotului să fie ultima încercare de *iertare* a păcătosului, prin sărutarea crucii sau prezența lui ține mai mult de atmosfera momentului ca recuzită literară. Mai subtilă e spânzurătoarea ca simbol.

De ce în cronotopul romanului - războiul, moartea nu e adusă de glonț (în roman nu apare niciun împușcat), ci de ștreang? Mircea Tomuș (p.148-149) interpretează situația în mod convingător, decodare pe care ne-o însușim.

Fizic, spânzurarea e actul fizic-mecanic care oprește respirația; prin strangulare se rupe coloana vertebrală care susține capul.

Prin raportare la complexul problematic și la desfășurarea evenimentială a subiectului, spânzurarea primește înțeles simbolic: *respirația, coloana vertebrală, capul* sunt simboluri pentru: *suflet* (credința în ceva), *verticalitate, gândire*. Acestea sunt tocmai cele atribute fundamentale care definesc ființa umană. Curtea Marțială, instrument de execuție a sistemului opresiv, prin actul juridic condamnare, tocmai prin spânzurare, anulează statutul și calitatea de **OM**. Prin urmare, spânzurarea lui Apostol are altă semnificație decât răstignirea lui Iisus.

În incipitul romanului, spânzurătoarea, în care va atârna camaradul Svoboda, mai păstrează înțelesul de instrument barbar de tortură (vezi înfățișarea condamnatului după execuție și reacțiile emoționale ale lui Bologa și a soldaților prezenți), pe care Svoboda îl sfidează cu demnitate, cu credința în idealul în numele căruia a „trădat statul”: „Cu privirea lucitoare, cu fața albă, luminoasă, părea că vrea să vestească oamenilor o izbândă mare...”

În scena finală a romanului, executarea lui Apostol, spânzurătoarea, nu mai este instrumentul barbar de tortură. „Crucea” pe care a purtat-o Apostol pe drumul greu și

sinuos pe orizontalitatea existenței, s-a verticalizat. Apostol a găsit „*merindea veșnică*” - iubirea cea mare, iubirea universală pentru om. Pe pământ o găsește întruchipată de Ilona; relația dintre ei nu este una erotică, cum afirma un comentator. Iubirea ei mărturisită prin dăruirea ei lui Apostol e semnul contopirii până la dizolvarea persoanei pămâtenă în Apostol și a lui Apostol în Ilona, „*merindea veșnică*”. În unul din interviurile sale, romancierul spune că viitoarea religia este *iubirea universală* pentru om.

Singurul personaj din roman care înțelege cu adevărat și profund tragedia lui Apostol este Ilona. Așa că nu trebuie trecute cu vederea vorbele fetei adresate lui Apostol în momentul când acesta **pleacă**: „Eu cunosc munții mai bine, șoptește Ilona, ghicindu-i gândurile. Știi toate cotloanele, toate potecile. Am să-ți fiu călăuză.” Decodarea înțelesului vorbelor Ilonei nu necesită niciun efort.

Dezertarea lui Apostol nu mai are simplul sens militar, ea înseamnă **plecare**. Rătăcirea prin *pădurea labirint* este o „recapitulare” a drumului existențial prin această lume, înaintea **ieșirii**. Finalul romanului - moartea lui Apostol, propune restituirea ființei neconflictuală (Liviu Malița, p.313). Moartea protagonistului nu e sinucidere, oricare alt final ar fi fost fals. Moartea lui depășește sensul creștin, primind un sens înalt spiritual metafizic. Prin moarte iese din timp și intră în eternitate. Prin moarte, tragicul e convertit în sublim. Iată turul de forță estetic-literară și ideologică a romancierului, prin care, să acceptăm sintagma, *conciliază* tragicul cu creștinismul, realizare foarte rară în literatura universală. Prin destinul personajului său, Rebreanu ilustrează una dintre ideile *Weltanschauung*-ului său: „viața este taină dureros de nepătruns”.

Scenariul cristic pe care e construit romanul e o mare metaforă a acestei idei/convingeri.

Decodarea complexului problematic al romanului și caracterul său (tipologia) nu poate da rezultate mulțumitoare fără raportare la tragic. Relația tragic-creștinism este pe larg abordată în *Scrisori despre Liviu Rebreanu – Un secol cu Pădurea spânzuraților*, în curs de apariție la Ed.Limes.

Ana Maria Negară, *Evoluție*, instalatie sculpturala, sticlă, oglindă, metal, 2010

Prezența unei religioase în opera lui Liviu Rebreanu, și în mod aparte în *Pădurea spânzuraților*, nu poate fi tăgăduită, dar opinia că *Pădurea spânzuraților* e un roman religios într-un tot, și încă, cel mai mare din literatura noastră nu trebuie acceptată *tale-qual* – *otova*. Trebuie respectat adevărul textului și romanul nu trebuie redus abuziv la o dimensiune religioasă-creștină cu funcție supraordonatoare pentru toate celelalte posibile dimensiuni ale sale.

Tematic și tipologic, *Pădurea spânzuraților* este ceea ce teoria și critica literară numește roman existențialist.

Bibliografie (în ordinea citării în studiu)

- 1.Liviu Rebreanu, OPERE,V, ediție critică, note, comentarii de Niculae Gheran
- 2.Mihail Dragomirescu, *Scriseri critice și estetice*, 1969
- 3.Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane, vol.2*, 1973
- 4.G.Călinescu, *Istoria literaturii române de la origi...*,1982
- 5.Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide.Prozatori români ai secolului XX*,1974
- 6.Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*,1983
- 7.Ion Simuț, *Liviu Rebreanu dincolo de realism*,1997
- 8.Liviu Malița, *Alt Rebreanu*, 2000
- 9.Gabriel Petric, *Viziune și spirit tragic în literatura română a secolului XX*, 2008
- 10.Mircea Tomuș, *Liviu Re-breanu. Cele trei mari romane*,2018

Eugène Ionesco, teatrul ocultat

(II)

Le Jeune Homme à marier

Le Jeune Homme à marier, „scénario pour un ballet télévisé¹”, reprezintă dezvoltarea unui alt caz de cosubstanțiere ionesciană în deplasare, după *Englezește fără profesor - Cântăreața cheală - Viconte*. Piesele *Jacques sau Supunerea* și *Viitorul e în ouă* se circumscriu aceleiași proceduri umorale a rescrierii și a autorescrierii, ca post-rescriere care scufundă sinteza în raportul tezei cu antiteza. Practic, Ionesco își sabotează propria mitologie, călcând dincolo de previzibil. *Jacques sau Supunerea* și *Viitorul e în ouă* sunt atât de intim legate între ele, încât sunt una și aceeași piesă în două părți, cu o schimbare de accelerație, anticipând *Maman, ils nous racontent au deuxième acte ce qui c'est passé au premier* (1979) de Matei Vișniec. *Jacques sau Supunerea* și *Viitorul e în ouă* au însă două prelungiri mai puțin conștientizate, care închid această a doua perioadă în creația ionesciană, două singularizări-sinteze, la fel cum *Pour préparer un oeuf dur* descinde din *L'Oeuf dur*. Una este *La Jeune Fille à marier* (1953), reprezentată în Spectacolul Ionesco, realizat de Jacques Poliéri la 11 august 1953² și inclusă de către Emmanuel Jacquart în *Théâtre complet*, apărut în colecția Bibliothèque de la Pléiade, iar cealaltă este *Le Jeune Homme à marier*, apărută doar în *Théâtre IV*, în 1966, și nereluată ulterior în *Théâtre complet*. Ambele miniaturi dramatice singularizate reprezintă un caz de literatură ritualică, dispuse după polaritatea necesității, *feminin* sau *masculin*. Nuanțele dintre cele două reprezintă două ipostaze ale genului în oglindă, dar și două stări de agregare: *La Jeune Fille à marier* e adresată scenei, în timp ce *Le Jeune Homme à marier* e un „scenariu pentru un balet televizat”. Scriitura

celor două diferă, e adaptată mijlocului de transmitere a piesei. Substanța lor însă e aceeași și, poate mai mult decât în *Viitorul e în ouă*, dat fiind decupajul, dar cu siguranță mai mult decât în *Jacques sau Supunerea*, elementul de bază, radicalul sistemului, se pune în vedere o simbolistică a ritualului. Ionesco aplică o logică a cuvântului și chiar enunțului în raportul dintre piese. Prima are întotdeauna rol de subiect, a doua de predicat, iar următoarele de complement, atribut.

Janques ou la Soumission (S)
L'avenir est dans les oeufs (P) *La Jeune Fille à marier* (C) + *Le Jeune Homme à marier* (A)

Ritualul inventat de Ionesco în acest sistem de piese este unul al vorbirii, dar și al faptei, împlinind concomitența de tip austinian *Quand dire, c'est faire*, dar și alta, mult mai profundă a artei teatrale: *Abracadabra*, a cărei etimologie prezumată devine relevantă în context. În armeană, „evra kedebra” înseamnă „voi crea conform cuvintelor mele” sau „voi face cum am spus”. Există și posibilitatea ca, la origine, formula magică să vină din ebraicul „ha brakha dabra”, care înseamnă „binecuvântarea a vorbit”³. Specificitatea acestor formule sacre, care rămân neschimbate, dar care se adâncesc ca semnificație luând calea folclorului (inclusiv prin parodiare) e aceea de a invoca divinul și de a așeza tutela sa asupra reprezentăției. Funcția primară a teatrului fusese una religios-procesuală încă de pe vremea grecilor, care, precum e-veii, au o bogată tradiție a teocrației.

Plecând de la regimul patriarhal al primei părți (unde Jacques nu e altul decât Iacob, așa cum îl vede Ionesco, abstractizat ca în tablourile lui Pablo Picasso), spre singularizarea ritualului căsătoriei (fie femeie, fie bărbat), trecând prin *predansul* pe care îl reprezintă *Viitorul e în ouă* și de dansul *iscat* de *Le Jeune Homme à marier*, prin specificitatea sa coregrafică enunțată, ajungem la relevanța simbolică a legăturii intime dintre dans și căsătorie în cultura iudaică. Între *Jacques sau Supunerea*, scrisă în 1950⁴ sau chiar în 1949⁵ și 1966, anul publicării scenariului *Le Jeune Homme à marier*, Ionesco creează al doilea dintre sistemele sale dramatice, funcționând ca niște brăie dantești, însă fiind ionesciene. Acest al doilea sistem putem spune că anticipează (prin substanța și prin felul în care funcționează simbolic raporturile, nu prin explicit) *Les Aventures de Rabbi Jacob* (1973), comedie religioasă realizată de Gérard Oury, cu muzica lui Vladimir Cosma. Relevanța dansului și a nunții în cadrul familiei tradiționale își găsesc în al doilea sistem ionescian nu doar un antecedent formal, ci și un liant al continuității ca poveste. E foarte interesant faptul că personajele lui Ionesco evoluează și se degradează odată cu el, sunt supuse vârstei sale. Personajele sau tipologiile (*la jeune fille à marier*, *le jeune homme à marier*) care trec dintr-o piesă în alta și au amintirea piesei din care vin beneficiază atât de transferul experienței scrierii piesei anterioare, cât și de un transfer al umorii auctoriale. Monstruozitatea Vechiului Testament, din care imaginarul european își reinventează în mare parte bestiarele și *fabliaux*-urile medievale, e și el prezent prin multele nasuri ale Robertei, fapt care pare o punere în scenă a expresiilor populare *a fi/ a nu fi de nasul cuiva* sau *a nu-i ajunge la nas etc.*, motiv pentru care, ca să poată să refuze un bărbat, Robertei îi mai apare un nas sau chiar altă Robertă cu și mai multe nasuri, într-un joc al iluziei cu semnificația și al irigării lor reciproce cu *naturalismul unui imaginar* (*Jacques* e numită comedie naturalistă), cu profilarea unei himere. Având ceva din Nora →

DARIE DUCAN

¹ Eugène Ionesco, *Théâtre IV*, Gallimard, Paris, 1966, p. 255.

² Emmanuel Jacquart afirmă că prima reprezentație a piesei a avut loc la Théâtre de la Huchette, la 1 septembrie 1953, pusă în scenă de Jacques Poliéri. Eugène Ionesco, *Théâtre complet*, op. cit., p. 252.

³ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Dictionnaire des symboles, Robert Laffont/Jupiter, Paris, 1982, p. 3.

⁴ Eugène Ionesco, *Théâtre complet*, op. cit., p.1510.

⁵ Id.

lui Ibsen, din *Casa păpușii*, precum aceasta, Roberta e o proiecție a suportabilității și asaltului tacit, o victimă a *supunerii*. Doar că nu reacționează plecând, ci multifățetându-se.

Soluția ionesciană e a iluziei optice care induce iluzie de semnificație și, în cele din urmă, transă. De asemenea, în *La Jeune Fille à marier* apare un personaj numit Domnul-Fată sau altul, numit Fata-Domn. Nu avem de a face doar cu fabulosul Vechiului Testament clătit prin medievalitatea europeană a imaginarului monstruosului, ci, precum în *Viconte*, și cu hermafrodiți. Atâta doar că, acolo, aceștia nu sunt personaje, ci referințe, în timp ce aici intervin ca o sinteză care invalidează potențial însăși ritualul, prăbușindu-l în nonsens.

Dacă vorbim despre o căsătorie, în care o fată să se mărite cu un bărbat, sau un bărbat să se însoare cu o fată, Domnul-Fată și Fata-Domn simbolizează prin natura lor *deja-luatul*, semn că biologia e deasupra oricărui ritual și, la rigoare simbolică, poate fi un *summum* de ritual. E o nehotărâre genetică statuată în aceștia, anticipată, și aceasta, de *Viconte*, dar și de *Cântăreața cheală*, unde multe dintre replici (ale soților Smith și Martin) nu par spuse de bărbați sau de femei, ci de entități neutre. Avem de a face și cu un pronunțat spirit baroc la Ionesco, cu adânci rădăcini în Rabelais și Swift. Elisabeth Le Corre observă că acest hermafroditism amintește de eroina din *Mamelele lui Tiresias*, piesa lui Guillaume Apollinaire⁶.

Integrată în sistem, piesa *La Jeune Fille à marier* nu va mai aminti de personajul lui Apollinaire, ci se va oglindi în jumătatea sa masculină, *Le Jeune homme à marier*. Eșecul perechii de personaje e suplinit de potrivirea metonimică a celor două piese paralele, care par căsătorie prin semnificație. Filozofia ionesciană are și aici un tâlc mai adânc: eșecurile personale se mântuie prin livresc, prin scenic. Scoase din sistemul creat de cele patru texte, niciuna dintre bucăți nu poate fi înțeleasă la adevărata ei valoare și la adevărata relevanță pe care scriitura sistemică și umorală ionesciană o cere și o necesită. Ele aparțin aceleiași constelații. Elisabeth Le Corre afirmă că *La Jeune Fille à*

marier prezintă o inadecvare între didascalii și dialog și un decalaj între limbă și comportament⁷. *Predansul* din peisagistica *Viitorului e în ouă* se individualizează focalizat în *La Jeune Fille à marier* printr-o anumită neputință de autocontrol a personajelor, o anumită stângăcie feminină pe care în general o produce dragostea adolescentină. Ionesco disimulează la modul remarcabil feminitatea personajului din această piesă scurtă și totodată feminitatea piesei scurte în sine. Raportul de individualizare e asemănător celui dintre *Landscape* și *Monologue* de Harold Pinter, ambele făcând parte dintr-un sistem de contaminare dramatică mult mai amplu, precum în cazul lui Ionesco. Pe de altă parte, în baletul *Le Jeune homme à marier*, nu există replici, ci numai mișcare, numai dans ritual, dansul însuși devenind ritualic prin absorbție (în cultura iudaică a nunții, dansul masculin are o importanță aparte). Caracterul ritualic devine mai pronunțat prin faptul că personajele nu vorbesc, ci sunt doar niște prezențe personale ale unui gest impersonal, ritualul. Ele se *supun* ritualului, nu, ca la început, persoanelor. Transferul de supunere înalță spiritual, religios personajele. Foarte profunda îmbinare dintre ritual, dans și pantomimă a fost, în aceeași epocă, subiect de interesante reflecții pentru letriști ca Isidore Isou sau Maurice Lemaître. *La danse et la pantomime de l'Antiquité aux lettristes*⁸ de Isidore Isou, precum și unele dintre scenariile sale ca *Traité de bave et d'éternité* (în care personajele nu vorbesc, ca să întărească ritualul (dar și pentru că pelicula provine din deșeuri și nu e însoțită de sunet), fiind „explicate” de un narator, sau *La Marche des Jongleurs*⁹ au impus în epocă un gust pentru scenariu și pentru balet, în fața căruia Ionesco nu a rămas indiferent. Ionesco și Isou, deși diametral opuși din punct de vedere politic, însă

⁷*Id.*

⁸Maurice Lemaître, *La Danse et le mime ciselants lettristes et hypergraphiques*, précédé de *La danse et la pantomime de l'Antiquité aux lettristes*, par Isidore Isou, et suivi de *Partitions mimiques et chorégraphiques*, d'un *Manifeste pour une pantomime surréaliste*, et de *Trois arguments de mimes surréalistes*, Grassin, Paris, 1960, pp. 9-40.

⁹Isidore Isou, *Oeuvres de spectacle*, Gallimard, Paris, 1964, pp.101-152.

români amândoi în exilul parizian, nu e lipsit de teme să credem că e posibil să își fi urmărit evoluția și să se fi influențat reciproc. Dacă opera lui Isou, cu postulate categorice, radicale și de foarte puține ori consistente, a mimat enciclopedismul, cea a lui Ionesco a condensat raporturile umane și a radicalizat doar formele de expresie, rescriind tradiția iudeo-creștină. O cazuistică a acestei tradiții putem observa în *Dybbuk*, piesa devenită între timp clasică a lui Shlomo An-Sky. Tipologia fetei de măritat, de la care pleacă Ionesco, o găsim în piesa teatrului idiș. Avem de a face nu cu un personaj, ci cu o tipologie. În acest sens, în paratext, în lista cu personaje care precede piesa, aceasta apare ca „fată de măritat”, nu ca „fată”, scopul ei fiind predeterminat, chiar tezist¹⁰. Ionesco înlătură teza și recompune umoral tipologia. *Le Jeune homme à marier*, poate mai mult decât *L'œuf dur* (poate acesta e mai apropiat formal de Isidore Isou), scenariul prin care Ionesco închide unul dintre cele mai complexe sisteme ale sale, de la tradiția biblică a unui tipar, traversând naturalismul, insinuând dansul social și tăind în el decupaje paralele și relevante (precum individualizarea scenelor în *Cântăreața cheală* de abile), dintre care cel feminin îi aparține feminității sensibile, iar cel masculin dansului mut, semn că bărbatul se supune, vorbind doar prin fecundare (aceasta, din urmă, se subînțelege ca urmând după căsătorie). Tehnic vorbind, faptul că avem de a face cu un scenariu pentru un balet televizat întreține exterior polimorfismul interior al piesei până la a crea un efect de stroboscop în semnificație.

Scenariul presupune film, baletul presupune dans, iar televiziunea e un transmițător care va trebui el însuși să apeleze la o un proces poetic (ca la o fatalitate) pentru a se încadra genului atipic creat de Ionesco, anume la *invenție*. Obligând televiziunea să „devină poet” odată cu el, înseamnă a o aduce la nivelul său, a o *supune* prin modalitățile scenicului, insinuând un veritabil recurs la memorie.

¹⁰Shlomo An-Sky, *Le Dabbuk. Entre deux mondes*, Texte français de Xavier Maurel, postface de Daniel Mesguich, *Le bruit des autres/ Espace Rachi*, Paris, 2004, p. 8.

⁶Elisabeth Le Corre, în *Dictionnaire Eugène Ionesco*, op. cit., p.321.

EMIL CIORAN, ÎN DOUĂ ABORDĂRI

Pe urmele unui document epistolar inedit

Uneori, nici nu bănuim câte lucruri inedite – adevărate bogății spirituale – se află în arhiva noastră, adunată de-a lungul anilor. Timpul zboară prea repede, iar documentele importante se adâncesc în vrafal de amintiri ale unei vieți și așteaptă în tăcere să vină și timpul lor pentru a ieși la lumină. Așa s-a întâmplat și cu această scrisoare inedită semnată de „Unchiul Iacob”, peste care am dat, în timp ce căutam în arhiva familiei cu totul și cu totul altceva. Scrisoarea parcă mi s-a prins de degete, atrăgându-mi interesul prin filele îngălbenite de timp, și scrise la mașină cu caractere mari. Mi-am aruncat privirea peste text și mi-am dat seama că am în față un document epistolar interesant, cu mărturii inedite din copilăria filosofului Emil Cioran. Deci, merita toată atenția. Scrisoarea era semnată de „unchiul Iacob” și se adresa unui „Nelu”. Cele două date mi-au stârnit curiozitatea și, citind scrisoarea, în cuprinsul ei, am găsit un indiciu care m-a ajutat să aflu cine era „Nelu”. Acesta a fost firul roșu de unde a pornit demersul meu: „Nelu” era preotul Ioan Octavian Rudeanu, de la Hunedoara, vechiului nostru prieten de familie. Așa mi-am explicat prezența acestei scrisori în arhiva noastră. Preotul Octavian, fiind prietenul nostru de familie și colaborator mulți ani la revista noastră „Ardealul literar” și la editura „Călăuza”, ne-a încredințat, printre altele, și această scrisoare cu valoare de document.

Următorul pas a fost să iau legătura cu preotul Ioan Octavian Rudeanu și cu fratele său, medicul veterinar Mihai Rudeanu, pentru a afla cine este „unchiul Iacob” și ce legătură are acela cu familia Rudeanu. Iată ce am aflat:

„Unchiul Iacob” era reputatul medic veterinar Iacob Ciuceanu, născut în 1914 la Rășinari. A fost cel mai mare dintre cei 7 frați ai familiei, iar tatăl său, Iacob Ciuceanu - senior, a fost primar al Sibiului în perioada 1906-1936. Medicul Iacob a participat pe front în cel de-al Doilea Război Mondial în calitate de medic militar, îngrijind soldații răniți. Ce

„legătură există între familia Rudeanu și Iacob Ciuceanu? Mama părintelui Octavian, Mărioara Ciuceanu (devenită Rudeanu prin căsătoria cu preotul Anton Rudeanu, tatăl părintelui Octavian) a fost sora medicului Iacob Ciuceanu. Cu alte cuvinte, preotul Ioan Octavian Rudeanu este nepotul de soră al lui Iacob Ciuceanu.

Ce mai pot adăuga la aceste date? Bucur Țincu, cunoscutul filosof și profesor, despre care se vorbește în scrisoare, era căsătorit cu Paraschiva, și ea soră a lui Iacob Ciuceanu, de asemenea prietenă din copilărie cu Emil Cioran.

Iată cât de frumos s-au limpezit necunoscutele acestui document epistolar care aduce o undă de inedit din copilăria și din adolescența lui Emil Cioran, cel pe care, într-un articol din „Paris Match”, Patrice Bollon, îl numea „ultimul idol al tineretului intelectual”.

MARIANA PÂNDARU-BÂRGĂU

O scrisoare adresată preotului IOAN OCTAVIAN RUDEANU:

Dragă Nelule,

Acestea sunt câteva rânduri scrise, din cele ce știi, ce cred eu, despre Emil Cioran, consăteanul și cunoscutul meu din copilărie. Vicisitudinile sorții au făcut să nu-l mai pot vedea, auzi, din 1938. Câteva corespondențe firave și ocazionale au pus, din păcate, capăt acestei vieți.

El se odihnește în cimitirul „Non pariașe” / Montparnasse n.n. / alături de Ionescu și alți români celebri.

O fată din Rășinari, din proprie inițiativă, s-a dus la Paris cu un săculeț de pământ din Țara lui și de la mormântul părinților lui din Rășinari și l-a înhumat la mormântul său, măcar aci să aibă o bucată de pământ din pământul Patriei și al părinților lui, pământ pe care l-a cinstit prin

faptele și munca lui, ca nimeni altul. Vă îmbrățișez pe toți și vă doresc numai bine, mulțumire sufletească și sănătate.

Unchiul Iacob

.....
Sibiu, la 6 februarie 1996

Scrisoarea:

Dragă Nelule,

În primul rând îți mulțumesc ție pentru articolul și revista trimisă. De asemenea, celor ai tăi: mama, tata, Mihai și ție pentru felicitările de Crăciun și Anul Nou, totodată dorindu-vă la toți aceleași bune urări și sentimente. Ne scuzați că nu am răspuns, deoarece am suferit de gripă malignă care m-a ținut la pat și m-a zăpăcit. Articolul despre Cioran văzut prin prisma unui preot cu concluzia la care ai ajuns este în spiritul credinței creștine și al teologilor. E adevărat că Cioran face unele constatări și afirmații care te uimesc și vezi în el un răzvrătit față de puterea divină, fiind chiar el fiu de preot. Tatăl, Emilian Cioran, a fost, după mine, cel mai desăvârșit preot pe care l-am cunoscut, înzestrat, era un preot cu chemare, cu dar duhovnicesc, cult, echilibrat, onest și atent, serios.

Predicile lui erau ascultate cu smerenie și atenție de toți, de la moș și babă la cel mai rafinat intelectual. În casa lor au avut loc multe discuții onorabile, mai ales, după cartea „Lacrimi și sfinți”. Mai ales mama lui, născută Comănici, de loc din Veneția de Jos, o femeie energică și cu multă personalitate, a fost dezolată. Dar totul s-a remediat, iubirea de mamă și explicațiile fiului au împăcat-o aparent.

Cu Cioran Emil, consătean și mai mare ca mine cu 3 ani, am copilărit împreună.

Tata și mama stimau în mod deosebit pe preotul Cioran și familia lui. Uneori Cioran fiind copil, venea pe la noi la Lelița Chivuța – judeceasa, cum îi spunea satul, soția judeului (primariu). Mama, o femeie rară, de o nobleță sufletească și socială, creștină, avea înclinații filozofice și între ei se desfășurau discuții pline de miez.

L-am cunoscut pe Luțu, căci astfel îi ziceam noi, copiii de joacă, discuții de baie pe râul Stezii. Luțu era tot timpul cu o carte în mână, a fost tot timpul un cititor avid, un →

om lacom să știe și să cunoască. Vecinul lui și consăteanul nostru și marele meu prieten din copilărie și până la moarte, Bucur Tincu și Emil Cioran aveau aceleași pasiuni, îmbrățișând ulterior ambii aceeași profesie – profesori de filosofie, unul la Cluj și celălalt la București, au terminat cu Magna cum laude. Între ei se încingeau discuții la care noi asistam extaziați.

Mulți afirmă că Cioran a fost un pesimist. Ei bine, află de la mine că era cel mai vesel dintre noi toți, iar zâmbetul nu-i dispărea tot timpul când eram împreună. El discuta despre toate, de la probleme internaționale ale timpului la problemele satului Rășinari. Pentru fiecare om mai cunoscut avea o caracterizare legată de felul de viață, de muncă, de starea de spirit a persoanei, încheiate cu o constatare care ne uluia. Simțeam o plăcere nespūsă să fiu în anturajul lui. Ce discuție mare a provocat cartea lui André Gide „Retour de l'URSS“. Politic era un anticomunist vehement. El spunea: „acolo unde orice intelectual dotat e un suspect, nu va putea niciodată să câștige omenirea“. De la el și de la Bucur Tincu știu afirmația filozofului teologic zis Berdiaeff că „în comunism ziua e mai întuneric decât noaptea.“

Îmi amintesc că ne-a făcut propunerea ca fiecare să caracterizăm un popor. El ne-a dat următorul citat despre unguri și anume spunea el atunci, la 16 ani: Un ungur e un patriot exagerat și exclusivist. Doi unguri, un club de fotbal. Trei unguri nu există, fiindcă unul dintre ei e evreu.“ A fost o copilărie frumoasă și ieșită din obișnuit, datorită lui și a lui Bucur Tincu. Datorită lor ne-am aventurat în toată lumea ideilor și a vieții intelectuale de atunci. Pot să-ți mărturisesc că am devenit medic veterinar datorită mediului în care am crescut și m-am dezvoltat, dar am avut întotdeauna înclinație spre istorie și filosofie.

De la el, de la exemplu lui și al lui Bucur Tincu am rămas cu dragostea mea mare pentru citit. Am fost toată viața un student. Ce tragedie acuma pentru mine că nu mai văd bine, nu mai pot citi, rog pe alții să-mi citească.

Îmi amintesc că, înainte de a pleca la Paris cu bursă, m-a căutat în Rășinari și m-a rugat să mergem

împreună să facem unei domnișoare din Rășinari o serenadă cu patefonul.

Părinții mei aveau un patefon bun – „His Master Voice“. Toți aveam plăci frumoase, la modă. Ne-am dus. Era o noapte splendidă și caldă. O atmosferă plină de romantism, plutea peste acest rai pământesc, cum îi zicea el Rășinariului. Am pus patefonul să cânte sub fereastra domnișoarei Dancăsiu. Fata a venit la fereastră și atunci Luțu, pudic cum era în fața fetelor de atunci, s-a retras, rămânând numai eu cu patefonul.

Domnișoara mi-a mulțumit mie, iar eu am tăcut. Ulterior, după mai mulți ani, i-am mărturisit fetei cine a fost cu serenada. Eu eram numai cu instrumentul. L-am întrebat apoi pe Luțu de ce s-a retras, iar el mi-a răspuns că uneori numai așa poți învinge complexul sentimentelor, deși îi părea bine că domnișoara ne-a apreciat gestul și a venit la fereastră. De atunci nu l-am mai întâlnit pe Luțu. De o corespondență în timpul nopții comuniste, nici nu putea fi vorba. Am corespondat din Germania.

Mi-a mărturisit întotdeauna dorul lui de a mai vedea Rășinariul și Coasta Boacii, raiul copilăriei sale, dar se temea să nu aibă surprize pe care nu le-ar mai putea suporta. I-am trimis o fotografie ulterior, cu casa copilăriei sale, în culori. Fotografie făcută de Adrian. Foarte frumoasă fotografie. Se vedea foarte bine casa, biserica unită de vis-a-vis, și strada din spatele casei, cu râul ce șerpuia în dosul casei. I-am scris: „Vezi casa, e la fel cum ai lăsat-o. Toate casele vecinilor sunt aceleași, nu există nici o modificare, doar oamenii ce se văd circulând pe stradă cu îmbrăcăminte de toate culorile, nu mai sunt aceiași, cu port național ca atunci când ai plecat tu. Se vede puțin și Coasta Boacii.“

Mi-a răspuns mulțumindu-mi și declarând: „Adrian e un mare fotograf; zici că nu s-a schimbat nimic, dar unde sunt nucii din dosul casei, de către râu?“ Acest detaliu nu l-am reținut când i-am scris. În dosul casei, la marginea râului, fuseseră 3 nucii bătrâni, mari, care au fost tăiați de administrația comunistă ca lemn pentru mobilă. Așa s-a răzbunat regimul comunist contra lui Cioran. I-au tăiat nucii din spatele casei. El, care nu a scris o literă de laudă la adresa

comunismului de la noi! Cu toate încercările de a-l convinge, el a rămas un intransigent și a refuzat orice încercare.

Nu s-a compromis niciodată. Mulți spun, dar au și scris, că Cioran era un necredincios, un ateu.

Eu, care l-am cunoscut ca om și prieten, pot afirma că Cioran era un credincios. Biserica și credința îi erau în suflet. Viața lui, faptele lui, îmi dau dreptul la aceste afirmații. Cioran a fost însă un creștin deosebit de ceilalți. A fost tot timpul un om onest, un om cinstit și sărac. A refuzat toate cinstirile pământești, toate premiile. A dus o viață de sfânt în sărăcia lui. Marea lui credință era stima până la sacrificiu pentru libertatea de a gândi, de a scrie și de a nu fi obligat față de nimeni, decât față de onestitatea vieții lui. Fratele lui, care era colegul meu de clasă primară și de liceu, mi-a spus că adeseori, din munca lor agonisită, i-au trimis la Paris ajutoare bănești.

În orașul tuturor tentațiilor, la Paris, Cioran era un om sărac, când putea fi bogat! Acest martiraj, păstrat cu sfințenie, pentru pura libertate de gândire și scris nu este cel mai desăvârșit act creștin de sfințenie literară?! Ca și Christos, a rămas liber în gândire și fapte în fața tuturor tentațiilor lumești. Cât timp l-am cunoscut, nu am constatat la el vreo atitudine anticreștină. Prin viața și faptele lui, a fost un mare creștin care era nemulțumit, răzvrătit că Dumnezeu nu intervenea în calea faptelor sale istorice ce duc sau au dus la suferința omenirii. Gândirea lui era pusă în slujba ridicării morale și spirituale a omului. El cerea ca Dumnezeu să coboare pe pământ. Era un răzvrătit pentru că omul, omenirea, mergea pe calea pierzaniei, că omul nu folosește picătura Dumnezeiască din el, care este rațiunea. Marea pleiadă a savanților, a oamenilor de cultură care au dus și duc omenirea pe calea progresului moral, material și social sunt oamenii pe care Dumnezeu i-a înzestrat cu rațiune pusă în slujba omului și progresului sau spre desăvârșirea morală, materială și socială.

În felul acesta, eu văd în scrisul lui Cioran, în faptele lui de creștin, un dizident, un sfânt care încearcă și așteaptă prezența vie, activă a puterii divine pe Pământ. Și ea va veni prin marile valori ale națiunilor inspirate ale viitorului. →

După mine, Emil Cioran este cel mai mare om de cultură pe care neamul românesc l-a dat până în prezent omenirii. Fac această afirmație bazat pe următoarea constatare: Într-o zi, mergând la plimbare prin Dortmund cu Adrian, am văzut și citit la parterul unei frumoase clădiri, „Librăria Krüger“. Aceasta mi-a adus în minte imaginea lui Ohm Krüger, conducătorul Burilor din Africa de Sud, în lupta burilor contra englezilor, într-un război nedrept.

Și i-am zis fiului meu să intrăm, să vedem ce librărie e aceasta. Am intrat; librăria era plină de clienți, dar și multe vânzătoare. Am oprit la pupitrul unei tinere vânzătoare, liberă în acel moment. Ce să cerem? Și deodată mi-a venit ideea să-i cer ceva de Emil Cioran, fără a spera prea mult.

Fata a tresărit; ceream ceva necunoscut pentru ea. Dar binevoitoare și serviabilă, mi-a cerut să-i îngădui puțin timp să caute. A deschis o carte groasă și a găsit imediat pe Emil Cioran cu toate publicațiile traduse până atunci în limba germană.

Din câte erau traduse, ne-a pus imediat pe masă două cărți, asigurându-ne că a doua zi ni le aduce și pe celelalte care mai sunt traduse.

Le-am cumpărat pe cele două. Îmi aduc aminte că una dintre ele era „Istoria și utopia“. Am deschis-o chiar la capitoul „Visul bolșevic“. La ieșire, i-am spus lui Adrian: oare mai există sau a mai existat vreun român atât de valoros în cultura universală, încât să-i apară într-o librărie șapte cărți traduse în limba țării respective?

Sunt încă, din fericire, mai mulți români în circuitul cultural universal: Iorga, Eliade, Ionescu, precum și oameni de știință: Babeș, Marinescu și alții, dar cu producție culturală atât de prodigioasă ce a intrat în patrimoniul culturii universale, nu știu să existe.

Cioran, ca și alții, au răsplătit cu valori universale patrimoniul universal cultural și științific, Neamul Românesc. Între Primul și al Doilea Război Mondial, până în zilele noastre, națiunea românească a intrat în cultura universală cu o serie de personalități, cinstind neamul din care fac parte.

Sibiu, 6 februarie 1996.

DINTRE TAINILE BIOGRAFIEI LUI EMIL CIORAN

Acest document epistolar inedit se constituie din două părți. În prima dintre ele este formulată o adresare - preambul, unde se relatează deja o întâmplare mai recentă, adică de după moartea lui Emil Cioran din 1995. Apare în relatarea introductivă astfel episodul unei rășinărence, încă neidentificată, dar care vrand să facă dreptate postumă consăteanului ei deșărat, duce la mormântul din Montparnasse puțin pământ luat de la mormântul Cioranilor din Rășinari și îl așază la Paris, ca să astâmpere dorul de sat al celui mai vrednic dintre românii lumiți ai neamului. Gestul trebuie să fi fost doar simbolic, pentru că mormântul lui Emil Cioran este din ciment. Pe el apar inscripționate două nume. Primul este complet, adică Emil Cioran, Rășinari 1911 - Paris 1995. Dedesubt, Simone Boué 1919-1997. Așadar, la doamna care i-a fost timp de 40 de ani soție, nu au fost inscripționate și localitățile nașterii și stingerii, ca la Emil. Se știe că acest cimitir fondat în 1824 în sudul Parisului, pe o suprafață de 18,72 ha, are 35.000 de locuri de veci. De câte ori ajung pe B-dul Edgar Quinet din arondismentul al 14-lea și am ocazia să-l vizitez, mă opresc la scriitorii francezi Charles Baudelaire și Paul Sartre, dar sufletul mă trage spre celebrii români Constantin Brâncuși, Eugen Ionescu și, desigur, rășinăreanul nostru Emil Cioran. Este cu totul onorant ca ei să fie înmormântați într-un asemenea

celebru cimitir, cum este acesta, clasificat drept monument istoric din 1931. Dar dorința noastră este ca să-i aducem în țara lor de obârșie, proiect ce se izbește deocamdată de câteva impedimente majore, unele principiale, altele concrete.

Cea de-a doua parte a documentului este evocarea propriuzisă, prin care se deapănă evenimentele, întâmplări dinainte de 1938, an când cei doi prieteni rășinăreni s-au văzut *face to face*, pentru ultima dată.

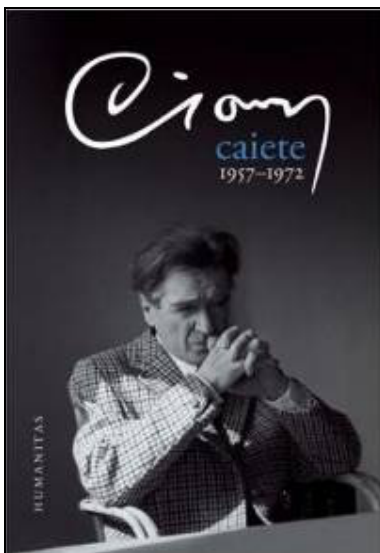
Din document, reiese că Iacob și Emil mai aveau un prieten nedespărțit, pe Bucur Țincu, ei constituind un trio de amici remarcat între săteni.

Acest text epistolar inedit a fost încredințat publicistei Mariana Pândaru Bârgău din Deva de pr. Ion Octavian Rudeanu, al cărui tată l-a găzduit în vreme de restriște și pe Arsenie Boca, de la care le-a rămas documente importante, însă lăsate cu interdicție de publicare. Pr. Rudeanu este a patra generație de preoți hunedoreni. Domnia sa a predat și ca profesor de filosofie la Universitatea de la Arad. Este un om de cultură, care a înțeles să solicite prietenului său Iacob Ciuceanu, un cunoscut medic veterinar la Sibiu, amintirile ce-l leagă de Emil Cioran. Doctorul Ciuceanu, deși era într-o fază critică, când nu mai vedea bine, a acceptat provocarea, iar relatările lui datate 1996 conțin câteva notabile întâmplări și opinii ce merită să fie cunoscute. Ne gândim la cititorii zilelor noastre și nu mai puțin la viitorii exegeți ai gânditorului român de la Paris.

Textul acesta epistolar deține calități excepționale ca densitate ideatică și ca profiluri umane conturate într-un număr restrâns de cuvinte. Desigur că prim-planul evocării este ocupat de Emil Cioran, pe care îl portretează exact, ca rafinament intelectual (era văzut tot timpul cu carte în mână, inițiind proiecte dinamizante mental, precum caracterizarea fiecărui popor).

Cu el, Iacob Ciuceanu a copilărit, scăldându-se în râul Șteaza, care traversează comuna, și jucându-se pe uliți ori în curțile sătești, deși Emil era cu trei ani mai mare. La fel de puternic configurat este și →

ANCA SÎRGHIE

portretul lui Iacob, care, deși urmează medicina veterinară cerută de tradiția familiei sale, el era de pe atunci un gânditor, atras de filosofie. De aceea, este fascinat de discuțiile purtate de Emil cu Bucur Țincu, sculptori de pe atunci și nu întâmplător brianti apoi și ca studenți, ei absolvind *magna cum laudae* Facultatea de Filosofie, spre a deveni profesori la Cluj și respectiv la București. Realitatea este că Emil Cioran a fost pentru un profesor de filosofie la Brașov, dar vocația sa l-a îndreptat spre o altă activitate decât cea didactică.

O probă a valențelor intelectuale ale lui Iacob este făcută în acest text de modul cum ține să demonteze unele prejudecăți ce planează asupra lui Emil Cioran, care nu era, conform opiniei lui, un om pesimist („Mulți afirmă că Cioran a fost un pesimist. Ei bine, află de la mine că era cel mai vesel dintre noi toți, iar zâmbetul nu-i dispărea tot timpul când eram împreună. El discuta despre toate, de la probleme internaționale ale timpului la problemele satului Rășinari.”) și nici un necredincios. Dincolo de formulările sancționabile din cărțile lui, proba de foc a credinței religioase a lui Cioran este dată de însăși existența sa: “În orașul tuturor tentațiilor, la Paris, Cioran era un om sărac, când putea fi bogat! Acest martiragiu, păstrat cu sfințenie, pentru pura libertate de gândire și scris nu este cel mai desăvârșit act creștin de sfințenie literară?”

Argumentele lui Iacob se bazează pe propriile amintiri din momentele când, spre exemplu, mama gânditorului de la Paris se arătase nedumerită de afirmațiile făcute în cartea “Lacrimi și sfinți”, pentru care în cele din urmă, suflul ei de mamă încearcă să-l ierte. De altfel, în felul acesta Iacob răspunde și articolului publicat în presă pe marginea ateismului sancționat de preotul hunedorean Octavian Ion Rudeanu. Emilian Cioran beneficiază în această evocare epistolară de un contur portretistic sigur, într-o formulare superlativă ca aceasta:” Tatăl, Emilian Cioran, a fost, după mine cel mai desăvârșit preot pe care l-am cunoscut, înzestrat, era un preot cu chemare, cu dar duhovnicesc, cult, echilibrat, onest și atent, serios.“

Acei ani au rămas în amintire drept rai al copilăriei lor,

unul care le-a amprentat întreaga lor viață. Cel mai interesant episod al adolescenței lor a fost solicitarea unei serenade, cum se făceau în vremea aceea fetelor din sat. Înainte de a pleca în Franța, Emil adora o domnișoară și a apelat la prietenul său de încredere, Iacob, care a adus patefonul necesar. Ce s-a întâmplat în momentul când domnișoara respectivă a ieșit din casă avea să-l descumpănească pe Iacob, pentru că Emil a fugit pur și simplu și l-a lăsat pe prietenul său să facă față situației. Cert este că domnișoara a văzut doar pe Iacob și lui i-a mulțumit pentru asemenea surpriză emoționantă.

În anii instalării comunismului în România, părinții lui Iacob Ciuceanu au decis să ascundă în podul casei lor din Rășinari pe Erna, fiica unui sibirian bogat, Fleischer, ca să nu fie deportată ca alți germani. Ducându-i în ascuns mâncare, Iacob se îndrăgostește de fată, căsătorindu-se cu ea, după ce ea rămăsese gravidă. Iacob era un tânăr de onoare.

Inginerul Emil Părpăriță, de la care am obținut aceste detalii, și-a amintit un episod anecdotice din tinerețea lui Iacob, care era student la Medicină veterinară, când, într-o vară, juca table în curtea Ciucenilor din Rășinari, o găină s-a apropiat de tabla de joc și pe neașteptate a înghițit zarul. Fără ezitare, studentul prinde găina buclucașă, îi taie pielea și scoate din gât zarul, ca apoi să-i coase la loc pielea și să-i dea găinii drumul între celelalte orătănii, iar ei continuă jocul de table.

Între personalitățile care apar în acest text, se numără și Aurel Cioran, fratele cugetătorului rășinărean, care și-a ales calea libertății absolute cu prețul de a nu se îmbogăți pe măsura oportunităților pe care le avea în capitala Franței.

Aurel, colegul de clasă al lui Iacob, alesese ca profesie avocatura. Abia intrat în Baroul din Sibiu, el a fost arestat și întemnițat timp de șapte ani la Aiud, pentru convingerile sale legionare. Acolo a stat în celulă cu pr. Zosim Oancea, de la Sibiel. Ei se încălzeau stând spate la spate, ca animalele, și astfel a scăpat cu viața din acea cruntă încercare. Acel episod a fost evocat la înmormântarea lui Aurel din 1997, în Biserica Mare din Rășinari, unde președintele Asociației „Mărginenii Sibiului de pretutindeni”, domnul ing. Emil Părpăriță, a depus o

coroană cu o inscripție socotită de unii participanți la acel eveniment funerar drept o lozincă legionară. Totuși, nu aceasta fusese intenția.

Între amintirile inginerului bucureștean, una privește o perioadă de timp când în Rășinari jocul se organiza în curtea Cioranilor. Fetele stăteau răbdătoare în Ulița Popilor, rezemate de zidurile caselor de peste drum și numai atunci când flăcării le invitau la joc, ele puteau să intre în bătătura casei Cioranilor. Regulile satului erau stricte, chiar și atunci când este vorba de momentele de destindere a tinerilor.

O apariție interesantă în evocarea epistolară este și Bucur Țincu, ale cărui preocupări filosofice îl apropie de Emil Cioran. Discuțiile lor atrăgeau totdeauna atenția lui Iacob, care îi urmărea fascinat. Adrian Ciuceanu, fiul lui Iacob, apare lăudat de Emil Cioran pentru calitatea pozei trimise cu casa lor din Rășinari, comuna de care îi era atâta dor. Un detaliu, care i-a scăpat din acea fotografie sunt nucii din fundul curții la casa părintească.

Da, aceia dispăruseră în anii comunismului, iar Iacob găsește o explicație hazardată, anume faptul că prin tăierea lor comuniștii se răzbuiau pe Emil, care nu a făcut niciun compromis ideologic cerut de securitatea socialistă.

În evocarea casei părintești a lui Cioran, apare menționată și Biserica Sf. Ilie din Rășinari. Inițial, chiar de la construire, prin 1900, ea fusese biserica uniților din localitate și astfel apare și în textul acesta epistolar semnat de Iacob Ciuceanu. Astăzi ea este ortodoxă.

Adrian, fiul lui Iacob Ciuceanu, s-a stabilit în Germania, unde și în prezent locuiește, la Dortmund. El s-a căsătorit cu Waltrau, a cărei bunică fusese o șvăboaică. În noua lui țară, Adrian a acceptat numele acelei bunici, astfel că cei doi soți se numesc Adrian și Waltrau Brandel.

În ultima perioadă a vieții lui, doctorul veterinar Iacob Ciuceanu aproape a orbit, căci nici măcar caietul său cu „Amintiri” nu a mai putut să fie descifrat. Stilul curat și esențializant, clar și expresiv în evocare, ne face să considerăm că a fost o pierdere reală un asemenea document memorialistic ilizibil.

Oare câte întâmplări inedite vor fi fost relatate acolo?

Romanul Doctorul Pascal,

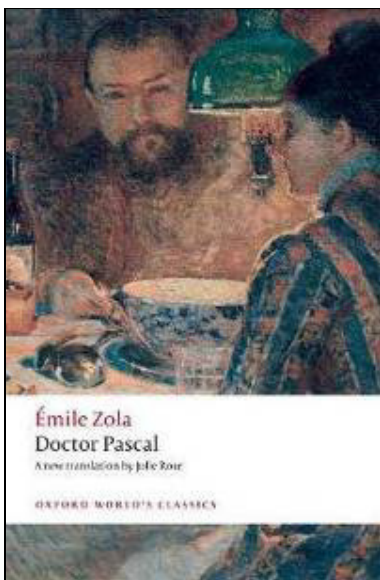
rezumatul întregii opere zoliene

Când vorbim de originalitatea unui artist (scriitor, pictor, sculptor, muzician, arhitect) sau a unui gânditor, trebuie să avem permanent în minte afirmația, aparent paradoxală, a lui Petre Țuțea din volumul *Între Dumnezeu și neamul meu* (Editura Arta grafică, București, 1992), unde ilustrul cugetător român îl citează pe Martin Heidegger (cel care spune că l-a citit pe Aristotel în greaca veche și a rămas consternat de mulțimea banalităților din opera acestui incontestabil geniu), pentru a formula concluzii de felul următor: (a) Stagiritul doar descrie în chip magistral opera lui Dumnezeu, drept urmare nu-i original în adevăratul sens al acestui cuvânt esoteric; (b) Cu adevărat original (la nivel transuman-metalogic, deci absolut) este Atoatefacătorul, iar la nivel telurico-uman sunt...idiotii.

Treaba cu originalitatea seamănă foarte bine cu „obiectivitatea”, cerută istoricilor de către legea/conduita fundamentală a disciplinei pe care aceștia pretind că o slujesc și insistă, în mod eronat, să o considere știință, chit că ea are extrem de puțin din ceea ce conferă greutate și trăinicie unei științe indubitabile (legi, limbaj, metodologie etc.), căci continuă să fie târfa tuturor sistemelor politico-ideologice.

Păi, de florile mărunții se spune că istoria a fost, este și în continuare va fi scrisă de învingători, după cum vor mușchii lor de secături cu pretenții eliberatoare și civilizatoare, în realitate profund înrobitoare pentru toate popoarele cu rol de pionieri pe tabla de șah a politicii internaționale (vezi incomensurabila ticăloșie a dedesubturilor politico-diplomatice, care nu numai că au dus la invadarea Ucrainei de către hoardele muscălești, dar – de peste trei luni – alimentează și prelungesc tragedia acestei nații, din pricina neînțelegerilor dintre superputerile Apusului și Răsăritului, privind delimitarea sferelor de influență economico-politice, precum și viitoarea hegemonie militar-strategică pe micuța noastră planetă hiperpoluată)?...

De altminteri, iată ce afirmă în acest sens inkomodul (pentru unii

confrați) și neconvenționalul istoric Lucian Boia în opusculul *Două secole de mitologie națională* (Editura Humanitas, București, 1999): „Fiecare națiune și-a alcătuit o istorie, nici neadevărată, dar nici întru totul adevărată (ca orice istorie, de altfel)”.

Revenind la Émile Zola și romanul *Doctorul Pascal*, cuvine-se să spunem că el preia structura ciclului său romanesc din balzacia *Comedie umană*, pe care o numește „epopeea modernă creată în Franța” (la rândul ei, aceasta fiindu-i inspirată marelui realist francez de nemuritoare operă dantescă *Divina comedie*), că Balzac „zdrobește întregul secol”, că „Victor Hugo și ceilalți, pentru mine, se estompează în fața lui” și că diferențele dintre enormul ciclu balzician (circa 90 de romane și nuvele) și cele 20 de romane (scrise în perioada 1871-1893, cu subtitlul *Istoria naturală și socială a unei familii în timpul celui de-al Doilea Imperiu*), care alcătuiesc ciclul Rougon-Macquart, sunt astfel înfățișate de părintele naturalismului: „Personajele mele nu au nevoie să revină în romanele specifice”.

Spre deosebire de realism, naturalismul caută „explicația biologică a eredității”, printr-o metodă experimentală în care se închipuie ființe omenești „lipsite de personalitate, lipsite chiar de rațiune” și care sunt reduse „la o succesiune de reflexe, de instincte, de porniri întunecate, adesea bestiale sau demente” (Edgar Papu în *Literatura universală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967).

Adică taman ceea ce face doctorul Pascal, fiul octogenarei Félicité Rougon, în romanul care-i poartă numele, chiar dacă personajul principal al cărții nu este neapărat el, nici Clotilde (nepoata de frate, pe care o ia în bătrâna lui casă din Souleiade cu intenția „să se izoleze și, în același timp, să dăruiască mai mult spațiu și mai multă bucurie fetei pe care fratele său i-o trimisese de la Paris” în urmă cu șaptesprezece ani și de care – acum, când el are 59 de ani, iar ea doar 25 – se îndrăgostește atât de bestial-mistuitor, încât, cu acordul ei, la fel de instinctual și nerușinat, acceptă să trăiască într-un scandalos concubinaj, din care, după moartea lui Pascal de anghină pectorală, exact în perioada când Clotilde era la Paris ca să-l îngrijească pe degeneratul ei frate Maxime, rezultă copilul, acel „încă unul”, ne informează autorul, „după atâția Rougoni cumpliiți, după atâția Macquarți ticăloși”), ci numeroșii și siniștrii membri ai familiei Rougon-Macquart (evident, cu câteva excepții ne semnificative), începând cu străbunica Adélaïde Fouque, pe care „toată familia numeroasă o numea mângâietor mătușa Dide”, care la peste 100 de ani (exact 104 ani) și suferind de o nebunie calmă – era internată într-un azil (aici, de altfel, moare la foarte scurt timp după ce nevolnicul ei stră-strănepot Charles, retardatul fiu al lui Maxime, se stinge în urma unei hemoragii mai puternice ca de obicei) și pe care Pascal și-o reamintește „înaltă, subțire și palidă, cu privirea speriată, văduvită timpuriu de Rougon, acel greoi grădinar pe care și-l visase de soț, aruncându-se înaintea a-și fi sfârșit doliul în brațele contrabandistului Macquart, pe care l-a iubit cu o dragoste de lupoaică, dar cu care nu s-a căsătorit”: pe baza legilor eredității (ereditatea directă, indirectă și retrospectivă), modestul și timidul Pascal, cel „lipsit de orice ambiție militantă” și înclinat „să-i plătească pe bolnavi, în loc să fie plătit”, alcătuiește tenebrosul arbore genealogic al familiei, arbore în care, cu puțin timp înainte de moarte scrisese despre el însuși („Mort, de o boală de inimă, la 7 noiembrie 1873”) și despre fiul său nenăscut („Copil necunoscut, se va naște în 1874. Ce va fi?”), în sfârșit, o tulburătoare istorie a familiei (în ultima instanță, →

GEORGE PETROVAI

precizează autorul, „istoria tuturor, a întregii omeniri”), de a cărei cunoaștere vrea să o ferească pe Clotilde, deoarece „sunt aici multe lucruri rele, dar și multe bune...”, dar care, prin oribila înverșunare a teribilei Félicité (l-a lăsat pe bătrânul bandit și bețivan Macquart, rușinea familiei, să ardă de viu) și a bătrânei servitoare Martine (prima din fanatism familial, a doua din fanatism religios și amoros – zeci de ani l-a iubit în taină și l-a servit cu devotament de câine credincios pe doctor), ajunge – după moartea lui Pascal – pe foc, împreună cu cea mai mare parte a scrierilor sale științifice.

Înzestrat cu o remarcabilă și irezistibilă imaginație, iată cum prezintă Zola „dansul” celor două bătrâne „vrăjitoare” în jurul focului nimicator, foc ce le prelungește pe cele ale Inchiziției și prevestește, totodată, ororile bolșevico-naziste și ale prezentului democratic: „Timp de două ore focul duduie în sobă. Cele două bătrâne se întorceau mereu la dulap, goliră și cele două rafturi, nu mai rămăsese decât partea de jos, care părea înțesată de o grămadă de note, aruncate acolo în neorânduială. Îmbătate de acest foc al bucuriei, gâfâind, asudate, se lăsau pradă unei sălbătice febre de distrugere. (...) Era ca o goană de vrăjitoare, întetind un rug diavolesc, pentru vreo blestemăție, pentru martiriul unui sfânt, pentru arderea în piața publică a gândului scris, pentru distrugerea unei lumi întregi de adevăr și speranță”.

Iar afirmațiile bătrânei Félicité, după acest odios autodafe, constituie cu siguranță încoronarea bestialității moderne și a crimei premeditate împotriva spiritului progresist: „Aș fi ars tot orașul pentru a salva gloria familiei”; „M-am luptat, am vegheat toată viața, am trăit atât de mult doar ca să dau la o parte poveștile urâte și să las despre noi o legendă glorioasă...”; „Acum s-a isprăvit, gloria noastră e salvată, aceste hârtii afurisite nu ne vor acuza și nu vor lăsa în urma mea niciun fel de amenințare... Familia Rougon triumfă”.

Dar este romanul *Doctorul Pascal* rezumatul întregii opera zoliene, așa cum am precizat în titlul acestui articol? Da, de acest lucru ne îndreptățim atât dedicația autorului („În memoria Mamei mele și dragei mele Soții, lor închin acest roman care e rezultatul, concluzia întregii mele ope-

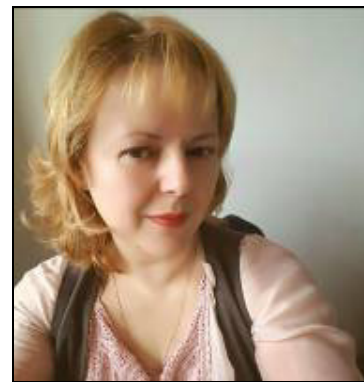
re”), cât și trecerea în revistă de către el (pag. 108-112) a câtorva dintre romanele sale reprezentative: *Gervaise*, *Nana*, *Pântecele Parisului* etc.

În final, doar câteva cuvinte despre limba și stilul lui Zola, la care – desigur – ajută din plin excelenta traducere a Despinei Teodorescu (Editura Cartea românească, București, 1975).

Într-adevăr, căci numai astfel putem să ne bucurăm de termeni ca „băietana” și „înghirlandat” și de expresii sau maxime precum „dungă de soare”, „așchie de aur”, „leacul asemănărilor”, „frumusețe de mort”, „floare de carne”, „degenerescență matematică și progresivă”, „seva arzătoare a pământului”, „combustie spontană”, „viața nu poate fi oprită”, „munca este cel mai bun regulator al vieții”, „progresul constă în efort”, „nicio fericire nu-i posibilă în ignoranță”, respectiv să savurăm puținele tablouri ale naturii: „Răsărit de mult, soarele intră în odaie, tăind-o cu două fășii de aur”; „În zare tocmai răsărise luna, atât de plină și de mare, încât odaia întreagă era scaldată într-o lumină argintie, iar ei doi se vedeau, ca într-o aură de vis, nespus de dulce și strălucitoare”; „Câtă vreme bate mistralul, soarele nu încetează să strălucească, cerul rămâne mereu albastru, dar de un albastru livid, tulbure din pricina prafului, și soarele galben pălește, cuprins parcă de friguri”.

Ana Maria Negară, *Șapte*, marmură, 90cm/20cm/20cm

Apel

Am rămas femeia născută din vină,
Cu palme de vânt și buze de dor,
Dar apa din pleoape e tot mai puțină
Și brațele crucii de-o vreme mă vor.

Zăpada din gânduri se cerne-n
cuvinte,
Trecutul rămâne presat între foi,
Pe drumul uitării ne-aducem aminte,
Căci sufletul trece de margini, vioi...

Un nor își dezbracă veșmântul de
rege
Și stropii iubirii privește-i cum curg;
Dar mările toate încep să se-nchege,
Ca foșnetul zării în ochiul demiurg.

În visele tale dorința mea geme,
Tu știi cum mă doare azurul din
piept?
Să cer altă viață? E mult prea
devreme...
Să cer o tăcere? E poate nedrept.

Margini

Trage o zare un pic mai aproape,
E sărbătoarea golului extins,
Din marginea uitării vor să scape
Durerile pe care le-am învins.

Secundele din ornic se deșiră
Și vânturile umblă alandala;
Străin de clipe, clipele se miră,
Că depărtarea și-a pierdut croiala.

Ieșit din formă, timpul se dilată,
Ca mai apoi un punct s-absoarbă tot,
Lăsând în urma lui o pată
Ce sângerează, încă, în chivot.

Dar scăpărarea clipei nu așteaptă
Ecolul umbrei prinse sub eclipsă
Și punctul, care-i răstignit pe dreaptă,
Își regăsește marginile lipsă.

MARIA IEVA

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(LI)

București, 26 mai 1969

Scrisoarea trimisă de Benedict Corlaci, de la București (Uniunea Scriitorilor din RSR, Șos. Kiseleff nr. 10, sect. 1), luni, 26 mai 1969 (data poștei: 27.05.1969), lui Dimitrie Stelaru, aflat la Călimănești (str. Lenin 21, jud. Vâlcea, data poștei: 28.05.1969).

București, 26 mai 1969

„Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România - București, Șoseaua Kiseleff, nr. 10, Sectorul 1

Domnului Dimitrie Stelaru

Strada Lenin, nr. 21,

Călimănești, Județul Vâlcea

Iubite Mitia,

Astăzi mi-a sosit scrisoarea ta și tot astăzi am rezolvat cererea, pe care mi-ai pus-o în același plic. Iată, însă, în ce fel. Traian Iancu nu e în București și va mai lipsi întreaga săptămână. Asta ar fi însemnat ca rezolvarea cererii să întârzie, poate, prea mult, și cred că ai mare nevoie de bani. I-am prezentat, de aceea, cererea, lui Zaharia Stancu, care ți-a aprobat adineauri exact cât ai cerut, adică un împrumut de două mii lei.

Numai că, el neputând aproba în cadrul Fondului Literar, vei primi împrumutul de la Capitolul zis „2 %”. Măine dimineață, deci marți, 27 mai, casieria îți va expedia, cu poșta, la Călimănești, cele două mii de lei.

Îți scriu în grabă, mă nenorocște acest prăpădit de Almanah; mi-a înghițit timpul și nervii și toți dracii – fir-ar ea, să fie, de fericită viață!

Mă bucur, însă, mult de tot, că toți trei vă simțiți atât de bine acolo și sper să ne vedem cu bine. Tare aș vrea să putem veni duminica viitoare pînă la voi, cu Ana Christina Selena.

Cea mai bună inimă, pentru toți cei Trei Stelari ai mei, inima și a celor din prejma mea.

Ben Corlaci,

București, luni – 26 mai 1969”.

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea trimisă de Despina Belingher Stelaru, de la Constanța (Bd. Tomis 99, Bl. S0, Sc. A, et. 4, ap. 13), în 2 iunie 1969 (data poștei: 03.06.1969), lui Dimitrie Stelaru, la Călimănești („Casa de odihnă a Uniunii Scriitorilor” = Casa Scriitorilor, Bd. Lenin, nr. 21; data poștei: 06.06.1969).

Constanța, 2 iunie 1969

„Dragă Mitia,

Să sperăm că-ți ajunge scrisoarea mea. Eu am primit epistola ta și cartea poștală. Sintem acum în focul examenelor. Eumene e îngrozitor de emotivă și nervoasă. Eu am insomnii și migrene – poveste veche – ciudate stări de gol etc., dar trebuie să mă țin tare. Mai avem o lună și, iaca, vacanța. Dacă ne-ajută Dumnezeu și ia Eumene examenele, mi se ia o piatră de pe inimă.

S-a făcut sufocant de cald aici peste zi. Seara e mai răcoare. Noi stăm la etajul 4, cam vis-à-vis de piațeta din fața Palatului Sporturilor. Priveliștea e odihnitoare, strada e însă zgomotoasă. Acu’ tocmai orăcăie un puști și huruie turbatele astea de mașini, și ceasul ăsta care se-nversunează să-mi numere în urechi frînturile de secundă.

Să-ți mai spun dintr-ale plictiselii valuri n-are rost. Sper să-ți facă bine apele alea inimoase. Încearcă și tu și nu mai fuma și fă-te c-ai uitat că există pe lume și John Barleycorn*.

Auzisem eu de un vraci din București, mare meșter în știința buruienilor lecuitoare. Vrei să mă interesez de adresa lui?

Eumene învață la franceză – mîine dă teza și pe urmă începe oralul.

Voi țineți-ne pumnii. Zici că ăl mic face pozne mari. Păi, spune și tu, cînd să le facă dacă nu acum? Tot așa frumos e ținul și lipicios.

Acu’, trebuie să mai trag și alte epistolii – pun la punct corespondența neglijată cam de mult.

Corectez niște teze și poate dorm. Doamne, tare-i bine să dormi, fie și cu pastile. Cînd nu-mi servesc bom-

boanele de somn e cumplit.

Îți doresc mult bine și mai ales sănătate.

Despina

Sărutări lui Nourăș și Angelei. Eumene vă pupă pe toți. A, îți trag și niște versuri – cam nepieptănate, că n-am timp și nu-mi place poezia care trece neapărat pe la coafor, și pe urmă e doar un instrument de lucru și un popas în adevăr.

Narcoticele, de toate felurile, sînt cenușii și amare”.

„Unde ești, Dumnezeu meu,
Din cartea cu îngeri?

Învățații m-au strivit sub vorbe,
Au ridicat între tine și mine
Cărți mari, cu vorbe.

Mi-au arătat,
Pe unde e voie să trec,

Cît să respir,
Și cînd să beau apă

Asta e masa,
Aici e patul
și scaunul

Și tu ești omul
Ai voie să umbli
doar pe aici.

M-au tuns, m-au ras
Și m-am așezat
în pat.

În fiecare zi,
Cineva-mi retează picioarele

Să-ncap, în pat,
Nu, nu e voie

Să-mi crească picioarele
Mai mult decît patul ăsta,
măsurat.

Nici nu e voie să umblu,
decît între masă, scaun
și pat

Aici am cărțile cu vorbe
Ce multe vorbe!

Învățații m-au învățat
ce e voie.

Să pui, adică,
O linie frîntă.

Nu, nu e voie
Să-mi îndrept
Capul spre cer.

Am avut mîini?
Nu mai știu.

E mult, decînd m-am culcat
în pat măsurat

Și-mi tot retează picioarele
Dumnezeul meu,

din cartea cu îngeri!

Nu cumva te-au culcat
și pe tine în pat măsurat

și-ți taie învățații
picioarele?”

GHEORGHE SARĂU

DE PUȚINE ORI

Din păcate,
cu o cinică satisfacție de mascul
ai văzut scena asta
doar de vreo două-trei ori în viață
deși niciodată n-ai apucat s-o
fotografiezi
ți-a rămas totuși înfiptă
în memoria ta
splendidă și reziduală
care acum dormita și ea
cu tine cu tot la terasă
în fața cafelei
alături de fărtași
când ai surprins scena

te-a satisfăcut brusc aerul ei
disperarea de animal bătut
în timp ce-și pierdea tocul pantofului
în firida dintre dalele spațiului
pietonal
al primarului pitic
mimând apoi un pas uriaș prin aer
dezlănțat
ca-ntr-un balet avangardist
încercând zadarnic să se salveze
(chiar de ochiul tău flămând)
să se prindă de-un pai imaginar
cu un evantai de sentimente pe figură:
șoc groază rușine

asta fiindcă i-a fost demascat
resortul intim propulsia
slăbiciunea de etapă
a luptei milenare pentru supremația
sexului
ce-l (re)prezintă
ce câștig
dar și ce mare pierdere

ATINGEREA SFINTEI

Gata - de astăzi lași naibii poezia
în indiferența generală poemele tale
au rămas
cap de afiș numai pe noptiera
tinerei prostituate iubitoare de
literatură
oricum pentru ea reprezintă deja un
zeu intangibil
deși ți-a atins până acum toate părțile
trupului lepros
vlăguit de îndelungata căsnicie
„I-aș fi iubit pe-al meu până la
sfârșitul vieții
dacă mi-ar fi spus măcar o zecime
din cuvintele pe care mi le-ai spus tu”
– ți-a mărturisit dându-ți pentru o
fracțiune senzația
că ai putea fi chiar singurul
care-î va descifra cândva mesajul
tatuajului

de sub sânul stâng
de azi însă – repeți! - chiar zici adio
poeziei
te-ai lepădat de egoul tău
supradimensionat
asemeni unui pacient ce-a slăbit într-
un timp record
după o nenorocire

ai ajuns acum un simplu pelegin în
aceste labirinturi ale cărnii
paralizat în carcasa propriului trup
pășești prin coridorul duplexului
ținându-te de pereți să nu aluneci pe
gresie
cu papucii de casă confecționați din
hârtie -
de unică folosință – ca pentru morți
pe ăștia ți i-a dat fata de la intrare
împreună cu prosopul ca să mergi la
baie
până mai ieri te ținea în viață doar
gândul obsesiv la făptura ei -
îl lași liniștit acum să se scurgă pe
canal
odată cu reziduurile simulacrului de
iubire
totuși salvator - surprinzător
un sentiment mai puternic
decât ai avut vreodată

în stupiditatea ta - asemeni unui cal
părăsit de jocheu
ai continuat până ieri cu încăpățănare
cursa
pe care nimeni nu avea cum să ți-o
omologheze
i-ai dedicat tomuri
când ea n-a citit un rând măcar
și uite că te trezești acum cu minunea
aceasta întârziat concupiscentă
însă sosită la țanc – când tocmai
bâjbâiai pe marginea prăpastiei
s-o faci să n-o faci
s-o faci să n-o faci

ai atins performanța
să ajungi apoi în timp record
să înțelegi până și teribilul mesaj al
obiectelor –
să vezi cum îți cad pe rând cărjile - cu
zgomot

transformându-te brusc într-un fel de
Fred Astaire
tu - care n-ai dansat nici măcar în vis –
unde te închipuiai stand doar la o
masă inert
un fel de participare impersonală la o
nuntă de țară –
mulțumindu-te să bei
și să contempli nuntașii cum își
mimează fiecare fericirea
pasiunea cu care te-a sărutat pe gură
te-a trezit realmente din moarte
clinică
exact ca-n iluminarea din catedrală
avută în adolescență
eliberat
începi să râzi și să plângi în același
timp

și-nainte de-a pleca
îți mai contempli o dată cărjile căzute
pantofii de casă de unică folosință
ai deja o viziune perfectă asupra vieții
tale de azi:
aceasta nu pare a fi o dramă de
Shakespeare
ci mai degrabă un vodevil
iar atingerea fetei care imploră să n-o
judeci –
nimic altceva decât atingerea sfintei

PLECAREA MAMEI

Încastrate în cozonacul de la
îngropăciune
stafidele - șiruri de sateliți ai lui Elon
Musk
topindu-se în cerul unor guri

cele mai practice cuvinte de rămas
bun
ale mamei temător ieșită în spațiu

ÎMI ASCULTAM BĂTĂILE INIMII

De parcă sunetele
ce bodogăneau înspăimântător de
amplificat și dogit
nu erau neapărat ale mele
nu veneau direct din mine
ci dintr-un loc infinit mai impersonal
și mai profund
încercat în timp
veneau dintr-un fel de vehicul de
transfer
treceau dintr-un corpuscul într-altul -
dintr-un corp străin
în celălalt și mai străin
principiul vaselor comunicante

și-o vietate stranie – sufletul

SORIN GRECU

Nicoleta Drăgan - Variante poetice la Odilon Redon

În lumea arhetipală pe care o adună, reconstituie și construiește Nicoleta Drăgan după tipare numai ale ei (nu ale lui Jung, nici ale lui Bachelard deși plonjeul în reveria unor ape pentru alții secate, este factor generator al scrisului), zeități renumite sau doar întrezărite fac legea poeziei: adună în mănunchiul speranței pornirile oscilante ale unui eu auctorial proaspăt și dinamic. Multiform ca tinerețea silfidică, serafică și în același timp invoalată.

Într-o lume care deconstruiește (admira năruirea) unor zidiri și ziciri laolaltă, lipsa de efort a tinerei poete în dicteul ei constructiv merită salutată cu un zâmbet încrezător.

Pentru că sunt foarte rari poeții vizitați de cuvintele lor nu pe calea percepției livrești ci pe aceea a memoriei obscure.

După Ioana Diaconu al cărei debut la Casa de editură Petras a fost girat de domnul Eugen Negrici, poezia feminină din Brașov nu a mai ivit un talent atât de convingător sau ca al Nicoletei Drăgan.

POST-SCRIPTUM: CĂRȚI PUBLICATE:

“Petale de rouă în dar”, (poezii), 2014; “Povești de Catifea. Dar de suflet pentru mici și mari”, (proză scurtă), 2015; “Ecou duminical de fluturi”, (poeme), 2018.

MIRCEA DOREANU

1. Călătorie fără bilet

În lustrageria conștiinței
prin labirintice visuri
mă cufund

într-o călătorie
dus-întors.

Mă caut pe mine
printre inimi seculare
lustruite de tălpi rotunde
precum mărul

cu obrajii rumeni
din copacul de aur,
pe care îl mâncasem
pe-o muchie de Lună.

Deschid capsula timpului
cămașa de lut o despoi
cortina cosmică se înalță
în cerescul abis
doar licuriciul zbate din elitre
iar eu nici nu știu ce caut

pe mine cea de azi
sau poate de ieri
iluminarea palidă a vidului
exilarea muzei într-un concentric
poem.

Privesc înlăuntru
ochii inimii măsoară ceasornicul
clipele se strecoară șerpuit
în drumul de sub mine
cineva îmi face un semn
peste fruntea mea plouă,
plouă cu păsări
și cântec șiroid
din harfe de cer.

Șuvițe de așchii boreale
îmi mângâie pleoapele
caut clipa divină a Facerii
înveșnicită în geneza inimii
mai am vreme pentru o rugă
și un monolog cu Sinele meu.
În căușul palmei doarme un înger
mă întorc cu fața către Soare
întunericul se topește
spală-mi obrazul
ploaie înaltă pe rug
să sorb din nou lumina
din fântâna Ta, Doamne.

***

Cât de înșetată eram
nu știam, nu știam
suflet desculț
înfipt în deșert
pribegeam
pribegeam.

2. Crepuscul

În tâmplesle arse
stoluri-gânduri
sunt păsări
ce fâlfâie mistere
peste aburii de cafea
așezând tăcerea
peste sunete sparte

și solitare statui
cu priviri iscoditoare,
impenetrabilă-i liniștea
un crepuscul
convertit prizonier
în ecouri de strajă.

3. Inscripții pe zodii

Cufundarea în abisuri
pogorând ca un porumbel
înseamnă a cădea
ca zăpada de lin
deșirând liniile întunericului
din mosorul palmelor
în inscripții pe zodii de lut
a limpezi apele tainice
înseamnă a reîntregi lumina
în somnul ochiului nostru.

4. Sarabanda

Uite: zboară un licurici
peste coaste olmaz
și flori de cais,
iar noi rostogolim îndărătnice umbre
în galaxii mov, spiralate.

Uite: licuriciul
se preface în Soare
peste sternuri suave
noi, visători și cumiți
despletim cântul chitarei
peste lutul prelungit
în sarabanda lavandei
respirând secundele noastre.
Privește: aerul șterge norul
în peruzeaua pleoapelor
iar sufletul cărărilor
aduce strălucire în oceanul de lavandă
***

Respiră-mă
fii șoapta violetă
în zborul iubit
arcada de lumină
spre porți de Infinit.

5. Legământ

Îți amintești
duminica înfiorată
din care m-am desprins
zburând desculță în Cuvânt,
prin roua boreală
cu pieptul roi de fluturi
prin viforoșii nori
mă dezbrăcai de umbre
în sfere curcubeie
cu brațele lumină
pe mistic tors să-mi scrii
în filigran
legământ.

NICOLETA DRĂGAN

ÎN AȘTEPTAREA UNEI FARFURII ZBURĂTOARE...

Tind să cred că, devenită desuetă, deviza înscrisă pe poarta *Infernului* lui Dante (*Lasciate ogni speranza, voi ch'intrate!*) ar putea fi schimbată în acest secol al celor mai profunde modificări genetice, de banală ce e, cu cea care servește de această dată, ca titlu al recentului volum de versuri al lui Răzvan Ducan: *Aștept o farfurie zburătoare căreia să-i zic mamă* (1), pentru simplu motiv că, mai nou, de la Godot încoace, în Infern nu mai trebuie nici intrat și nici ieșit, ci doar așteptat.

Ce a trebuit să facă un poet în vremea pandemiei - război tacit al omului cu politica virusului minune - am aflat din volumul de versuri *Saga unui vârful de cui* (2) - o adevărată radiografie a zilelor petrecute de omenire sub clopotul de plastic al pandemiei, ca program bine gândit de cei mari pentru plebe. Mai trebuie doar să aflăm ce trebuie „să facă un poet cu poezia lui într-un război”. Adică pe timpul unui război concret. Iată firul roșu al prezentului volum de versuri.

Aflându-se la limita dintre tema crezului artistic și tema societății, cu ușoare trimeriți la tema *fortunei labilis*, poemul *Ce să facă un poet cu poezia lui într-un război?* pune ușor degetul pe răni deschise. Toată ironia, ca mod de a riposta la racilele lumii pe dos a prezentului omenirii, biciuită în poeme cu tentă satirică, sunt *adunate pe o singură vioară* în acest poem-chintesență a reflecției lirice răzvanducaniene, alcătuit aproape numai din interogații retorice. Pregătindu-și întregul arsenal estetic (*epitetele, comparațiile, verbele, adjectivele, versus orgoliile, frustrările, arma urii*), poetul, pe bună dreptate, se întreabă: „Ce să facă un poet cu poezia lui într-un război?/ Să-și curețe propria chemare de prejudecățile de sensibilitate/ și să o încarce cu epitete și comparații./ după calibrul talentului său./ ca să depărteze cu acestea, ceea ce ar fi putut apropia” în așa fel, ca poezia lui să fie „armă incendiară ca să cuprindă imaginația”, convingând lumea că „poezia e cea care nu a ucis niciodată pe nimeni ba a și pansat răni nevăzute omise de doctori”. În schimb, poetul știe „ce să facă războiul în fața poetului și poeziei/

lui./ Să se facă mic, negru și să se ascundă sub o unghie!”. Mesajul acestui poem e unic în poezia românească actuală, pentru că vizează însuși acel „triumf al conștiinței poeziei asupra poeziei”(3), ca să parafrzez cuvintele criticului Nicolae Manolescu referitoare la poezia lui Al. Macedonski. E o nouă metodă de a defini poezia ca îndeletnicire opusă conflictelor armate, îndeletnicire care nu va muri niciodată. Așa cum muzele tac între arme (*inter arma silent musae*), tot așa și armele ar trebui să tacă între muze.

Totodată, poetul lasă să se înțeleagă că războiul nu ține numai de conflictul armat, în sine, concretizat momentan, de invadarea de către Rusia a Ucrainei, ci și de ceea ce împiedică de cel puțin zece ani încoace și ceea ce ar putea împiedica bunul mers al desfășurării normale a vieții: cabotinismele digitale de ultimă oră, care orice s-ar spune, îngenunchează natura mytosului din om; injectarea obligatorie, politica fricii de politica virusului/ vaccinului, legislația puerilă – imitație servilă a legislației infantile UE- iste, trăirea exterioară a sărbătorilor creștine, desuetudinea sistemului educativ, lipsa de respect pentru bătrânii ajunși la pensie și, nu în ultimul rând, colapsul mijit deja în arealul poeziei.

Prin urmare, conform soteriologiei orifice, sublimarea acestei lumi în cântare, Răzvan Ducan o face în stilul lui original, bine prins în pasta ironiei care întotdeauna a amintit de cea soresciană. Aproape că la niciun poet român actual nu se observă atât de

bine nevoia de a înfiripa discursul liric pornind de la orice fapt banal/ împrejurare banală, veritabil mod de a supraviețui într-o lume aflată în cădere continuă, datorită văduvirii de sacru, a sufletului. Și de această dată, discursul liric ar părea, la prima vedere, un exercițiu de golire de semnificații a versului, ceea ce, evident, înșeală. Abia la o privire mai atentă, cititorul experimentat poate observa pletora de semnificații mascate, ca de obicei, în haina metaforelor care apar incognito în marea de termeni, sporind brusc expresivitatea. Prin urmare, termenul care desemnează un obiect banal reprezintă, ca și „bolovanul” din nichitiana *În dulcele stil clasic*, o primă treaptă în ceea ce privește desprinderea cititorului de curmezișul lumii concrete, în vederea inițierii în lumea reveriei (a cărei hermeneutică e invitat s-o descifreze).

Ironia instalată la tot pasul în lirica autorului *Autodumnicilor* este principalul univers compensativ menit să scoată cititorul din vâscosul împas în care l-a basculat duritatea vieții, lumea ca reprezentare („Die welt ist meine Vordtelung”), așa cum opinează Arthur Schopenhauer, având puterea de a face accesibilă naturii umane, „lumea ca voință”. Bunăoară, *Câtă libertate, atâta țară*, părănd a fi construită pe aserțiunea lui Cioran (4) referitoare despre libertate, e menită să scoată în evidență pericolul libertății, în eventuala propășire spirituală a unui popor: „Câtă libertate, atâta țară./ Câtă puțință de a visa, atâta popor./ Atâta încredere în încrederea/ de a deschide ușă/ fără a te mai uita pe vizor”. Efectul libertății excesive pare a conduce la văduvirea omului și de nativul memoriei: „Trăiesc în mijlocul unui popor fără memorie./ care trăiește în fiecare zi trecutul, de parcă ar fi prima dată (...) Numai poporul fără memorie nu știe nimic niciodată./ Ba mai mult, aceștia pregătesc din timp și butucii/ pe care țara este pusă *pas cu pas*” (*Trăiesc în mijlocul unui popor*), mai ales când „Bucuria emoție va fi excrescența/ care va devansa omul redus/ la secreție și excreție” (*Când poezia*) și când „S-ar putea să nu ne mai bucurăm nicidecum./ De dulcea inutilitate numită poezie./ fiindcă niște ciuperci au crescut excesiv./ Pe compostul nostru de prostie” (*S-ar putea*).

Unul dintre cele mai subtile →

NICOLAE SUCIU

mesaje lirice îl reprezintă, în acest volum de poezii, cel din *Coada* (104). Coada face parte din gena noastră, din „firescul nostru”. În timp ce ea „ne ia în primire” noi „suntem pradă cozii” și totodată „gura ei de hrănire”. Coada face parte din cultura poporului nostru, cu atât mai mult, cu cât a intrat nu de puțină vreme în U.E: „Ea-i parte din cultura noastră,/ De aceea o apărăm luptând./ Că se dă oarece, nu contează./ Coada ne apără, la rândul-i existând”. *Poporul de proști* e întrebă în *Pâinea*: „Ce va făcut pâinea, d-le popor?! A sărit la dumneavoastră să vă muște./ Că de la cina cea de taină/ O alungați ca pe muște!”. Discursul liric de la finalul poeziei, parcă ar parafraza magistralele cuvinte ale Mântuitorului Isus Hristos (*Poporul meu, ce v-am făcut Eu vouă?*): „Ce v-a făcut pâinea, d-le popor?! De-i demonetizată pe nedrept./ Ea care, ca pe un drag tricolor./ Ar trebui purtată la piept! // De aceea repet întrebarea./ Ce v-a făcut pâinea, d-le popor?! De-i aruncată ca un lest./ De nici cerșetorii nu o mai vor!”

Parodia *Haide să dăm - după V.A.* face aluzie la vacuum-ul din sufletul contemporanilor pentru care mai importante sunt micile preocupări care aduc prosperitate materială, de azi pe mâine, mărunțișuri demne de mirajul Occidentului, dar menite însă, să sece definitiv spiritul: „Like cu like, haide să dăm,/ ca să treacă facebook mare./ Toți din liste să secăm./ Dincolo de vechi hotare (...) Eu și-s frate, tu mi-ești frate./ Ce-avem viețile pe stick./ În noi doi, inimi, la fel./ Bat pentru același clic”. În mod aluziv, istoria, geografia patriei și chiar simțirea patriotică există doar virtual, în capul tinerimii care vorbește cu sine însăși numai prin intermediul smartphone, ca înlocuitor al propriului psihic: „Haide, mausul cu maus./ De la laptop sau tablete./ Să le-aliniem la gând./ Asemenea unor planete”, ceea ce va conduce la o adevărată apocalipsă a ființei umane.

Rămâneți în spermă, rămâneți în ovule, o spunere de la mama spunerii, pe șleau, reprezintă apogeul acestei prefigurări a apocalipsei, *ura* părând a fi una dintre cauze: „Rămâneți în spermă, rămâneți în ovule./ Voi, jumătăți de măsură./ A devenit firavă speranța întregului./ Totu-i redus acum la ură”. La fel, alături de *prostie*: „Prostia lumii a scăpat din lanț./ Ridică piciorul și urinează pe pâine”,

sunt vinovate de involuția omului *inversarea scării valorilor, recurdescența orgoliilor*: „Și tot ce-nseamnă calmul valorilor./ Excretând și pacea cu fecale./ Din cancelariile conducătorilor răzbat./ Numai orgolii pestilențiale” și *devalorizarea iubirii*: „iubirea și-a pierdut din temeii”. Odată cu aceste semnale de alarmă, de mulți contemporani încă neînțelese, cititorul de azi, cel experimentat, va pricepe foarte bine de ce volumul de poezii al lui T. Arghezi, *Flori de mucigai* (1931), a produs atunci, la vremea lui, o adevărată revoluție în lirica românească. Printre altele, adevăratul poet are în *meniul său liric*, și datorită de a profeți, asemenea preotului troian Laocoon din *Eneida* marelui poet latin Vergilius, pericolul ce paște omenirea „într-o lume bolnavă”, nevoită încă să viețuiască „pe pământul pârjolit, Unde nimeni nu se mai înțelege/ Unde viața este proscrisă/ Și moartea triumfă prin fărâdelege?”, în care iminența animalizării omului nu va întârzia prea mult: „E o reîntoarcere spre peșteri./ Căci sufletele s-au atrofiat./ Rămâneți în ovule și spermă./ Zigotul însuși s-a resemnat”. (*Rămâneți în spermă, rămâneți în ovule*).

Discursul poetic e, așa cum spunem mai sus, o comunicare simplă, aproape confesivă, în propoziții enunțative care, aparent, relatează ceva fără nicio noimă: „Ni s-a spus mereu./ că lumina vine de la răsărit și că apusul e rău./ Trăiam auster și restrictiv./ în trusa de prim ajutor de la purtător./ obligatoriu era să avem un vomitiv” (*Ni s-a spus mereu*), una din mostrele în care poetul face aluzie la deruta în care trăim astăzi, constatând că mirajul occidentului a fost numai un banal, dar dăunător, balon de săpun: „Acum am aflat că apusul nu-i/ chiar așa cum am crezut/și că țara-i o nouă Golgotă, iar noi./ obligatoriu în obida celor în rut”.

Și totuși, care este rolul poeziei în vremurile delicate, pe care le trăim?

Asemenea unui vas de expansiune, pe de o parte, poezia îl poate învăța pe om, printre altele, să tacă: „Așa mi-am câștigat dreptul în rem, / De a tăcea cu tăcerea unui poem” (*Constanța, în februarie*) și nu numai. În poemul *Mă numesc nimeni* eul liric se observă din mai multe unghiuri de vedere, cum ar fi „perspectiva Universului”, „perspectiva timpanului”, a „curentului electric”, a chimiei, a

melcului, a apei, din „perspectiva matematicii probabilistice”. Printre toate aceste perspective din care se autoobservă poetul, este și cea a poeziei: „Din perspectiva poeziei/ sunt o cheie de 9 în trusa de scule./ care se crede polenizator și încearcă/ manevrând în sensul invers al acelor de ceasornic./ să ajungă la părțile reproductive ale unei flori”. Șansa de autocunoaștere amintește fie de argheziana *Nehotărâre*, fie de blagiană *Biografie*: „Aproape pentru nimeni nu sunt cum trebuie./ Atunci de ce atâta interes pentru mine?!// Eu nu fac decât să-mi port, după fire./ printre atâtea altele, amprenta concatenării. // Între secreție și excreție, mă-ntind/ cât mi-e plapuma simțurilor/ mă-mbăt de necuprins/ și umblu pe cele șapte cărări ale propriei neliniști”.

Cutremurătoare este viziunea apocaliptică din *Omăgiu cititorului necunoscut* în care pe planeta „formată numai și numai din poeți”, cărțile lor de poezie nu are cine le citi. De aceea, „poeții au hotărât să se citească între ei” și, ajungând „nu se mai salute pe străzi și-n ere”, deodată iau cu asalt un cititor apărut ca din senin, care, prea solicitat, în curând moare și miliarde de poeți veniți la mormântul lui, îi ridică o statuie. Totuși, în cele din urmă, poeții vor continua să scrie sperând *la cea de-a doua venire* a cititorului necunoscut: „Poeții planetei, formată numai și numai din poeți./ continuă să scrie în speranța celei de a doua veniri/ a cititorului necunoscut./ și care atunci, trag ei speranță, îi va mântui”.

Preocuparea de viitorul sumbru al poeziei lipsită de cei care trebuie s-o recepteze, este în *Când poezia*, una de primă importanță: „Când poezia se va transmite telepatic./ cărțile de poezie vor fi prizoniere în muzee./ alături de oase de dinozauri. // De fapt însăși poezia va avea/ o brățară electronică la picior./ ca să nu se deplaseze dincolo de statutul de exponat”. Ieșirea ei din „spațiul concentrațional./ pentru a umbla în două picioare/ prin contemporaneitatea noastră” va fi însoțită de „Bucuria emoție va fi excrescența/ care va devansa omul redus/ la secreție și excreție”. Cel puțin tot așa de alarmantă este situația poezilor în *S-ar putea* în care, așa cum opinează editorul cărții, „spaiemele și temerile ca prezentiment al apocalipsei, al neantizării, al unei fatalități, →

într-o viziune catastrofică finală” (5) covârșesc: „S-ar putea să fie unul dintre ultimele mele poeme, / Iar voi să fiți unii dintre ultimii mei cititori”; „S-ar putea să nu ne mai bucurăm nicidecum./ De dulcea inutilitate numită poezie./ Fiindcă niște ciuperci au crescut excesiv./ Pe compostul nostru de prostie”; „S-ar putea ca față de patimile noastre, / Să fie parfum de trandafiri, răstignirea lui Iisus”; „După 80 de milioane de ani, vă anunț trist./ Că oamenii sunt noii dinozauri”.

De remarcat și în acest volum de versuri, ca de altfel și în volumele anterioare, că ancora sufletească și punct de sprijin moral este *convorbirea* cu statuia Eminescu, într-o lume nesigură: „Astăzi am fost la bustul lui de bronz din oraș./ Ca să ciocnim o cupă de sictir./ Față de oficialitățile care din nou./ L-au ignorat la buchet și la fir” (*Astăzi, 15 ianuarie 2022*), la care se adaugă și refacerea traseului bătătorit de pașii altor doi monștri sacri ai literaturii noastre, ploieștenii I. L. Caragiale și Nichita Stănescu: „E geografia unde cuvintele cu duh/ s-au întâlnit cu Necuvintele cu har./ Unde O noapte furtunoasă a fost falimentul./ În ambițul de crâșmar” (*Ploieștiul lui Caragiale și Nichita*).

Debusolarea poetului poate lua sfârșit în momentul când recurge la un postulat pe cât de utopic, pe atât de consolator: „Țara cea mai fericită din lume/ E cea în care țara e în țară/ Și politicienii nu s-au născut încă./ Să le fie țărâna ușoară!” (*Țara cea mai fericită din lume*), ca un eventual răspuns la solicitarea sa: *Aștept o farfurie zburătoare căreia să-i zic mamă*.

BIBLIOGRAFIE:

1. RĂZVAN DUCAN - *Aștept o farfurie zburătoare căreia să-i zic mamă*, ed. Vatra Veche, 2022
2. RĂZVAN DUCAN, *Saga unui vârful de cui*, ed. Vatra Veche, 2020
3. NICOLAE MANOLESCU, *Metamorfozele poeziei*, Editura Pentru Literatură, 1968, p.12
4. În Emil Cioran, *CAIETE III. 1969-1972*: „Gradul suprem de libertate e atins în extazul vacuității. Pe lângă el, totul e lanț, robie, înfeudare”.
5. RĂZVAN DUCAN, id., prefață de Nicolae Băciut, p. 5.

Jugul de aur

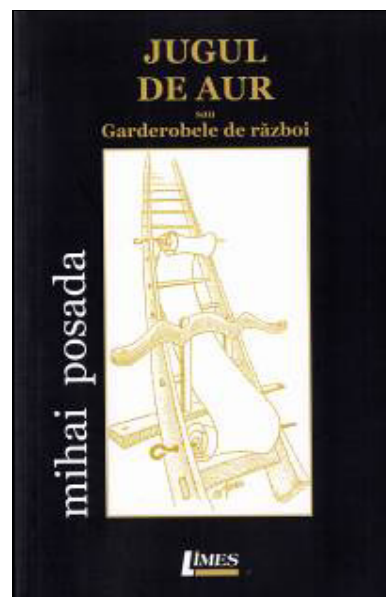
sau Garderobe de război

Un poet al filigranelor stilistice și al inovațiilor lexicale, Mihai Posada se exprimă într-un registru liric al glafirolor esteticului, așezând pe *pagina albă/ ninsă cu ninsoare*, cuvântul înnodat spre dezlegare, într-o submersiune suprematistă, sub arcada plastică a unui Malevici. Cu o operă apreciată de critici, cu girul lui Mircea Ivănescu, Gheorghe Grigurcu ori Alexandru Cistelean, Mihai Posada revine în atenția iubitorilor de poezie cu volumul de *poesuri* intitulat *Jugul de aur sau Garderobe de război*, cu o prefață substanțială semnată de Ioan Radu Văcărescu.

Volumul de versuri are o structură cvadripartită, asemănătoare simfoniei clasice, într-o invitație subliminală de a degusta și a căuta neaflatul, inefabilul liric, la taifas cu umbra măreață a cuvântului, în conul ascuns și în intimitatea spiralei limpezitoare a indicibilului: 1. Mirări în văzul lumii 2. Jugul de aur 3. Lângă Poarta Grădinrai 4. Confidențiale.

Pornit într-o aventură de ascensionizare a verbului, o restaurare morală în *jugul de aur* al cuvântului, o periegează între pacifism și beligeranță, pe întinsul harpiilor cuvântului, mereu instigatoare, sfredelitoare, neîmblânzitoare, într-o strategie a calambururilor și a țesăturilor oximoronică, cu o subducție până în strălucirile thanatice, care introduc o notă de feerie efemeridă, într-o sintagmă atât de pastelată precum *viațamoar-tea*, într-un mediu electiv al privilegiului, un râsu-plânsu stănescian, un dealvale introdus de poetul Mărginean după paveldanianele „dealuri, valuri ale mării împietrite”.

Cartea este *minune cu aripi de hârtie* din care auzi cum *tăceri asurzitoare năvălesc din biblioteci*, iar *Poesia este creație pământescă în umbra Cuvântului*, iar *logosul: jugul vostru de aur*. Definițiile-poem sunt ordonate într-un pelerinaj al sincerității, spre intimitatea cuvântului viu, într-o nuntire căutătoare a sensului: *în țara sfântă în pustiul masada/ că-lăuza spunea: iată aici o cascadă/ și înaintea noastră nu era decât urma/ unei ape absente, dâra unui deget/ uriaș în deșertul de siliciu însetat și fierbinte*. În războiul de țesut cuvinte, bine susținut de stinghia credinței, se

aglutinează tăcerile din cuvinte, *jugul de aur/ se face o centură de aripi/ .../ în biserica-arcă din alba/ intri om și ieși pasăre*. Poemele sublimate până la energie necreată, în formule condensate în genul «multum in parvo», devin temeiul unui așezământ liric reverberator: *e zborul această permanentă stare/ această pată de sânge/ în oceanul de pâine/ în jugul de aur al cuvântului*.

Învățând rostul rostirii și al rostuirii cuvintelor devii căutător avizat al minunii: *tu doar să le chemi/ cunoscându-le pe fiecare/ după numele său/ în toată ziua laudă să aduci/ frumuseții e tot rostul tău/ : jugul de aur*. Este o taină a spiralei, cercul lui thanatos nu se închide, ci se deschide mereu spre viață cu fiecare nou cerc, mereu într-o ciclică înjuga-re-dezjugare a sufletului cu harul dumnezeiesc, cu lumenul suprem, într-un imprezibil artistic al unei poeticități exersate, asemeni blagienei răscumpărări a neputinței și a pustiului din noi, în duhul cuvântului care dă viață, cum scrie poetul Dumitru Ichim: „numai în calitate de persoană omul poate fi lume și lumină, invitat să devină co-creator al lumii prin punerea numelor”. Mihai Posada se exprimă astfel: *în jugul de aur cuvântul/ osia, stinghia/ : existenței*.

Exprimarea lirică îmbracă forme diverse pline de expresivitate, într-o dinamică a muzicalității versului, cu o combustie ce variază de la poemul minimal, până la poeme în proză, *poesuri* care așază idei pe piatra→

LÓRINCZI FRANCISC-MIHAI

unghiulară a poeziei, cu un fior religios care răzbate din mireasma poeziei. Sub semnul miracolului și al interogațiilor de mare profunzime stau *poesurile* lui Mihai Posada, uneori poeme-epopei ori crisalide de haiku, poeme-pânză de păianjen, într-o cvadratură semiotică, pânze fine ale unui paing înzestrat cu arta acrobației lirice la mare altitudine, într-o fluentă a scrierii, facilitată și de abolirea punctuației și de juxtapunere pentru a obține acea forță a derulării specific cinematografice, pentru a induce ideea de harababură a unei alte minunate lumi noi, prin calambururi, satiră și inovații lexicale de tot soiul, sintagme alambicate, invitând cititorul spre o descifrare și delectare hermeneutică.

Ironic, dar discret, cu o vedere lucidă, aproape cinic uneori, așezând mereu o grimasă în colțul gurii, Mihai Posada practică un discurs modernist în vâltoarea căruia converg momente de contemplație, descrieri, distilări afectiv-emoționale, rumații filosofice și stări meditativ-religioase, cuprinse pe fundamentul unei terase lirice fecunde, surăsuri ale realului într-un caleidoscop ludic, cu incizii în metaliteratură, cu scrășniri și revolte subliminale, ruinari ființiale. Între poemele-fluviu se găsesc respirații lirice, *duhuri* care sunt panseuri revelatorii: *expandând/ vârându-se/ ca lumina/ în beznă sau ia-ți iluziile tale frumos/ și umblă* și cu un ușor soi de amărăciune: *femelele fac filosofie/ eprubetele clone-copii*.

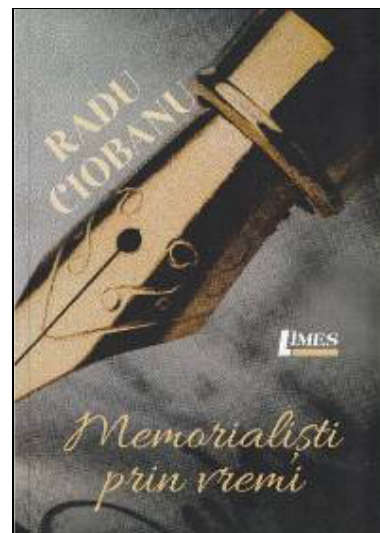
Satira e la îndemână, de asemenea sarcasmul potolită și indignarea în fața unei lumi banalizate, răpuse de ordinar, o lume înglodată, vândută, de-primată, traversând un *mileniu barbar*, în pas cu lumea și cu vremurile, o nouă invazie a barbarilor lui Baricco sau orașe invizibile ale lui Italo Calvino, învăluite în nostalgii afective, în amintiri și revolte asupra unui cotidian care și-a pierdut rânduiala, după cum putem citi în poemul *Ca de la începutul făpturii: dragii noștri copii online voi nu veți avea nici picioare nici creieri nici ochi/ nici șira spinării efemeride la ce v-ar mai/ trebui anexele retrograde voi supa originară/ veți fi eonul cel botezat noua zi oricare/ ar fi orice-ar fi/ o sâmbătă ce nu se mai începe*.

Poetica și poematica lui Mihai Posada, *poesurile* domniei sale, în-gemănează într-o trinomică dialectică legea morală, libertatea conștiinței cu

starea de profundă kairicitate. Toate acestea sunt distilate în infinitele tăceri ale cuvintelor, în patria de cuvânt a limbii, în sublimul neîmblânzitei tandreții a ființei. Poezia caligrafiază un ținut interior vast, un cronotop nebănuț, șerpuind între imaginar și real, în crochiuri lirice neîngrădite și suculente siluete artistice, în esențializări interioare de mare profunzime. Poetul nu face concesii realului. Metamorfozele acestuia se regăsesc în absidele interioare ale *poesurilor*, învăluite în tușe multi-semantice, enigmatice, exprimate cu malițiozitate potolită, ironii difuze și voalate în pasta parabolei și a parodiei.

Nostalgia unui altădată

Scriitorul Radu Ciobanu este un cititor împătimit căruia îi place să reflecteze asupra lecturilor sale. Comentariile sale comprehensive ne îndrumă spre esențialul unei cărți accesat printr-o relație empatică cu textul ei. Radu Ciobanu simte că această îndeletnicire lăudată de Miron Costin poate substitui uneori creația însăși: *„În ipostază de cititor perpetuu, trăiesc o mare bucurie intelectuală când îmi găsesc confirmate credințele și convingerile în confesiunile unor oameni de seamă. Numesc aceste conjuncții spirituale întâlniri de gând.”* (*Memorialiști prin vremi*, Ed. Limes, Cluj, 2022, p. 250). Am trăit și eu asemenea *„conjuncții spirituale”*, parcurgând recenta carte a lui Radu Ciobanu, *Memorialiști prin vremi*, dedicată mărturisirilor biografice ale unor personalități remarcabile, reprezentând modele comportamentale pentru viitoare generații. Această carte atât de încărcată de semnificații investighează „fluviale memorii”, cum ar fi cele ale Sabine Cantacuzino despre familia Brătianu, pagini vii de corespondență cum ar fi cea dintre Barbu Cioculescu și Monica Pillat sau convorbiri de înaltă ținută intelectuală precum acelea dintre Serenela Ghițeanu și Ana Blandiana din *Cartea cu delfini* (2021). Diversitatea opiniilor, impresiilor, ipostazelor umane, a emoțiilor, atitudinilor, informațiilor socio-istorice e copleșitor de mare, intimidând pe cel ce se avântă să comenteze meticuloasa, laborioasa întreprindere a lui Radu Ciobanu, despre care știm

că face totul cu sistemă.

Radu Ciobanu și-a organizat în cicluri tematice articolele răspândite prin diferite periodice, displăcându-i cărțile de tip amalgam. Volumul *Memorialiști prin vremi* încheie tripticul despre literatura de frontieră alături de *Magia drumului* și *Mărturisitori*. Cartea da față și-a propus *„o privire panoramică”* „asupra crugului vremii”, începând cu sfârșitul secolului al 19-lea până în contemporaneitate. Să precizăm că perioada preferată a lui Radu Ciobanu e *La Belle Epoque*, acele *jours heureaux* premergătoare Primei Conflagrații mondiale, iar spațiul de elecție este *Mittel Europa* cu alura ei de stabilitate și structurare a moravurilor, de un tradiționalism moderat. Era *„o așezare în lume cu totul diferită de cea a „lumilor noi”, cea bolșevică și cea pragmatică - consumistă a „desvrăjirii”, instalată insidios în Occident* (R. Ciobanu, *op. cit.*, p.199). În notațiile despre cartea *Lumea de ieri* de Ștefan Zweig (Ed. Univers, 1988, traducere Ion Nastasia), sunt sintetizate caracteristicile acelor *les jours heureux* europene. E vorba despre o ambianță intelectuală *„în Viena cultural-artistică a Epocii Belle, în atmosfera aceea de Wiener Gemütlichkeit* (cordialitate), *definită prin toleranță, eleganță, distincție și efervescență spirituală”*, unde Șt. Zweig ne spune că a dobândit *„deprinderea conviețuirii”*. Era o *„lume a statorniciei”*, opusă celei a devălmășiei adusă la suprafață de al Doilea Război Mondial. Schimbarea de macaz a fost atât de drastică pentru Zweig că a preferat în 1942 când→

SILVIA URDEA

termina cartea în Brazilia să se sinucidă împreună cu soția sa. Din Brazilia imaginea Europei i s-a părut lui Ștefan Zweig „evanescentă și ireversibilă”, așa cum continuă Europa a arăta și astăzi.

Radu Ciobanu a selectat spre lectură, într-un elan de recuperare, scriitorii puțin cunoscuți la noi din Europa Centrală, cum ar fi Bohumil Hrabal, considerat un pisc al literaturii cehe și al întregului peisaj mitteleuropean. *Scrisori către Dubenka* (Curtea Veche Publishing, 2014) e o carte plină de nefericirea unei conștiințe torturate de tragica istorie cu care se confruntă după Primul Război Mondial și de avatarurile propriei existențe. Într-o asemenea conjunctură singurul sprijin rămâne scrisul, „singura apărare împotriva fricii”, singurul tovarăș de nădejde - mașina de scris.

Sentimentul de stabilitate provine din integritatea caracterelor și a principiilor morale, din rectitudinea relațiilor pe care ar trebui clădite societățile umane. Câteva instituții se bucură de aprecierea deosebită a lui Radu Ciobanu. Între ele, în primul rând familia și marile familii din istoria românească, precum Brătianu, Sturdza, Cantacuzino, Pillat etc. Barbu Cioculescu, într-un dialog cu Monica Pillat subliniază importanța marilor familii întemeiate pe un „cod nescris al solidarității, iubirii, bunului simț, al credinței și onoarei”, implicate în ridicarea întregii societăți, „ridicarea stărilor”. Radu Ciobanu ține să precizeze marea deosebire dintre epoca de atunci și cea de astăzi din România când „mari clanuri banditești” contribuie nu la emanciparea, ci „la surparea stărilor” (op. cit., p. 9). Aceste comentarii îi sunt prilejuate eseistului de cartea Sabine Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu - (1821-1891)*, (Humanitas, 2013). Personalități ca Ion C. Brătianu își subordonau întreaga viață misiunii lor de oameni politici. Venerabilul liberal i-a spus soției că se alătură unui om „al cărui țel în viață era țara”, un om care muncea de la 4:00 dimineața la 9:00 seara. R. Ciobanu regretă dispariția unei asemenea lumi de care „ne înstrăinăm tot mai mult și, desigur, ireversibil”. (Op. cit., p. 12). Sabina Cantacuzino a murit la 23 august 1944, având parcă premoniția prăpastiei care se căsca în epoca ei și cea bolșevică: „Din epoca cea belă, creativă și

rafinată, ea s-a văzut proiectată în plină barbarie. Nu pe vreun câmp de luptă, ci în cotidianul unei capitale europene”, notează eseistul (op. cit., p. 13). Ceea ce urma să vină era „apocalipsa roșie”.

Câteva dintre memorialele analizate sunt tocmai despre suferințele marilor familii aruncate în închisorile comuniste pentru reeducarea „dușmanilor de clasă”. Sentimentul difuz de amenințare bolșevică venind dinspre stepile rusești este surprins cu acuitate de Gregor von Rezzori în *Memoriile unui antisemit*, (traducere Catrinel Pleșu, Humanitas, 2008). Gregor von Rezzori, descendent al unui șir de nobili, a trăit iminența primejdiei bolșevice în zilele tulburi din 1919, înainte de instalarea administrației românești în Cernăuți, când „o specie umană sinistră, zdrențăroasă” se insinua pe străzile orașului, amintind de procesul de anihilare a aristocrației dincolo de Nistru. Lumea dinainte de 1914 nu era dintre cele mai bune posibile, „dar acorda un anumit credit civilizației”, observă eseistul. (op. cit., p. 41).

Memorialiști prin vreme este în bună parte o carte despre suferințele intelectualilor și ale marilor familii în timpul terorii din epoca stalinistă. Familia Nelli-Dinu Pillat s-a numărat printre victimele către care se îndreaptă compasiunea autorului. Odișea acestei familii poate fi urmărită în volumul de corespondență *Biruînța unei iubiri* (Humanitas, 2008). Cornelia Pillat, fiica fruntașului social-democrat autodidact Gheorghe Ene-Filipescu este acceptată fără rezerve în familia de elită a lui Ion Pillat datorită respectului față de o mare dragoste cum a fost aceea dintre Nelli și Dinu. Familia Pillat a intrat în vizorul politrucilor care s-au năpustit s-o distrugă. Soția lui Ion Pillat, Maria a fost trimisă cu domiciliu forțat la Miercurea Ciuc, unde va sta până în 1955. Dinu Pillat este arestat în martie 1959 în procesul Noica-Pillat și este condamnat la douăzeci și cinci de ani, dar a fost eliberat după cinci ani. În 1975, moare Maria Pillat și la șase luni după ea se stinge fiul ei, Dinu, care în urma loviturilor din timpul detenției suferea de atroce dureri de cap. Cornelia este devastată, singurul ei reazem rămânând Pia Pillat, nonconformista familiei ajunsă în Occident. Dezastrele nu s-au oprit aici: pe 15 august 1993 a fost devastat

cavoul familiei Pillat, iar în 2001 în ajunul Crăciunului a fost vandalizat conacul familial de la Miorcani, pe care Cornelia îl organizase ca muzeu. Concluzia lui Radu Ciobanu este că asemenea acte „reflectă perfect porțiunile anomiei imbecile în care bâlțeste România”. (op. cit., p. 192). După toate suferințele îndurate, Cornelia Pillat ne împărtășește rețeta rezistenței la nefericire într-o mare familie: „Stilul, comportamentul și nevoia de cultură au dăinuit, ceea ce ne-a menținut puterea sufletească și speranța, cu toate primejdiile care ne asaltau.” (op. cit., p. 193).

Pentru o bună așezare socială funcția familiei este de maximă importanță, idee pe care o deducem și din unele romane ale lui Radu Ciobanu, dintre care menționăm, *Casa fericțiilor*. Casa se încarcă de semnificații datorită celor pe care îi adăpostește. Omul sfințește locul. „Fiindcă într-o lume rânduie, cum era încă cea în care s-a născut ea (Micaela Ghițescu) nu putea fi concepută o familie fără o casă care era una cu familia, participa - precum Casa Buddenbrook la mărirea și decăderea celor pe care îi ocrotea sub acoperișul său”. (op. cit., p. 94). Numai comuniștii au interpretat otova că a fi proprietarul unei case echivala cu a fi exploatat pe cineva, când de fapt, cu dreptate observă R. Ciobanu, că prin munca cinstită a părinților a ajuns Micaela Ghițescu să se bucure de acest loc special pentru ea, deoarece prin anii '20 atâtea case ale burgheziei noastre s-au putut ridica. Casa însemnează „a fi împreună și a împărtăși”, a primi și a dăruii iubire, singurul liant care asigură supraviețuirea familiilor în luptă cu vicisitudinile sorții. O mare parte a textelor recenzate de autor sunt inspirate din vremurile de restrîns din perioada postbelică a comunizării forțate a țării. Micaela Ghițescu a fost condamnată la patru ani de închisoare pentru că în paralel cu școala românească urmase Liceul Francez de pe lângă Institutul Francez de Înalte Studii, considerat de comuniști o officină de spionaj. Cât de absurdă a fost acuzația, dar în vâlmășagul epocii niște minți obtuze urmau niște directive. Micaela Ghițescu a executat trei ani de pedeapsă, după care întorcându-se acasă a aflat că între timp muriseră tatăl și fratele ei.

Vremurile sunt negre, pline de deznadejde pentru mulți, dar ceea→

ce merită neapărat relevantă e solidaritatea indivizilor din aceeași lume, dar încă neostracizați. Micaela Ghițescu îi amintește pe Theodor Burghele, Miron Nicolescu, Victor Papacostea, Alexandru Rosetti, Boris Cazacu, Romul Munteanu care au sprijinit-o, oameni care „se străduiau să facă bine sau măcar să nu provoace răul”. (op. cit., p. 96). R. Ciobanu citează și alte nume de activiști superiori ca Dumitru Ghișe, Ion Ianoși, George Macovescu, Mihnea Gheorghiu, Mircea Malița despre care se spunea că sunt niște *domni*, adică îi ajutau pe cât posibil pe semenii lor, păstrându-și rațiunea și bunul simț. Apreciind curajul acestor oameni aleși, Micaela Ghițescu e critică la adresa indiferenței de azi a gloatei ameițite de mirajul consumerismului. (op. cit., p. 97). Aceasta e molima care a cuprins mulțimile într-o lume secularizată, „desvrăjită”. S-au găsit și dintre aceia care ajunși sus au lovit nedrept personalități de mare valoare. Să-l numim pe Mihai Beniuc cu atacul lui infam din 1959 împotriva lui Lucian Blaga.

Radu Ciobanu caută să nuanțeze imaginea socio-culturală a perioadei comuniste spre a evita orice fel de dogmatism. Iată de pildă Ion Ianoși, „un *domn de stângă*”, posesor al unei biografii cu împliniri remarcabile în mediul universitar, academic, la Uniunea Scriitorilor și în munca de activist. Originea lui socială trimite la marea burghezie, dar prin crezul ideologic, Ion Ianoși aparține totalmente stângii, unde a rămas și după căderea comunismului, deoarece, zice el, „*nedreptățile*” și „*nedreptățiții*” continuă să existe, conchizând cu franchețe: „*dacă lumea de ieri, trăită de mine, a fost rea nici cea pe care încă o contemplu azi, nu e bună.*” (op. cit., p. 75). Și chiar așa se prezintă lucrurile în mai toate țările est-europene sau central-europene care au schimbat comunismul cu capitalismul. Onestitatea și echilibrul pe care îl pune profesorul Ion Ianoși în judecata propriei vieți și opere îl determină pe Radu Ciobanu să-l încadreze în aria spirituală favorită a acelei Mittel Europa, „*Formația sa intimă, structura sa morală e, însă, una tipic central-europeană, iar ea a rămas, cum se vede și din aceste memorii, nealterată, deși domnia sa era stabilit de vreo șaizeci de ani în București.*” (op. cit., p. 74).

Lui Radu Ciobanu îi repugnă orice

fel de extremă. Profesorul Ion Ianoși se bucură de apreciere deosebită pentru știința de a ține cumpăna între realizări și erori, capabil de o auto-evaluare cinstită, fără căderea într-o extremă. Extrema dreaptă e de neacceptat de asemenea. Sabina Cantacuzino în memoriile ei denunță bandedele de legionari „*urmate de pleava populației*”, care jefuiau tot ce găseau prin case, prin prăvălii, care la abator i-au omorât pe măcelarii evrei „*ca pe boi și i-au atârnat în șir în locul vitelor.*” (op. cit., p. 16).

Dacă din punct de vedere istoric selecția se orientează predilect spre perioada gulagului comunist, din punct de vedere geografic se străduiește să acopere spații mai puțin cunoscute românilor, cum ar fi Europa Centrală, disidența sovietică, America Latină (Isabela Allende) sau disidența română de la Paris, cum ar fi Emil Cioran. Analiza volumului de memorii *Sublinierea îmi aparține*, de Nina Berberova (traducere Natalia Stancu, Ed. Univers, 2006) cuprinde aspecte din anii teroarei staliniste, când în 1921 au fost executați șaizeci și doi de intelectuali, printre care Nikolai Gumilov, primul soț al poetei Anna Ahmatova. Afirmatia „*Repreziunea era planificată ca și producția de bunuri*” (op. cit., p. 48) ne copleșește și astăzi la un secol scurs de la acea crâncenă vreme.

Să nu uităm de al doilea aspect al acestei tragedii. Atitudinea intelectualilor occidentali îmbătați de măreția revoluției bolșevice, deveniți „*tovarăși de drum*” orbi și surzi la suferințele celor pe care teroarea roșie îi anihila după cortina de fier, e în ea însăși ofensivă și distrugătoare față de refugiații din URSS. Nina Berberova mărturisește acuzator cu toată îndreptățirea: „*în toată lumea occidentală nu s-a găsit niciun scriitor de seamă care să intervină în favoarea noastră*” [...] (op. cit., p. 51).

Critica fără drept de apel a comunismului din anii lui cei mai funești satisface sentimentul justițiar al eseistului. El descoperă această atitudine intransigentă în jurnalul *Caietul albastru* (2 volume, 800 pagini) de Nicolae Balotă, care a stat închis nouă ani. Atracția față de personalitatea lui Nicolae Balotă se explică și prin formația intelectuală a acestuia aflat sub auspiciile îndrăgitei Mittel Europe; „*Spiritul culturii germane în care s-a format, ca și specificul mediului*

central-european au modelat un om al nordului, al rigorilor morale și al respectului pentru lucrul bine făcut ...” (op. cit., p. 117). Oroarea de comunism e forța care animă memoriile lui N. Balotă. Portretul schițat de N. Balotă activiștilor se impregnează de acest sentiment; „*subdezvoltați mental, suflele de slugi pline de resentimente, nepricepuți, dar hulpavi ca niște hiene.*” (op. cit. p. 118).

Respectarea cuvântului dat, integritatea de caracter sunt rodul unor bune instituții educative existente în România precomunistă. Învățământul întemeiat pe reforma lui Spiru Haret a produs valori autentice. Horia Bădescu evocă în cartea *Căderea din Rai* (ed. Școala Ardeleană, 2020) pe bunicul lui patern, „*învățătorul arhetipal*”, o adevărată autoritate a satului, expresie a normalității și bune rânduiri. „*Oameni ai unei alte lumi, ai datoriei și jertfei de sine.*” (op. cit., p. 134).

Din memoriile analizate de Radu Ciobanu, se conturează imaginea unei Românie cu instituții bine structurate odinioară, dar care n-au durat destul pentru ca țara să se așeze cu adevărat în albia ei firească. Evoluția ei organică a fost întreruptă de o istorie ostilă, iar revenirea la normalitate nu ne este garantată. De la Emil Cioran, în 1991, nu ne-a venit un mesaj încurajator: „*Destinul României este aproape intolerabil, când îl analizăm cu atenție. [...] Totul eșuează. Este țara eșecului, este specialitatea românească.*” (op. cit., p. 226). Ceea ce pare încă mai îngrijorător este faptul că emergența României în lumea liberă a avut loc într-o perioadă în care Occidentul și America se pierd în dogmatisme de genul „*corectitudinea politică*” și alte demersuri absurde împotriva naturii într-o lume postumanistă. Ana Blandiana trage un puternic semnal de alarmă împotriva „*răului american*”, o mixtură din reziduri ale stângismelor de tot felul care se dezvoltă în colegiile americane și se răspândește într-o Europă din ce în ce mai obedientă față de ordinele de peste Atlantic.

Actualitatea geo-politică cu tragedia din Ucraina, consumându-se spre stupoarea noastră în inima acelei Mittel Europa ne spulberă orice credință în forța rațiunii și, posibil, orice adiere de speranță în viitorul pașnic și prosper al umanității.

Cuvinte mari, abia atingându-se

Volumul de poeme becartiene, **Cuvinte mari, abia atingându-se...**, semnat de Valentina Becart, are calitatea unui volum de referință în creația poetei. Cele 100 de poeme, care exprimă liniile de forță ale creației sale de până acum, îi definesc cu claritate crezul moral și concepția sa filosofică despre existență și rolul artei poetice în exprimarea ființei umane, mai ales în definirea menirii și identității spirituale a poetului ca ființă visătoare, dar și responsabilă.

Repertoriul său tematic, de factură existențialist-fenomenologică cu multe trăsături romantice, se revendică de la sfera imaginarului în care poeta caută o cale mai sigură spre valorile morale ale unei lumi agitate și nesigure, în care artistul să-și poată găsi liniștea existențială, să poată visa și crea în parametrii civilizației mileniului III. Unul dintre comentarii avizați ai poetei, Eugen Dorcescu, afirma, nu fără temeii, că poezia Valentinei Becart se întemeiază pe **absență**, în sensul ontologic și metafizic al acestui termen, „pe absența de sine – și din sine – a ființei înseși, pe incompletitudinea fără leac a fapturii umane, care, după „cădere”, și-a ratat iremediabil șansa de a fi fericită”. Desigur o cădere imaginară, sisifică, rezultată din imperfecțiunea funciară a omului, din infinitele căutări și soluții de viață, alese, de cele mai multe ori din hazard și sfârșind uneori tragic.

Cântând cu predilecție tristețea și dramele, unora li s-a părut că poeta este iremediabil o elegiacă, ceea ce nu e decât o aparență înșelătoare. Valentina Becart nu glosează suferinți închipuite, tristeți imaginare. Ea procedează ca și renascentistul francez Michel Montaigne, exprimându-se pe sine, exprimă lumea. În suflul său generos se cuibăresc durerile, dar și bucuriile timpului. În poezii ca: „*Legată la ochi*”, „*Cicatrice duminicale*”, „*Să nu rănesc pasărea*”, „*Spaima orelor*”, „*O liniște care refuză*”, „*Ca o zbatere de tâmplă*”, „*Vacuum de rezervă*” „*Acest alb - ca un hohot repetitiv*”, „*Tenace umbre*”, „*Acest soare exaltat*” etc., se conturează crezul său despre sine și despre rostul poetului, temerile și îndoielile provo-cate de existență.

Stilul de creație literară urmează, așa cum se știe, personalitatea umană în sensul că stilul este omul: este când mai limpede și solară, când revoltată și intempestivă – potrivit liniei romantice și ductului vieții. Poeta cultivă versul liber cu ritm și cadență, de cele mai multe ori în strofă polimorfă, dar caută permanent și alte mijloace de expresie

adevate pentru a da culoare și pentru a-și comunica stările sufletești.

Cu efecte reușite combină într-un stil personal și cu lejeritate figuri de stil ca: metafora, epitetul, hipotipoza, personificarea ș.a. pentru a da fluentă și mișcare versului, pentru a crea claritate și eleganță în exprimare. Așadar, versul poetei se caracterizează în general prin eleganță și gingașie, dar și prin claritate și distincție. Evită banalul și vulgaritatea în mod sistematic, dar cultivă elegiacul cu predilecție (repertoriu existențialist). Întâlnirea, repetată, cu „abisul”, cu „adâncul” și, drept corolar, cu „neantul”, termen dominant etc. creează senzația de angoasă, iar pe de altă parte, apelează la o manieră compozițional-stilistică armonios și necesar pliată pe un asemenea mesaj: textul meandric, vag rimat (rima cade, deseori, acolo unde cade și accentul semantic), fluctuația ritmului, potrivit cu denivelările simțământului (întotdeauna disforic), construcția liberă de constrângeri, specifică lamentoului, elegiei, cu delimitarea secvențelor – fapt original – nu atât prin titluri, cum se obișnuiește, ci prin procedeul, foarte interesant, și, în cazul dat, foarte productiv, al repetării versului final (repetare ce prelungește nedefinit eoul și marchează resemnarea, împăcarea cu sine și cu destinul.

„Între subiect (Eu) și personalitate (Sine), remarca un alt comentator al creației poetei, Petru Blaj, cu privire la un alt volum „*unde, un poet...*” se interpune patosul înviator al rațiunii ca o dublă intuiție sensibilă și intelectuală, mereu amenințată de interfața noetică spre o plesio-securizare în detrimentul unei sacro-securizării...

Dorul, rugăciunea psaltică, dialogul vârstelor, amăgirea și dezamăgiri-le, nebunia jocului, capriciul iubirii, sau prețul întreg al existenței e darul acestui volum de poeme „*dăltuit la*

căpătâiul nopții” pentru mine și pentru tine, pentru cei ce sunt și pentru cei ce vor veni în căutare, veșnică și incredibilă căutare a întrebărilor.

„*Fata sihastră*” de altădată, ca „*două lacrimi de cer*” a trecut cu „*tim-pul*” prin „*clipe arse*”, pentru ca apoi să ne apară (cum altfel) decât „*unde, un poet*”, căutat, iubit, răsfațat și de ce nu, admirat și citit cu plăcere”, pe „*muchia instabilă dintre existență și neant*”; „*obsesia deșertului*”; „*sub semnul timpului*”; „*Jertfă de seară*” (proză scurtă); „*Trepte*” (cronici, exegeze, note de lector),

„*În umbra zeilor*”; „*Amurg solitar*”; „*Demonii amintirilor*” (proză scurtă), „*Renaște-mă un nou poem*”; „*Cântec de ape*”; „*Jumătate umbră, jumătate cuvânt*” (cu o prefață de Daniel Corbu); „*Aș frânge tăcerea...*”.

În Antologia de poezie – 55 de poeți contemporani, Cella Negoiescu făcea o mențiune valabilă și pentru volumul de față - picturalitatea: „*Artistă completă, Valentina Becart, știe că lirismul se împletește cu tehnica picturală, oferind lectorului adevărate tablouri impresioniste*”.

Chiar dacă poeta nu găsește totdeauna răspunsuri satisfăcătoare la întrebările chinuitoare „de la adăpostul nopții”, pe care le pune lumii sau sieși cu privire la viață, moarte, eternitate (timp), creație, destin, iubire ș.a., nu disperă și nu eșuează în forme de agnosticism, pesimism, misticism sau în fatalism; este o fire cu inteligență jucăușă, cu o sensibilitate rafinată și are ochii permanent deschiși nu spre abisalul căderilor, ci spre orizonturile înălțătoare de la care, cu un optimism prudent, așteaptă „surprizele” destinului...

Poetă înnăscută, cu un înalt simț civic și moral, are un discurs liric fără sincope, care dă drumul versului să curgă cu o ușurință naturală, comparabilă cu rubaiatele arabe și cu poezia renascentistă, iar prin stilul său modern, dar măsurat și controlat de bunul gust, îl pune pe cititor în postura de vizitor și coparticipant la ideația poetică. Poezia sa, în cea mai mare parte, deși construită în note grave pe un portativ filosofic, este ușor de citit, de înțeles și de trăit, ceea ce limpezește sensurile mesajului, înlesnește comunicarea și o face rezistentă la curgerea timpului. Se poate spune că e o poezie cu reale calități estetice, cu mesaj militant, subtilă și intelectuală, motiv pentru care unele poezii circulă deja în spațiul virtual, intern și extern, sub numele de „poeziile Valentinei”, făcând din poetă o legendă populară.

Prof. dr. MIHAI PĂSTRĂGUȘ

Amintiri din Valea Turcului

Autorul codlean Gheorghe Ungureanu (născut la 13 aprilie 1958 în comuna Gorbănești, județul Botoșani, la doar câteva zăvârlituri de băț de Ipoțeștiul lui Mihai Eminescu) se află la a doua carte, după debutul din urmă cu mai mulți ani, cu volumul *Dor de Carpați*, un microroman, dar și un poem în proză despre fermecătorii, ravisânții dar și periculoșii Munți Carpați, și chiar un fel de bildungsroman petrecut în cadrul mirific al amintirilor munți. Interesant în *Dor de Carpați* era faptul că fiecare munte românesc beneficia genros de o altă descriere, viziune, idee, semnificație, astfel, Piatra Craiului sunt munți „frumoși și spectaculoși”, Măgura Codlei e „pintenul prin care Câmpia Bârsei încearcă să urce către înălțimile din jur”, în timp ce Piatra Mare este un fel de „leagăn al copilăriei montane” a autorului, deschizându-i gustul pentru marile înălțimi, Munții Făgărașul reprezintă un soi de „țara infinitului”, iar prin vârful Negoiu „poți urca în eternitate”, o secundă acolo făcând „cât o viață pământeană”, și tot așa.

Noua carte a lui Gheorghe Ungureanu se numește *Amintiri din Valea Turcului* și trimite deja la capodopera lui Ion Creangă și conține 44 de povestiri scurte și unele mai lungi, divizate în două cicluri, primul mai extins, fără titlu, al doilea purtând denumirea volumului apărut în condiții excelente la Editura „Vatra veche” din Târgu-Mureș în anul 2021, sub atenta îngrijire și îndrumare a scriitorului Nicolae Băciuț, directorul editurii, care asigură și prefața lucrării prozastice.

De altfel, Nicolae Băciuț susține că Gheorghe Ungureanu își pune în valoare arta de a povesti, având vocație de povestitor, de povestaș, aș adăuga, pe urmele lui Mario Vargas Llosa, unul care vine dintr-o lume în care a povesti la timpul trecut echivalează cu a trăi în timpul prezent.

Potrivit lui Nicolae Băciuț, autorul moldoveano-codlean surprinde în derularea lor evenimentele de zi cu zi într-un loc care are distincție și prin numele său: Valea Turcului, Gheorghe Ungureanu fiind,

totodată, „un creator de atmosferă, un portretist veritabil”, personajele sale având „naturalețe și distincție” și prin limbajul care pecetluiește, sigilează și el „un timp al rostirii și devenirii”.

Prozele alternează un narator de tip homodiegetic ce relatează la persoana întâi singular, care este parte a povestirii și este omniprezent, omnipotent și cvasi-ubicuu, cu cel de tip heterodiegetic, la persoana a treia singular, care este omniscient, nu este parte a poveștii și care pare cumva neutru. Ele sunt scrise într-un regionalism moldav care încearcă să îmbogățească limba și lexicul românesc, în descendența vechilor cronicari, a amintitului mare prozator Ion Creangă, a cărui umbră literară se face simțită aproape peste tot, a lui Calistrat Hogaș și al multor altora. Personajele din cartea lui Gheorghe Ungureanu sunt destul de bine creionate și diversificate, făcând parte din mediul social al țărănimii din nordul Moldovei, zona ori județul Botoșani și au nume haios-caraghioase mai mult decât pitorești precum: Bașagă, Bârzu, Boambă, Cărbune, Deică, brigadierul Hariga,

Hoholete a lu' Dolneanu, Harcotă, Huțancu, Huțu, Merchidan Juma-deom, moș Colbec, moș Zbanț și alți moși, un adevărat insectar al Văii Turcului.

Desigur, autorul moldavo-ardelean merge pe ideea de rememorare sau anamneză a copilăriei, dar și de escapism sau evaziune din viața reală, din realitatea cruntă, din fața dificultăților vieții de zi cu zi.

Gheorghe Ungureanu descrie micile locuri și universuri ale copilăriei sale pierdute, să spunem, din Valea Turcului, devenite parcă imemorabile, pornind de la ograda casei, tăpșanul din apropiere, drumurile pline de praf și de glod, locurile mlăștinoase ori codrul frate cu moldoveanul sau românul.

Vizavi de copilărie, aceasta se termina în anumite vremuri, de pildă Al Doilea Război Mondial și marea foamete din 1947, pe la patru-cinci ani, deoarece majoritatea ogrăzilor își pierduseră bărbații prin glodurile Uniunii Sovietice, sau au rămas să îngrășe pământul Europei, autorul precizând că fetele din Gorbăneștiul său natal erau nevoite să se mărite la vreo doisprezece-treisprezece ani, iar băieții până la armată aveau deja trei-patru copii!

În concluzie, cu toate că, uneori, personajele povestirilor vorbesc și gândesc la fel, în aceleași fraze și propoziții, autorul reușește să surprindă spiritul și pitorescul locului, chiar epoca respectivă, dar și problemele reale cu care se confruntă oamenii obișnuiți

IULIAN CĂTĂLUI

Ana Maria Negară, *Catharsis-Viața, piatră*, 10cm/2,40cm/3m, *GaneyTikva, Israel*

VIATA DIN OGLINDĂ

Luminița Potîrniche a ajuns, în cei opt ani de la debutul editorial (*Dumitru Chicuș, 30*, Editura Vinea, București, 2015), la cea de-a unsprezecea carte, *Nu lăsa ziua nescrisă*, ceea ce dovedește un ritm destul de alert al creației literare. *Nu lăsa ziua nescrisă* este, de fapt, un jurnal pe care autoarea nu l-a ținut zi de zi, cronologic, ci, mai degrabă, și-a lăsat amintirile judecății din preajma vârstei deplinei maturității, deci supuse unui anumit grad de prelucrare. Ca urmare, din carte transpare reacția, atitudinea, implicarea, mesajul, sentimentele față de secvențele de viață pe care Luminița Potîrniche le-a trăit din copilărie la maturitate. Paleta amintirilor Luminiței Potîrniche este bogată și diversificată, de la scene cotidiene, întâmplări curente ale vieții de zi cu zi (prezența la Cenaclul „Ștefan Petică”, de la Casa de Cultură a Sindicatelor, întâlnirile entuziasmante cu Valentina Teclici, respectul aparte purtat fostului profesor de desen din liceu, Zugravu, datorită căruia știe astăzi multe dintr-ale artei, la momente și evenimente cu conotații social-politice, cu implicații în viața personală, a orașului și a țării.

Evocă întâmplări, uneori serioase, alteori hazlii, din viața de liceană, cu colege de serviciu, de la peregrinările prin Galați (amintiri de la cumpărat sandale de la vechiul magazin Universal, pățania cu un hoț care i-a furat portofelul din buzunar și... reacția de melc a miliției, ca și astăzi a poliției, supărarea că nu a primit bon de la chioșcul de unde a cumpărat o apă minerală, că „strada Domnească devenită Republicii și iar Domnească nu mai este o rută de promenadă”, indignarea că în copilărie, chiar de Crăciun, „Ni se oprea curentul, nu aveam apă la robinet, în casă era frig” etc.), stresul provocat de faptul că vecina de deasupra apartamentului i-a provocat o inundație, că cea mai de sus și-a montat aparatul de aer condiționat „cu scurgerea pe geamul meu de la bucătărie”, că o altă vecină de pe scara blocului a anunțat-o că își va monta centrală și că vreo două zile va trebui să suporte zgomotul, întâmplări din autobuz, când un „Domn” s-a încăierat cu o „doamnă”, cu replici de genul „pumni în bot”, picioare în gură”, că în drum spre

bloc trebuie să parcurg o alee „care împlinește 50 de ani de la ultima asfaltare” etc. etc.

Autoarea îi compătimește pe acei „nefericiți ai soartei care își fac veacul în fața magazinului alimentar, fie vară, fie iarnă”, fiind impresionată neplăcut că „gem orașele și cartierele de nefericire și de nenoroc, de copii bolnavi și săraci și de oameni fără nicio speranță”.

Luminița Potîrniche „încondeiază” amintiri cu umor și de amor: o năbădăioasă poveste de dragoste între doi colegi de serviciu, el holtei, ea măritată, cu copii; o întâmplare în care chiar autoarea a fost victima unui „amorz” de ocazie, când liceană fiind, a riscat să i se scadă nota la purtare; bătăi nocturne între soț și soție în apartamentul de la etaj, pentru ca dimineața „să iasă la braț din bloc”.

Amintirile cu conotație social-politică ocupă însă cea mai mare parte din Jurnalul Luminiței Potîrniche. Astfel, ne amintește de călătoriile „într-un tren înghețat, fără căldură și fără lumină”, de faptul că urcarea în autobuz era precum „o luptă corp la corp”, de tâlharul de lângă casă, pe care toată lumea îl știa „bântuind pe lângă pubele de gunoi”, numai noua miliție nu-l cunoștea.

Revoluția din Decembrie 1989 provoacă Luminiței Potîrniche emoții unice: „Cred că bucurii dintr-astea colective rare sunt în viață”, își amintește autoarea despre atmosfera din colectivul în care lucra atunci, „Râdeam, plângeam, ne-am împăcat cu cei cu care eram certați”. De asemenea, constata că „Miliția

dispăruse în fundul pământului, ca și când nu ar fi fost”, iar a doua zi, la ședința de la serviciu, „aceiași oameni care ne convocaseră și ne vorbiseră în zilele anterioare lui 21, în zilele Timișoarei, atunci înfierând cu mânie proletară, acum exultând de fericire”. Astfel se schimba puterea, la vremuri noi...tot noi!

Un episod, „Declarație de dragoste” sau mai fericit intitulat „Meditații”, Luminița Potîrniche oferă o analiză complexă, atotcuprinzătoare, dulce-amară a României zilelor noastre. Sunt 25 de meditații, de sentințe, de maxime, de declarații de dragoste. Câteva exemple sunt edificatoare: „România, țara în care ai avut ghinion să faci ceva înainte de Revoluție. Ți s-a contestat tot ce ai făcut”; „Țara analfabeților democrației, când o facultate, plus master, plus doctorat, nu îți ajung să scrii o cerere”; „Țara în care PIB-ul se află și se tranzacționează în sacoșe și genți de mână, ușurând astfel capul fiecărui locuitor”; „Țara legii și fărădelegii, a foamei și a anorexiei, a eroilor compromiși și a banalilor înscăunați” etc. Cu toate acestea, Luminița Potîrniche, optimistă, pătrunsă de simțământ patriotic încheie: „România, țara pe care o iubesc cu durere pentru că doar pe ea o am”.

Luminița Potîrniche ne oferă o carte *Nu lăsa ziua nescrisă*, Editura InfoRapArt, Galați, 2022, care merită a fi citită, deopotrivă, de vârstnici și de tineri. De vârstnici pentru aducere aminte, de tineri pentru luare aminte. Merită, de asemenea, cuvinte de laudă, Editura InfoRapArt, redactorul Petre Rău, cât și Tipografia OPANIS.

GHIȚĂ NAZARE

Sine ira et studio, despre lumea trăitoare în comunism –

Explozia

„Explozia” – Editura StudIS, Iași, 2021 -, cartea lui Gheorghe Andrei Neagu, este o nuvelă a cărei acțiune este plasată în plină perioadă comunistă a României și aduce în prim-plan o umanitate ale cărei date definitorii, dincolo de nuanțele specifice epocii, la nivelurile pe care le trece în revistă, sunt caracteristice pentru condiția omului dintotdeauna și de oriunde, pentru că personajele (situat pe trepte ierarhice, profesionale, sociale, politice etc. diferite) ajung să fie implicate ori se implică deliberat într-o poveste complicată ale cărei ingrediente duc proza spre literatura polițistă, upgradată cu aspecte legate de spionajul economic, dar și spre romanul de dragoste, pentru ca, în final, prin declarația / de poziția demoniului artizan al celor întâmplare, să li se dezvăluie adevăratele cauze, ținând de adânci frământări omenești: frustrări, complexe, neîmpliniri, slăbiciuni, patimi mai mult sau mai puțin statornice, a căror paradigmă adună numele unor stări ce se abat și-i lovesc deopotrivă și pe cei ce, măcar în aparență, au tot ce poate oferi viața, dar și pe cei nedreptățiți, din capul locului de soartă.

Construită simetric, nuvela începe și se încheie cu o seamă de referiri la maestrul Iordache și la câinele lui. În incipit, obiectul atenției naratorului sunt grijile pe care și le face personajul, lucrător la un combinat chimic (unde se derulează cea mai mare parte a acțiunii), în legătură cu animalul de pripas de care s-a atașat și de care nu se desparte, inclusiv când merge la serviciu, unde omul, un angajat de bază al unității la care lucrează, caută să-l ascundă de ochii șefilor, cu toate că ar fi posibil să beneficieze de înțelegerea lor. În final, într-o discuție a unor muncitori care lucrează la reparația în funcțiune a unor rezervoare afectate de explozie, evocându-l pe maestrul atât de priceput, care, între timp, nu mai este printre ei, se aduce vorba despre amintitul atașament față de câine, sugerându-se, astfel, o posibilă cauză a nenorocirii de la combinat: faptul că prietenul patrupeze al maestrului fusese legat, pentru ultima oară, undeva, pe

capacul unui agregat, în apropierea manometrelor, pe care, poate, le-ar fi acționat prin mișcarea lui. Cum ipoteza aceasta apare la ceva vreme după încheierea acțiunii propriuzise, într-un fel de epilog, asupra celor petrecute rămâne să planeze o necunoscută, a cărei descifrare oricum nu s-ar mai putea face, iar potențialul rezultat nu ar mai schimba cursul faptelor. Ca urmare, finalul rămâne deschis.

Dincolo de aspectele pomenite, acțiunea derulată cronologic, în ritm alert, re-creând culoarea locală și temporală a socialismului românesc, fără a face din aceasta o miză a cărții, începe cu o explozie – devenită ea însăși un sui-generis personaj-eponim – care, în mod fiesc, ia prin surprindere întreaga comunitate locală ce trăiește prin și din munca la un combinat chimic de undeva din provincia românească – probabil de prin anii '70-'80 ai secolului trecut –, așa cum se poate deduce dintr-o seamă de amănunte presărate de-a lungul cărții.

Urmare a exploziei este punerea în mișcare – iar naratorul auctorial omniscient le notează atent toate acțiunile a căror sinergie vizează elucidarea complicațiilor apărute – a tuturor organelor, organismelor, instituțiilor abilitate, specifice, deci, clarificării cauzelor care au dus la – oximoronic spunând – micul dezastru nu doar local, fiindcă efectele lui, într-un fel sau altul, se pot resimți la nivel național. Prin urmare, în acțiune intră, în primul rând, miliția, dar și unii dintre membrii conducerii politice, atât de la nivel local, cât și

județean („județean de partid” este, de pildă, amintită frecvent), dar și central.

În tradiția literaturii polițiste însă, toată încrengătura de fapte, situații declanșate de explozie, care se traduce nu doar prin oprirea temporară a activității combinatului, se tot complică, în continuare, astfel că vârful aisbergului este urmat de apariția, pe rând (unu, două, trei...), a o seamă de cadavre, care încurcă și mai mult datele problemei, mai ales că par aleatorii. Toate acestea sunt, în cele din urmă, descifrate prin intermediul a doi milițieni, maiorul Olaru și un tânăr locotenent inteligent, ambițios, zelos, orgolios..., calități care se întâlnesc în mod fericit cu ale șefului său, un ins cu experiență, inteligent, la rândul-i, tenace, dedicat profesiei, cu simțul umorului – mai degrabă al hazului de necaz –, atâta cât trebuie, și, în plus, dornic să-i ajute pe tinerii merituosi din domeniul său, promițători, să ajungă să-și facă eficient datoria, într-o profesie unde duritatea și delicatețea, intuiția psihologică de excepție, forța, rezistența etc. trebuie să coopereze pentru a rezolva cazuri ce pentru majoritatea cetățenilor, cu excepția celor implicați, rămân, de cele mai multe ori, neștiute.

Paralel în aparență, cu evenimentele ce culminează cu explozia – sau, mai degrabă, cu urmările exploziei –, naratorul relatează o poveste de dragoste (ilicită), care-i are protagoniști pe Andrei Marinescu (directorul institutului de cercetări, afiliat combinatului chimic) și pe ingineră Sanda Vasiliu, soția directorului economic al combinatului.

Tineri, cu frustrări pe care le trăiesc sau ajung să le conștientizeze după ce se cunosc, dându-și seama ori doar având impresia că lucrurile stau așa cum le văd ei, sub imperiul atracției ce ajung să o simtă unul față de altul, cei doi – tipic pentru oricine în aceeași situație – traversează, paralel cu încordarea care pune stăpânire pe toți angajații combinatului în urma exploziei, o perioadă extrem de tensionată de explozia propriilor sentimente.

Consecința acestor trăiri este întâlnirea, pentru o noapte, la un „conac” părăsit, undeva în afara orașului, unde au posibilitatea de →

MIOARA BAHNA

a-și împlini visul de a fi împreună, episod ce se încheie însă cumplit, fiindcă pe bătrânul paznic și îngrijitor al locului, cel ce le facilitase cazarea acolo, îl descoperă în dimineața următoare, înainte de a pleca înapoi spre oraș, asasinat.

Urmează, în cascadă, alte descoperiri sinistre, care exacerbează dramatismul atmosferei, ducându-l spre un paroxism a cărui manifestare nu poate fi estimată de nimeni dintre cei implicați: o tânără laborantă de la combinat este găsită și ea ucisă, în condiții stranie, o mașină e descoperită aruncată într-o prăpastie, în timp ce punctul culminant al șirului de crime este chiar cadavrul maestrului Iordache, omul de bază al realizării șarjelor în cadrul combinatului.

Ca în amintita mai sus literatură polițistă, infailibilitatea oricărui asasin este periclitată de un amănunt, ne semnificativ nici pentru el însuși și neluat, adesea, în calcul nici de către anchetatori, până când unul dintre ei, cu intuiție aparte, constată că aspectul respectiv este pentru criminal călcâiul lui Ahile. Aici, în cartea lui Gheorghe Andrei Neagu, rolul de factor care duce la demolarea siguranței de sine dovedite de ucigaș e un nod marinăresc, fiindcă îl pune în gardă pe tânărul locotenent, cu atât mai mult, cu cât îl găsește la fiecare cadavru, iar maiorul Olaru recunoaște că și lui i-a dat de furcă un asemenea nod, cu mulți ani în urmă, în circumstanțe la fel de grave, rămase neelucidate încă.

Cele două direcții în care se derulează acțiunea cărții (ancheta în legătură cu explozia și dragostea celor doi) sunt condimentate cu detalii ce le subliniază culoarea și păstrează ritmul alert al întâmplărilor, între care primirea de către directorul economic a unui plic misterios, conținând mesaje scrise cu litere decupate din ziare, și a altui plic, de către maiorul Olaru, cuprinzând fotografia compromițătoare surprinsă în timpul nopții de dragoste a celor doi, Andrei și Sanda, pe care, în cele din urmă, după încheierea „ostilităților”, înțeleptul ofițer de miliție, după ce le arată tânărului director al institutului de cercetări, ca un adevărat cavalier, le arde, salvându-i, mai ales, reputația femeii și, în același timp, scăpându-i de o suferință în plus pe cei doi îndrăgostiți.

Eficienți în acțiunea lor, ofițerii

care se ocupă de caz, maiorul matur și locotenentul cel tânăr, primul coordonând ancheta și ghidându-l pe tânăr, astfel încât potențialul său de inteligență să fie valorificat pe deplin, reușesc, în cele din urmă, ca în filmele americane, să pună cap la cap orice informație pentru a da de urmele făptașului și – surpriză! – antieroul căutat e un personaj aproape romantic, a cărui poveste de viață e relatată chiar de el, în timpul interogatoriului ce urmează după prindere și arestare. Este, deci, vorba despre un bărbat (ajuns acum spre senectute), afectat de nanism de la venirea pe lume, petrecută într-o familie înstărită, care, fiindcă un fiu pitic ar fi atras rușinea asupra tuturor, îl trimite devreme la școli înalte în Germania și, totodată, îi asigură un trai cât se poate de îndestulător, cu mari sume de bani. Trăind însă o incurabilă frustrare cu multiple cauze și fiind dotat cu o inteligență ascuțită și cu o forță fizică nebănuită, în pofida nanismului, așa cum, aproape cu detașare mărturisește acum, când nu mai are nimic de pierdut, este recrutat într-un fel de rețea internațională de spionaj, criminalitate etc., care, proteică de la o epocă la alta, în funcție de condițiile fiecăreia, îi servește pe toți marii capi ai lumii, între care Hitler, Horthy...

Personajul căutat și intrat în scenă odată cu descoperirile făcute de tânărul locotenent sub discreta îndrumare a maiorului, se dovedește o figură cu totul aparte: a trăit evenimente mari ale veacului său, s-a înrolat sub diverse steaguri, dar singurul pe care l-a servit mereu cu credință a fost el însuși, iar ura cea mai mare și-a îndreptat-o spre propria familie, drept care, după mărturisirea lui, cum „eram o pată pe blazon”, se bucură când despre ai lui află că au fost uciși de regimul horthist: „am auzit că fuseseră torturați și mai apoi executați”, astfel, după el, „plăteau pentru blazoanele lor, pentru renumele lor”.

Nemaiavând nimic de pierdut, piticul dezleagă pentru anchetatori aproape toate misterele ce gravitaseră în jurul faptelor ce bulversaseră lumea legată într-un fel sau în altul de combinat, determinate de explozia reactoarelor, dar face lumină – pentru cei ce știu despre ea – și în povestea de dragoste desfășurată concomitent cu evenimentele de la

Ana Maria Negară, Simpozionul internațional de sculptură Modiin, Israel 2018

combinat. El este, așa cum relatează, indirect oarecum, și făuritorul legăturii sentimentale ce se nascuse între cei doi tineri căsătoriți și nefericiți în / cu familiile lor, fiindcă, întors în țară, după peregrinările pe unde l-a dus crima organizată pe care a servit-o, piticul își descoperise un nepot, Săndulache, pe care-l ajută să-și termine studiile, devenind inginer, și de care-și leagă speranțele unei siguranțe a bătrâneții, numai că acesta se dovedește altfel decât își dorise unchiul: „s-a dovedit mai ticălos decât mine”. În plus, dragostea „nebunească” a nepotului față de Sanda Vasiliu îl determină să caute soluții ca să i-o fure soțului, chit că „femeia avea o moralitate aparte”, după cum afirmă piticul, astfel că, prin „excesele bahice” la care îl împinge pe Martin Vasiliu, bărbatul acesteia, nu face decât s-o arunce în brațele directorului Marinescu, aflat, ca și ea, într-o etapă de criză în căsnicie.

O carte, deci, plină de dinamism, care, pe lângă firul narativ împletit din acțiunea declanșată de explozia de la combinat și din povestea de dragoste ce bate pasul pe loc, după primele elanuri sentimentale, fiindcă femeia are și doi copii de școală, a căror viață nu vrea s-o întineze, aduce o imagine consistentă a epocii comunismului românesc, fără intenția – regăsită în majoritatea scrierilor de după 1989 ce-și situează acțiunea în epoca amintită – de a incrimina și nici de a elogia un regim politic totalitar, sub care, totuși, au trăit oameni care și-au dus, cu mijloacele pe care le-au avut la dispoziție, singura viață, față de care și-au făcut datoria de a o trăi, așa cum a înțeles sau cum a putut fiecare...

Cartea zilelor noastre

Evocări adameștene

Nici că se poate mai nimerite. În pandemie, binevenite. Cu maxim nesăț citite. Două nopți lor alocate, întrutotul meritare. Că multe-s cele aflate din dezvăluire. Autoarea, cu folos relatându-le interesant. Este știută-n roman și-n gazetărie. Dar, prin noua carte*, ni se-nfățișează memorialist. Evocând-și rude, fapte, întâmplări și gânduri. Oameni și locuri din țară ori de prin afară. America, de exemplu, ce i-a dat o bursă. Culiuanu, Călinescu. Cărtărescu și Tănase. Ana Blandiana și atâția alții. Viața-n comunism și-n postdecembrism. „Anii cei romantici”,

în al doilea caz. Când entuziasmu-i s-ampletit amar cu dezamăgiri. Și s-a ales cu noi experiențe în plan personal, profesional, editorial...

Tomul ăst de amintiri o arată și el cu temei la condei. Și n-am regretat că l-am lecturat (chiar de nu e tot perfect corectat). În amănunte bogat, este zdravăn captivant. Prin el, Gabriela privește în urmă, „fără de mânie”. Ca „o datorie” față de trecut, fie ș-ă recent. Da și-o „victorie” a „realității contra ficțiunii”. A „vieții contra imaginației”. În fapt, „o carte despre sine” și despre alții deopotrivă. În vremi de-acu` sau de ieri situate întrepătruns. Ca pe un drum de astădată inegal al unora dintre zile, precum le oferă destinul mereu. Cu

dimineți pierdute ori cu soare cald și renăscător. Cu virtuți și dureri alternând. În melanj echilibrat, nuanțat și adecvat... (Aluziile, subînțelese, socot. Pentru puțină culoare în text, evident.)

Motiv s-o-ndemn pe doamna Adameșteanu (piteșteancă un timp) să reia povestea-n chip neapărat. Că mai sunt de evocat, declarat și așezat la edificiul istoric al țării. Ce și prin pana dânsi se vrea clarificat. Netransfigurat, sincer completat. I-aș rămâne astfel cert îndatorat...

ADRIAN SIMEANU

*Gabriela Adameșteanu, *Anii romantici*, Ed. POLIROM, 2014

ESEOSTUDII ISTORICE

Romancieră remarcabilă (**Misterul eșarfei roșii**), jurnalistă (**Fascinația dialogului**, 2020, autoarea e totdeodată redactor-șef al revistei bucureștene **Astralis**), nu în ultimul rând editoare (directoare a editurii spornice „Astralis”), Camelia Pantazi Tudor e și o eseistă eminentă (vezi volumul **Momente istorice**, Editura UZP, București, 2021, cu o bibliografie impresionantă, înșirată în carte pe cinci pagini), dedicată unor personalități care au marcat istoria, și cultura lumii, monumentele, „orele astrale” (cum ar spune Ștefan Zweig) ale acestora - cotituri, răsuciri, meșteșuguri, în care mintea și mâna au lucrat împreună (*Handwerk*, cum ar zice filosoful secolului 20, Martin Heidegger) care au modificat, fundamental, ca să spun așa, petrecerea sutelor, miilor de ani ai lumii. Nu mă ispitesc chiar toate (de exemplu, supralicitarea unor teme extrem orientale, nefolositoare altfel decât ca o frumoasă mirare, astăzi, pentru gândirea și civilizația iudeocreștine care au lucrat pentru Europa, construind-o.) Sunt însă destule altele: de la gândirea filosofică a lui Aristotel în statul athenian „în timpul lui Solon” la „misterul istoric al podului peste Dunăre” al lui Apolodor din Damasc, apoi „Naționalismul italian în perioada *Risorgimento*” „Eminescu și cauza Basarabiei”, „Michelangelo Buonarroti și Rafael Sanzio”, la, să zic, „Educația și emanciparea femeilor” (articol actual astăzi când a apărut și la noi, cu o acrită în impas, „*me too*” (hărțuirea sexuală, „amantlâcul” mai exact, cum l-a numit, nu de mult, Mircea Diaconu, un martor al respectivei). „Un moment critic al Războiului rece”, ca și „Criza ostaticilor ostaticilor din Iran”, două ca-

pitole spre sfârșitul cărții depășesc eseistica literară și istorică (Camelia Pantazi Tudor având și o licență în Istorie), trecând, spre analiza, interesantă, fără îndoială, a analistului politic de marcă.

În „Confesiunile unui *spectator angajat*”, un eseu dedicat impozantului gânditor „evreu francez” Raymond Aron, Camelia Pantazi Tudor, după o scurtă incursiune în biografia sociologului și filosofului francez de *dreapta*, se oprește asupra prazii **Spectatorul angajat**, „structurată pe baza interviului acordat de Raymond Aron lui Jean-Louis Missika și Dominique Wolton.” Tranziția tânărului Raymond Aron de la pacifism, cu vagi tendințe socialiste, la mentalitatea, nu doar politică, de *dreapta*, e analizată de autoare fără *parti-pris*, limpede, dar și fără reticențele politicilor neutrale dragi aceluia care, astăzi, pun semnul egal între național-socialismul lui Hitler și comunism. Discutând despre apropierea dintre Hitler și Stalin, Raymond Aron

se arată rezervat în ceea ce privește situația acestora pe același plan. Subliniază faptul că național-socialismul devenise totalitarism (aci sublinierea, subtilitatea analitică a autoarei e evidentă! *n.n*) doar în vreme de război din cauza unui „om genial și patologic”, „guvernând pe timp de pace o perioadă de șase ani. În schimb, comunismul era o mișcare istorică amplă care depășise granițele Uniunii Sovietice. Politologul francez detestă totalitarismul, pe de o parte datorită experienței proprii trăite în perioada Germaniei hitleriste, iar pe de altă parte, formația sa de sociolog și politolog îl conduce la concluzia că pericolul, prin excelență, îl reprezenta regimul totalitar, *regimul stalinist fiind regimul totalitar perfect (s.n.)*. În opinia sa, societățile moderne ar trebui să se teamă, în mod special, de totalitarism.”

Scriitoarea, dublată de istoric, știe că, vorba unui gânditor și critic literar francez, lucrarea nonliterară, precum, în caz, studiile lui Raymond Aron este țesută de „semnificații determinate” (vezi Maurice Blanchot), de un grup bine asamblat de afirmații reale. Cartea nonliterară este citită unanim, adică de toată lumea, această unanimitate a lectorilor asigurându-i o „existență fermă”. Își află garanția nu numai decât în artă, și-o va găsi mai degrabă în lume. Se întâmplă adică ceva straniu cu orișice evocare eseistică a momentului, a faptului istoric: cititorul vrea să citească și ceea ce nu este încă scris, redactat, împlinit într-o scriitură. Scufundat, va să zică, încă în necunoscut, în obscuritatea încă necercetată. Eseul istoric, ca acestea din excelentul volum **Momente istorice** al Cameliei Pantazi Tudor, îndeamnă ori cheamă la noi descoperiri.

A.I.BRUMARU

Pasaje dintr-o carte

Dacă n-aș ști că romanul „Schattenspiele toter Mädchen” („Jocul umbrelor fetelor dispărute”), semnat de scriitorul sas ardelean Eginald Schlattner, a fost finalizat înainte de începerea înclăștării militare din Europa actuală, aș fi jurat că a fost scris ca avertisment, spre a ne aduce aminte de cel de-Al Doilea Război Mondial. Asemănările dintre marșul rușilor prin România secolului trecut și atacul lor actual asupra Ucrainei actuale sunt de-a dreptul frapante!

Dar mai întâi să aruncăm o privire asupra locului în care a fost scrisă cartea. L-am vizitat recent și am fost fermecată de idila celui rai pământesc. În cuvintele autorului:

Liniștea și întinericul compact învăluie casa parohială, așezată la loc ferit de lume. O singură fereastră este luminată, cea a încăperii de lucru. Jumătate din populația globului suferă din cauza vecinilor. Eu aparțin celeilalte jumătăți.

Scriu nocturn. Tăcerea grea din jurul parohiei face să răsună chiar și cea mai mică amintire. Încălzită, casa mă așteaptă. Partea veche e datată la 1516, de dinainte de înființarea Bisericii Reformate. Îmi stau la dispoziție șapte camere, toate ale mele. Bucătăria e enormă, are șase uși. De Paști și de Crăciun le vine rândul la spălat celor două sute șaptezeci și patru de geamuri. Memoria bucătăriei coboară în timp atât de mult înapoi, încât ajunge la primii știuleți de cucuruz, de când s-a descoperit America. (...)

Cândva, de Anul nou, la miezul nopții, paznicul bisericii avea sarcina și îndatorirea de a trage cele trei clopote din turn, timp de șazeci de minute, fără pauză. După absolvirea celui tur de forță, cei trei clopotari se prezentau la apel, cu fețele în flăcări, și rămâneau complet surzi timp de o săptămână.

Mă uit la turnul de apărare. Privirea mea întoarsă spre interior se îngustează precum orișicile de tragere din zid. Nimic nu dăinuie, rămân doar ele, crăpăturile amintirii.

Liniștea din casă contrastează cu imaginea involburată a României din vara lui 1944, aflată pe punctul de a fi „eliberată cu ajutorul trupelor sovietice”, moment atât de bine descris în roman. Făgărașul adolescenței, orașel populat de un amestec vivace și pestrîț de români, sași, unguri, evrei și țigani, îți menține echilibrul tocmai datorită caleidoscopului său de naționalități. Ar

fi putut la fel de bine să poarte numele Mariupol, Odessa sau Harcov.

Acolo, pe malul Oltului unduitor, fiecare comunitate națională își vede de viață, dar supraviețuirea fiecăruia este condiționată și de existența celorlalți. Deși codul nescris al sașilor transilvăneni, transmis din generație în generație, prevede separarea strictă de celelalte neamuri, atracția pentru „ceilalți” se face simțită. Mănat de curiozitate, personajul principal, copil fiind, prinde din zbor câteva cuvinte românești și intră în vorbă cu copiii români. Constată cu uimire că băieții și fetele pe care obișnuia să-i huiduie, aruncând în ei cu pietre peste râu, sunt identici cu vecinii și cu colegii săi vorbitori de germană. Mai târziu, se înfiripă idilele interetnice, evident ținute în secret. Concluzia: în ciuda barierelor din comunicare, este posibilă între „străini” nu doar o bună înțelegere, ci și iubirea mistuitoare și tainică, sentimentul cel mai înălțător posibil.

Între timp, în lumea adulților, indiferent de apartenențe, naționalități și convingeri, sub iminența apariției rușilor, nimeni nu se mai simte în siguranță. Cei care au pactat cândva cu tabăra înfrântă (mai ales germanii) se tem de exterminare. Dar nu numai ei. Dubla întoarcere a armelor din România face ca nimeni să nu mai știe exact în ce categorie va fi clasificat, sub noii stăpâni: „pentru că nimeni nu poate spune cu exactitate cine va bombardă acum Făgărașul: germanii, americanii sau rușii”.

Ignorând ostentativ frecvențele întoarceri de situație, mama eroului principal continuă să-și dea întâlnire cu prietena ei: „Două Doamne prietene, o evreică și o nemțoaică, pe o bancă din

parc: ședeau pur și simplu pe aceeași bancă. Înainte de venirea rușilor. Și au făcut la fel și după venirea rușilor. Cu deosebirea că, pe rând, ba una cealaltă era la rând să-și facă griji, putând fi oricând ridicată de o mână apărută din senin, care ar fi putut s-o ducă într-un loc necunoscut.”

Dar orașelul de provincie încă mai gustă ultimele zile de acalmie estivală, de parcă răboiul ar fi undeva departe, „prin agriși”, cum se zice pe acolo. Netulburat, copilul Eginald doarme noapte de noapte în patul său, prin care, după calculele sale, trece meridianul 25’.

Nu pentru multă vreme. Patul, casa, toată averea familiei sunt sechestrate de ruși. Până și bicicleta lui germană, marca Adler, cu cinci viteze, de care e tare mândru, îi va fi confiscată. Ca răzbunare, își confecționează cataligele cele mai lungi cu puțință, cu care se plimbă tașoș prin oraș, mult deasupra capetelor aroganților ofițeri ai Armatei Roșii.

Sinagoga, grav avariata, se redeschide. Acolo se încropește un concert. Instrumentiștii își plasează scaunele și suporturile de partituri pe parchetul distrus, printre găurile de șobolani plombate. Mie îmi vin în minte concertele ucrainenilor refugiați prin bucure, pivnițe și stații de metrou. Nu mai vorbesc de gospodăriile țărănești de prin zonele montane carpatine „atât de răsfirate, încât morții sunt îngropați direct în ogradă, de-a dreapta porții”...

Vin apoi la putere comuniștii. Începe foamea: „prin alimentarele de stat, ani de-a rândul, nu s-au găsit decât copite de boi și cozi de vaci”.

La fel ca în Rusia de acum, în timpul dictaturii totale din România, se pedepsește cu închisoarea orice tentativă de gând liber. „Scrisorile din străinătate sunt înregistrate la poștă, cu buletinul de identitate, și se predau deschise.”

Se interzice deținerea anumitor cărți. Sora autorului ascunde romanul „Doctor Jivago”, de Boris Pasternak, în sacul cu făina de mălai. La citire, printre pagini se strecoară firmituri...

Detenția politică modifică până și consistența timpului, conferindu-i dimensiuni neașteptate: „În satele grațiilor, anii devin unitatea de măsură a timpului. Un an ca o zi. Dar: fiecare zi, cât un an.” După eliberarea din închisoare: „Nu mai voiam nimic. Nici măcar nimicul nu-l mai voiam.”

Unii iau calea exilului, dar mai nimeni nu-și află fericirea printre→

**GABRIELA CĂLUȚIU
SONNENBERG**

Încă un roman despre România

Construit din 5 părți: „Estul“, „Vestul“, „Veteranii“, „Epoca de aur“ și „Vrancea“, romanul **„Casă fără popor”** (*Haus ohne Volk*. Roman. Plattini-Verlag, 2021, 369 p.) de Silvia Hildebrandt, prezintă perioada 1969-1977 și aduce în prim plan personaje din Michailsdorf, localitate fictivă situată în carte cam la 50 km de Timișoara. Un personaj pomenit și în romanul anterior, „Orașul libertății”, este „Mareșalul” Ion Nicolescu, împreună cu fiul său Tiberiu. Dacă în celălalt roman, Tiberiu / Tibi, devenit căpitan la vârsta de doar 25 de ani, avea un rol principal, aici e doar un copil de vreo zece ani, uneori răsfățat, alteori obraznic, fiind doar în mod secvențial prezentat, în schimb acum tatăl e o prezență aproape permanentă.

Acțiunea în sine este destul de simplă: tânărul Corneliu Madalin din sat, aflat la Galați în vederea efectuării serviciului militar, fiind de gardă și având ochean, împușcă un mistreț care s-ar fi dat la Ceaușescu în timpul unei partide de vânatoare la care acesta lua parte împreună cu „Mareșalul”, mâna sa dreaptă. Aflând cine e și de unde vine tânărul, Nicolescu îl ia sub oblăduirea sa, la Securitate.

Faptul de a fi la Securitate și de a avea destui bani îi încântă pe părinții șvăboacei Magdalena Schneider de a accepta partida pentru fiica lor.

Trimis în misiune în Stuttgart, spre a-i repera pe cei care vorbesc negativ asupra statului român, o cunoaște pe studenta Elisabeth, care vindea ziare la un chioșc și era de lângă Arad și vorbea rău despre România, fapt care o face suspectă. Prea activ fiind, Corneliu („Cocsi” - cum i se mai spune!) este împușcat într-un picior, revine în țară și peste un an va purta proteză. Totul decurge repede, pe nesimțite aproape. Iată că din vânător, devine victimă.

Deși aveau o fetiță, pe Livia, Magdalena propune divorțul când vede

că Corneliu îi face ochi dulci Dorinei Stanescu, sora aghiotantului „Mareșalului”. Corneliu se va căsători cu ea și după ce ea pierde copilul (intenționat?) și își găsește un alt iubit, se desparte de ea și îi propune Magdei să reia relația între ei doi. În timp, ea avusese o aventură agreabilă cu bătrânul „Mareșal”, acum de 56 de ani. Acesta se va consola acum cu aghiotantul său, dat fiind că securiștii Silviei Hildebrandt sunt în egală măsură și homosexuali.

Trei probleme majore sunt atinse în carte: încasarea de valută și de cadouri scumpe de la statul german pentru vânzarea cetățenilor români de naționalitate germană dornici să emigreze (atât „Mareșalul” cât și locotenentul Matalin știu germana, ba mai mult, cel din urmă știe și maghiara), studierea planurilor de construcție ale Palatului lui Ceaușescu de către „Mareșal” și cutremurul din martie 1977, când, îngrijorat, Corneliu Matalin reușește cu greu să ajungă acasă, în Jilava, unde se afla soția cu cei doi copii (între timp mai au și un băiețel, pe Aurel).

Cartea este bine scrisă și se citește chiar cu plăcere. Anomaliile de data aceasta sunt mai puține decât în cea

anterioară, dar, din păcate, nu lipsesc chiar cu desăvârșire...

Astfel, la un moment dar aflăm că în vitrină erau „trei romane de Eminescu” (p.30). Atâtea să fi scris oare poetul nostru național?!

Autoarea nu știe că Crăciunul este concomitant la ortodocși și catolici (p.44), doar Paștele diferă...

Amuzantă de-a dreptul este exprimarea: „*mein Herr Genosse Ceaușescu*” (p.78), pentru ca în altă parte să întâlnim adresarea „*Herr Genosse Mareșal*” (p.172).

Bineînțeles că la Timișoara biroul Securității e, ca în romanul anterior, pe „*bulevardul Corsarii*”.

Ceaușescu îl vizitează pe „Mareșal” la Băile Herculane singur (unde era escorta?!) și îi zice cum că „*revistele de scandal nu încetează să informeze despre tine și fata asta tânără*” (p.276). În comunism reviste de scandal? Și pe deasupra citite de șeful statului? Pe ce lume trăim?! Ba mai mult, Ceaușescu ca orice om de rând, propune să meargă la restaurantul Decebal, să mănânce ceva...

La cutremur, Ceaușescu fiind într-o vizită în străinătate, „Mareșalul” îi spune la telefon: „*Nicu! Mișcă-ți fundul încoace. De îndată!*” (p.322). Democrație, democrație, dar nici chiar așa... De fapt așa cum sunt prezentate în carte relațiile dintre cei doi, ai impresia că Ceaușescu îl curtează pe „Mareșal” și nu invers, zicându-i: „*Ionel*”, „*Nuțule*”, „*Ionuțule*”.

Uniforma la securiști este o constantă în romanele autoarei, ba mai mult, „Mareșalul” Nelu având acum chiar și chipiu.

Nu lipsesc cuvintele românești din economia romanului, chiar dacă sunt mult mai puține decât în cel anterior: „*dragă*” (p.158), „*Mulțumesc*” (p.175), „*Ciorbă de burtă*” (p.192), „*Salată de boeuf*” (p.199), „*Noroc*” (p.315) și „*Du-te Dracu!*” (p.346).

MIRCEA M. POP

Pasaje dintr-o carte

→străini, neînțelegând că „*strămutarea celor apropiați sau învecinați înseamnă o ruptură atât de radicală pentru cei rămași acasă, încât sunt despărțiți pe veci – fie și numai prin Cortina de Fier - de parcă moartea însăși le-ar fi tăiat calea.*” Degeaba afișează optimism atunci când vin prin vizite la rude, numind Romania „*patria veche*”. Autorul, octogenar de pe acum, nu

pricepe sensul unei astfel de construcții verbale. Pentru el „*Patria este un substantiv fără formă la plural*”.

Prin cimitirul evanghelic al satului, părăsit de toată suflarea germană, care a emigrat en masse spre Occident, „*încrămenit de ani de zile în suma sa constantă de morminte*”, sunt presărate pietre funerare purtând inscripția: „*îngropat în pământ străin*”. Și iarăși mă asaltează imaginile gropilor comune din Ucraina... Oare chiar nimic nu s-a schimbat între războaie? Cât de inutile

au fost toate acele silnicii!

Năpădite de buruieni sunt astăzi casele familiilor înstrăite, pe care tânărul Eginald le lua la rând cu bicicleta, curtându-și drăguțele, care între timp s-au retras în lumea umbrelor. Nicio amintire nu tulbură liniștea acelei părăginiri. Nesfășitul e acolo în plină desfășurare.

Sfârșitul civilizației nu este răzvrătirea, ci înțelenirea.

Spania, mai 2022

Acribie și erudiție în istoria și
critica literară
Cabinetul de stampe

Critic al actualității literare, Ștefan Ion Ghilimescu a asimilat foarte bine lecția călinesciană conform căreia critica și istoria literară sunt două momente ale aceluiași proces. Mai exact zis, cu vorbele criticului amintit: „Nu poți fi critic fără perspectiva istorică, nu poți face istorie literară fără criteriul estetic, deci fără a fi critic”. Spre un asemenea statut de „știință inefabilă și sinteză epică” se pare că tinde și autorul recentului volum *Cabinetul de stampe* (Aius, Craiova, 2022, 397 p.). Gustul pentru scriitorii noștri clasici, asupra cărora vine cu „vederi și atitudini critice”, dar mai ales cu „recitiri”, „evaluări” și „digresiuni”, s-a definit foarte bine în câteva lucrări, de la „Proximitatea lui Eminescu” (2000) la mai recentele „Seducția clasicilor” (2018) și „Clasicii noștri” (2020).

Denumindu-și cartea după rubrica de istorie literară pe care a susținut-o într-un periodic cultural, Ghilimescu consideră acest titlu drept „o grilă de lectură” (desigur „peste mode și timp”!), apropiindu-se în acest sens de concepția gadameriană privind procesul receptării operei artistice, care, rămânând identică în sine sub forma „ad acta”, în ipostază muzeistică, conține în același timp „posibilitatea de dezvoltare și rotunjire estetică în funcție de evoluția gustului, canon, mentalități, bose, amprenta mâinii care o fasonază critic etc. etc.” O evoluție, așadar, în timp a valorii estetice (Lovinescu lansase teoria „mutației valorilor estetice”). Declarându-se, așadar, apropiat de concepția lui H. G. Gadamer, dar și a unui Paul Zumtor, criticul nu face decât să pună în relație „mărcile istoricității” cu „poetica” ulterioară a diverselor interpretări, relevând astfel „nu numi un repertoriu aglutinat de referințe catoptice, dar și un fascinant exercițiu de creație intermediară”... Aceasta este „filosofia” ce a stat la baza conceperii acestor *tablete* de istorie literară (numite și „pastile”), în definitiv „niște operații de stampare într-un sui-generis cabinet de... istorie literară, care stă, iată, scris pe frontispiciul cărții de față”. Termenul

de „cabinet” (de la lat. *cavea* – „cavitate”, „scobitură”; „loc securizat”, apoi la Cicero „sală de spectacol, teatru”) a evoluat semantic de la indici muzeistici la manufacturieri de imprimare, ajungând a defini locul unde se exercită o anumită profesiune – „de ce nu și aceea de istoric literar?”, se întreabă autorul, lămurindu-ne că lucrătorul care „stampează”/ „*stampeur*”-ul nu face decât să confere imprimării „calitatea de artefact artistic”. Plimbându-ne în „nota” introductivă prin astfel de etimologii și istorii filologice, autorul, datat la astfel de delicii classiciste, speră a ne fi lămurit în privința „evantaiului de idei” sugerate de sintagma „Cabinet des Éstampes” împrumutată și folosită pentru prima dată la noi de Mihail Kogălniceanu – „întrebuințată de noi în titlu cărții de față, ca grilă de lectură și, sperăm, ecleraj suplimentar, cu convingerea că nu există lucru mai mare pe care l-am putea face noi literații în speța istoriei literare decât acela de a adăuga un strop de spirit spiritului celei mai definitorii moșteniri culturale.”

Cartea începe cu esul „*Vasile Florescu, conceptul de literatură veche și istorie literară*”, în care întâlnim opinia că, din punct de vedere morfologic, cele câteva istorii literare „prestigioase” elaborate la noi în epoca interbelică „păcătuiesc suficient” prin abordarea „impresionistă”, autorul amintind de spirite venite din „buna școală românească veche” care a pus bazele disciplinei numite „istorie literară”. Dintre acești pasionați cercetători, se detașează, printr-un studiu metodic „de

incontestabilă acribie și erudiție științifică”, profesorul din învățământul secundar Vasile Florescu (1915-1982) care ar aparține unui „al doilea val de iluștri profesori”. Pasionat încă de pe băncile facultății de „istoria ideilor literare”, classicistul Vasile Florescu trecuse și el, după Vladimir Streinu, pe la catedra de la Liceul „Mihai Viteazul” onorată cândva de E. Lovinescu. Nemulțumit că în *Istoria* sa din 1941 G. Călinescu dedicase doar 50 de pagini (din cca 1000) literaturii vechi, pe considerentul că operele cronicarilor ar fi lipsite de „intenția artistică”, Vasile Florescu s-a apucat vreme de zece ani să scrie „*Conceptul de literatură veche*” (1968), lucrare bazată pe o bibliografie impresionantă lămurind, cu o atitudine polemică, conceptul de „literatură veche” ce denumește, pe lângă o determinare temporală, anumite „implicații calitative”... Dincolo de aspecte „minore” (specialitatea „vânătorilor de detalii”), opera literară respectivă trebuie cercetată „ca operă” și nu cu falsul istorism pozitivist, precizează eruditul dascăl. În opoziție cu G. Călinescu, V. Florescu crede că „literatură veche” nu este un corpus de texte „alcătuit din ceea ce doar accidental s-a păstrat”, din antichitate până azi, ci „opere transmise și păstrate de umanitate tocmai pentru semnificația și valoarea lor exemplar-înfrăuritoare”, precum opera lui Homer, transmisă nu „prin întâmplare” ci prin „caracterul ei de înaltă sinteză istorică a științelor epocii, umanismul învățăturilor fundamentale”. În viziunea sa din „*Conceptul de literatură veche...*” (1968) și „*Retorica și Neoretorica*” (1973), Vasile Florescu abordează nediferențiat conceptele de *cultură* și *literatură*, într-o consubstanțialitate cu care G. Călinescu nu operase, ceea ce îi impută „divinului critic”: „Călinescu greșea; antichitatea, evul mediu și renașterea nu făcuseră vreo distincție între cele două noțiuni, cum nu disociaseră nici între literatura artistică și restul scrierilor.” Dichotomia începe odată cu conceptul modern de artă, care reduce noțiunea „întinsă și elastică” de literatură, desprinzând-o de scrierile științifice, filosofice, teologice, istorice. Preștiugul de care se va bucura Vasile →

ZENOVIE CÂRLUGEA

Florescu mai mult în străinătate (Italia, Belgia, USA) decât în România era, constată criticul Ghilimescu, „o binemeritată notorietate”, pentru un ilustru reprezentant al învățământului secundar românesc de altădată, din rândurile căruia au făcut parte atâția și atâția cercetători ai culturii și literaturii române.

Următoarea „pastilă”, în ton cu elogiul istoriei literare, este o evocare privind „*Fericițele începuturi ale istoriei literare*”, pornind de la programul „Daciei literare” („Iași, 30 ghenarie 1840”) a lui Mihail Kogălniceanu („harnicul om de cultură”), revistă cu minime preocupări de istorie literară, reluate peste o jumătate de secol și mai bine într-un mod mai organizat pentru a deveni „ramură distinctă a literaturii noastre”.

Este vorba, mai exact, de anii '30-'40 ai secolului trecut, când istoria literară devine cu adevărat „disciplină” slujită fie de „arhivari” și „personalități colerice”, fie de „cercetători aulici” și nenumărați dascăli din învățământul mediu, precum frații Petre și Vasile V. Haneș: primul impunându-l conștiinței publice ca scriitor pe omul politic Ion Ghica, publicând „Predicile” lui Antim Ivireanul și multe alte texte de literatură veche, istorică și religioasă, ba interesându-se de scriitorii basarabeni, considerați „falangă importantă a literaturii naționale”, iar celălalt frate, Vasile V. Haneș fiind la rândul său „prieten al istoriei literare”, gramatician, editor, etnograf – ambii arestați în 1957 și condamnați la ani grei de detenție...

„*În postcomunismul de tranziție, atât de lăbărțat, - se întrebă retoric istoricul și criticul literar - pe cine să intereseze contribuția întemeietorilor primei școli de istorie literară bazată pe recuperarea și studiul textelor vechi? Cine să-i situeze în locul care li se cuvine?*”

Este exprimat în aceste întrebări retoric deloc pasive spiritul solidar al pasiunii pe care dl Ghilimescu îl manifestă față de istoria literară ca disciplină a cercetării acelor fapte de cultură pentru care, dincolo de un impresionism al judecăților de valoare (nu de puține ori critică „de frunzăreală”!), se cere erudiție, simț al viziunii, aderență electivă, bună orientare în spațiu și timp, ceea ce nu este la îndemâna tuturor. De fapt, suficiența cu care sunt tratate uneori

teme și subiecte de istorie literară, considerate simplă „muzeologie” și „inactualitate” paseistă, indică însuși gradul modest/ chiar precar de înzestrare intelectuală pentru un critic pretins al actualității literare. Sub acest aspect, criticul Ștefan Ion Ghilimescu este o minte mobilată din belșug cu vocație clasicistă, fără a ilustra un academism uscat, dimpotrivă critica lui este vivace, plăcută, cu delicii filologice, doctă dar nu trecând dincolo de judecățile de valoare oneste, clare, implicând retușuri și îmbunătățiri (corecții) acolo unde se cere, deloc triumfalistă, dar nici intimidată de numele unor autori comentați (v. referirile la *Istoria* lui N. Manolescu). Este, cu alte cuvinte, o formă rară de comentariu literar, făcut cu distincție și fervoare intelectuală, cu acel „spirit de finețe” și cu privirea potrivită a unui „geometru” ce-și stăpânește atât domeniul cât și metoda de cercetare, oricând deschis să primească forme, sugestii, metode din mai noile orientări în teoria, critica și istoria literară. Diagnozele sale critice privind „artefactele artistice”, simțul de „custodie” și datoria de a le pune în valoare, urmează un „scenariu” anume: înaintează metodic și, după o documentată „expunere” a faptelor, după o acribioasă orientare biografică și bibliografică, formulează idei valide, probante, funcționale, judecăți pliate pe realitatea faptelor de cultură cercetate, realizând mai peste tot „conexiuni și interferențe”, judecăți

„plurative”, „vederi și atitudini critice”, în general „recitiri”, „evaluări”, „digresiuni”, în definitiv „contribuții” de o indimenticabilă valoare. Într-o referință de pe coperta interioară a „Cabinetului de stampe”, semnată cu inițialele S.I.G., se exprimă de fapt, oricât de succint, un întreg demers, deopotrivă afin și probant: „Titlul sub care stă această carte desemnează atât pe «meșteșugarul» care nu ezită să confere istoriei literare calitatea de artefact artistic, cât și pe acela de custode însărcinat cu paza și punerea lui în valoare sub multiple aspecte.”

*

Iată, bunăoară, figura poetului național francez Victor Hugo, un *geniu al națiunilor*, „agent incisiv al vieții politice a întregii Europe”, în epoca făuririi națiunilor și a dreptului lor la autodeterminare, lansând ideea unei „*republici universale*” și vorbind, cu ocazia Congresului de Pace de la Paris din 1849, despre comunitatea Statelor Unite ale Europei... Mai puțin cunoscut episodul contactării acestuia (aflat în exil în Insulele Canalului Mânecii, în timpul lui Napoleon al III-lea), de către Anastasie Panu, un reprezentat al „monstruoasei coaliții” din Principatele Unite, căruia exilatul de la Guernesey îi va trimite o scrisoare datată *11 august 1864*, în care se specifică oarecum „evaziv”, dar sub semnul unei conștiințe a descendenței comune: „Autonomia română și libertatea română fac parte esențială din civilizația Europei; ele vor fi apărate și protejate, nu vă îndoiiți (...) *Românii sânt români, francezii sânt latinii; sântem același neam; avem același viitor (...); revoluția noastră va avea ca fiică libertatea dumneavoastră...*” Marele poet V. Hugo avea despre poporul român o imagine cât mai cuprinzătoare, nu numai aceea din contactele cu revoluționarii pașoptiști și valul de exilați de după acel moment istoric. Revenirea scriitorului din exil, în 1870, va prilejui unor români să-i frecventeze Cenaclul, așa cum s-a întâmplat cu Elena Văcărescu, după propria-i mărturisire din jurnal, întâlnire ce avusese loc cu puțină vreme înainte de moartea lui, la 22 mai 1885. (*Accelerarea istoriei Micii Uniri și un Hugo astăzi ignorat...*)

Să precizăm că la funeraliile organizate de Statul francez a→

Ana Maria Negură, Bustul ziaristului Radu Macovei

participat și „felibru” Vasile Alecsandri pe atunci ministru plenipotențiar la Paris (1884-1889) – și el precum marele francez „*un echo sonore de son temps*”, încununat la Montpellier încă din 1878 cu Premiul Latinității – depunând o coroană cu pioase versuri (geniul poetic provençal, Frederic Mistral, întemeietor al școlii *felibrilor*, fiind al doilea poet francez, după Sully Prudhomme, căruia i s-a decernat Premiul Nobel, în 1904).

Câteva tablete sunt dedicate unor scriitori mai cunoscuți, cum ar fi „nedreptățitul Heliade”, Kogălniceanu (mare om politic, apreciat și de Eminescu, care ar fi putut deveni „primul nostru romancier important”), Al. Odobescu („prefața” academicianului la un *Manual al vânătorului* devenind *Falsul tractat de vânătorie / Pseudokynegetikos*: „o operă de savantă erudiție și estetism”), Vasile Alecsandri, academician și om politic, dar și „primul nostru scriitor complet” (criticul subliniind „nobilele idealuri ale latinității”, adică mai precis relația „cu *background*-ul și spiritul latin al culturii franceze, dincolo de «bonjurismul» de epocă pe care el însuși, alături de Eminescu, l-a ridiculizat cum prea bine se știe în *Chirițe*”).

Despre Grigore Alexandrescu aflăm, dubitativ, că ar fi „primul poet de curte român modern!”, acesta dedicându-i întreaga sa creație omului politic Ion Ghica („bun și statornic amic”), fost coleg de școală la „Sfântul Sava”, împreună cu care va face călătoria peste Olt, la mănăstirile din Oltenia (1842), conform *Memorialului de călătorie*, și care va interveni în momentele dificile din viața poetului subversiv (în 1863 își tipărea ultimul volum de versuri, „*Meditații, Elegii, Epistole, Satire și Fabule*”).

Intoxicat cu beladonă, Alexandrescu va fi declarat „iresponsabil” și „afișat la posturile de poliție din toată țara”. „Timp de 25 de ani, scrie G. Călinescu în *Istoria* sa, poetul se clatină, ca și Hölderlin, între luciditate și eroare.”

În 1887, *Amintirile despre Grigorie Alexandrescu* ale lui Ion Ghica vedeau lumina tiparului în *Analele Academiei Române*...

O tabletă deosebită este aceea privind *Lecția primului nostru*

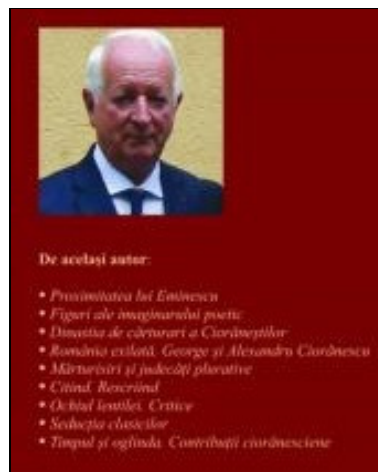
scriitor profesionist, fiind vorba de bărlădeanul Emil Gârleanu, autorul cărții *Din lumea celor care nu cuvântă*, cel care a pus bazele Societății Scriitorilor Români și a avut „mândria numelui de scriitor român” (este evocată prietenia cu făuritorul romanului românesc modern, Liviu Rebreanu, care, ca director al Teatrului Național din Craiova, l-a avut pe Gârleanu secretar literar).

În ciuda meritelor sale, Gârleanu este apreciat în *Istoriile* noastre literare drept scriitor „minor” (E. Lovinescu), ba chiar expedit într-o filă de dicționar (N. Manolescu), deși – amintește S.I.G. cu majuscule vorbele lui Rebreanu – „el a fost primul scriitor profesionist”... Sau „pastila” despre generalul N. M. Condiescu, „*un președinte al breslei scriitoricești uitat*”...

Dintre scriitorii de plan secund mai cunoscuți fac parte și Brătescu-Voinești (*În jurul debutului literar...*), Delavrancea („*glasul cel mai zguduitor de suflete*”), Al. Vlahuță (*Romanul vieții și posteritatea*), Ticu Archip (prozatoare, dramaturgă și traducătoare din cercul „Sburătorului” lui Lovinescu, important promotor, alături de H. P. Bengescu și Camil Petrescu, al „modernismului psihologic”).

Dincolo de aceste articole, între care mai pot fi reținute câteva personalități despre care se vorbește tot mai puțin (*Aristocratul* Al. Rosetti, Al. Tzigara-Samurcaș, Mihail Sevastos, Gheorghe Asachi și Mircea Popescu – *Doi români de Roma*), marea majoritate sunt dedicate unor nume în general uitate, iar plăcerea istoricului literar este aceea de a șterge colbul de pe figura lor de scriitori și artiști uitați (Edgar Quinet, Costache Negri, Radu Ionescu, Anna de Noailles, Elena Văcărescu, Candiano Popescu, I. C. Fundescu, Ion Calboreanu, pictorul ieșean Petru Verussi, Theodor Aman, familia Storck, Enescu – *Marele muzician și desăvârșita Cenușăreasă* etc.).

Alte articole, relevând aspecte interesante de viață și creație, mărturisesc și o incitantă implicare biografică: „*Mărgărita Miller-Verghy și primul meu manual de limba franceză*” (prima traducătoare a lui Eminescu în limba franceză), „*Mărturie pentru Antim Ivireanul*”..., pe lângă altele ce evidențiază

dimensiuni importante ale unor personalități sau aspecte inedite ale vieții culturale, literare și politice din România mai de demult: „*Comtesse Dash și scriitorii români*”, „*Smara, o precursoră a mișcării feministe europene și universale*”, „*Profesorul Brătienilor și succesiunea la tron*”, „*Clasa palatină a Regelui Mihai*”, „*La Belle Epoque în România*”, „*Amintiri despre obiceiuri și datini care s-au șters*”, „*Sub semnul Roșii și al Fortunei*”).

„Timpul este uneori nedrept, iar modesta noastră încercare de recuperare va aduce la suprafață implicit, sperăm, și cauzele în aparență doar misterioase ale acestei nedreptăți”, scrie Ștefan Ion Ghilimescu la începutul evocării lui Petru Verussi.

Iată o mărturisire exactă despre prezenta „încercare de recuperare” a atâtor figuri din cultura, literatura și istoria României, din epoca veche până mai aproape de noi, din volumul „*Cabinetul de stampe*”.

Sunt „stampe” ținând imagini cât mai exacte, deslușite din biografii și evenimentele vremii, destinul celor evocați fiind înțeles în contextul istoric și cultural al vremurilor, cu relaționări, conexiuni și interferențe, de unde și aspectul de imagine „stampată” fie pe metal, fie pe lemn, carton, hârtie, pânză sau alt suport litografic, potrivit pentru fiecare personaj în parte...

Pe scurt zis, este o plăcere cu veritabil iz cărturăresc-filologic acest „portofoliu” de stampe în litografierea istorico-literară a talentatului istoric și critic literar Ștefan Ion Ghilimescu.

Tg.-Jiu, 1-2 Mai 2022

Orizont și stil

A opta carte de filosofie din creația lui Lucian Blaga în traducere germană

După ce în 2012, a apărut „Cunoașterea luciferică” în traducere germană, în 2014, „Eonul dogmatic”, în 2015, „Cenzura transcendentă”, „Despre conștiința filosofică” în 2016, „Experimentul și spiritul matematic” în 2017, „Știință și creație”, în 2018, „Geneza metaforei și sensul culturii”, în 2019, la sfârșitul anului 2021 apare **„Orizont și stil”**¹¹. De menționat că primele două cărți au apărut la LIT-Verlag din Münster, următoarele două la Frank & Timme din Berlin, iar ultimele patru la New Academic Press din Viena.

Toate aceste cărți au apărut cu sprijinul financiar al Institutului Cultural Român și în traducerea profesorului dr. Rainer Schubert (n.1948) din Viena, în 1994, fost lector la Universitatea Tehnică din Timișoara, între 1999-2007, directorul Forumului austriac din București, apoi fost profesor de filosofie la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj (secția germană), bun cunoscător al limbii și culturii române.

Precum în celelalte cazuri, și de data aceasta, cartea se deschide cu un „Cuvânt înainte al traducătorului” (pp.7-14).

Dacă orizontul este ceva îndeobște cunoscut, în schimb problema stilului este mai complicată și complexă. De fapt, Blaga, extinzând problema orizontului, distinge două straturi de suflute omenești, și anume un orizont conștient și unul inconștient. În principiu, stilul unei culturi, a unui popor, a unei grupe aparținătoare, stă sub semnul „dubletei” de orizonturi, necesare fiind ample delimitări de psihoanaliză, când este vorba de inconștient.

Ceea ce numim azi „multiculturalitate” constă în faptul că în același ținut coexistă mai multe culturi, adică imagini ale orizontului și stilurilor.

„Este frapant cât de tare filosofia culturii, absolut independentă fiind de bazele teoretice pentru reprezentarea sufletului poporului, se

apropie de problematica de azi a integrării diverselor culturi pe pământul Europei. Astfel văzut textul său este, fără a dăuna dezbaterii sale cu morfologiei culturii de la începutul secolului 20, pe mai departe de mare actualitate și demn de citit” (p.10), constată, cu entuziasm, traducătorul cărții.

„*Marii*” morfologiei culturii erau Alois Riegl, Wilhelm Worringer și Oswald Spengler, Blaga criticând la ei ideea că esența culturii este în primul rând dominată de un simț al spațiului, arătând că: „*Unii cercetători văd în „simțul spațiului” nu numai un dominant factor al „stilului”, ci factorul hotărâtor, care stă la temelie stilului*” (p.53).

Complexitatea corelației în „Orizont și stil” trebuie să corespundă mai multor factori independenți unul față de altul, corespunzând „matricei stilistice”. Acest mod de gândire matematic al unei matrice în psihologie sub termenul de anaiză factorială este cunoscut. Blaga aplică această metodă de cercetare obiectului său de cercetat. „*Alături de orizontul spațial există, după Blaga, un orizont temporal, mai departe o pozitivă și negativă mișcare, una spre înainte, una trăgând spre înainte, și alta spre retragere, poziție spre orizont și stilul său și, în sfârșit, o aspirație spre formă, care este mai mult sau mai puțin tipică pentru un stil*” (p.11), remarcă prof.dr.Rainer Schubert.

Traducătorul cărții mai observă că Blaga formulează foarte compact cei cinci factori primari, care sunt întâlniți împreună în nenumărate combinații posibile:

- 1.Orizontul spațial (nelimitat, boltit, plan, ondulat, succesiv, tip peșteră, etc.)
- 2.Orizontul temporal (timp urcător, timp coborâtor, timp cîrghător)
- 3.Accente conform valorii
4. Atitudinea anabasică și catabasică (sau neutrală)
- 5.Năzuința spre formă (individuală, tipică, stihială).

Demn de consemnat ceea ce mai observă traducătorul: „*Filosofia culturii la Blaga pe legătura dintre orizont și stil, se raportează pe toate afirmațiile culturii și nu numai pe opera de artă. Lărgirea acestui orizont îi pretinde cititorului să treacă speculațiile despre „matricea stilistică” și „orizont și stil”*

contemporane cu perspective într-un posibil viitor” (p.12)

Agresiva pătrundere a oamnilor în univers este pentru Blaga „anabasică” aspirație spre permanenta extindere a orizontului.

Traducătorul consemnează faptul că deși Blaga se referă la sufletul europeanilor, la naționala luptă pentru supremație în cosmos, aceasta aparține acum culturii globalizate. În egală măsură aparține de stilul gândirii.

Deoarece Blaga și în știință prezintă un fenomen cultural, apare și fizica atomică cu „monada” lui Leibnitz ca stil individualizat, iar „inconștientul” ar fi înaintarea victorioasă spre roboți și înlocuirea oamenilor cu mașini.

Traducătorul cărții concluzionează astfel: „*Tema „Orizont și stil” sare în ochi nu numai în cucerirea universului și în fizica atomică, în accelerarea tuturor faptelor și în robotică, ci poate să fie prin lărgirea termenului „cultură” important pentru toți producătorii de cultură: de la butoiul cu sare până la zgârâie-nori, de la caroseria mașinii până la mobilierul unei locuințe moderne, de la garniturile trenurilor rapide până la moderna construcție de biserică: totul cade sub „res extensa” a lui Descartes (1596-1650) și are, prin urmare, după Blaga „Orizont și stil”*” (p.14).

De remarcat că „Geneza metaforei și sensul culturii” a apărut deja în 2019, în anul acesta urmând să apară și „Spațiu mioritic” la LIT-Verlag, așa încât atunci se va încheia și traducerea „Trilogiei culturii”.

MIRCEA M. POP

¹¹ Lucian Blaga: **Horizont und Stil**. Übersetzt von Rainer Schubert, New Academic Press, Wien, 2021, 151 p.

Ecaterina Teodoroiu, Ioana d'Arc a României

Am primit de curând nouă carte a Doamnei Mariana Cojan Negulescu, o biografie-document consacrată eroinei neamului românesc, Ecaterina Teodoroiu.

Absolventă a Universității din București, Facultatea de Limbi române, clasice și orientale (limba franceză – limba română), Mariana Cojan Negulescu este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Société des Gens de Lettres (SGDL). După instalarea în Franța, în paralel cu cercetarea, fiind înscrisă la doctorat, ea a obținut o diplomă de masterat în Litere moderne (Universitatea Sorbonne, Paris III) având ca subiect «Elemente specifice ale traducerii între limbi înrudite». Câțiva ani mai târziu, a susținut teza să de doctorat în franceză medievală, obținând titlul științific de Doctor în litere acordat de Universitatea Sorbonne Paris IV. Renunțând la învățământ, ea își consacră energia și timpul traducerii. Exercițiu profesia de traducător și interpret pe lângă instituțiile judiciare, fiind numită Expert judiciar pe lângă Curtea de Apel Paris, apoi Expert național – Curtea de Casație (Franța). În afară de aceasta, exercită profesia de interpretă de conferințe, în cadrul unor misiuni oficiale încredințate de Ministerul Afacerilor Externe francez, precum și de alte instituții de stat, societăți economice și organisme franceze. Membră de mai mulți ani a Biroului Companiei de Experți agreați de Curtea de Casație, Mariana Cojan Negulescu este, de asemenea, traducător literar. Autoarea unui roman și a mai multor culegeri de povești tradiționale românești adaptate în franceză, Mariana Cojan Negulescu a realizat de asemenea traducerea unor opere literare de scriitori români, publicate de edituri din Franța. Ea s-a investit în numeroase activități de propagare a culturii românești în Franța, participând la reuniuni, conferințe, lansări de carte, la invitația organizatorilor sau din inițiativă personală...

Ediție bilingvă, noua apariție depășește cadrul obișnuit al unei biografii fiind de fapt o evocare a autoarei despre curajul și abnegația une tinere de la țară, Ecaterina

Teodoroiu. O eroina care și-a dăruit viața pentru libertatea neamului nostru în timpul luptelor aprige ale Primului Război Mondial din vara anului 1917. Un exemplu de dăruire patriotică. Cine a fost Ecaterina Teodoroiu ? Oare încă este ea pentru noi, dar mai ales pentru tinerele generații, un model ? Prin exemplul personal, Ecaterina Teodoroiu aducea încurajare și speranța în rândul oamenilor din tranșee, pe care reușea să-i unească în jurul unei cauze comune. A devenit celebru îndemnul sau, adresat ostașilor: „Înainte băieți, nu va lăsați, sunteți cu mine !”

Cartea este rezultatul unei munci ample de cercetare și documentare de mai mult de cinci ani și conține peste 200 de fotografii de epocă, unele dintre ele publicate în premieră. În cele 352 pagini ale cărții, realizate în condiții de editare și tipar excepționale, sunt rediate cele mai importante momente din scurtă, dar glorioasă existența a eroinei noastre, puse pentru o mai bună edificare în contextul Primului Război Mondial. Totodată, sunt dezvăluite lucruri mai puțin cunoscute despre relația deosebită pe care Ecaterina Teodoroiu a avut-o cu Regina Maria și familia regală. Rezultatul unei munci pasionante a Mariane Cojan Negulescu, cartea o compară pe Ecaterina Teodoroiu cu eroina franceză Jeanne d'Arc. « Nu știu dacă putem vorbi de o comparație, de fapt », ne destăinuie

autoarea. «Este mai mult o apropiere, o proximitate de eroism. Jeanne d'Arc s-a bucurat de foarte multă mistificare, sunt scrise foarte multe cărți despre ea, Ecaterina este o eroină dintr-un secol de modernitate. Nu putem să mai vorbim de o mistificare de genul Ioanei d'Arc. Eu le-am apropiat, în afară de faptul că generalii români le-au apropiat prin afirmația făcută imediat când a căzut pe front Ecaterina, văzând-o ca pe o unică eroină română. M-am gândit întotdeauna, de unde și până unde a ieșit din gură unui căpitan, sau din raportul lui înaintat superiorilor, de unde i-a ieșit lui imediat apropierea asta cu Jeanne d'Arc. Putea să spună altceva. Fecioara din Orleans, așa cum a fost numită Ioana d'Arc, este o personalitate din istorie care poate fi folosită drept comparație atunci când discutăm despre Ecaterina Teodoroiu. Amândouă au oferit acte de curaj și s-au implicat în luptă, lucru destul de dificil pentru o femeie din cauza construcțiilor sociale de gen, mai exact a poziționării femeii în societate când femeia era, în mentalul colectiv, sinonimă cu slăbiciunea. Ambele femei au îndrumat soldații bărbați în luptă, fiind ascultate cel mai probabil datorită dedicării lor și a curajului dus până la jertfa supremă.»

Iată fără îndoială o carte care trebuie citită de noi toți, care transmite un mesaj al inimii, emoționant și exemplar : să nu îi uităm pe eroii neamului românesc, cei cărora le datorăm tot ceea ce suntem astăzi...

ALEXANDRA SCHERER

Ana Maria Negară, *Începutul Lumii I, marmură, 1, 70m/90cm/1m, Doha, Qatar, 2017*

Crâmpeie de viață

Jenița Naidin și-a câștigat un loc meritoriu în peisajul cultural bistrițean contemporan, prin cărțile sale dar mai ales a atins notorietatea în publicistica locală, fiind un promotor editorial real, o voce proaspătă și imparțială în prezentarea unor noi titluri de carte, dar și a autorilor, pe care i-a ales după afinități și calități mai mult sau mai puțin personale.

Autoarea a mai multor volume cu atingeri înspre sfera spirituală, cărți motivaționale în esență, dar care au aceeași coloană vertebrală, Credința, Jenița Naidin s-a angajat, prin scris, și în teme de arheologie-literară, astfel că a dat tiparului o lucrare minuțioasă, documentată la fața locului, și care explică perioada în care Lucian Blaga a locuit în casa sa de la Bistrița, o carte de istorie literară clară și care a fost bine primită de cititori dar și de critica literară.

De curând, Jenița Naidin a răspuns întrebărilor gazetarului și scriitorului Menuț Maximilian, într-un soi de „spovedanie” de sinceritate frustă, iar răspunsurile sale, așezate în capitole distincte au stat la baza cărții la care facem azi și aici referire.

„Crâmpeie de viață” (*Convorbiri cu Menuț Maximilian*, Editura Napoca-Star, 2021) nu are nimic mirobolant, nu are nici temă și nici detalii care să șocheze cititorul. Este o carte așezată pe un fir-de-viață de Om care, mergând cu valul destinic, și-a sacrificat visele de tinerețe, dorințele și potențialul intelectual, pentru a împlini rostul cel de toate zilele: împlinirea familiei, câștigarea unui trai decent. La schimb, va reuși să-și schimbe destinul după jumătatea vieții.

De la specialistul în probleme de drept constituțional, de la omul rațional și dedicat sisific muncii într-un birou cu maldăre de dosare, până la scriitorul delicat, aplecat cu toată ființa sa asupra întrebării: Ce este sufletul?, a fost un drum golgotic lung, dar fără de care care Jenița Naidin nu ar fi parcurs acel catharsis personal care a desăvârșit-o ca om religios și ca scriitoare ce se hrănește ideatic cu spamele, cu durerile și lacrimile sale. Toate au fost și sunt asumate doar pentru a împlini porunca divină, a urma Calea.

Mai întâi a fost Cititoare, asiduă și rafinată, Jenița a atins prin lectură

acel stadiu al devenirii sale, și azi știe cum, își permite să aleagă lectura cea care înalță și vindecă sufletul omului. Alege „grâul de neghină”.

Într-un puzzle bine ordonat, în paginile cărții de față, Jenița Naidin urcă pe firul vieții dinspre naștere, copilărie, tinerețe... Drumul spre maturitatea, într-o metropolă haotică aproape, se face într-o etapă cronologică înțesată cu obișnuitele probleme ale umanității. Autoarea cărții alege și își sacrifică Visul pentru mai binele familiei sale. Neîmplinirea spirituală își pune amprenta pe sufletul său și urmează boala, durerea ca o ispășire ce va culmina cu Vindecarea. Dar, până acolo este un drum lung și plin de capcane, de pericole reale și imaginare.

În carte, Jenița Naidin răspunde la întrebările puse de Menuț Maximilian, sincer, fără să stea pe gânduri, face mărturisiri ca într-o curgere de evenimente care nu mai țin de propria-i persoană, parcă dorește să se debaraseze, să uite o seamă de etape din parcursul vieții... Parcă. Pentru că, Jenița Naidin nu trișează, ea își asumă greșelile și încearcă pe cât este posibil omenește, să le convertească în fapte de Bine.

Cu citate multe și consistente, cele mai multe preluate din doxologia ortodoxă, dar și din filosofii lumii, celebri, autoarea ilustrează lumea sa lăuntrică, acea lamură către care tinde sufletul cel conștient de prezența, energia, divină. Nimic fără Dumnezeu! Aceasta ar fi devisa cărții la care facem referință iar autoarea sa,

Jenița Naidin, este un exemplu de om contemporan care a reușit să atingă acel echilbru dintre tumultul vieții profane și taina mereu vindecătoare a Dumnezeirii.

În linii mari, cartea este o biografie aproape comună generațiilor anilor 50 din veacul trecut, doar că „eroina” noastră are conștiința existenței sale ca o stea polară, are un Vis către care tinde, deși știe că bucuria de-al împlini ține de sacrificiu, de trecerea prin labirintul pragmatic al unui timp și al unui destin profesional implacabil, dar care, cu arme precum lacrima și rugăciunea, cărțile și singurătatea, acest destin va fi schimbat după o matrice a sufletului.

Copil de la țară fiind și eu, m-am regăsit în multe dintre „fișele”, acestei povești de viață. Am făcut conexiuni imaginare cu autoarea și am înțeles zbuciumul ei, boala, suferința, sacrificiul de mamă, și mai ales arderea continuă a aripilor unui vis care părea să se tot îndepărteze, nu să se apropie. Literatura.

Meritul lui Menuț Maximilian în acest dialog editorial este acela de-a ști să extragă, prin întrebări potrivite, esența. El nu intervine când fluxul „poveștii” ține cititorul cu sufletul la gură, el doar pune accente pe etapele cronologice, secționând acolo unde fierul narativ tinde să se deslănzeze, și provoacă aducerea în primplan a unor amintiri ce se constituie în cărămizile templului din care, Jenița Naidin oficiază cu smerenie (cuvântul îi aparține) dar și cu un curaj care certifică scriitorul autentic, cel care nu se teme să facă publică o parte din lumea și sufletul lui, dacă acea „poveste” poate face un bine, poate fi un exemplu pentru alții care trec pri furcile caudine ale prezentului.

Credința nestrămutată și relația cu sine, acea comuniune dintre Eul muritor și Dumnezeu cel veșnic, sunt etalonul convingerilor autoarei, sunt parametrii personali în care se situează azi, și de unde privește lumea cu blândețe și înțelegeră.

Cartea de față este o Biblie personală a Jeniței Naidin, iar pentru Menuț Maximilian, cartea constituie un „rechizitoriu” jurnalistic reușit, dar care nu judecă, doar o așează pe Jenița Naidin acolo unde îi este locul, printre oamenii buni și inteligenți ai locului.

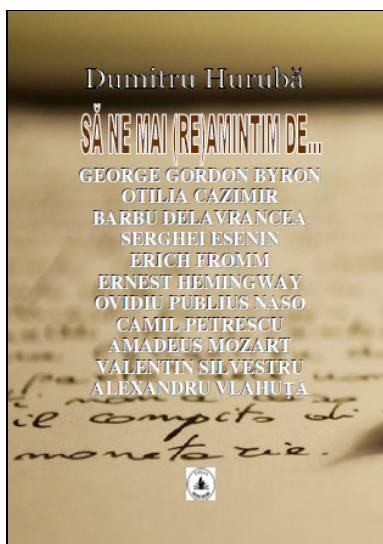
MELANIA CUC

CU TRENUL REGAL PRIN VIAȚA ARTIȘTILOR

Dumitru Hurubă ne propune o carte cu un titlu aparent didactic: *Să ne mai (re)amintim de...**, lansată de Editura Vatra Veche din Târgu Mureș, în anul 2022. Sunt câteva personalități știute în mediul cultural, dar prea puțin cunoscute în profunzimea existenței. Din titlul cărții înțelegem că unii abia acum iau contact cu acestea, iar alții au ocazia să-și reamintească de vremurile bune în care cultura avea liniile ei de forță în societate. În fapt, autorul a adunat date despre aceste personalități și ne propune o reflecție asupra condiției creatorului în societatea de astăzi. Este o carte la limita dintre eseu, istoria culturii, dicționar general... Este și povestea sa, el s-a regăsit în multe din evenimentele pe care le analizează și care sunt descrise cu pasiune. Este povestea artistului în lume, în timp, în mințile oamenilor, în abisul istoriei. Ruptura dintre generații a produs un hiatus în acest lanț spiritual, creatorul și-a pierdut reperele sociale (dar și personale) din mai multe motive. Scriind despre aceste personalități, Dumitru Hurubă a punctat unele dintre cauzele care afectează memoria lungă în societate: interesul unor generații de a bloca valorile pentru a prezenta propriile valori; evoluția sau involuția modelelor și modelor culturale; interesele materiale ale editurilor sau instituțiilor de cultură; ideologia abordată de societate la un moment dat; paradigma politică din vremuri știute pentru a justifica deciziile luate de puterea aflată la butoane; renunțarea la cultura solidă și înlocuirea ei cu industria spectacolului și divertismentului; indiferența oamenilor; regulile religioase care se consideră a domina gândirea oamenilor etc. Mai pot fi arătate și alte motive.

În *minibiografiile* prezentate, cititorul poate lua contact cu viața artiștilor în vremuri concrete, poate înțelege de ce între operele realizate și viața lor sunt legături profunde, unele tinzând spre o *religie a culturii*. Viața creatorului de artă este oglindită în operele acestuia cu stranie acuitate.

La început, Doina Bălțat ne prezintă un *Argument* privitor la carte: „Cartea impresionează prin conștiinciozitatea și responsabilitatea

investite în tratarea temei alese. Este cartea unui autor ale cărei meticulozitate și efort documentaristic nu pot fi trecute cu vederea, introducându-l pe cititor în lumea mai puțin știută și cunoscută a creatorului de artă” (p. 5).

Personalitățile prezentate sunt: **George Gordon Byron, Otilia Cazimir, Barbu Delavrancea, Serghei Esenin, Erich Fromm, Ernest Hemingway, Ovidiu Publius Naso, Alexandru Vlahuță, Amadeus Mozart, Camil Petrescu, Valentin Silvestru.** Numele devoaiează tragediile, iubirile, temele abrupte, ieșirea pe culoarele istoriei. Cititorul poate afla numeroase date legate de viața și opera acestora, dar va înțelege că lumea este mult mai complexă și că destinul face parte din această *afacere* crudă: **viața...**

Subliniem câteva aspecte... Abia după 145 de ani de la moartea lui Byron, în mai 1969, un memorial al cunoscutului scriitor a fost amplasat în Colțul poezilor din Catedrala Westminster. Au mai exista și alte tentative în trecut, dar istoria a refuzat (re)amintirea...

Otilia Cazimir a colaborat la Editura „Cartea Rusă”, traducând numeroase cărți din literatura rusă și... sovietică, motive de a fi acuzată de colaboraționism... Traducerile rămân ca o dovadă a forței literaturii în societate. George Călinescu remarca, referitor la opera acesteia: „Simboliste sunt găurile în <<care nimeni nu coboară>>”... (p.39).

Barbu Delavrancea a fost și un important om politic, chiar a avut reușite în această sferă controversată,

a schimbat partidele (cu succes), s-a realizat ca deputat, ministru, primar al Capitalei. A cunoscut oamenii și a reflectat aceste experiențe în opera sa: *Paraziții, Hași Tudose, Răzmeriță* etc. El a fost avocatul lui Caragiale în procesul de calomnie împotriva lui Caion, proces celebru și pentru istoria literară dar și pentru telenovela socială de atunci și acum...

Cât despre celebrul poet Esenin, mort de tânăr, autorul scrie că a avut cinci soții, unele au încercat să-l ajute, dar a suferit o criză mentală abisală, cu două zile înainte de Crăciun (1925) și-a tăiat venele de la mână, a scris un poem cu sângele său, un adio patetic, disperat, apoi s-a spânzurat de țevile de încălzire ale unei camere de hotel... (p. 59).

Erich Fromm a fost o eminentă personalitate a secolului al XX-lea, a punctat filozofia și psihologia cu o carte semn: *Fuga de libertate...*, o analiză a fenomenului totalitar în societate. Viziunea i-a fost modelată de importanța cultură europeană, de misticismul iudaic, de filozofia materialistă a lui Marx, dar și de experiențele din Primul Război Mondial, cu impact asupra personalității sale și asupra societății afectată de crize de tot felul...

Ernest Hemingway a scris multe cărți într-un timp scurt, a ars ca scriitor deplin. A fost atras de viață, de moarte, de lupta omului pentru existență, de război, de pacea, de iubire... Titlurile cărților sale sunt reprezentative, de la *Bătrânul și marea* (1952) la *Pentru cine bat clopotele* (1940). Activitatea este înclinată cu **Premiul Nobel pentru Literatură** (1954), plus alte premii ale vremii sale. Arderea l-a dus la capătul drumului, a căzut în cenușa proprie, afectat de o tulburare bipolară, boală specifică celor care activează intens în labirintul istoriei moderne.

Ovidiu Publius Naso a fost dus în exil pentru că a scris despre iubire, a cântat iubirea până la ultima silabă. Corina, femeia aprigă, model în textele sale, avea un tipar real, pe Julia, nepoata trufașă a împăratului. Lucrurile se schimbă, cei mari nu acceptă dezvăluirea tainelor din viața privată. Din acest motiv, exilul este o soluție de viață și de moarte, de existență și poezie, literatura având de câștigat prin textele scrise de acesta... →

CONSTANTIN STANCU

Postume

Șapte motive pentru șapte virtuți

Școala este veritabilul tărâm al descoperirii și invenției sau, cu un cuvânt de o infinitate de ori mai bogat, al creației. Este un loc al uimirii și al înțelegerii, al învățării virtuților și al fortificării sufletului.

Școala este un mediu în care existența fiecăruia se atinge de existența tuturor, în toate modalitățile, rezultând o bogăție inexprimabilă de caractere, de tipuri comportamentale și de capacități, de la cele mai fruste până la cele mai evolute.

Școala este o unitate în diversitatea motivelor, intereselor și convingerilor fiecăruia, fiindcă e orientată de un singur și nobil ideal, împlinirea de sine a omului.

Școala este un domeniu al vieții sociale atât de sensibil încât trebuie tratată precum o ființă deosebită, asigurându-i-se toate condițiile pentru toate tipurile de manifestări: joc,

învățare, muncă și creație.

În ordinea instituțiilor, școala trebuie privită ca o sinteză dezvoltatoare a familiei și a bisericii, deoarece timpul activ petrecut aici și valorile puse în act conștient de oamenii școlii reprezintă substanța spirituală primordială a organismului social.

De aceea, școala trebuie extinsă în toate tipurile de activități, de la cele economice la acelea politice, ca parte dezvoltatoare a lor, ca forma necesară a spiritului viu, conștient de sensul autodevenirii sale. Numai astfel se poate vorbi, la propriu, de o educație permanentă.

Visez la o „școală cosmică” al cărui „spiritus rector” este „Bunul Învățător”.

El nu risipește nimic și nu câștigă nimic pentru sine, pentru că nu îi lipsește nimic și îi prinossește totul. Școala aceasta este de când lumea.

Pe tabla albastră a bolții ei își așteaptă semnificația șapte nume:

credița, dragostea, nădejdea, dreptatea, curajul, cumpătarea și înțelepciunea.

Ele sunt singurele noastre avuții și podoabe. Doar pe ele le căutăm și doar dorul lor ne mână în avaturul existenței. Doar cucerirea sensului lor este premiul aventurii noastre umane.

Prof. GHEORGHE CUTIERU

CU TRENUL REGAL...

→Exemplele pot continua, Dumitru Hurubă nu are pretenția a fi un original în ceea ce descrie și prezintă, dar are meritul de a ne ține în priză în legătură cu valorile eterne ale culturii. El notează: „Trebuie să fiu corect și să spun că nu e în regulă ceva cu noi, că am abandonat drumul larg și frumos care ne ajută la păstrarea identității naționale, consolidării și menținerii noastre în rând cu lumea bună și am cotit-o pe ulicioară la capătul căreia a început să funcționeze cu succes... autodistrugerea ca țară și națiune, cu valorile lor cu tot” (p.163).

Ca umorist, autorul abordează și *miniportretul* lui Valentin Silvestru, un scriitor care a ținut la umorul cel de toate zilele, la teatru, la viața socială într-o vreme a doctinelor impuse de regimul totalitar. El s-a bazat pe un stil aparte, scrie Hurubă, **cârcotășesc**, termen care se impune și care rămâne, indiferent de organizare socială. Opera sa, destul de bogată, pleacă de la *Trenul regal* (1949) și continuă, nu-i așa?, cu *Glastra cu sfece* (1965), *Tufă de Veneția* (1971), *De ce râdeau gepizii* (1973), *Un bou pe calea ferată* (1992) etc. Titlurile rămân, autorul cărților s-a topit în paginile istoriei literare, zgârcită cu

umorii și cei lucizi. Sfârșitul lui a venit bizar (1996), a fost accidentat mortal de un taximetrist în timp ce venea de la un spectacol pe care l-a vizionat, pe un traseu inedit, pe care nu-l folosea uzual, când se deplasa cu autoturismul personal...

Fiecare autor are o cheie a destinului, ne putem aminti de opera lui, de viața lui, ne putem reaminti de paradigma vremurilor pe care le-a trăit, amprentele tragediilor și succesorilor personale marcând memoria oamenilor.

Dumitru Hurubă este un cunoscut scriitor de umor, moralist de

Ana Maria Negară, Detașare, marmură, 45cm/35cm/30cm, 2018

esență tare, dramaturg, critic și istoric literar, poet îndrăgostit de lumea care renaște primăvara sau care se bucură de aurul toamnei, comentator aprig al epocii văzută prin ferestrele altor epoci. L-au preocupat marile personalități, totodată, de la Apostolul Pavel la Veronica Micle, femeia care a punctat viața lui Mihai Eminescu prin clipe unice și poezie cu farmec și muzicalitate eternă.

Cartea de față are la final câteva date biografice, dar și referințe critice legate de cărțile autorului. Imaginea despre condiția artistului se întregeste prin toate acestea, inclusiv comentariile lui Hurubă despre artiștii pe care i-a prezentat cu atenție și sfială... Magda Ursache notează: „Am întrebant un umorist reductabil, Dumitru Hurubă: <<Mit, ce părere ai de toate acestea?>> <<Ce ușor te poți acoperi de ridicol ca umorist>>, mi-a răspuns Hurubă, un cascador al râsului. <<Nu-i de glumit cu umorul, Magda. Umorul acesta e un lucru foarte serios>>. Am fost de acord cu uimitorul domn Hurubă...” (p.176).

*Dumitru Hurubă, *Să ne mai (re)amintim de...*, 177 pagini, Târgu-Mureș: Editura Vatra veche, 2022. Argument: Doina Bălțat. Coperta Nicolae Băciut (foto Internet).

Despre educația prin limbă și istorie

De la această democrație sui-generis se sare imediat la oscilația dintre diplomație și conflict în Evul Mediu și la începuturile modernității, cu alte cuvinte se trece de la anul 2000 la secolele XIII-XVII. Apoi, tot așa, lecția despre biserică și școală în Evul Mediu îi urmează uneia referitoare la România în perioada „războiului rece”. Iar biserica și școala în Evul Mediu trebuie studiate obligatoriu sub semnul „construcției ecleziastice și implicării laice”, slogan mai mult fastidios decât necesar într-un manual de istorie pentru adolescenți.

Ce să înțeleagă elevii și chiar profesorii din acest amestec întâmplător de lecții și teme? Profesorii, care au învățat la facultate că istoria înseamnă studierea trecutului omenirii din cele mai vechi timpuri până astăzi, în conformitate cu specificul unor spații geografice și comunități, văd că spațiul și timpul nu mai au niciun rol în aceste „abordări moderne”. Iar ideea fertilă că faptele, evenimentele, procesele istorice ar avea anumite conexiuni între ele (de exemplu, că nu putem înțelege Renașterea fără Evul Mediu și nici Revoluția de la 1848 fără Revoluția Franceză), că ele decurg adesea unele din altele este socotită de-a dreptul subversivă, ca și cum toți aceia care, de la Polibios până la Giovanni Battista Vico și de la Xenopol până la Toynbee, au căutat anumite constante în derularea trecutului ar fi fost impostori! Istoria astfel tratată încetează să mai fie istorie și se transformă în sociologie, politologie sau eseistică. Studiul sistematic al trecutului se face în funcție de geografie și de diacronie, adică în funcție de spațiu și timp. Faptele trecutului, scoase din spațiu și timp, nu mai au niciun fel de relevanță istorică.

Disparate, ele pot servi discursului politic, scriitorului, muzicianului, cineastului, eseistului, filosofului etc., dar nu mai sunt istorie.

Abordarea trecutului în funcție de mari teme, elaborate de noi astăzi, înseamnă transpunerea deliberată în timpuri revolute a mentalităților noastre actuale și tratarea lumilor de atunci în funcție de valorile noastre de-acum, ceea ce e complet anistoric.

De aceea, elevul ajunge să creadă că romanizarea nu e un proces real fiindcă a stârnit multe controverse, că Dimitrie Cantemir poate fi comparat cu Grigore Gafencu (din moment ce numele lor sunt alăturate!), că Eminescu, nescriind proză filosofică „fluentă” ca Mircea Eliade, este inferior acestuia sau că Nicolae Bălcescu era naționalist precum Jean-Marie Le Pen!

Dacă studierea literaturii fără repere cronologice se poate justifica până la un punct, fiindcă criteriul de bază al selectării operelor literare trebuie să fie valoarea estetică, renunțarea la spațiul și la timpul istoric devine fatală pentru disciplina numită istorie.

De aceea, actualele manuale de istorie ar trebui numite manuale de științe sociale, fiindcă asta sunt! Dar atunci să nu ne mirăm că elevii plasează iluminismul în secolul al XIII-lea, scolastica în timpul Renașterii, că vorbesc în continuare despre „Evul Mediu întunecat” și nu știu să explice cum și de ce s-a construit o catedrală gotică. Am spus recent studenților mei că pictorii anonimi ai Voronețului erau contemporani în timp și, parțial, în idei cu Michelangelo (și cu elevii lui), pe când acesta picta Capela Sixtină, și majoritatea au crezut că glumesc. Asta pentru că legăturile între spații și timpuri diferite nu se mai fac după principii istorice, ci după idei aleatorii, luate din câmpul altor discipline.

De aceea, cred că nu se poate face educație europeană în acest fel. Europa, înainte de a fi o entitate

politică, este una culturală (atât cât este!), bazată pe anumite valori, între care clasicismul greco-latin și iudeo-creștinismul sunt fundamentale (indiferent dacă sunt sau nu acceptate formal în preambulul constituției europene) și înainte de a fi fost o entitate culturală a fost o sumă de comunități devenite popoare și națiuni. Cred că fiecare european trebuie, fără nicio jenă, să-și cunoască întâi specificul locului de baștină – limba, istoria, geografia – și apoi pe ale vecinilor direcți și apoi pe ale vecinilor mai îndepărtați. Totul trebuie făcut simplu, din aproape în aproape și în chip sistematic.

Elevii europeni învață la istorie enunțuri generale despre ecumenismul reli-gios, despre revoluția industrială sau despre mișcarea feministă și globalizare, dar nu știu nimic concret despre țările și națiunile europene. Dar în această Europă deschisă, cu granițe relativ permissive, un român e, de obicei, întrebă despre strămoșii săi, despre specificul limbii sale, despre monumente, despre momentele principale ale devenirii României.

Și dacă vrea să schimbe percepția legată de Dracula, de vampiri, de Ceaușescu, de sărăcie etc., adică de clișee, trebuie să fie pregătit cu alte realități, de esență. Să întrebăm un elev român de ce limba română este o limbă romanică și în ce împrejurări au participat românii la cruciada războiului! Să întrebăm un elev român ceva despre specificul Letoniei, al Danemarcei sau al Luxemburgului sau, mai simplu, despre Bulgaria ori despre Grecia! Vom fi complet dezamăgiți!

Faptul că nici elevii britanici sau belgieni nu pot răspunde, în general, la întrebări echivalente nu este o consolare. Și atunci cum să integrăm trecutul și prezentul Europei în mari teme sintetice, pline de concepte globale și abstracte, din moment ce nu cunoaștem noțiunile de integrat și de sintetizat?

Studiul istoriei înseamnă strădania de cunoaștere a rostului vieții de pe un teritoriu bine determinat, dar înseamnă și formarea culturii generale a oamenilor.

De aceea, trebuie revenit la rosturile normale ale disciplinei, ca și la predarea în cel puțin două ore pe săptămână, la toate clasele. Fără două ore pe săptămână de istorie, de la gimnaziu până la liceu, orice strădanie a educatorilor devine muncă de Sisif și se pierde în neant.

Acad. IOAN AUREL POP

Ansambllul Memorial „Școala Ardeleană”, Târgu-Mureș, 2022, autor Ioan Grama

IDEALUL CA O INSTITUȚIE

Preocuparea pentru a reprezenta plastic o stare de spirit, identificată generic ca „Școală Ardeleană”, e una care a însuflețit multe elanuri artistice, adesea cu rezultate notabile. Au fost realizate în principal opere plastice reprezentând individualitățile de marcă ale Școlii Ardelene: de la Petru Maior la Gheorghe Șincai, de la Samuil Micu la Ion Budai Deleanu, fiecare în parte însă purtând aura acelei mișcări - fenomen care a marcat decisiv devenirea noastră în istorie.

I se spune „Grup Statuar „Școala Ardeleană”, deși mai bine ar fi sunat „Ansambllul Memorial Școala Ardeleană”. La fel cum impropriu se vorbește despre comemorare, legat de acest eveniment inaugural, când ar trebui să se vorbească despre omagiere.

Până la urmă, istoria a făcut dreptate și patru iluștri reprezentanți ai Școlii Ardelene ne privesc azi din strălucirea bronzului.

Prin concurs, așa cum se cade de cuviință, în astfel de situații, onoarea de a realiza un memorial „Școala Ardeleană” la Târgu-Mureș a revenit sculptorului Ioan Grama.

Sculptorul Ioan Vasile Grama este absolvent al Academiei de Arte Plastice „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, secția Sculptură, promoția 1982, și este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, din anul 1997.

Ne cunoaștem din acei ani ai Clujului academic, studențesc, în care am pus temelie fiecare căutărilor noastre profesionale.

Materialul său preferat este bronzul, în care a realizat aproape întreaga sa operă plastică. A ales bronzul nu pentru strălucirea lui, cât pentru măreția acestui metal care are o noblețe tainică. Cu nimic mai prejos decât a argintului sau aurului.

Până la ajunge la acest proiect sculptural, Ioan Vasile Grama și-a încercat puterile în mai multe lucrări de for public, ilustrând personaje marcante ale istoriei naționale: AL. PAPIU ILARIAN (bronz), loc. Papiu Ilarian, (1993) Bust monumental PETRU MAIOR (bronz), loc. Ceușu de Câmpie, 1995), Bust monumental ROMANU VIVU (bronz), loc. Pentic (1998), Bust compozițional GHEORGHE BRĂȚIANU (bronz), București (1999), Macheta monumentală „BOGDAN VODĂ” (ecvestră, 5,0 m) (2003), AVRAM IANCU - lucrare monumentală (bronz 2,6 m, travertin) (2018), ori mai recent, în 2019, statuia cardinalului IULIU HOSSU, la Târgu-Mureș, (bronz, granit, 2,8 m).

Sunt acestea câteva repere ale unei biografii artistice care atinge acum, prin această lucrare monumentală, apogeul, asigurându-i un loc de cinste sculptorului Ioan Vasile Grama în primele rânduri ale galeriei artei monumentale de for public.

Îndrăznesc să afirm un doar că e cea mai importantă lucrare a sculptorului Ioan Vasile Grama, ci una dintre cele mai valoroase lucrări de for public din România.

Am de partea mea cel puțin un aliat, autoritate în materie, sculptorul maramureșean Ioan Marchiș, autor a numeroase lucrări de for public și director al Direcției pentru Cultură Maramureș, care, într-o patetică →

NICOLAE BĂCIUȚ

prezentare, pe care ne-a transmis-o, afirmă că lucrarea lui Ioan Grama „e una dintre cele mai importante ansambluri monumentale din Transilvania”, iar autorul ei e „printre cei mai de seamă autori de artă monumentală din Transilvania”. Eu îndrăznesc să spun că lucrarea lui Ioan Grama, cu tot respectul pentru opera artistului Romul Ladea, care a realizat Grupul Statuar „Școala Ardeleană” de la Cluj-Napoca, este superioară acesteia, nu doar prin idee și număr de personaje, ci prin însăși realizarea artistică. Sigur, prin aceasta nu scade în vreun fel valoarea lucrării lui Romul Ladea.

Ioan Vasile Grama a adus însă într-o altă armonie compozițională personajele cu ambientul în care acestea sunt plasate și cu expresivitatea chipurilor și a gesturilor în care acestea sunt surprinse.

Într-un aliniament de la stânga la dreapta, cele patru personaje – Ion Budai Deleanu, Petru Maior, Gheorghe Șincai și Samuil Micu – creează atmosfera de for public, cu încărcătură simbolică pentru fiecare element în parte.

„Ceea ce caracterizează însă valoarea plastică deosebită a modelajului formelor ce compun lucrarea, susține sculptorul Ioan Marchiș, este în primul rând o alcătuire artistică armonioasă, de elemente plastice modelate cu mare măiestrie și „înțelepciune plastică”.

Istoria Ansamblului Memorial „Școala Ardeleană” nu a fost una liniară. În primul rând gestația ideii a fost îndelungată, cu multe iluzii și deziluzii.

Nici când lucrurile păreau că au intrat în matcă, pe făgașul cel bun, n-au lipsit îndoielile, semnele de întrebare.

În primul rând, amplasamentul actual a fost hăituit de alte propuneri, din rațiuni care exced logicii artistice.

Până la urmă, bătăliile pentru acest amplasament au avut câștig de cauză, cu toate consecințele, inclusiv legate de strămutarea bustului lui Nicolae Bălcescu de aici.

Și avizarea lucrării a trecut prin chinurile facerii,

Nicolae Băciut

Ministrul Culturii Lucian Romașcanu

existând chiar riscul văduvirii ei de unul dintre componentele sale importante, cele două coloane.

E admirabil aici efortul artistului Ioan Vasile Grama de a nu renunța la concepția sa artistică, la unitatea compozițională, la echilibrul ideatic.

Nici data dezvelirii nu a rămas fără istoria ei. Toate amănările au făcut însă ca astăzi să fie Ziua cea Mare, ca o prefață la Zilele Târgumureșene. Merită toată grațitudinea noastră cei care s-au implicat cu inima curată ca să materializeze ideea acestui memorial, de la primarul Dorin Florea la Soos Zoltan, fiecare cu partea lui de contribuție și a echipelor de care s-au înconjurat.

Ansamblul Memorial „Școala Ardeleană”, care intră de azi în viața noastră cotidiană, va marca existența noastră în multiple chipuri, dacă avem în vedere cel puțin faptul că o parte dintre idealurile Școlii Ardelene își păstrează și astăzi actualitatea.

Va fi un reper cultural al orașului, va fi locul de întâlnire a noastră cu istoria trecută și cu aspirațiile noastre viitoare.

Îmi imaginez o machetă în miniatură a Ansamblului Memorial „Școala Ardeleană”, care ar putea fi distincția cea mai potrivită pentru a premia valoarea culturală, performanța în Târgu-Mureș.

Orașul e mai bogat cu o lucrare monumentală, iar noi vom avea permanent alte repere existențiale, alte modele de cărturari, de luptători pentru idealuri naționale.

*

Dezvelirea și sfințirea Ansamblului Memorial „Școala Ardeleană” a avut loc în 22 iunie 2022.

Cuvânt de deschidere a fost rostit de arh.șef Miheț Daniela.

Au vorbit Soos Zoltán, primarul Târgu-Mureșului, Lucian Romașcanu, ministrul Culturii, Mara Togănel, prefectul județului Mureș, + Cristian Crișan, Episcop Auxiliar al Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Făgăraș, Monica Avram, director al Bibliotecii Județene Mureș, Nicolae Băciut, director al Direcției Județene pentru Cultură Mureș, prof. univ. dr. Cornel Sigmirean, director al Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române.

Au susținut momente artistice („Corifeii”), actori de la Teatrul Național din Târgu-Mureș și Tiberius Quartet.

GRUP STATUAR „ȘCOALA ARDELEANĂ”

Grupul statuar „Școala Ardeleană” operă a sculptorului IOAN GRAMA, este una dintre cele mai importante ansambluri monumentale din Transilvania.

E o lucrarea de anvergură care pune foarte complexe probleme plastice și estetice, simbolice, culturale și istorice. Ea omagiază „Școala Ardeleană”, mișcarea de emancipare politico-socială a românilor din Transilvania, perioada iluminismului român și asimilarea ideilor istorice din perspectiva valorilor latiniste europene ale epocii.

Cele patru personaje plastice alături de cele două coloane din fundal, sunt organizate plastic pe trei planuri compoziționale. Primele două cuprind personajele istorice Ion-Budai-Deleanu, Petru Maior, Gheorghe Șincai și Samuil Micu Clain iar ultimul plan cuprinde cele două coloane și sugestia arcului roman, care închid în spate compoziția plastică. Fragmentele de arc dau senzația de apropiere spațială, de dorința de unitate, de apropiere devenind un simbol de premoniție istorică, căci tendința lor de apropiere în final s-a realizat istoric. Această poartă în devenire simbolizează ideea de unitate și unire națională a unor spații initial desfăcute și care au tendința de unire și alcătuire a unui arc simbolic, de legătură între trecut și viitor, de tendință a consolidării unei identități naționale.

Ceea ce caracterizează însă valoarea plastică deosebită a modelajului formelor ce compun lucrarea, e în primul rând o alcătuire artistică armonioasă, de elemente plastice modelate cu mare măiestrie și „înțelepciune plastică”. Astfel suprafețele largi sunt modelate conventional, în planuri mari tocmai pentru a pune în valoare gestuală mâinile celor patru personaje și fizionomia lor. Mâna dreaptă a personajului principal de la stânga la dreapta (I.B.Deleanu) este îndoită din cot înspre celelalte personaje, în primul rând înspre ultimul personaj (S. Micu), a cărui mână stângă, de data aceasta, în același mod, se întoarce gestural spre centrul compoziției.

Mâna stângă a primului personaj este coborâtă sub greutatea cărții de care tocmai s-a lăsat influențat și în consecință, portretul personajului e meditativ, melancolic, cu o încordare gravă a expresiei până la îngrijorare.

Al doilea personaj (Petru Maior), plasat aproape de centrul compoziției, are mâna dreaptă împietrită într-un gest hieratic în timp ce cu mâna stângă, ridică spre piept, parcă aceeași carte afișată de primul personaj.

Al treilea personaj (Gh Șincai) tronează cu mâinile împreunate și capul într-o atitudine demnă, plină de încredere și speranță. Este chipul certitudinii că idealul propus se va realiza.

Ultimul personaj, de la stânga la dreapta (Samuil

Micu Clain), abordează gestul aproape patetic al ideologului sau preotului care demonstrează că opera va fi înfăptuită și este închinată viitorului și cerului de deasupra (mâna dreaptă îndreptată în sus în semn de ridicare și înălțare, ca un îndemn de unire spre cele două coloane și fragmentele de arc).

În timp ce compoziția e tratată în stil neoclasic, rezolvările plastice ale suprafeței și libertatea tușelor largi de eboșar, frizează modernismul și post-modernismul.

Artistul este preocupat în primul rând de valoarea plastic a detalilului, de arhitectura formei și mai puțin de impresia de naturalism fotografic a portretelor.

Ochii personajelor nu sunt abordați plastic ca și cum ar fi organe anatomice ale văzului ci ca un ansamblu construit din forme arhitecturale (bolți-pleoape-sfere și elemente geometrice, forme convexe și concave) exprimate în frumusețea și grația lor geometrică sau organică, în primul rând, și numai în plan secund o alcătuire anatomică.

Portretele și mâinile au forme armonioase, expresive care dezvăluie în artistul Ioan Grama, un maestru al expresiei plastice eroice și un condensator al emoției privitorului în direcția voită de autor.

Semnificativă este și originalitatea cu care artistul face legătura între forme, arta cu care rezolvă trecerea între planurile suprafeței sculpturale fie ele pe suprafața mâinilor sau a fețelor, fie pe construirea și compoziția draperiilor grele și ample care subliniază gravitatea și importanța scenelor reprezentate în acest spațiu scenic a formelor sculpturale. Astfel valoarea acestui ansamblu statuar, e în primul rând artistică și face cinste artei plastice monumentale românești iar apoi în plan secundar e dedicată comemorării acestor personalități istorice de seamă.

Ceea ce reușește pe deplin artisa plastic Ioan Grama, este atmosfera de sobrietate, de emoție reținută într-o recuzită scenică aproape teatrală, dar plină de simboluri, de mobilizare a imaginarului, de o dinamică secundară și ascunsă a eului, care provoacă emoție autentică și plăcere estetică privitorului.

Astfel Ansamblul Sculptural „Școala Ardeleană” realizată în bronz încoronează opera deja foarte cunoscută, a sculptorului Ioan Grama și îl plasează printre cei mai de seamă autori de artă monumentală din Transilvania.

Fiu al acestor locuri legendare de pe Valea Mureșului, sculptorul exprimă cu profunzime și sinceritate, la cote artistice desăvârșite valorile morale, ideale, identitare și estetice ale acestor minunate locuri.

dr. IOAN MARCHIȘ

Monument Memorial „Gheorghe Șincai”

La Svinica (Slovacia), a fost dezvelit un Monument Memorial „Gheorghe Șincai”, la 28 iunie 2022. S-a materializat astfel, un gând mai vechi, din 2019, amânat din cauza pandemiei.

Din delegația care a participat la eveniment, au făcut parte Alin-Ciprian Belean, primar al comunei Râciu, Răzvan-Condrate Curticăpean, viceprimar, Ioan Dunca, secretar general, consilier local, Gheorghe Pop, sculptor, prof. univ. dr. Cornel Sigmirean, director al Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”, prof.univ. dr. Eva Mârza, președinta Comisiei mixte de istorie româno-slovacă, Nicolae Băciuț, directorul Direcției de Cultură Mureș, preot. Teodor Dulău, paroh Biserica Greco-Catolică Râciu, Claudiu Pădurean, reporter-Radio România Actualități, Diana Pădurean, Via Cluj TV.

A participat Călin Fabian, ambasadorul României la Bratislava.

Despre semnificația evenimentului, au vorbit Lubomirovi Šimkovi, primar Svinica, Alin-Ciprian Belean, Călin Fabian, prof. univ. dr. Cornel Sigmirean, Nicolae Băciuț, preot. Teodor Dulău, Gheorghe Pop.

Au fost acordate diploma și distincții celor din Svinica care s-au implicat în realizarea acestui proiect.

Gheorghe Șincai - renașterea din sfârșit

În tradiția noastră milenară, crucea, poate cel mai vechi simbol creștin, este și simbol al mântuirii.

Crucea este însoțitoare pentru om nu doar în viață, ci și în moarte, crucea funerară fiind cea care rămâne de veghe la mormânt până la Înviere.

Tradiția spune că la Judecata de apoi, fiecare va veni cu crucea lui, de aceea, prezența crucii la căpătâi, pe mormânt, este obligatorie. Și Biblia spune că morții vor ieși din morminte și își vor lua crucea cu care se vor înfățișa la Dreapta Judecată. În respectarea ritului funerar, în antichitatea greacă, Socrate aprecia că lucru rău nu e pentru cei care nu au parte de înmormântare, cât pentru cei care nu îngăduie împlinirea acesteia.

Moartea departe de casă, mai ales în împrejurări dramatice, a creat întotdeauna așteptări anticipate minimale, așa cum reiese și dintr-un poem al lui George Coșbuc, „Rugămintea din urmă”: „Și, bun e Domnul, de-om avea/ La cap o cruce”.

Cu siguranță că și Gh. Șincai a avut la căpătâi, pe mormântul său, o cruce, care nu putea fi decât de lemn. E crucea care se confecționează, la ceasul morții fiecăruia și îl însoțește pe cel trecut în lumea celor dreți în drumul său spre mormânt.

Lumânării aprinse la căpătâi în clipa morții, îi urmează crucea, martor în cimitir și mărturisitoare la împlinirea veacurilor, la Judecata de Apoi.

Mort departe de casă și în pământ străin, asemeni multora dintre reprezentanții Școlii Ardelene, Gheorghe Șincai și-a pierdut urmele în vâltoarea vremurilor.

Documentele ne dau o singură certitudine: Gheorghe Șincai, conform, Extrasului morților parohiei Keletsény, de care aparținea satul Szinnye, identificat ca Georgius Simkay, a murit la 16 noiembrie 1816, la Szinnye. Meritul acestei descoperiri e al Martei Ciderová, istoric și monograf al Svinicăi, care a cercetat arhivele statului din Kosice, găsind documentul nu la arhiva parohiei Keletsény, ci în altă parte.

Dacă pentru Svinica această descoperire adaugă un plus de istorie și valoare, pentru noi e o mare restituire, o certitudine care a urmat numeroaselor controversate legate de locul morții lui Gheorghe Șincai.

Gestul de prietenie și respect făcut de autoritățile locale prin acceptarea așezării unui monument funerar dedicat lui Gheorghe Șincai la Svinica e unul care îi onorează și ne onorează, întărind legăturile de colaborare între români și slovaci și deschizând noi oportunități de colaborare culturală și nu numai.

În felul acesta i se face și dreptate lui Gheorghe Șincai, reprezentant de frunte al uneia dintre cele mai importante mișcări pentru drepturi politice, sociale, culturale ale românilor din Transilvania din secolele XVIII și XIX. Se restituie și se certifică un adevăr istoric.

Apoi, gestul pe care îl facem împreună, acum, aici, în numele aceleiași credințe, și în adevărul istoriei, are și această semnificație, a asigurării că la Judecata de Apoi Gheorghe Șincai se va putea înfățișa cu crucea sa.

Monumentul funerar dezvelit în cimitirul din Svinica va rămâne ca reper al nevoii noastre de dialog cu trecutul și cu viitorul.

Vă asigurăm de gratitudinea și respectul nostru pentru felul în care ați înțeles să vă deschideți inimile, ca să se reverse cele mai frumoase virtuți ale dumneavoastră ca națiune, ca popor.

NICOLAE BĂCIUȚ
(Cuvânt la Festivitatea de dezvelire a monumentului)

Puncte de vedere

Războiul din Ucraina

Observații și Perspective

Intro: Războiul înseamnă continuarea politicii prin mijloace violente și impunerea voinței unei țări asupra alteia cu rezultate de cele mai multe ori dramatice. Rădăcina războiului e însăși natură noastră. Natură umană s-a mai îmblânzit de-a lungul istoriei, dar nu s-a schimbat. Religia în general și religia creștină în mod special au temperat comportarea violență la nivel individual, dar prea puțin la nivel de stat. În aceste zile, interesele naționale și internaționale, cunoscute sau ascunse, se ciocnesc din nou în Ucraina.

Statele Unite, Ucraina, Rusia și... China

Agresiunea tradițională rusească e bine cunoscută. Ca roman, detest expansionismul rusesc și consecințele lui. În ultimii două sute de ani, teritoriul românesc a fost invadat de Rusia de 12 ori. În prezent, Moscova își redescoperă vocația imperială în Ucraina, dar de data aceasta ceva e neclar. Kievul e încurajat de anumite cercuri să provoace Rusia pentru a o forța să se supună planurilor occidentale de resetare a lumii. În acest sens și fără a-și dezvălui public intențiile, forțele globaliste și-au mobilizat aproape toate resursele de care dispun pentru a-și atinge scopul. Personal, nu am încredere în Rusia, dar după 53 de ani în America, nu mai am încredere nici în politica de azi a Statelor Unite și nici în a marilor țări occidentale. Ce se întâmplă?

Potrivit analizelor oficiale americane, China rămâne principala adversară a Occidentului. Prin 'Occident' se înțelege grupul de țări capitaliste dezvoltate care au adoptat democrația de tip neo-liberal promovată de America. Interpretarea ideii de democrație a devenit însă destul de arbitrară. Oricum, țările occidentale încearcă să impună și altora sistemul lor politic, prezentându-l drept o panacee universală, dar urmărindu-și cinic propriile interese. Altfel, dacă China rămâne principala adversară a lumii occidentale, cum se explică actuala mobilizare generală împotriva Rusiei? Se explică prin faptul că sistemul socio-politic promovat de America și de Uniunea Europeană a fost acceptat în

ultimii ani și de Ucraina. Moscova a fost invitată și ea să facă parte din nouă ordine mondială, dar a primit un rol secundar și subordonat pe care l-a respins. Confruntată cu perspectiva extinderii Alianței Nord Atlantice, Rusia a spus *Nu*. În consecință, dialogul diplomatic a fost înlocuit cu dialogul armelor.

Ideea extinderii sferei de control a unei țări până la limite maxime e străveche. A înfăptuit-o Imperiul Roman acum două mii de ani, dar fără un plan prealabil și fără un scop clar. De altfel, lumea cunoscută era limitată în acele timpuri. O extindere remarcabilă a realizat-o Anglia cu destul de mult succes în secolul 19. Apoi, acum o sută de ani, fosta Uniune Sovietică a încercat să comunizeze întreagă planetă. La acea dată, promotorii globalizării aveau deja un plan, aveau o ideologie, se bazau pe expansionismul rusesc, și aveau la dispoziție Armata Roșie. Clădită pe o ideologie falsă și pe resurse limitate, planul de comunizare mondială a eșuat. Ideea dirijării întregului glob a fost preluată totuși după cel de Al Doilea Război Mondial, când spre sfârșitul ostilităților învingătorii au pus bazele unei noi ordini mondiale. Aceștia au lansat totodată o viziune globală de reorganizare și de guvernare. La vremea respectivă ideea părea nobilă.

Viziuni Globale

La această ora înaintată a istoriei, există două viziuni de guvernare globală: prima e susținută de America și de Occident, se face cu mânuși, cu ademeniri, și la suprafață e benevoanță. Proiectul globalist e promovat de Washington și în mod special de Departamentul de Stat și de Casa Albă. Planul e dirijat însă din spate de către corporații gigant, de miliardari și de marii lideri politici care controlează resursele naturale, financiare și mediatică ale lumii. Acești conducători și cercurile pe care le dirijează urmăresc reorganizarea lumii... chipurile pentru salvarea planetei și pentru binele tuturor. Intențiile sunt laudabile, dar Blaise Pascale, filozof francez din sec. 17, a atras atenția că „*drumul către iad e pavat cu intenții bune!*”

Noua viziune post-belică a fost pusă în practică treptat prin diferite organizații și organisme ca Națiunile

Unite, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Organizația Mondială a Comerțului, Uniunea Europeană, Forumul Economic Mondial și, pe plan militar, de Alianța Nord Atlantică – NATO - și a ajuns la apogeu în jurul anului 2000. Viziunea e promovată totodată prin numeroase fundații și cluburi particulare, prin diverse structuri oculte, și prin organizații ne-guvernamentale. Pregătirile pentru realizarea noii ordini mondiale se fac în culise și în intimitatea unor cerceri restrânse de inițiați. În documentata sa carte intitulată *Superclass*, David Rothkopf menționează o parte din corporațiile supra-naționale și unii din miliardarii și liderii politici mondiali care dirijează destinele omenirii. Rothkopf, scriitor, cercetător și analist American, a participat în trecut la unele reuniuni ale forumului economic internațional de la Davos.

Chiar în aceste zile de sfârșit de mai 2022, liderii economici și politici din lume sunt întruniți la Davos în Elveția sub egida Forumului Economic Mondial unde discută din nou problemele curente ale globului. Trebuie precizat că conceptul de 'globalizare' reprezintă o idee în principiu neutră și chiar cu aspecte pozitive. O lume bine cunoscută și bine organizată poate evita mult mai ușor inechitățile sociale, excesele politice, calamitățile naturale și războaiele fratricide. Totul depinde de bunele intenții ale organizatorilor. Ce se întâmplă însă când promotorii globalizării, persoane nealese de nimeni și auto-impuse la vârf, își urmăresc propriile interese în detrimentul celorlalți? Ce e în mod obiectiv globalizarea?

Judecând după rezultate, globalizarea reprezintă o viziune materialistă, ateistă, internaționalistă, și în final, anti-creștină și contrară firii umane. Într-un asemenea sistem, →

Prof. dr. NICHOLAS DIMA

religia tradițională centrată pe o ființă divină e înlocuită cu conceptul de *drepturile omului*, centrat pe viziunea unor indivizi. Scopul urmărit, declarat direct sau implicit, e înfăptuirea raiului pe pământ; *o lume în care nimeni nu va poseda nimic și toți vor fi fericiți*; un rai terestru într-o lume fără morală și fără Dumnezeu. Într-o asemenea lume, bărbații se căsătoresc cu alți bărbați, femeile se culcă cu alte femei, copiii cresc fără educație și tinerii sunt dezorientați. Potrivit Bibliei, Dumnezeu a spus: Iubiți-vă și înmulțiți-vă! Cum se vor înmulți homosexualii? În această viziune globală, banul, consumerismul și plăcerile imediate sunt singurele scopuri ale vieții. Nu e de mirare că bisericile creștine din Occident s-au golit și că în multe orașe au început să apară temple dedicate lui satana.

Globalizarea amenință morala și valorile creștine, familia tradițională și națiunile, iar statul național, piatra de temelie a organizării lumii, este înlocuit cu interesele economice ale marilor corporații. Ceea ce intenționa să realizeze comunismul în trecut, pornind de la premise politice, realizează acum globaliștii, pornind de la premise economice. Și e cumplit de dureros să constăți că fosta Rusie Sovietică a renunțat la comunism și la ateismul oficial de altă dată și că în prezent Occidentul se îndreaptă spre ateismul abandonat de Moscova.

La polul aparent opus viziunii globaliste occidentale, rămâne comunismul, rebotezat între timp socialism în China și progresism în America. Și această viziune reprezintă tot o lume fără Dumnezeu. De altfel, cele două viziuni diferă doar ca metode: comunismul clasic a fost aplicat prin crime brutale, în timp ce globalizarea se face cu zâmbete și batoane de ciocolată. Scopul urmărit de amândouă e însă același: control total asupra omului și asupra întregii societăți.

Experimente Inumane

Aici mă simt obligat să deschid o mică paranteză. Cu experiență penitenciară proprie și mai ales de familie, am studiat cele două mari crime împotriva umanității comise de Securitate în închisorile din România: așa-zisele reeducări de la închisoarea din Pitești și respectiv de la închisoarea din Aiud. Acolo diavolul a experimentat cum poate fi forțată natura umană astfel încât omul să urmeze un

curs nefiresc impus din afară. Am scris despre ele în cartea *Mărturii Dedicate Eroilor și Martirilor Noștri*, publicată la București în 2018 (Editura INST). Prima reeducare s-a făcut prin metode barbare și a vizat limitele fizice ale tineretului întemnițat. A doua a fost sofisticată și a vizat pervertirea sufletească a deținuților politici maturi pentru a accepta orânduiala comunistă a acelor zile. La Pitești oamenii erau striviți fizic; la Aiud erau ademeniți și cumpărați sufletește.

Convingerea mea e că rezultatele acelor experimente sunt folosite acum la nivel mondial de anumite cercuri globaliste în vederea pervertirii sufletului omenesc. Și e foarte greu să te opui globaliștilor de azi care, după ce au monopolizat resursele omenirii, te ademenesc cu tot felul de jucării sclipitoare de la burse de studii în Anglia și concedii la Nisa, până la posturi diplomatice și posibile fotolii ministeriale. Și dacă identifici și denunți scopurile și mijloacele globaliștilor sare pe ține presa aservită pe motiv că încalci drepturile omului. Iar pentru cei 'înrațiți' care continuă să se opună 'nobilelor' intenții mondiale, mai există și varianta Pitești...

Se pare că întreaga lume a devenit un câmp experimental în care metodele variază de la cele aplicate la Pitești la cele aplicate la Aiud. Cine experimentează pe noi și ce se urmărește? La închisoarea din Pitești experimentul era condus de locotenentul zis Ion Marina, pe nume real Itzicovici. La Aiud, era condus de colonelul Crăciun. Cei care au studiat fenomenul susțin că amândoi raportau rezultatele direct generalului GKB Boris Grunberg, alias Nikolsky, din Ministerul de Interne care, la rândul lui, le trimitea la Moscova. La vremea respectivă, mulți ofițeri superiori din Securitatea românească și din KGB-ul sovietic erau evrei. Este interesant că unii din liderii mondiali de azi care promovează reorganizarea lumii sunt tot evrei și unii cercetători se întrebă conștentați: Nu își dau ei seama că mulți foști comuniști, inclusiv Stalin, s-au întors împotriva evreilor...? Că în prezent anti-semitismul e în creștere și lumea se poate întoarce împotriva evreilor?

Am avut o discuție pe această temă cu pastorul Richard Wurnbrandt. Am fost împreună în aceeași închisoare din Gherla, dar ne-am cunoscut personal la New York. Pastorul, e-

vreu român botezat și creștin activ, mi-a spus resemnat și îngândurat că evreii au o misiune grea în lume. Ei și-au asumat cumva rolul de a-i biciui pe creștini ca să se întoarcă la Dumnezeu. Și în timpurile din urmă, a subliniat el, înainte de revenirea Mântuitorului, evreii îl vor accepta și ei pe Iisus. Trăim oare timpurile din urmă?

Războiul din Ucraina

Actualul război din Ucraina nu e altceva decât un nou pas, dar unul extrem de important, în nouă încercare de dominare mondială. Se pare că cercurile globaliste occidentale au ajuns la concluzia că au acaparat suficiente resurse pentru a se impune definitiv. Următorul pas era Ucraina și înglobând Ucraina în sfera occidentală deja dominată, se putea ajunge ulterior la subjugarea Rusiei. Numai că socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg.

Pentru a fi înțeleș, războiul din Ucraina trebuie analizat din trei puncte de vedere, unghiuri sau perspective: Globală, Umanitară, și pentru noi, românii, din perspectiva românească. Cea mai importantă analiză este cea globală. Elucidarea acestei perspective e evitată însă în mod premeditat în presa aservită intereselor globaliste. Ni se impune să credem și să susținem că Rusia, *o țară agresivă și dictatorială*, a atacat Ucraina, chipurile *o țară pașnică și democrată*. În consecință, potrivit noii propagande, libertatea întregii omeniri ar fi amenințată de Moscova. Cine nu acceptă acest postulat e etichetat drept inamic al adevărului... Orwell a avut dreptate! Numai că și adevărul și democrația sunt interpretate după interese.

Este adevărat că Rusia a invadat Ucraina, dar realitatea e mult mai complicată. De altfel, ca analist, eram convins că Rusia se va opune violent pierderii Ucrainei. Nu m-am așteptat totuși ca războiul să înceapă atât de repede. Personal, intuiau intervenția militară rusească în câțiva ani, înainte ca generația care a cunoscut Uniunea Sovietică, inclusiv Putin, să dispară. Moscova s-a grăbit însă înțelegând probabil că timpul nu lucrează în favoarea ei. Acum, pentru că războiul a început, mă tem că nu mai poate fi oprit.

Rusia actuală nu mai are o viziune globală proprie. O →

asemenea viziune înseamnă capacitate economice și militare de anvergură, în-seamnă un plan pro-activ de acțiune și înseamnă capacitatea aplicării planului. Moscova nu mai are aceste posibilități, dar are în schimb un arsenal nuclear masiv cu care amenință țările occidentale.

După 30 de ani de confuzie și derută, Rusia și-a regăsit echilibrul revenind la originea ei Slavo-Ortodoxă și la tendințele ei mesianice și naționaliste. În noul context geo-politic de azi, Moscova și-a redefinit prioritățile și, între altele, a respins categoric cooptării Ucrainei în orice alianță ostilă. Un asemenea act i-ar amenința atât statutul de putere regională cât și existența statală. În consecință, Rusia a decis să atace înainte de a fi prea târziu.

La prima vedere, actualul război e între Rusia și Ucraina. La o analiză mai adâncă, e o confruntare acerbă între America și Occident, pe de o parte, și Rusia (și în viitor China), pe de altă. Și tragedia acestui război constă în faptul că nici una din tabere nu își permite să piardă. Dacă Moscova pierde războiul, Federația Rusă se dezmembrează. Dacă Occidentul pierde, Ucraina se destramă și politică de globalizare intră într-un mare impas.

În opinia mea, ambele tabere pornesc de la principii greșite, pentru că nici una nu răspunde aspirațiilor umanității: oamenii au nevoie atât de libertate și bunuri materiale cât și de împlinire spirituală. Omul aspiră la nemurire sufletească și continuă să creadă în Dumnezeu. Una din cărțile mele, publicată inițial în limba engleză în Statele Unite și ulterior în limba română în țară, se numește *Scopul și Semnificația Vieții*. Așa cum spunea un poet-martir al închisorilor comuniste, semnificația vieților noastre... *e mult mai presus de arhangheli și astre, e'n veșnică Ta' înțelepciune!* Oricât s-ar sforța dirijorii de azi ai globalizării, nu îi pot lua locul lui Dumnezeu!

Occidentul oferă într-adevăr bunuri materiale, dar e din ce în ce mai gol spiritual. Ce oferă în schimb Rusia? Din păcate, orice ar oferi, cei care o cunosc nu mai au încredere în ea. Moscova va trebui să facă eforturi uriașe ca să câștige încrederea vecinilor ei. Între timp, nimeni nu știe ce ne rezervă viitorul, dar consecințele acestui război pot fi catastrofale la

nivel global.

După trei luni de la declanșare, războiul din Ucraina a intrat în a doua sa fază. Inițial, Putin s-a așteptat probabil că va încheia ostilitățile în câteva zile și va instaura un guvern pro-rus la Kiev. E evident că el nu a cunoscut nici pregătirea precară a armatei sale și nici hotărârea Occidentului de a ajuta masiv Kievul. Realitatea de pe câmpul de luptă s-a dovedit diferită atât pentru Rusia cât și pentru globaliști. Între timp, Rusia s-a repliat și și-a concentrat forțele în regiunile de est și de sud ale Ucrainei, care se numeau cândva *Noua Rusie*. În această etapă, Moscova urmărește să ingenunchieze Ucraina, blocându-i ieșirea la mare. O blocare completă ar sugruma Kievul.

Ce urmăresc însă strategii occidentali? Mării jucători globaliști se ascund în culise și scot la vedere doar oficialitățile americane. Acestea fac declarații vehemente și îndeamnă la luptă. Secretarul de stat, Antony Blinken, susține că dorește ca Rusia să slăbească și să nu mai poată comite asemenea acte ca invadarea Ucrainei. Ministrul apărării, Austin Lloyd, a declarat că urmărește ca Moscova să nu mai fie capabilă să-și amenințe vecinii. Afirmații diplomatice și frumoase, dar milioane de oameni suferă consecințe nefaste și economia mondială a început să tremure. Alți lideri americani, în special membri ai Congresului, susțin ferm continuarea războiului și vor ca Rusia să fie învinsă la ea acasă. Și președintele Biden și-a modificat recent retorică afirmând că Ucraina trebuie să învingă în acest război contra Rusiei. Țările membre ale Uniunii Europene sunt cumva mai reținute, dar secretarul general al NATO, Jens Stoltenberg, a îndemnat și el Ucraina la luptă până la victorie.

Analiztii independenți și obiectivi atrag însă atenția că Rusia nu trebuie pusă la colț, pentru că în disperare de cauză ar putea recurge la arme de distrugere în masă. De fapt, Vladimir Putin a emis deja un avertisment sever în acest sens. Între timp, ministrul său de externe, Serghei Lavrov, a menționat riscul provocării unui nou război mondial și nu a exclus posibilitatea ca un asemenea război să devină nuclear. O nouă ordine mondială se conturează într-adevăr și nouă ordine nu pare a fi nici cum o vizează Occidentul și nici cum și-o dorește Moscova. Și să nu uităm că

**Ana Maria Negară, Floarea
vieții, marmură,
2,70m/2,20m/1,20m,
Ma'alot-Tarshiha, 2018**

dacă Rusia va fi supusă, rămâne China; o putere majoră reprezentând o problemă pe aceeași măsură.

În altă ordine de idei, perspectiva umanitară a războiului e tragică, e larg mediatizată și e bine cunoscută: milioane de refugiați, distrugerii masive, victime nevinovate... O mare tragedie care nu trebuia să se întâmple în secolul 21. Într-adevăr, natura umană s-a schimbat foarte puțin de-a lungul veacurilor.

Implicații Românești

În încheiere și pe scurt, perspectiva românească a conflictului. Ucraina post-sovietică a denunțat stalinismul, dar menține intactă moștenirea obținută de la Stalin, anume: teritoriile românești ocupate prin forță brutală de URSS în 1940 și oferite Kievului.

Ucrainenii țin cu dinții de aceste teritorii și nu le vor retroceda de bună voie. De fapt, guvernul de la Kiev consideră în mod oficial că România e principala inamică a Ucrainei. Între timp, românii din Ucraina sunt tratați cu dușmănie și sunt persecutați și deznaționalizați. De exemplu, cărți inocente pentru copii de Ion Creangă sunt confiscate și distruse. Ucrainenii depun eforturi susținute să stingă identitatea românească din Bucovina și Bugeac. Exemple sunt numeroase și continuă până în ziua de azi.

Ucraina e în prezent victimă a agresiunii rusești, așa cum și România a fost victima de 12 ori în trecut. Agresiunea rusească trebuie stopată, dar ucrainenii trebuie să învețe și ei să-și respecte și să-și onoreze vecinii și aspirațiile lor. Altfel, o injustiție va fi înlocuită cu o altă injustiție și abuzurile vor continua. Noi, românii, să rămânem umaniți, dar să nu uităm că avem de apărut o țară, o limbă și o cultură.

USA, 27 Mai 2022.

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Nu fugiți de lumina lui Hristos, ea
dă putere celor care cred în
Învierea Lui!”

Luminița Cornea: Înaltprea-sfințite Părinte Mitropolit, știm că pastorala pe care ați oferit-o creștinilor ortodocși bănățeni la marele praznic al Învierii Domnului din anul 2022 a avut drept motto cuvintele: „A venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: *Pace vouă!*” (Ioan 20, 9). Ați început atunci spunând că toate clopotele Învierii aduc vestea că Răstignitul din Nazaret a înviat.

Îps. Ioan: În acel moment, putem să zicem și noi cu Psalmistul: „S-a însemnat peste noi lumina feței Tale, Doamne! *Dat-ai veselie în inima mea*” (Psalm 4, 6-7); „*sculatu-S-a Dumnezeu (...) și să fugă de la fața Lui cei ce-L urăsc pe El*” (Psalm 67, 1). Prin urmare, veniți toți să-L laudăm pe Cel ce a biruit moartea și a deschis porțile veșniciei pentru noi, cei care credem cu tărie în Învierea lui Hristos, de aceea nimănui să nu-i mai fie frică de moarte și nici de veșnicia ei. Moartea nu mai este o sentință definitivă, Hristos ne arată că este o trecere, un Paște al nostru, al fiecăruia. Unora le este frică de Înviere mai mult decât de moarte.

Unde veți fugi de la fața lui Dumnezeu, bogaților nemilostivi, vărsătorilor de sânge nevinovat, cei care semănați oase în pământ, asupritorii ai orfanilor și ai văduvelor? În întuneric! Și acolo o să vă ajungă lumina Învierii lui Hristos și se vor vădi ale voastre fărădelegi. Vă veți ascunde în uitare, dar și cartea uitării voastre va fi deschisă în Ziua cea mare a Judecării.

Să-L rugăm pe Hristos Domnul să ne scrie numele noastre cu scumpul Său Sânge în *Cartea dreptilor*. Sunt și azi oameni cărora le este frică de Înviere, însă, *pentru noi, Învierea este bucuria cea desăvârșită*. Ce își poate dori un flămând, dacă nu o bucată de pâine? Un însetat, un pahar cu apă, un muritor, să învieze?! Omule, viață ai avut și ți-ai pierdut-o, să știi însă că doar cu pâine și apă nu vei ajunge în veșnicie: „*Nu numai cu pâine și cu apă va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu*” (Matei 4, 4). De nu vei gusta din Pâinea cea de Sus, din Potirul iubirii lui Hristos, zadarnică îți va fi această

clipă a vieții pământești. Îndemn pe frații creștini să nu-și ucidă timpul pe care l-a primit de la Dumnezeu. *Aritmetica anilor se numără cu intensitatea lor*.

În ziua Învierii Sale, Hristos deschide izvorul vieții veșnice, care a fost ferecat de Satan cu lanțurile păcatelor noastre. *De acum este dezlegare la viață veșnică*.

Veniți de luați lumină și cu ea să călătoriți în această lume până la porțile cerului! Hristos ne-a dat lumina să aprindem cu ea candela vieții noastre, însă, de nu vom pune în această candelă credință, iubire și lacrimile pocăinței, aceasta se va stinge. Să nu fie! *Nu fugiți de lumina lui Hristos, ea dă putere celor care cred în Învierea Lui!*

Spovedania în Sfântul Post e semnul trezviei pe care o are orice creștin. Ați privit la cer și în adâncul inimii și la lumina cerului ați găsit în taințele inimii păcatul, pe care l-ați ars cu lacrimile pocăinței voastre. Nu-l mai primiți acolo, nu-i mai faceți locaș de tihnă. Știu că nu veți putea să vă apărați singuri de cursele celui rău, dar, de azi să fiți încredințați că Iisus Hristos Cel Înviat va fi cu frațiiile voastre în marea luptă pe care o veți avea pe valurile acestei vieți pământești.

Dacă am nedreptățit pe cineva, să întorcem împătrit ca Zaheu, dacă am grăit de rău pe fratele nostru, să-i cerem iertare, dacă am fost iubitori de sine, să-l îmbrățișăm pe fratele nostru și să-l ajutăm la vremea de cumpănă a vieții lui. Dacă vom împlini acestea, vom arăta semenilor că noi credem în Înviere și în Evanghelia lui Iisus Hristos.

L.C.: Trăirea bucuriei Învierii lui Hristos, a bucuriei sfinteii sărbători a Paștelui este minunată pentru orice creștin. Oare, Înaltprea-sfințite Părinte, care este izvorul acestei bucurii?

Îps. Ioan: Trăim bucuria Învierii lui Hristos, care e și învierea noastră. Dar pe ce s-a zidit această bucurie care a fost în cer și pe pământ și de care s-au împărtășit Maica Domnului

și îngerii? De unde a izvorât totuși această bucurie sfântă pe care o trăim acum? Din Jertfa lui Hristos. Dar de unde izvorăște Jertfa? Din ascultarea făcută de Fiul lui Dumnezeu față de Tatăl Ceresc. Și ascultarea de unde izvorăște? Din iubire, pentru că *iubire este Dumnezeu* (cf. I Ioan 4, 8).

Să venim cu toții la izvorul iubirii, la izvorul luminii Învierii lui Hristos! Atunci când Hristos fiind pe Golgota, Și-a lăsat brațele întinse spre a fi pironite pe Cruce, Tatăl din Ceruri Și-a deschis brațele Lui părintești pentru noi, pentru a ne primi să fim părtași la Nunta Mielului, a Fiului Său, Cel ce: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce” (Filipeni 2, 8), jertfitor până la moarte și iubitor întru veșnicie. Pe Cruce, lui Hristos I-a curs apă și sânge din coasta Sa, iar *din inimă a curs iubire*, împărtășind-o Maicii Sale și ucenicului Ioan cel prea iubit. Azi și noi ne împărtășim din a Lui iubire și din Sfântul Lui Trup și Sfântul Lui Sânge. Cuvintele rostite de Hristos după Înviere: „*Bucurați-vă!*” (Matei 28, 9) și „*Pace vouă!*” (Ioan 20, 19), spun lumii întregi că Iisus Hristos, Dumnezeu nostru, nu este un dumnezeu al răzbnării, ci al păcii și al iubirii nemărginite.

Hristos, în această lume nu i-a urât nici pe cei care-L răstigneau, ci S-a rugat pentru ei: „*Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac*” (Luca 23, 34).

Mă adresez iubitului frate creștin, spunându-i că poate nu a fost la Golgota să-L pironescă pe Hristos, dar, dacă Hristos S-a rugat pentru cei ce L-au pironit, să aibă nădejde că a curs o picătură de Sânge pe Golgota și spre mântuirea lui. Să n-o lase să cadă pe stâncă, ci în inima lui.

Cu ce credeți că ar fi bine să ne hrănim inimile? Cu Sângele lui Hristos sau cu deșertăciunile din viața aceasta pământească, atât de felurite azi? Să nu fie!

Lașii mor de mai multe ori, iar vitejii, o singură dată. Hristos a murit o dată, iar Lazăr, de două ori: întâi în Betania, a doua oară în Cipru. Veți zice: Noi de câte ori murim? De câte ori cădem în grele păcate. Am ajuns să trăim în această viață o moarte vie.

Doamne, Iisuse Hristoase, Cel ce cu moartea pe moarte ai călcat, calcă și moartea cea vie a sufletelor noastre!→

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

L.C.: Foarte interesantă și semnificativă, Înaltpreasfințite Părinte, această sintagmă: „moartea cea vie a sufletelor noastre.” Vă rog să continuați.

Îps. Ioan: Hristos Domnul e desăvârșit în existența Sa ca Dumnezeu adevărat și Om adevărat, desăvârșit în ascultare, în jertfă și în iubire.

De unde am putea să luăm Pâine și lumină în această viață, de la Cine, dacă nu de la Hristos, Cel ce S-a jertfit din iubire pentru om?! Și-a dat viața Sa pentru noi și ne-a împărțit atunci, pe Cruce, cu fiecare picătură de Sânge viață din viața Sa, ca noi să dobândim viața veșnică pe care o pierduserăm pe căderea păcatului.

Hristos ne-a învățat pe Golgota cum să murim, cum să răbdăm, pe cine să iubim și să-i iubim chiar și pe vrăjmași. *Cum să murim?! Împăcați cu semenii noștri.* În mormânt ne-a învățat cum să înviem și că giulgiurile în care vom fi înveliți vor rămâne aici, neluând cu noi nimic. Ne-a mai învățat Hristos că mormântul nu este casa veșniciei noastre, ci doar o poartă spre Împărăția iubirii lui Dumnezeu. Ne-a mai învățat Hristos să nu ne fie teamă atunci când vor pune peste mormântul nostru o piatră grea, că El va ridica acea piatră, când va veni întru slava Sa, înconjurat de cetele îngerești (cf. Matei 25, 31).

Deci, să rămânem în nădejdea învierii noastre care își are izvorul în Învierea lui Hristos Domnul. Cei care nu cred în Înviere, să știe că nu se vor putea ascunde într-un mormânt, sub o lespede grea de marmură; și pe aceea o va ridica Iisus Hristos. Nimeni nu se va putea ascunde de Învierea cea de obște. *Să ne chivernisim viața întru neadormită trezvie, trăind în noi Evanghelia lui Hristos Cel Înviat.*

Semănați lumină din lumina Învierii lui Hristos și din a Lui Sfântă Evanghelie și să păzim de orice întinare nevzutul din noi.

Creștinul care plânge cu lacrimi de pocăință să știe că înouăază crinii cerului.

Hristos i-a spus tâlharului pe cruce că nu Se va întoarce fără el în Rai și adevărat lucru este acesta. Și nouă ne-a promis că, de vom deveni fii ai luminii, și nouă ne va deschide ușa Raiului: *„Cât aveți Lumina, credeți în Lumină, ca să fiți fii ai luminii”* (Ioan 12, 36). Să nu punem la îndoială niciun cuvânt din Evanghelia lui Hristos: *„Cerul și*

pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (Matei 24, 35).

Sfântul Ioan Damaschin, în scrierile sale, ne îndeamnă fierbinte să credem cu adevărat în învierea morților. *„Învierea omului”*, spune el, este *„starea a doua a celui căzut”*. Moartea este definită de Sfântul Ioan Damaschin ca *„o despărțire a sufletului de trup”* și trage apoi o concluzie atât de logică, zicând că *„învierea omului este unirea sufletului cu trupul și a doua stare a omului”*. Sufletul omului este nemuritor, trupul este muritor, dar Dumnezeu Care l-a creat pe om trup și suflet, vrea să răsplătească și trupului și sufletului pentru cele săvârșite în această viață.

L.C.: Extraordinar, Părinte Mitropolit! Vă reiau cuvintele: cât de mare este taina omului și cum Dumnezeu nu vrea să o strivească!

Îps. Ioan: La Dumnezeu, puterea faptei Sale coincide cu voința Sa, adică aceea de a-l chema pe om, așa cum l-a creat, la Nunta Mielului Hristos. Sufletele se vor uni cu trupurile, *„iar acestea vor fi nestrucăcioase, că s-au dezbrăcat de stricăciune”*, după cum ne spune Sfântul Ioan Damaschin. Iată încă un motiv de bucurie la Praznicul Dumnezeiesc al Învierii Domnului: și noi vom învia și să ne fie spre bucuria veșnică.

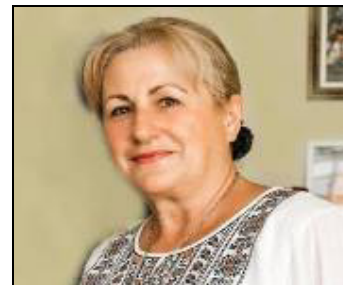
După Înviere, Hristos i-a întâmpinat de mai multe ori pe Sfinții Săi Apostoli și Ucenici cu aceste cuvinte: *„Pace vouă!”* (Ioan 20, 19).

Doamne Iisuse Hristoase, la Praznicul Învierii Tale, așteptăm să ne întâmpini și pe noi, păcătoșii, cu aceste cuvinte sfinte: *„Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă”* (Ioan 14, 27), dându-ne pacea Ta adevărată nouă și tuturor celor ce credem în Sfânta Ta Înviere!

Rămâneți în pacea, în dragostea și în dreptatea lui Hristos Cel Înviat!

Ana Maria Negură, Buna Vestire-Sfântul Gabriel, marmură și granit, 57cm/30cm/40cm

Poemul își revendică menirea

Mă uit la floarea ce pălește iarăși,
La cerul ca un arc de curcubeu,
Mă uit la voi, cei ce-mi sunteți
tovarăși,
Și-n fiecare-l văd pe Dumnezeu.

S-au potolit furtunile din mine
Și-abia atunci am înțeles deplin,
C-am rătăcit ascunsă-n al meu sine,
Iar versul mi-a fost creanga de
măslin.

Zărind limanul de pe marea vieții,
Vâslesc cu pânze noi spre-acel tărâm
Și-mi fac sălaş în poala dimineții,
Lumina de cleștar să n-o sfărâm.

Chiar dacă-mi paște timpul
desfrunzirea
Și-n patul toamnei mele mă frământ,
Poemul își revendică menirea
De-a veșnici în cer și pe pământ.

Uneori... alteori

Uneori... simt cum mi se dilată
sufletul,
aștrii încap deodată în inima mea,
planetele mi se învârt prin cuvinte.

Ca o buclă între mine și eternitate stă
spațiul plin de omniprezența lui
Dumnezeu.

Intru în dansul dintre materie și
imaterie

învățându-mi pașii să curgă
pe ritmul energiilor nevăzute.
Mă aliniez cu toată creația într-o
armonie deplină... uneori.

Alteori cobor în adâcurile Gheenei
de parcă aş căuta rădăcinile răului
scormonind după ele prin gunoaie
spre a le arde pe rug.

EMILIA AMARIEI

*Premiul I, la Festivalul de Poezie
Religioasă „Deisis”, 2022*

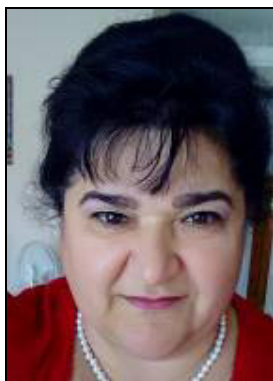
ÎNĂLTĂREA LA CER A DOMNULUI

La 40 de zile de la Duminica Învierii, adică în joia din săptămâna a VI-a de după Paști, Biserica Ortodoxă prăznuiește Înălțarea Domnului cu trupul la cer, minune care a avut loc pe muntele Măslinilor, în văzul Apostolilor, după ce Mântuitorul le vorbise despre împărăția lui Dumnezeu. Prin înălțarea Sa la cer, Mântuitorul Și-a încheiat activitatea pământească, făgăduind Sfinților Apostoli pe Sfântul Duh, care avea să-i călăuzească. Cele mai vechi dovezi despre prăznuirea acestei sărbători le găsim în Constituțiile apostolice, unde citim: „Și numărând iarăși de la cea dintâi duminică (a Paștilor) patruzeci de zile, să țineti în ziua a V-a a săptămânii (adică joi) după ziua Domnului (Duminica), sărbătoarea «Înălțării Domnului» în care El S-a ridicat la ceruri, la Dumnezeu-Tatăl". Înălțarea se serba cu bucurie, ea însemna sfârșitul lucrării mântuitoare a lui Hristos. Sfântul Ioan Gură de Aur numește această sărbătoare „ziua luminoasă a înălțării celui răstignit”, iar Sfântul Grigorie din Tours arată și solemnitatea cu care se prăznuia Înălțarea Domnului în Galia, prin secolele IV și V. Mai apoi, Sfinții Atanasie cel Mare și Grigorie de Nissa au rostit frumoase cuvântări în legătură cu acest mare praznic împărătesc.

Învieria Domnului Hristos, arătările Sale după înviere nu ar fi putut fi înțelese de ucenici, dacă nu s-ar fi înălțat la cer, astfel, toți l-ar fi considerat o nălucă sau o apariție, pentru că mintea lor nu putea înțelege. În aceeași stare de uimire au rămas toți aceia care L-au văzut înălțându-se, dar Mântuitorul i-a asigurat că vor înțelege minunea atunci când îi va lumina Sfântul Duh „și vor primi putere” de sus. Înălțarea Domnului a fost profețită încă din Vechiul Testament și s-a împlinit pentru încrederea în adevărul învierii și vieții de apoi. De aceea faptul răscumpărării noastre își are obârșia în înviere, dar continuarea răscumpărării se face prin înălțare și trimiterea Sfântului Duh în lume, în Ziua Cincizecimii. Viața noastră în Hristos, relațiile de dragoste și respect pentru toată lumea ne fac permanent martori și trăitor ai vieții curate și

liniștite. Dacă răutatea și patimile lucrează în permanent, creștinul să fie acela care să înfrunte asemenea obstacole ale satanei. În relațiile cu lumea, nimic nu este mai de preț, pentru viața noastră creștinească, decât porunca: „Așa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând ei faptele voastre cele bune să preamărească pe Părintele vostru cel din ceruri” (Matei V, 16).

La praznicul Înălțării Domnului, ultimul din ciclul învierii, nu pot participa și nici înțelege aceia care au sufletele înveninate. Nu pot urca treptele credinței și nici nu pot privi taina mântuirii și înălțării, cei care au pe ochii lor solzii invidiei și urii. Creștinismul este chemarea iertărilor totale: „mergi și te împacă cu fratele tău și apoi vino cu darul la altar...” (Matei V, 24-25), a zis Mântuitorul.

Aripa rugăciunii

S-a frânt aripa rugăciunii Tale
În catedrala timpului rămas;
Pașii târșiți, ne-aplecând
genunchiul,
Pâinii și vinului, le dau glas.

Strigarea Ta e numai o tăcere,
Nici ramuri de finic nu mai așterni,
De urma cuielor sau de a lor durere,
Nu mai vorbești, nu te prosterni!

Mai vrei o altă răstignire,
Alt drum pietros înspre Calvar?
Nu ți-e de-ajuns această mântuire
De ai nevoie de un alt altar?

La edificiul mântuirii noastre,
A stat o piatră-n cap de unghi,
Iar pentru mințile ce se împăunează
Nicio minune nu ar fi de-ajuns

GABRIELLA COSTESCU

Premiul II, la Festivalul de Poezie Religioasă „Deisis”, 2022

Praznicul Înălțării la cer a Domnului Iisus Hristos este ultimul apel la conștiința credinciosului ca să fie pregătit oricând și să nu umble fără candelă aprinsă ca fecioarele neînțelepte. Sunt două obstacole de trecut: moartea cu judecata particulară și învierea cu judecata de apoi. Totul depinde de viața de aici, și cum știm să prețuim harul Sfântului Duh, dat nouă de Biserică prin Sfintele ei Taine, așa va fi viața noastră de dincolo. Înălțarea Domnului pecetluiește cele trei slujiri ale Sale: Proroc, Arhiereu și Împărat, având ca martori îngerii și credincioșii, care caută împreună și slujesc împreună.

Iisus Hristos trebuia să se înalțe. Era logic să plece din lumea aceasta prin Înălțare, pentru ca să rămână în ea. Oricât de paradoxal ar părea, dar Iisus a plecat așa cum a plecat, pentru ca să rămână. Dacă murea, era plecat definitiv, dar plecând în felul acesta, rămânea, nu pleca. Iisus a plecat în felul acesta ca să rămână viu. De aceea Apostolii l-au și simțit în toată viața lor, și în toată propovăduirea lor, L-au simțit alături de ei, L-au simțit viu, au simțit cum îi ajută. Plecând prin Înălțare, n-a plecat, ci a rămas împreună cu ei, a rămas să lucreze cu ei. Ei n-au avut, în felul acesta, temerea că El a plecat de tot, că a murit, că nu mai este. De aceea Îi și adresau, când erau în încurcătură, rugămintea: „Doamne, fii cu noi”. De aceea și noi, știindu-L Înălțat, ne adresăm Lui ca unuia care este viu, Care a rămas viu în vecii vecilor, ca unuia care ascultă, aude rugăciunile noastre și ne poate răspunde.

De aceea, faptul Înălțării este în logica desfășurării Mântuitorului pe pământ. Mântuitorul trebuia să se înalțe, pentru ca să fie pururi cu noi. Și este cu noi permanent. Așadar, Praznicul Înălțării Domnului este prilej de bucurie și nădejde neclintită în făgăduințele Mântuitorului Hristos.

FLORIN BENGHEAN

Frânturi de meditație inspirate din Sfintele Cărți

Orgoliul ne ține departe de Dumnezeu. Taie comuniunea cu oamenii și ne afundă în gheena singurătății. Orgoliul, trufia, mândria, slava deșartă sunt acelea prin care Eva a cedat vicleniei lui Lucifer. „Tineretea e o trufie, rareori o valoare”, rostește Marin Preda, sentință dureros de adevărată. Mulți tineri, dar și adulți consideră orgoliul drept o virtute. Da, planează o mare înșelare și confuzie cauzate de necunoașterea Evangheliei, a Filocaliei și a Vieții Sfinților.

Numai Rusia este capabilă să se opună ordinii mondiale pentru a o schimba. Linia orânduirii impusă de americani întregii omeniri are ca sfârșit propria distrugere a Planetei. Și toate acestea se întâmplă fiindcă o-culta internațională nu slujește lui Dumnezeu. Creștinătatea ce a făcut? De ce nu are putere? Nu putem noi răspunde, dar să dăm cuvântul lui Ioan Ianolide, care a mărturisit Evanghelia, peste 22 de ani, între zidurile terorii regimului comunist: „Creștinătatea a pierdut din vedere că lui Iisus I S-a dat toată puterea în cer și pe pământ. Criza de putere a creștinătății a făcut posibilă strălucirea puterii satanice peste omenire. Satanismul apare în omenire pe linii de forță succesive, ce și-au transmis puterea de la una la alta: antropocentrism, umanism, raționalism, progresism, materialism și ateismul ultimului secol, devenit pseudo-religie de stat. Satanismul încă n-a realizat antihristul, dar i-a creat condițiile apariției sale.

Antihristul e ucigașul lui Hristos, tiranul oamenilor, tatăl minciunii, orgoliul rasial al ființei sacre, dumnezeul rasial și vițelul de aur.

În fața puterii antihristice, omenirea se unește în jurul lui Hristos, singura putere care poate strivi și nimici forța apocaliptică. De aceea e așteptat Hristos să apară cu strălucire mare în omenire, de aceea creștinătatea trebuie să pregătească omenirea pentru a-l putea primi.

Creștinătății i s-a dat puterea de a zidi Împărăția lui Dumnezeu și trebuie să-și îndeplinească această menire, căci vine Domnul și nu știm când vine, dar trebuie să fim pregătiți pentru a fi cu adevărat Israelul Lui” (Ioan Ianolide, „Deținutul profet”, Editura Bonifaciu, 2009)

Din pânțele maicii noastre ie-

șim pentru o scurtă viață pământească a cărei durată e hotărâtă de Dumnezeu. După încetarea mișcării vieții de pe pământ intrăm în mormânt...adică în alt pânțec. Să citim acum ce spune Sfântul Maxim Mărturisitorul despre acest subiect în Ambigua, la p. 96: „Pentru că în pânțec suntem și noi și Dumnezeu-Cuvântul, Făcătorul și Stăpânul tuturor, cât ne aflăm în starea vieții de aici (deși e greu cuvântul și neobișnuit celor morți, dar e adevărat). Căci Acesta Se întrezărește în mod neclar în pânțec, și abia licărind în lumea aceasta sensibilă, și aceasta numai celor ce văd în Duh ca Ioan, iar noi străvedem Logosul (Rațiunea) ascuns în făpturi, numai în parte, din învelișul nostru material, ca dintr-un pânțec. Și aceasta numai dacă avem parte de harurile lui Ioan. Căci în comparație cu slava negrăită a veacului ce va să fie, cu strălucirea și cu ceea ce are propriu acel veac, viața de acum, învăluită în întuneric, nu se deosebește întru nimic de un pânțec, în care pentru noi, cei prunci la înțelegere, a primit să ducă o existență de prunc și Dumnezeu-Cuvântul din iubirea Sa de oameni, cu toate că e desăvârșit și mai mult decât desăvârșit”. Dar sufletul unde se duce?! **Acolo** de unde a venit în trupul omului, când acesta s-a născut. Dar nimeni nu știe cum e Acolo unde va ajunge sufletul după ce va trece prin moarte.

Cea mai puțină atenție în scurta viață pământească o acordăm sufletului. Mulți dintre noi nu credem în dănuirea lui în veșnicie.

Am găsit în Cartea lui Iov o comparație născută dintr-o metaforă care m-a uluit.

Iov, 41 cu 18

„Din strănutul lui scapără lumină și ochii lui sunt roșii ca **pleoapele zorilor**”

Despre ochii hipopotamului vorbește scriitorul biblic.

M-a impresionat faptul cum un miel, imediat ce îl fată oaia și-l linge, ia legătură cu mama lui prin behăit, care e voce, e un glas sau o strigare unică în univers prin care oaia îl detectează oriunde ar fi. Dar și mielul identifică și distinge glasul oii fără nicio eroare.

Moartea se poate socoti o predare completă a sufletului lui Dumnezeu, ne spune părintele **Dumitru Stăniloae în Eshatologia particulară din monumentală Teologie dogmatică ortodoxă**. E o temă cu valențe infini-

te în gândirea teologică a părintelui. Înainte de moarte, pe tot parcursul vieții e musai să mă predau în mâinile Domnului pentru a avea lumina după ieșirea sufletului din trup.

Glasul vântului

Fără hărnicia proverbială a vântului, întreaga natură vie a pământului ar intra în stare amorfă, ca la început de lume. Vântul are menirea de a usca dar și de a uda în funcție de nevoile naturii. Zvântă, curăță și învie miliarde de plante și animale. Dacă vântul ar fi anulat, oamenii ar pieri în cel mult patru ani.

Fără nicio îndoială că numai în Sfânta Scriptură aflăm adevărul și despre vânt. Domnul Dumnezeu îi spune prorocului Ilie: „Și înaintea Lui va fi vijelie năprasnică ce va despica munții și va sfărâma stâncile, dar Domnul nu va fi în vijelie. După vijelie va fi cutremur, dar Domnul nu va fi în cutremur. După cutremur va fi foc, dar nici în foc nu va fi Domnul. Iar după foc va fi **adiere de vânt** lin și acolo va fi Domnul ” (III Regi 19, 11-12).

Și Sfântul Efreim Katunakiotul spune: „În **adiere lină** Îl poate vedea omul pe Dumnezeu. Și aceasta numai noaptea, deoarece ziua omul are multe gânduri înlăuntrul lui” (Ieromonahul Iosif Aghioritul, Starețul Efreim Katunakiotul p. 236-237).

Iar Sfântul Ioan, Apostolul Iubirii spune în Evanghelia sa: „**Vântul** suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul” (Ioan 3, 8).

Iar în Filocalia 11, Ava Ioan îl învață astfel pe un monah războit de uraganul cumplit al patimilor: „Frate, să fugim de ea, de furtuna patimilor, și să-L deșteptăm pe El din somn, zicând: <Stăpâne, mântuiește-ne că pierim>” (Lc. 8, 24; Mt. 8, 25). Și El, sculându-se, va certa năvala vântului și o va potoli. (Filocalia 11, preot profesor Dumitru Stăniloae , p. 187).→

VALERIU TĂNASĂ

Așchie din cruce

Apasă greu, ne-ndurătoare
Și spatele îi încovoiaie,
De spini e-nsângerată fruntea
Și-ades genunchii I se-ndoaie!

Asprimea ei sfâșie carnea
Și rana-n rană se-adâncește,
Când mânuie fără de milă
Pe pielea Lui biciul plesnește!

Golgota-i sus, puteri sleite,
Durere-i orice răsuflare,
Nedreaptă, crudă suferință,
Dar gura-i mută spre-ndurare!

În urmă-I gloata surdă, oarbă,
Ce ieri cinstise, azi lovește
Și eu, nevolnică ființă
Care osânda îi privește!

Din lemnul crucii sare-o așchie
Și-n talpă-mi intră-usturătoare,
Cu totul uit de Drumul Crucii

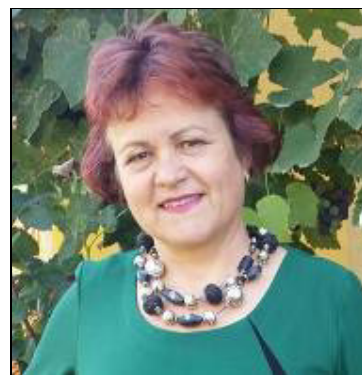
Și numai „rana” mea mă doare!

Mă răzvrătesc, mă plâng, mă vait
Și lumea mea deodată-i strâmtă,
Nimicu-i mult prea mare-n mine
Ca să mai văd și jertfa sfântă!

Cum te poți plânge om mărunț,
Că doare-o așchie, când sub cruce
Tăcut și-nsângerat Isus
Păcatele lumii le duce...?

Înălțare

Înalță-mă la cer cu Tine, Doamne,
Și-un ochi mă fă, în Raiul Tău
preasfânt,
Aici, un orb între atâția alții
Nu-mi văd nimicicia pe pământ!
Sunt om într-o mulțime
schimbătoare
Mereu pe calea-ntoarsă de la tine,
Ce mi-am pierdut pe drum până și
umbra,
Sunt un străin ce locuiesc în mine!

Ochi de voi fi, voi cerceta adâncul
De pleoapa mea deschisă larg o Ți,
Dar ca să-mi văd păcatul ce mă
leagă
În ochiu-acesta, iris Tu să fii!

CAROLINA BALDEA

*Premiul III, la Festivalul de Poezie
Religioasă „Deisis”, 2022*

→“Și din cer, fără de veste, s-a
făcut un vuiet ca de suflare de vânt ce
vine repede, și a umplut toată casa
unde ședeau ei.

Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca
de foc și au șezut pe fiecare dintre ei.

Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt
și au început să vorbească în alte
limbi, precum le dădea lor Duhul a
grăi”. (Faptele Sfinților Apostoli, 2 2-
4)

Iubirea neutralizează uitarea

Uitarea este un uriaș al păcatelor.
Uităm să iubim pe Dumnezeu. E o
mare eroare. Numai gândul la cel De
Sus ne smulge din uitare.

“Dumnezeu iubește neîntrerupt,
deci desăvârșit. Noi ca oameni, **uităm
pentru că nu iubim desăvârșit**”.
Părintele Dumitru Stăniloae.

Sfântul Isaac Sirul

“Iadul este o pedeapsă a iubirii”

Tot timpul vieții trebuie să ne
simțim sfârșitul aproape. Și să nu ne
oprim la sfârșitul pământesc! Nu!!!
Că sufletul nu moare niciodată.
Gândul să ne fie la a Doua Sfântă
Venire a Mântuitorului și la Înviere.

„Nu ne mântuim ...dacă nu ne
îndumnezeim”

Acesta e cuvânt înfricoșător al lui
Dumnezeu. Nu ne mântuim înseamnă
a rămâne în întunericul cel mai
dinafară.

ATENȚIUNE!

Să am în gând tot timpul pe
Dumnezeu, spune Sfântul Nicodim
Aghioritul

„Fața lui Moise a primit ceva din
frumusețea lui Dumnezeu”. (Sfântul
Vasile cel Mare)

PAȘTELE CEL VEȘNIC

O împărțire neîncetată din
lumina Feței Mântuitorului. Fața
Domnului Iisus Hristos este ceea ce
dorește să vadă orice creștin și om de
pe fața pământului...

Fața Mântuitorului izvorăște
neîncetată Slava Sfintei Treimi...

Despărțirea

Toate creaturile au început și
sfârșit. Și vedem limpede acest
adevăr în perioada schimbării
anotimpurilor.

A venit Paștele dar a trecut așa
cum a venit. Numai că a sosit și
vremea despărțirii oilor de miei. Și fie
că vrei, fie că nu vrei am despărțit și
eu cele trei oi; iar pe cei patru miei i-
am lăsat zbierând... zăvorâți acasă,
într-un grajd.

Mă întorc acasă după ce am predat
oile și-i aud plângând fără încetare
după mamele lor. Un berbecuț micuț
și cuviincios vine la mine și mă face

atent cu piciorușul, lovindu-mă
delicat:

-Nu se poate, îmi spun privirile
lui, să-mi faci tocmai tu una ca asta!!!
Am atâta încredere în tine că ești bun,
nu-i așa?

Toți patru privesc ușa, pereții și
ferestrele mici voind să iasă pe
unde va și să alerge până acolo unde
sunt acelea care le-au dat viață.

Am stat închis vreo două minute
cu ei și glasurile lor strigau într-una,
aidoma unor clopoței prin care
colindătorii vestesc Nașterea
Domnului.

Și sunt așa de persuasive plânge-
rile mieilor... încât mi-au rămas în
urechi și în minte toată noaptea.

O mieluță mică, sora geamănă a
berbecuțului, e așa de tristă, încât
pare că a căzut cerul peste urechile ei
mari, drăgălașe și blânde.

Simpla vedere a mieilor schimbă
orice suflet de om, oricât de împietrit
și egoist ar fi.

O tristețe îmi sfâșie inima de
nedreptatea pe care am s-o fac. Ei
urmează să fie înjunghiați.

Nu eu sunt responsabil de moartea
lor? Și sunt așa de blânzi, gingași și
nevinovați!!!

Am câțiva cunoscuți care nu
mănâncă miel tocmai pentru că au în
suflet mila adevărată despre care
glăsuiește Sfânta Scriptură.

De Father's Day **Tată**

« ....Ne spălam pe mâini, tăiam, împărțeam, / și-n mirosul ăla acru, de carioca, / învățam tabinet / și cum se iubește un om străin. » zice Adrian A. Agheorghiesei în poezia lui « Amintiri cu tată » și parcă nicăieri prezența tatălui nu-i mai reală și mai semnificativă, mai importantă pentru că dincolo de configurația metaforei descoperim soliditatea prezenței și greutatea valorică a gestului în care se include **tatăl**...

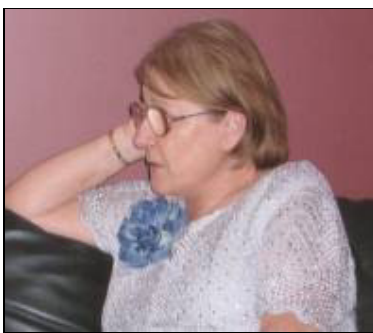
Și atunci trebuie să fi fost mai mult decât normal ca doamna. Sonoră Smart Dodd, din Spokane, Washington State să propună (încă din 1909) ca în iunie, cea de a treia duminică, să fie proclamată *Father's Day* ca omagiu tatălui ei; nu erou al nu știu cărui război, nu cine-știe-ce star al epocii, ci pur și simplu un tată devotat celor șase copii pe care i-a crescut singur, restabilind astfel un echilibru afectiv necesar, firesc... aureola părintească aparținând mamei - grija, sacrificiile, dăruirea, renunțarea și mai ales iubirea – condiționează totuși prezența tatălui la nivelul necesarului autoritar - când acceptat când respins - dar neapărat prezent.

E o imagine sternă în deschiderea verii această zi a tatălui, o subliniere virilă a naturii pornită să se desfășoare fără obstacole, o masculină interferare în delicatetea mirosurilor ce ne-nconjoară și chiar zic; cred că dacă noaptea nu ar fi așa de neagră, prezența lui nu ar fi, probabil, atât de necesară, dacă spaimele, întrebările, neputințele, nesiguranțele nu ne-ar înfrâna îndrăzneala de a fi, prezența lui nu ar fi, probabil, atât de necesară, dacă lumea, de obicei într-o rană, n-ar căuta verticalitatea fără de care nu putem fi oameni, prezența lui, **a tatălui**, nu ar fi, probabil, atât de necesară.

Sună ca un poem?

Fără intenție, vă asigur, o simplă subliniere a paternității de care cam facem abstracție în ultima vreme, feminismul în ofensivă de vreo treizeci de ani încoace elaborând cu parșivănia militantismului imaginea idolatră a părintelui solitar, mama, bineînțeles.

Ce mi-ar plăcea mie acum - duminică 19 iunie 2022, vreau să zic - ca **ziua taților** să întrerupă (măcar !) litania asta a prudenței, a « cumin-

teniei singurătății », a « salvării (numai) colective », a « obligațiilor » despre a căror necesitate nu ne întrebă nimeni și să se deschidă larg ușile normalității așa ca suflul stern al vieții pe care o știm a fi dincolo de îndoelile ideatice să năvălească între « zidirile » care ne înconjoară de o bună bucată de vreme și apoi oxigenați deja să ieșim în parcuri, pe malul lacurilor, pe străzi, pe oriunde doar pentru a celebra **ziua** în care ne amintim că femeile sunt și mame, bărbații sunt și tați, își iau puștii în brațe sau pe umeri, fetițele de mână, joacă baschet cu fiul pe *driveway* ori stau pur și simplu de vorba cu fiica undeva pe o banca...

Nimic mai solid în noianul de amintiri pe care le selectăm preferențial, desigur, iar **Ziua tatălui** poate fi acel pas în reșezarea în zona firescului, firescul acela uman de care ne aducem aminte din ce în ce mai rar.

Biografic enumerăm impersonal, recuperaram memorie ceea ce credem că realmente merită să fie recuperat, dar de fapt, ar putea fi doar o căutare facilă a ceea ce considerăm că suntem și, fie că vrem fie că nu dăm ocol, privim spre noi ca în grădina vecinului: dacă ne place admirăm dacă nu, întoarcem spatele.

Pe urmă, Poetul are cuvântul hotărâtor:

„Ești taică-tu în picioare, îmi tot spune mama de la o vreme, voioasă de parcă ar culege ghiocei în cimitir.”

Clipești că el, că el ridici din umeri.

- Bine, mamă, iubită mamă, și cum ai vrea să clipești și să ridici din umeri fără să

doară, întreb și eu tăcut, frământându-mi ultimul rîd'...

(„Sunt tatăl în minciună, în umeri și genunchi”(AAA)

Întreb și eu: Noi avem „Ziua Tatălui”?

MARIA CECILIA NICU

Rugă

Dă-mi Preacurată mila ta sălășluind ca legământ între Iisus Hristos și fiii Lui Dumnezeu alungă-ne răul și durerea fără de chenare.

Dă-mi Preasfântă liniștea primilor pași străjuiți de surâsul mamei brațele tatălui alcătuiind stejarul neînvinș bucuria simplă a pâinii pe masă. Dă-mi Preabinecuvântată glasul iubirii sărbătorind trecerea clipelor desculțe de ziduri și abrupte neliniști învață-ne să creștem seninul într-o inimă de perpetuu copil.

Iisus pentru noi plânge

Cu lacrima iertării însăilată în lumina desăvârșită a dimineții flutură prin lume măreția binelui pentru a noastră mântuire întru izbânda vieții și alungarea înneguratelor noastre păcate. Iisus pentru noi agonisește viața veșnică în întreita Sa lucrare înlătură valsul ingraturii cu brațe infinite de alean zilnic ne îmbracă în împăcarea cu Dumnezeu prin a sa jertfă supremă. Iisus pentru noi biruiește îndură cazne pentru a noastră întărire doar împăratul cerurilor lecuieste mersul trufiei sălășluind în tenebrele firii limpezește de-a pururi fruntea vieții de a trecătorului fiere.

LIMONA RUSU

Premiul revistei „Vatra veche”, la Festivalul de Poezie Religioasă „Deisis”, 2022

Medallion 70,
BIANCA MARCOVICI
HAIFA

Soțul meu doarme ca un prunc

A făcut corona omicron varianta 4-a sau a 5-a la fel ca nepoții, eu am stat ascunsă în camera a doua cu două sticle de alcool-gel și cu teste antigel doar așa o să trec și războiul din Ucraina

iar întâlnirea de la Ierusalim , cică convorbiri de pace s-a amânat: criminalii de război nu ajung să li se strângă mâna ar fi o rușine bizară (chipul său făcut din gloanțe neoarbe lângă cei 6 milioane de evrei, din care peste un milion copii fără să ajungă fugiți în altă țară. au avut un singur drum spre Auschwitz.

dar pe atunci Europa dormea ca și acum:

toți vorbeau vorbeau până la epuizare și se scobeau în dinți... aveau dinții cariați sub măști

iar reporterii, vai stau pe margine de granițe să salveze

cuvinte care nu relatează decât proasta inspirație a celor care ne conduc destinele!

neutralitatea e o armă dar e acum dependentă de gaz, petrol, ulei, pâine, ceva fără sfârșit!

Absent

Izvorul poeziei nu poate fi sedentar e un simplu dicteu al dublurii mele care se simte lezat: mi-am pregătit discursul pentru Junimea dar am uitat absolut tot la sosirea mea acasă.

mi-am povestit viața cu rădăcinile tăiate am vorbit despre dezrădăcinare și noile mele pasiuni - voi erați absenți, ascultați o poetă minoră cu o sală plină de celebrități atunci la lansarea mea de carte...

nu avem studii necesare muncisem pe brânci la Haifa ca ingineră...

pentru voi asta e prostituție

cum să muncești și de ce sunt scriitoare?

pe vremea lui Ceaușescu scriitorii lucrau pe la muzee sau biblioteci...

eu însă am luat-o pe căi greșite să-mi întretin familia. talentul se naște în orice limbă voi nu aveți habar să faceți pantomimă altă meserie

Eseu despre mine, tratament anticorona!

De ce oare noi, evreii scriitori, nu putem fi uniți? De ce orice gest pe care nu-l aprobi se transformă într-o prăpastie între noi, chiar după pandemie, chiar după războaie, lucrurile rămân la fel de triste!

Scriitorii cu funcții care au murit la vârste rezonabile au plecat fără să se împace în lumea noastră. Vicisitudinile dintre ei ne-au distrus nouă celorlalți, prietenia. Loialitatea și convingerea lor că au dreptate în tot ce spun, scriu sau fac au luat-o cu ei în mormânt lăsându-ne nouă o situație penibilă, grupuri de scriitori dependenți de editori precum pe F.B., care nu pot înțelege că pot supraviețui împreună! Iar noi, scriitorii, nu putem schimba absolut nimic, dar nimic fără concursul I.C.R.! Principiile editorilor sunt de netăgăduit, de a ne separa, stânga, dreapta, chiar și după partide politice de doi bani! Cenzura funcționează continuu și ne usucă inspirația! N-ai voie decât să rupi legăturile definitiv și să-ți cauți altundeva locul ca scriitor! Mai trist e că, în felul acesta, nu vom avea timp

să ne mai vedem la ochi! Ivritul, trecerea la limba țării e singurul lucru bun, optimismul, iar noi generația de sacrificiu!

Am asociat și alegerile care ne-au ros toate speranțele împărțindu-ne tot în stânga-dreapta fără să asociez de fel că mâinile noastre sunt stânga sau dreapta și pot cânta la un singur pian o melodie de pace și ordine chiar dacă clapele sunt albe negre... mai mult, putem asocia și o orchestră ascultând orice simfonie, dirijorul poate avea o scobitoare în mână dar poate conduce bine dacă a învățat partitura cum trebuie, întorcând paginile la timp!

Nu poți face un eseu din adevăruri care te pot umili, doar pentru că cineva a lansat un zvon, sau a presupus ceva sau a găsit un dezacord gramatical chior, pentru că scriitorul în Israel nu are corector, nu are librării, vine singur cu propriile cărți, se roagă de prieteni să vină să umple sala, cel puțin după corona, câte un singur loc la 2 metri, sau preferând încă masca neagră sau verde, care acoperă reacțiile spontane și te face să devii mut și să prinzi trenul repede să ajungi acasă, și să uiți că ești scriitor, doar pentru că unii și-au manifestat să conducă fără puterea cărților lor, nu te-au convins și nu e drum de întoarcere. Singurătatea alergătorului de cursă lungă, absența, doar cu carisma lor și zările lor de știri traduse adunate în câteva pagini A4, uneori jurnalism de calitate, dramaturgie, știri de ultima oră rebus, sau sudok atașat, pagini și ele unele de pe internet sau TV, dar cerut de bunicii care mai așteaptă la azil să citească revista mea, și mai țin minte cuvântul mămăligă și de ce au imigrat și au făcut Alia, de exemplu să uite atrocitățile războiului sau numerele de pe mână, când au fost doar un număr. Să aibă o Țară Sfântă pe care s-o ridice de peste 74 de ani!

De ce mai scriem când nimeni din familie nu cunoaște limba română, mai ales nepoții, nu putem da vina pe noi, ei sunt sabri, născuți în Israel, armata îi va educa pentru noi, le va șterge memoria, și amintirea cuvintelor românești, tocmai să capete rădăcini definitive în Israel!

Dar unii scriitori de dincolo se agață și vor să fie publicați în Israel, nu invers, chiar sponsorizează reviste, chiar plătesc reclame să se →

amăgească că au reușit în Israel, unii chiar din Diaspora, doar așa ei cred că vor avea ASUL în mână! Alt adevăr trist care îmi amintește o lansarea de a mea de la Casa Pogor, unde amfitrion era poetul Cezar Ivănescu! „Puțin blond cu mult farmec”, antologia mea de la ed. Hasefer a fost lansată acolo! Dar Președintele U.S. Filiala Iași a venit împreună cu scriitorul Octavian Paler, ne-a luat microfonul, au spus câteva cuvinte, cu camera de filmare, iar noi am rămas fundalul lor timp de 5 minute... noi, ceilalți, eram prea mici să ne asiste în continuare... doar atât, apoi au plecat! Alte umiliri au urmat și în Israel, premieri unde iar am fost fundalul altor scriitori într-o poză comună cu diploma în mână, dar iar un carton de premiere a cărților mele nespunând niciun cuvânt!! Cea mai grozavă premiere a fost la Iași, mi-au dat titlul de Ambasador al poeziei, 2015. Când mi s-a publicat ultima carte la ed. Junimea, *Peste șapte coline*, Haifa-Iași, iar mai târziu *Curcubeu peste Haifa*, manuscris dada) februarie, 2020 am dorit să apară în biografia mea acest titlu acordat pe atunci la numai 6 scriitori din 300. Dar editorul mi-a spus între 4 ochi că e deja „perimat” să fii ambasador cultural. Iar o umilire caldă, eu venită de la peste 2000 de km! Dincolo... unde vroiam să reușesc acasă! Atunci Iașiiu lupta să ajungă Capitală Europeană... dar fațada colaborărilor cu Diaspora nu le-a reușit! Eu trăiam în Asia, era prea puțin, precum la Eurovision, unde 12 puncte le obții dacă faci ca solista noastră, Neta, strigând sau cântând : cucurigu, sau cotcodac! **NU E NUMAI O NOSTALGIE VIAȚA NOASTRĂ, E CHIAR SUFLETUL NOSTRU ROMANTIC DE A NU UITA LIMBA ROMÂNĂ!**

E bine să nu spui nimic, dar uneori ajută!

La un moment, nu mai vorbesc românește decât cu soțul meu. Remarc că ne lipsesc cuvinte, cele noi din noua epocă de după '89 nu le-am acumulat în cei 31 de ani de la Alia în Israel! Mult timp nu am avut niciun contact cu România. Dar iar îmi amintesc de „Colocviile de la Neptun ale scriitorilor de pretutindeni”, unde delegația (președinte poetul Saul Carmel) noastră de scriitori

israelieni a fost bine primită până la incidentul cu sosirea poetului antisemit Corneliu Vadim Tudor la Cotroceni. Atunci am părăsit sala... cu toții, și am fost ajutată să ajung la aeroport cu mașina lui Iliescu! Cert e că întinzând mâna în spatele meu, în mașină am dat peste un microfon.. Pe tot drumul spre aeroport am răspuns evaziv la toate întrebările puse de șofer! Vroiam să-mi revăd familia în Israel. De atunci am prins rădăcini definitive în Israel, chiar dacă eram o analfabetă cu diplomă de inginer în buzunare pe atunci, anul de grație 1991! Pornind de la zero la 40 de ani! Iar soțul meu, la vârsta de 45 de ani cu 2 fete și două mame, în anul de grație 1991! Deci se împlinesc 31 de ani! Și nu întâmplător 50 de ani de la nuntă!

Mai sunt lucruri triste care mi s-au întâmplat: accidentul de la 47 de ani când am murit puțin... căzând cu capul de asfalt după un leșin bând coca-cola ucigasă la hotel, dar am fost trezită și spitalizată la Brașov. Prin cădere și lovitura la cap mi-am pierdut un timp vorbirea, vorbeam doar ivrit... iar corpul s-a comportat ca o marionetă dezarticulată! Eu nu mai am nimic de pierdut, trăiesc în nisipul meu adorat. Sub rachetele mele temporare, cu nepoții mei în drum sau spre armată.

Revista *Vatra veche* e singura și unica care mi-a publicat toate colaborările și recenziile la cărți! Poetul Nicole Băciuț face parte din familia mea, pentru că M-A

AJUTAT, M-A RECUNOSCUȚ, MI-A ÎNTINS MÂNĂ și, de asemenea, poetul Lucian Vasiliu și mai sunt scriitori care mi-au dat speranța vieții împărtășite din Iașul meu natal!

În ultimul timp, am colaborat la *Jurnalul israelian* al lui ADRIAN GRAUNFELDS. On Line!

După premiarea mea recentă cu premiul REVISTEI MAXIMUM, TEL AVIV, 2022 am hotărât să mă retrag din lumea literară, ochiul meu drept a suferit o traumă definitivă, trebuie să am grijă de mine să nu mai scriu!

Poezia nu e o decizie subtilă
De a scrie într-un passepartout
Nici de a urmări norul din pictura
Abstractă a socotelilor după
pandemie
Nici de a plăti celor care te-au rănit
cumva fără să-și
Dea seama...
E tocmai virulența furtunii apăsătoare
Și imprezizibilă,
E albastrul intens, indigoul lui
Chagall
E lacrima căzută pe geamul închis de
suferințe
Când gura se arcuiește în jos
Iar fața stă lipită de tabloul viu,
E scoica ce o ascuți cum vinuește.
Deciziile rămân undeva în urmă,
Iar ochiul se transformă într-o gaură
neagră
Minusculă - ca o pupilă veșnică -
Cu conturul mișcător.
Dar uită-mă într-o pată de cerneală
Să știu că tu ești.

Între real și imaginar

Îmi permit să întrerup luna aceasta ciclul de *Povestiri despre compozitori*, pentru a scrie despre o întâmplare adevărată petrecută în primăvara lui 2021, în plină pandemie.

Tocmai se terminase o lungă și grea iarnă canadiană. Nu ieșisem mult din casă, mă dusesem numai cu mașina la cumpărături. La începutul iernii, s-a întâmplat că am avut nevoie de ajutorul unei vecine de garaj să-mi mute scaunul din față și ea a avut nevoie să aprindă lumina din mașină, a făcut-o fără ca eu să observ, a uitat să o stingă, eu n-am știut și a doua zi mașina n-a pornit. Panicată, m-am înscris imediat într-o asociație de automobil canadieni care depanează oriunde și oricând. Au venit la mine în garaj, au găsit becul din mașină aprins, au constatat că bateria era moartă - de la bec, evident - și au pus o baterie nouă.

Am avut deci toată iarna baterie la mașină. Lucrurile au mers bine până când, la începutul primăverii de anul trecut, mergând la garaj și încercând să deschid cu *cheia deșteaptă* mașina, n-am reușit. Așa sunt mașinile moderne, au *chei deștepte*, care nici nu sunt chei, sunt un fel de brelocuri, pe care apeși ca să deschizi ușa și apoi, instalat în mașină, cu brelocul în buzunar, doar apeși pe un buton de la bordul mașinii și motorul pornește, fiind și el tot *deștept* ca și brelocul (zis și cheie).

Am insistat în acea zi și în următoarele cu apăsatul pe breloc și în cele din urmă ușa se deschidea, iar mașina pornea. N-am înțeles cauza, pentru că bateria avea doar câteva luni de când o schimbasem. Când le-am povestit prietenilor ce mi se întâmplase, ei m-au sfătuit să scot mașina zilnic ca să-i încarc bateria, pentru că, ce-i drept, nu prea o folosisem iarna.

Dar unde să merg eu zilnic de una singură? Și deodată mi-a venit o idee: cum tot n-am făcut-o în 2018, când în Canada au venit din România doi oaspeți de seamă, un *Poet* însoțit de un *Preot*, ce-ar fi să-i plimb acum pe șoseaua care străbate Mississauga (o suburbie a marelui Toronto) de la sud, unde e lacul Ontario, la nord, unde e un alt orașel tare drăguț? Șoseaua are și un fel de serpentine, deci o să am ce să le arăt.

Sigur, ideea era grozavă, numai că cei doi oaspeți nu mai erau de mult în Canada. Fuseseră pentru două săptămâni în vara lui 2018, iar acum eram în 2021! Mi-am pus totuși imaginația în funcțiune și mi-am propus să îi plimb zilnic, o zi de la sud spre nord, cealaltă de la nord spre sud, având cu ei pe drum un dialog interesant, nostim și plăcut. Oaspeții din imaginația mea erau încântați, iar eu bucuroasă nu numai de prezența lor, ci și de poveștile lor, una mai interesantă ca alta. În plus, erau fascinați de tot ce vedeau în jur, iar când străbăteam acele așa-zise serpentine, unde nu erau case, ci numai peisaje, ei nu încetau să le asemene cu locuri din România, din regiuni pe care eu nu le știam, deci nu-i puteam contrazice.

În zonele unde erau locuințe pe marginea șoselei, amândoi le admirau, iar *Poetul* spunea că așa case a văzut el într-un loc în care s-au întrunit mulți, cu ani în urmă, pentru celebrarea nu mai țin minte a cărui scriitor. Și-și tot depăna amintiri, presărate, pe ici pe colo, cu câte un vers.

Încurajată de bucuria lor, dar și de surpriza mea de a-i avea din nou oaspeți, chiar imaginari, am continuat acest obicei de plimbări zilnice, până când, într-o zi, a început o renovare a șoselei și plăcerea a fost întreruptă. Desigur, îmi spuneam, oaspeții ar trebui plimbați și pe alte trasee, poate că s-au plictisit de același drum zilnic. Dar unde să găsești trasee care să nu fie nici prea departe și care să aibă și natură în jur, nu doar autostrăzi?

N-am avut însă timp să rumeg problema pentru a găsi soluții, pentru că mașina a început iar să facă fițe, în ciuda efortului meu de a menține în formă bateria mașinii, efort răsplătit din plin de plăcerea unor asemenea oaspeți importanți și

dragi, chiar dacă numai imaginari.

Într-o zi însă, omul de știință din mine a avut o revelație: poate că nu bateria mașinii e vinovată de inerția *cheii deștepte*, ci micuța baterie chiar a cheii - adică a brelocului.

În momentul în care mi-a venit această nouă și înțeleaptă idee, m-am dus imediat la mecanicul auto din colțul străzii și l-am întrebat dacă-mi poate înlocui bateriile vechi cu altele noi la ambele *chei deștepte* pe care le am. Sigur, mi-a spus mecanicul, un portughez foarte de treabă. În 15 minute, am avut *chei deștepte* dotate cu baterii noi. Și, ce să vezi? Totul mergea fără probleme și mașina se deschidea imediat și totul a continuat să funcționeze zilnic chiar dacă nu mai parcurgeam traseul minune din Mississauga, nu numai pentru încărcarea bateriei, dar și, mai ales, cât pentru plăcerea de a-mi plimba prețioșii mei prieteni.

Cum de nu-mi trecuse prin minte mai devreme, mie, om de știință, că de fapt bateria *cheii deștepte* fusese de vină și nu cea a mașinii? Dar nu-mi pare rău, pentru că, dacă aș fi rezolvat totul de la început, n-aș mai fi trăit acele momente de neuitat de real-imaginar!

A trecut un an de la acele plimbări. Acuma, în 2022, când situația pandemiei s-a ameliorat, lumea circula nestingherit, șoselele sunt aglomerate și nu știu dacă oaspeții imaginari din 2021 nu și-ar fi pierdut răbdarea într-un trafic înghesuit și lent ca cel de acum. Desigur, *Preotul* ne-ar fi povestit cu siguranță pilde pentru răbdare, dar poate că nimic n-ar fi fost la fel de frumos și de vibrant ca în primăvara lui 2021, când, după trei ani de la vizita lor în Canada, *Poetul* însoțit de *Preot* au revenit în imaginar, dar atât de viu, de vesel și de...real!

VERONICA PAVEL LERNER
Desene: ADELAIDA MATEESCU

Soldații și privighetoarea

vechiului meu camarad, VICTOR
ONEA

1

Era în zori. Soarele răsărise binișor.
Armata noastră se îndrepta spre sud
să întâmpine cu eroism pe dușmani.
Mergeam la pas pe un drumeag de
țară,
în dreapta unui râu care curgea
liniștit
sclipind din când în când în
primele raze
ale dimineții.
Ne-am oprit să ne odihnim puțin
într-un zăvoi plin de iarbă și de
tufe de măcieș în floare.
Am descălecat și am dat drumul
cailor
să pască în voie.
Armele le-am sprijinit de un
copăcel,
cred că era un salcâm deja înflorit.
Mirosea atât de frumos. Răcoarea,
aerul curat și liniștea ne-au făcut
să uităm o clipă rostul nostru
pe aceste meleaguri atât de bogat
îmbrăcate în vegetație și proaspăt
scăldate
în roua care începea să se ridice.

2

Mergeam la luptă să apărăm țara.
Să ucidem și să fim uciși pentru ea.
Acesta era rostul nostru aici. Când
Am dat să ne ridicăm pentru
plecare,
a început ea, privighetoarea, să
cânte.
Să mai zăbovim puțin, a spus unul
dintre noi,
cu ochii înlăcrimați, ațintiți în gol.
Da! Să mai zăbovim puțin. Cine
știe
dacă o să mai apucăm să o mai
auzim vreodată cântând?
cântecul ei este ca o miruire
cerească
înainte de moarte. De moartea
noastră.
Vedeți cât de frumos cântă! Râul
curge
liniștit la vale, în stânga noastră.
Lunca
sclipește fraged în soare, atât de
verde și de bogată.
Iar noi, înarmați până-n dinți,
mergem
la luptă! La moarte! Toate din jur
proslăvesc viața, mila lui
Dumnezeu pe acest pământ,

pe care oameni ca noi sau ca
dușmanii noștri
aduc moarte înainte de vreme.
Pentru ce? Să ne apărăm țara! Da!
Țara!
Patria! Peste o sută de ani nimeni
nu-și
va mai aduce aminte de noi, eroii
de astăzi.

Da! Eroii de astăzi țintuiți
locului pentru câteva clipe
de trilul îngeresc al unei micuțe
păsări nevăzute.
Armele ne-așteaptă. Caii sunt gata
de drum.
Să mergem, fraților. Ne-așteaptă
drum lung și greu.
În ziua aceea dăruită încă de
dimineată
de Domnul, n-am ucis pe nimeni și
nici
dintre noi nimeni n-a fost ucis.

Privighetoarea cântă

Privighetoarea cântă pe ramuri în
livele.
Pe toți îi minunează, dar nimeni nu
o vede.
Învață de la ea pe cât e cu putință:
Pe nimeni nu urăște și nici nu
amenință.
Că Domnul i-a dat farmec în tril și
frumusețe
Să fie alinare, balsam pentru
tristețe.
Ea lacrima și-o varsă ca boabe de
mărgean
Pentru-un trandafir în floare în
fiecare an.
Și-n ghimpu lui de-oțel ia pieptul
și-l apasă

Ana Maria Negară, *The sound of
soul, marmură , 90cm/50cm/
65cm, Sohar, Oman, 2018*

Cu sânge să-l adape la vremea
secetoasă.
Când soarele răsare o află încă în
viață,
Suspini lângă suspin în prag de
dimineată.
O mângâie pe gușă, pe aripi și pe
gene
Și o sărută lin pe umedele-i pene.
Cu rouă o adapă și gingaș o
descântă.
În strai de sărbătoare cu grijă o-
nveșmântă
Și-o adoarme-n pluș de raze ca pe o
relicvă sfântă.
La noapte se trezește și mai cu
putere
cântă.

Luna bătrână

Noapte de noapte vine și se așează
pe prag
Luna bătrână și oarbă, de drum
obosită.
Se sprijină-n luceafăr ca-ntr-un
toiag.
Pălăpie peste grădini o umbră
strălucită.

Îi sună-n ureche un greier stingher.
O stea, făclie încă tremurătoare,
Arată în zori calea ce duce la cer
Printre fântâni grele de plâns și
răcoare.

Deasupra casei mele

Deasupra casei mele de la țară
Când vine blânda, liniștita înserare,
Înalt pe ceruri tremurând se-arată
Din osii scârțâind lung Carul Mare.

Întreaga noapte el o duce-n spate,
Poveri astrale într-o pace adâncă,
De la începutul lumii încărcate
Pe căi de nimeni cunoscute încă.

IGNATIE GRECU

PROTOCOALELE DE LA TORONTO (VIII)

Conform afirmației profesorului Knowles: «**Familia ROCKEFELLER** posedă o parte importantă din aproape 50 de *major companies* americane, 25% din toate activele celor mai mari 50 de bănci comerciale din țară și 30% din activele celor mai mari 50 de companii de asigurare. Chase controlează cel mai mare bloc de acțiuni ale celor mai mari 21 *major* americane; ceea ce înseamnă că United Airlines, Northwest Airlines, Long Island Lighting, Atlantic Richfield Oil, National Airlines și alte 16 firme multimilionare în dolari se află și ele sub controlul grupului **ROCKEFELLER** și, împreună cu Sterling Drug Inc. și cele 68 de filiale ale sale, controlul asupra American Home Products, **PFIZER**, Avon, Merck și Squibb, **grupul ROCKEFELLER posedă CEL MAI MARE CARTEL FARMACEUTIC DIN LUME**».¹²

PFIZER*

«Giganții industriei ca Eli Lilly, Merck sau **PFIZER** au fost condamnați în ultimii ani să plătească mai multe miliarde de dolari... o picătură de apă în oceanul profiturilor

¹² *Ibidem*, p.42.

* Col. VALERIU GHEORGHITĂ afirma că până la începutul lunii decembrie 2021 compania farmaceutică **PFIZER** vânduse 2 miliarde de doze de vaccin anti-COVID-19.

O ultimă știre anunța că ISRAELUL a primit, joi, 30 decembrie 2021, primele pilule anti-COVID-19 produse de **PFIZER** care le experimentase pe 2 200 de pacienți.

PFIZER a secretizat, pe o perioadă de 55 de ani, reacțiile adverse ale VACCINULUI PFIZER, dar compania farmaceutică **PFIZER** a fost obligată de către un Tribunal din SUA să le desecretizeze. **PFIZER** a cerut un fond de bani pentru plata reacțiilor adverse ale vaccinului și pilulelor anti-COVID-19. Compania a avut pretenția ca ROMÂNIA să plătească despăgubirile la reacțiile adverse ale pilulelor anti-COVID-19 livrate României (în februarie 2022)!

lor. Cel mai adesea, atunci când scandalul ia proporții prea mari, produsul în cauză este retras de pe piață, în puține cazuri de agențiile sanitare publice, ci chiar de laboratoare, datorită riscurilor „financiare”».¹³

«**PFIZER**, care a plătit o amendă de 430 de milioane de dolari în 2004 pentru a evita un proces pentru publicitatea ilegală a antiepilepticului **Neurontin**® (medicament antiepileptic, pentru durerea și tulburările bipolare), incitând doctorii să-l prescrie în indicații neautorizate, ceea ce a făcut ca cifrele de vânzare să depășească 3 miliarde de dolari pe an».¹⁴

«În anul 1996, Nigeria cunoaște o triplă epidemie de meningită, rujeolă și holeră, care va face peste 11 000 de morți. Una dintre cele mai tragice din istoria țării. În acea perioadă, **grupul farmaceutic american PFIZER** dezvoltă un antibiotic, **Trovan**®, despre care speră că ar putea fi eficace prin administrare orală pentru tratarea meningitei și, de ce nu, să devină unul dintre medicamentele-vedetă care să asigure bogăția grupurilor farmaceutice. Totuși, trebuie să se mai facă niște teste clinice pentru obținerea unei eventuale autorizații de introducere pe piață din partea autorităților americane competente, Food and Drug Administration (FDA); epidemia nigeriană îi oferă această ocazie și spitalul de boli infecțioase din orașul Kano, cu cei 200 de micuți bolnavi care vor servi drept cobai. Bilanț: 11 copii morți și 189 handicapați. **PFIZER a acceptat să verse 75 de milioane de dolari în contul autorităților locale!**».¹⁵

PFIZER obține concedierea doctorului Martin **WINKLER** care atacase «o campanie anticolesterol a firmei **PFIZER**, al cărui caracter alarmist era, se pare, contestat de mai mulți experți».¹⁶

Amintim unele pericole ale vaccinării în timpul **epidemiei false de hepatita B**. Reacții: «o exarcebare sau chisr o declanșare de **boli autoimune**, ca sceroza multiplă sau

¹³ CLAUDE SÉVERAC, *op.cit.*, p.85.

¹⁴ *Ibidem*, p.87.

¹⁵ *Ibid.*, p. 197.

¹⁶ *Ibid.*, p.70.

sindromul Guillain-Barré și cancer la ficat»¹⁷ și «lupus, nevrite optice, poliartrite, paralizii faciale, dar și creșterea îngrijorătoare a **astmului și diabetului insulinodependent**».¹⁸

«Două sute de mii de cazuri cu efecte nedorite ar fi fost înregistrate».¹⁹

Continuăm cu documentul „PANEM ET CIRCENSE” de la sfârșitul lui iunie

«O „Normă” generală mai mult decât importantă și care și-a dovedit deja valoarea la începutul actualului secol, prin **construirea și instalarea „SISTEMULUI COMUNIST”** de către regretații înalți ofițeri ai lojilor noastre, este rentabilitatea „**excepției**”. În principiu, după cum știm, excepția confirmă regula generală pe care o contrazice. Dar, în vocabularul nostru, **excepția este principiul care trebuie să le fie impus tuturor**. Trebuie să procedăm de așa manieră încât să imprimăm **excepții în diverse sfere ale societății**, cum ar trebui să fie noile reguli generale aplicabile pentru toți, scop principal al tuturor contestațiilor sociale viitoare, exprimate de tineretul Națiunilor.

Astfel, **excepția va deveni detonatorul cu ajutorul căruia întreaga societate istorică se va năruie în sine însăși**, într-o epuizare și o confuzie fără precedent».

N.n.: Organizația 6.6.6. dorește **dispariția moștenirii iudeo-creștine**.

Prof. EUGEN MERA

¹⁷ *Ibid.*, p.118.

¹⁸ *Ibid.*, p.120.

¹⁹ *Ibid.*, p.120.

Reîntoarcere

Ne vom întoarce, poate, odată, în noi înșine
ca o evadare din imaginar,
abia atunci vom știi că sinele suprem e
corespondentul divinului,
că moartea este o altă naștere,
că visul e cheia spre dimensiunea
realității.

Ne vom întoarce la noi înșine și vom
știi că
suntem acolo unde se naște lumina.
Va fi atât de firesc să scriem nescrisul,
să trăim netrăitul, să pipăim nevăzutul
să creăm neîntâmpnatul.

Va fi atât de firesc să ne rupem de noi,
să ne multiplicăm în iubire, încât,
ne vom privi trupurile ca pe niște
holograme,
fiind mai mult decât acasă, în
Dumnezeu

Metamorfoză

Se duce zăpada să găsească pacea
pământului.
Vor țâșni din ea izvoare ce vor umple
pâraie și râuri și fluvii și mări.
Un pescăruș îți va aduce apă în ciocul
său,
îți va adăpa viermele pe care îl porți
precum un măr în inimă.
Și viermele acesta te va roade încet,
îți va mistui zi de zi, noapte de noapte,
oră de o oră,
setea de război și de sânge,
teama, angoasele, frustrările,
le va torce încet în fir de mătase,
să cuprinzi cu el pieptul pământului,
să-i țină de dragoste.
Când vrei crede mai puțin,
un fluture te va înălța în întâiul tău
zbor.

Remix

Ea se îmbracă nefiresc de simplu în
pielea-i trandafirie,
aprinde amurgul pe buze,
răsuște pe deget inelele părului său
de femeie.
Ea, numai ea, închide voluptos
pleoapele
să poată îmblânzi visul,
se întinde flămând în căsuța patului
său,
îi leagă lui numele pe buze,
îi vindecă goana de iarnă și dragul de
dus,
limpește liniștea cu respirația ei,
îmbracă sărutul pe pântec pe sâni, pe
tremurul tandru,

apoi, împreună se lasă cuprinși într-un
zbor,
precum cuvântul în lumină și formă.

Jurnal

Îți cresc degete lungi și mă cauți.
Brațele mele cuprind
ca un cântec liniștea
în noapte insomniilor - numele tău.
Vântul pare o mirare ce se strecoară în
priviri,
ne învăluie pe unul în celălalt
precum cuvintele șlefuite, subțiri, un
poem.
Tu îmi arunci peste umeri primăvara,
în noi se aude ninsoarea florilor,
o dragoste, o pace și un război.

Apropiere

Lipește-ți privirea de geamul care mă
reflectă,
umbra zvâcnindă a gâtului îți va spune
că-i vie.
Apropie-ți palmele de reflexia
palmelor mele
și liniile lor se vor citi singure.
Tot ce nu mi-ai spus vreodată, va
curge-n îmbrățișare,
tot ce nu ți-am spus, va trece în tine.
Privește tandru, cu cât mai adâncă
privirea,
cu atât mai voluptoasă cascada,
care mă naște perfectă pe buzele tale
când îmi spui numele ca pe o mantră.
Adoarme-mi umbra apoi, desenează-i
pe piele visele tale,
în geografia ivită îmi voi plimba
nerăbdarea
ori de câte ori vei uita să îmi spui că te
întorci.

Evadare

Cobor ușor scara blocului în care
mi-am urcat, rând pe rând,
hainele, pantofii, gențile.
Acum, rând pe rând, le îmbrac,

le scot la soare, la îmblânzit aerul.
Pantofii sunt cei mai cuminiți
mă poartă așa, cu două-trei
kilograme în plus, fără să se plângă.
Întotdeauna mi-o iau înainte,
apoi se opresc și îmi spun:
- Privește, a crescut iarba în orașul
acesta,
oamenii au uitat de război
și fac lanțuri de pădăie,
își plimbă câinii liberi
ori își beau cafeaua și berea în
balcoane,
copiii își rostogolesc râsul pe
tobogane,
își înfloresc părul și joacă în vânt!
Eu îmi plimb hainele, rând pe rând,
să le arăt răsăritul, să le însorească
amiezile,
să le împrăpăteze culorile asfințitului.
Le port crezând că mă vezi,
de fiecare dată când mă privesc
în oglindă, în oameni, în cer.
Îmi zicea de curând un poet
că prea primăvărată sunt,
că vremea e rece și rochiile mele o
provoacă să fie.
Îi răspund că eu nu aștept primăvara,
eu o trăiesc și ea trăiește în mine.
Într-o zi, când îmi voi fi scos
toate hainele la soare,
am să las doar o pânză albă, care,
să ne acopere îmbrățișarea când ai să vii.
Pe urmă o voi scoate la licitație.
Prețul de strigare va fi
o câmpie de maci înfloriți.

Poem baroc

În pieptul meu cântă o orchestră.
Sângele se furișează tiptil
ca un copil să-i asculte cele mai
neștiute unghere.
Iau instrumentele cu coarde
și le ascund într-un cal albastru,
ce fuge să prindă libertatea de picior.
Din coama lui scuturată răsare
o altă muzică în care mi se pare că
îți zăresc ochii și totuși ești atât de
aproape
încât dacă te strig îmi prefac inima
în cioburi și toate orchestra inimii mele
se preschimbă-n furnici, îmi coboară
pe brațul drept,
ce neîmblânzit începe să bată în
tastatură,
ca într-o claviatură de orgă.
Abia când își potolește neliniștea
răsare acest poem în care
tu te întinzi precum copilul răsfățat
pe un nor numai al său.

DANIELA MĂRGINEAN

UTOPICĂ

Veneau cohortele de gânduri
Precum năvala unor ape,
Veneau la rând și peste rânduri
Din lista lor să nu mă scape;

Și orice gând era capabil
Să-ncalce reguli și precepte,
Să se comporte lamentabil,
Să facă derdeluș din trepte;

Veneau gândirile-n potopuri
Și, renăscând ca din cenușă,
Reînviau trecute scopuri
Blocate după câte-o ușă...

Din amintiri atrofiate,
Veneau gândirile în valuri
Și, din nimic resuscitate,
Se re-ntrupau în idealuri...
(*Simeria, 2022*)

SEARĂ CENUȘIE

Iubito, seara asta –
Aduce a cavou
În care stă Iocasta
În tanga și tricou.

E gata de iubire –
Contează orice chip:
Că-i soțul în pieire,
Ori fiul său Oedip...

Și seara-i cenușie,
Și croncănește-un corb
A gest-ticăloșie,
Iar Cronos pare orb...
Și-i seara de... agapă,
De-o faptă de *the best*,
E gata să înceapă
Istoricul incest!
(*Simeria, 2022*)

REPORTAJ

De departe, toți sunt oameni:
Mai cu minți, mai fără vlagă,
Mai cu-apucături de fameni,
Mai lipsindu-le o doagă...

De când lumea-i lume-lume,
Mai frumoasă, mai urâtă,
Unii se mai țin de glume,
Alții la scandal incită...

Unii zic frumos din gură,
Alții? Dracii le sunt îngeri,
Și-amenință, și înjură,
Numai ca s-audă plângeri;

Unii, plini de aroganță,

Cred că ei sunt axa lumii:
Și se-nfoaie, dau din clanță
Parcă-ar fi copiii ciumii!

Impostorii dețin funcții,
Iar corupții îi aclamă!
Deși par a fi disjunții,
Toți la rele sunt de-o seamă!

Unii cu gândire flască,
Alții, doctori în... nimica,
Au în loc de creier iască,
Dar formează-n viață clica!

Da, iubito, de departe,
Toți sunt omenire, lume,
Dar tu stai de ei deoparte –
De-al lor trai, de-al lor renume!
(2022)

STAREA TA...

Tu gândești axiologic
Și o spui cu voce tare?
Poate ai vreo supărare,
Poate-i ceva... patologic!

Mie-mi pare că joci teatru,
Că ești plin de aroganță...
Dai neîntrerupt din clanță –
Nu vrei la un psihiatru?

Un test e o... lămurire,
Dimpotrivă, te ajută
Să pricepi că e acută
Starea ta de aiurare...

Te expui în conversații
Și te crezi o somitate
Deși ești o nulitate
Debitând elucubrații...
(2022)

POEM-FANTEZIE

Poate dormi la ora asta
Și visezi vreun imbecil
Care și-a lăsat nevasta
Și te mângâie gentil?

Dacă nu-i gentil, e-o brută,
Sau, de ce tresari în somn?
Simți că pare o bancrută
Cu imagine de domn?

Poate dormi înfășurată
Într-un giulgiu princiar
Și visezi cum, adorată,
Te săruți cu-n boschetar;

Ay, ce noapte și ce vise!
Ce ai prin subconștient?
Ziduri, râpe, uși închise,
Viață-n prag de faliment?

Ce-i cu tine, Parmenidă?
Poate-i un părelnic zvon...
Poate ești într-o absidă
Pe pat cu Tutankhamon.
(*Simeria, 2022*)

POEM NEBUNATIC

Foaie verde ca năucu
Și mai verde Android,
Frumușel mai cântă cucu
Dacă nu e cu Covid!

Și iar verde mătrăgună
Și vreo șapte hakeriri...
Lumea asta e nebună –
Plină de nepotriviri...

Se aude o mierliță.
Trilurind a instagram;
Rațiunea e pestriță
Și vândută gram cu gram!
(*Simeria, 2022*)

LA TERASĂ

Un individ cu giacă ruptă
Și cu pantofi de second hand,
Cu voce sacadat-abruptă
Și cu vocabular de... trend,

Stătea la masă la o bere,
La o terasă cu „de-ai lui”
Și cu adâncă răsputare
Se comporta ca un tehui;

Alături îi stătea o damă,
Căzută în delir-extaz –
Prietenă, la cataramă
Cu cel de care facem caz;

Sorbeau din halbe pântecoase
Lichidul galben-amăru –
Doi inși cu creiere vâscoase,
Doi inși cu mințile haihui!

(2022)

DUMITRU HURUBĂ

STAREA PROZEI

Luminița

De la București am luat tot un tren personal, era mai îngrijit de data asta, cu vagoane comune, înțesate de călători la fel de obosiți, prost îmbrăcați, cu bagaje imense, felurite, de la sacii plini cu pâine neagră, pentru porcii crescuți acasă, la domiciliu, prin satele din împrejurimi, la ranițe militarești ghiftuite de provizii, geamantane grele de carton și valize imense din lemn. Astfel și eu, cu valiza mea purtată de generații de bărbații familiei, pentru a ne face datoria față de patrie, mă pierdeam în această mulțime viermuitoare, grăbită, care cobora în găurile prăfuite de prin împrejurimi, târându-și bagajele voluminoase, iar în locul lor urcau alte persoane, cu alți saci plini și cu alte sarcini, înțesate de data asta cu produse agricole. Se discuta despre vreme, despre secetă, despre dificultățile întâmpinate la puținele irigații din vară. Agricultură românească avea nevoie urgentă de investiții, care întârziu să apară. Pe mine mă obosiseră discuțiile lor monotone, inutile, dar care trădau multă îngrijorare față de soartă, când criza economică bătea la ușile tuturor țărilor comunismului "biruitor".

Așa că la un moment dat am făcut abstracție de această vânzoleală și, în zgomotul sacadat și trepidant al roților metalice scoțând scântei pe șinele de oțel, mi-am aruncat privirile pe fereastră, sedus de întinderea molcomă a Bărăganului pârjolit, ale cărui sate cu case mici și modeste înconjurate de curți neregulate, unde oamenii privați de pământul lor cultivau de toate ale gurii, rămâneau în urmă și se pierdeau în zare.

În gara din Ploiești s-a urcat o femeie frumoasă, elegantă, cu păr blond, rebel, revărsat pe spate, a cărei piele albă, fină a feței făcea totală discordanță cu lumea tuciurie din jur, zgomotoasă, necioplită, agitată, cu fețele aspre, tăbăcite de soare. Îmbrăcată într-o rochie albă, simplă, care îi evidenția armonia trăsăturilor trupului cu carnație tare, zvâcnitoare la fiecare gest oricât de mic, s-a așezat pe o bancă diametral opusă de a mea astfel încât am putut-o admira discret. Îmi atrăgeau atenția mai ales detașarea cu care făcea abstracție de lumea din jur, dar și o anumită tristețe în priviri pe

care o descifrasem la Corina, bruneta din scurta mea vacanță de la mare, din preajma căreia m-a smuls telegrama care mă anunța de primirea ordinului de încorporare. Nu-mi putusem imagina atâta tristețe la fata aceea fermecătoare, văzută de mine (și nu numai!) ca un triumf al feminității, al seducției imbatabile pe care o răspânda în jur și care putea împlânzi chiar și lei. Dar ea îmi vorbise de abandonul trăit, de acea dragoste înșelată, de angoasa singurătății absolute pe care o cunoscuse o dată cu plecarea intempestivă a colegului care o sedusese și o abandonase. Până atunci nu avusesem cunoștință de astfel de experiențe, dacă puteau fi le consideram simple aberații ale firii ce până la urmă puteau fi trecute ușor cu vederea. Dar n-a fost așa. Acea fată în mod inconștient căuta un alt sprijin, un alt umăr pe care să-și reazeme fruntea frumoasă și obosită. Mă găsise pe mine la un moment dat, dar plecarea mea fortuită i l-a scos în cale pe bălailui lăcătuș orădean, care probabil și-a mai trecut în agenda sentimentală încă un "trofeu".

Dacă drama Corinei o înțeleseam în sfârșit, după confesiunea dureroasă de la restaurantul unde ne aciuasem, tristețea femeii din fața mea mă provoca. Niciodată nu îndrăznisem să intru în relație cu cineva necunoscut, probabil că privirile mele intense o deranjeau, astfel că și-a aruncat imediat ochii spre mine, dar văzându-mi valiza militară a schițat un ușor zâmbet de ironie.

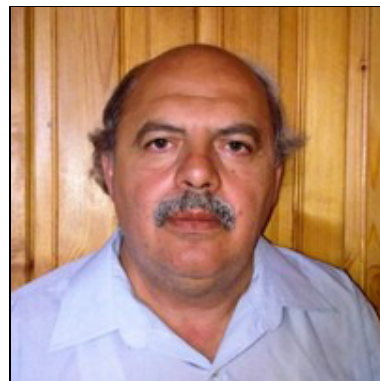
Atunci am reîncercat ciudatul meu sentiment de rușine, m-a învins din nou timiditatea înăscută, am renunțat s-o mai scruțez cu ochii hămesiți de împlinire pe ființa a cărei simplă prezență fizică îmi dădea siguranța existenței frumosului feminin palpabil, izbăvitor, în acea lume gri, prost croită, obosită și obositoare.

Dar la un moment dat femeia a venit și s-a așezat în fața mea. Apăruseră munții. Chipul ei vrăjit de înălțimi se transfigurase:

-O, Doamne, munții!...exclamă ea, lipindu-și fruntea de geamul vagonului.

-Într-adevăr, sunt fantastici, mă simt dator să spun ceva, atunci când apropierea ei a reușit să topească precum o baghetă magică gheața stupidă a timidității mele.

-Sunt cele mai puternice semne îndreptate spre noi ale cutezanței

scoarței terestre de a ne orienta spre înălțimile vieții...

-Vieții spui? mă întrerupe ea. Dar ce este secunda nefericită a vieții noastre față de eternitatea triumfătoare a lor din totdeauna?

-Secunda vieții noastre le dă îndreptățirea de a-și recunoaște propria frumusețe. Simpla prezență a noastră la poalele lor sau la înălțimi le conferă puterea de a ne proteja, de a ne da înțelepciunea cutezanței și victoriei lor spre absolut.

-Dar firosos mai ești, măi tinere, îmi spune femeia râzând copios și manifestându-și o stranie simpatie față de înțepata mea afectare, dezvăluită, credeam eu, spre a o cuceri. Pari a nu fi ceea ce ești. Dar unde mergi cu valiza asta desuetă? Nu cumva ești chemat în armată?

-Ba chiar așa. Și încă sunt încorporat pentru prima dată.

-Cum așa? Pari mult mai în vârstă decât copiii care sunt chemați la viața militară.

-Într-adevăr, dar nu sunt cu mult mai în vârstă ca ei. Probabil chipul meu apare mai îmbătrânit.

-Ești însurat?

-Nu.

-Atunci alte necazuri te-au trimis cu întârziere să-ți faci datoria. Eu sunt măritată și am și copil.

-Mă bucur. Să vă trăiască.

-Mulțumesc. Din păcate, soțul meu m-a părăsit. Așa. Fără să-mi spună, a abandonat căminul conjugal și-și petrece vâleatul de câteva luni cu o fetișcană la căminul de nefamiliști. Crezi că merit un asemenea comportament din partea lui?

-Nicidecum. Din partea mea cred că este o rătăcire a lui de moment. Se va întoarce, desigur, având în vedere faptul că aveți împreună un copil...

-Până acum nu s-a interesat de el. Copilul trece în clasa a șasea, →

GEO CONSTANTINESCU

este mare, mă întreabă de tatăl său și-l tot amăgesc spunându-i că este în delegație ca să nu facă o criză obișnuită la vârsta lor.

-Fiți sigură că se va întoarce. Nu se poate să lase de izbeliște un copil și mai ales o femeie distinsă ca dumneavoastră.

-Eu ți-am zis tu de la început. Ți-am spus din primele clipe drama vieții mele și continui să mă "domnești". Hai să fim direcți și să ne vorbim tinerește. Crezi că sunt prea bătrână pentru tine, spre exemplu.

-Dimpotrivă. De când ai apărut mi-ai atras atenția prin frumusețe și eleganță. A fost o onoare că mi-ai vorbit, când eu nu îndrăzneau nici măcar să te privesc.

-Chiar timiditatea ta m-a provocat. De ce băiatul ăsta smolit, cu valiza lui antediluviană își retrage sfios privirile când chiar am nevoie să fiu admirată și iubită, tocmai acum, după rușinea pricinuită de rătăcirea în paturi străine, de închiriat, a bărbatului meu...

-Și eu am trecut prin câteva experiențe nefericite cu fetele și - poate - de atunci mi-am pierdut curajul comunicării cu sexul frumos...E o racilă pe care încerc cu greutate să mi-o reprim... Dar unde ai plecat așa de provocator îmbrăcată și pornită pe cuceriri...

-A... Mi-am luat o scurtă vacanță la Tușnad. Copilul a rămas cu părinții mei (nu l-am învoit de la școală, deși puteam să fac asta). Chiar am vrut să fiu singură, să mă gândesc la ceea ce voi face în aceste condiții...

-Eu sunt convins că vă veți împăca. Indiferent de micile evadări, familia este indestructibilă. Amândoi trebuie să țineți la ea.

-Eu cred că nu se va întâmpla acest lucru. Rana pe care mi-a pricinuit-o este mult prea adâncă. Nu l voi putea ierta niciodată.

-Dar copilul tău...

-Și el va înțelege. Este foarte inteligent. Uite, se apropie stația unde trebuie să cobor. Mă însoțești? Aș vrea să conținăm discuția. Sau îți este teamă că o să întârzi și o să începi armata la "bulău".

Bineînțeles că am urmat-o. Era friguleț în noaptea aceea, gara din Tușnad așezată pe un deal era slab luminată. Acolo mi-am lăsat valiza, încredințată unei funcționare tinere, care mi-a zâmbit complice, pentru că înțelesese motivul întreruperii

călătoriei mele. Femeia din tren, pe care o însoțeam și care și-a declinat numele, Luminița, mi-a încredințat mie geamantanul ei ușor, plin doar cu haine de vară. Ea s-a cazat imediat la hotel, iar eu am luat un pat într-o cameră alăturată.

-Să vii la mine peste un sfert de oră, mi-a zis și a intrat în cameră.

Eu nu m-am dus în camera mea, poate deranjeam pe cineva, ci am coborât la bar unde am comandat o cafea. Am băut-o gândindu-mă la aventura pe care urma să o petrec cu necunoscuta din tren și am luat o sticlă de "Martini", în amintirea dragostei pentru Corina, pierdută. Am băcut ușor la ușa Luminiței.

-E deschis, Bebe, îmi spune ea, și eu pătrund în cameră sfios, punând sticla pe masa îngustă. Luminița intră în baie, de unde vine cu două pahare intens spălate.

-Hai noroc, Bebe, pentru ce să bem? Pentru întâlnire sau pentru prietenie?

-Pentru amândouă, zic eu, și, însetat, golesc paharul dintr-o sorbitură.

-Aoleu, Bebe, tot așa ești de însetat și să faci dragoste?

-Desigur, băgău, gândindu-mă în acea clipă la fata de la mare, cu care nu ajunsesem "în finale", cum se exprima foatul meu coleg de cameră, în brațele căruia o lăsasem ca un netot. Ce întâmplare! Luminița se pregătea să-mi ofere cu ființa și drama ei ceea ce nu reușisem să obțin de la Sidonia. Dacă marea nu-mi oferise fructul oprit, muntele era mai generos. Îi mulțumesc în gând.

Trăiam, totuși, un sentiment de jenă față de femeia ce m-a primit în alcov, eu iubisem până atunci doar fete mai mici sau egale cu mine ca vârstă, iar acum călcăm un teritoriu al maturității feminine, al unei femei care dăduse și avea grijă de o altă viață. Dar totul s-a risipuit atunci când Luminița a venit goală, cu un capoteț roz scurt, lăsându-i liberă vederii și visării cu ochii deschiși toată frumusețea. Atunci m-a îmbrăcat la duș, unde eu am întârziat destul, revenindu-mi mereu în minte ideea că peste câteva clipe voi descoperi un alt fel de iubire pe care n-o trăisem niciodată.

Când am revenit, gol, în cameră era semiîntuneric, Luminița era în pat, acoperită cu un cerșaf, dar așezată cu fața în jos, tremurând cu sughituri, într-un plâns isteric. M-am speriat la început, nu mai știam ce să cred, apoi

m-am apropiat și am întins mâna pe spatelul ei, care tresărea, mișcându-se în convulsii stranii.

-Pleacă de aici, îmi spune cu fața scâldată în lacrimi. Cu ce drept vii la mine ca să facem dragoste? Eu am avut un bărbat pe care nu l-am înșelat niciodată.. Eu sunt o femeie cinstită...

-Dar bărbatul pe care l-ai avut te-a părăsit ca un laș... Uită-l acum și mâine vei fi altă femeie...

-Tu o să mă iubești toată viața?

-Desigur, zic, și-n acea clipă simțeam că voi fi pentru acea ființă bărbatul ei, tatăl ei, fiul ei...omul.

Atunci ea s-a deschis, eu i-am cuprins în brațe trupul gol, i-am sorbit de pe față lacrimile sărate și înmiresmate, i-am străbătut cu limba însetată toate curbele trupului înferbântat și, după multe tatonări în zona sânilor tari, excitați, am pătruns-o. Îmi priveam chipul dintr-o dată destins, se observa cum o liniște interioară și o frumusețe din adâncuri i se așeza pe liniile de fețișă ale feței și-mi doream ca momentele acelea să nu se mai termine. Dar nu după mult timp căldura din profunzimea trupului meu se revarsă în celălalt trup, simt cum brațele ei mă înlănțuie subit, cum fețișă, fată, fecioară sloboade țipătul împlinirii, dar nu o las, simt cum un alt val al vigoriei masculine mă ține tare, continuu s-o cuprind, iar trupurile înlănțuite își duc pe mai departe jocul lor, pe care l-am prelungit amândoi, cât am putut de mult. Am fi dorit să dureze o veșnicie. Veșnicia noastră. Când ne-am despărțit Luminița a reizbucnit în plâns. N-am mai lăsat-o însă pradă deznădejzii, am luat-o iar în brațe și liniștirea ei și împăcarea a durat toată noaptea.

Dimineața, când am plecat, am lăsat-o dormind. N-am vrut s-o mai trezesc din pricina plânsului ei neîntrerupt, atunci când pauzele biologice ale dragostei o aruncau în hățiturile tari ale realității. Am lăsat-o într-un somn frumos, bine împlinit, trupul ei gol, deschis, încă dornic de iubire emana lumină, mult mai vie ca cea a soarelui ce pătrundea sfios printre draperiile trase. I-am lăsat un bilet cu adresa unității mele militare și m-am cufundat în aerul proaspăt. La gară mi-am luat valiza și primul tren către localitatea Gheorgeni. Atunci credeam, în naivitatea mea, că Luminița va fi mereu, de-acum înainte, femeia care-mi va oferi împlinirea și menirea pe acest pământ. Dar n-a fost așa...

Lacrimă și cânt

Mă simt lacrimă și cânt
Mă adie un cuvânt
Dar mă las în grija zării
Să-mi aducă lăutarii.

Mă simt lună, dar și soare
Și mă rog la-ntinsa mare
Să-mi dea valuri de iubit
Castele de-mpodobit.

Prea rămân cărările
Și ne pleacă zborurile
Sărutul culorilor
Din prea plinul zorilor.

Cum să pleci și cum să uiți
Ploaia cum cădea în munți,
Toamna apunând în vie
Țesătura de pe ie.

Pâinea cum se coace-n vatră

Izvor luminând pe piatră
Jocul ierbii despletit
Legendele-n chip zidit.

Nu te-ntoarce prea târziu
Când e totul un pustiu...
Vino când lumina cade
Peste luncile din sate.

Iowa City, 14 martie, 2007

Doar gândurile...

Și ni se face frig de neființă
Și ni se face dor de cei plecați,
Străine albi azi ne poarta clipa
Doar gândurile le chemăm la sfat.

Am fost purtați în pântec de lumină
Și ne-am născut cu trupurile vis
Ne-om aminti cândva în cartea vieții
Duminicile îmbrăcate-n alb.

E timpul s-ascultăm de anotimpuri
Cum se clădesc din verde regăsit
E cazul să ne pese de necazuri
Să ne-călzim la „focurile vii”.

Pe aripi de cuvânt purtăm seninul
Și ne rugăm să nu mai fie plâns
Să înflorească zâmbetul pe ramuri
Când ne privim prin noul început

LIGIA ANA GRINDEANU
*Premiul revistei „Vatra veche”, la
Festivalul de Poezie Religioasă
„Deisis”, 2022*

Stânca Tarpeiană

Așa cum toți copiii se-mbolnăvesc
de vărsat
scarlatină, rujeolă sau alte boli
poeții se trezesc scuturați
de frisoane, de febre accentuate
capătă o stare dionisiacă
care însă nu doare
ci le creează un neastâmpăr
momente plăcute, paradisiace
ce mai la deal, la vale
le bat în geam muzele
au atâta adrenalină în ei
că se pot lua la întrecere
cu o panteră;

Am umplut caiete întregi de versuri
mai șchioape, mai naive
ce nu trezeau nici un delir
nicio emoție, ca să nu
mai spun de o stare paradisiacă
dar am continuat să cred că
voi ajunge într-o bună zi poet
și am scris cărți după cărți
ajungând să ocupe în biblioteca mea
un raft apreciabil;

Stau biete de ele cumiști
aidoma unor mioare sătule de păscut
uneori seara când vreau să mă
vâr în pat și să dorm
le aud murmurând, behăind
le-o fi urât mai ales
în nopțile fără lună
urc scara de la mansardă
și încerc să stau de vorbă cu ele
le mângâi blana aspră de carton

le scarpin și le cânt
doine ciobănești;

Constat că unele sunt cam anemice
suferă de anorexie, de gălbează
în timp ce altele stau bine
cu feromonii și au rotunjimi
pofcioase, chiar senzuale
și vor să fie iubite
giugiulite, mângâiate
și simt cum mă scaldă emoțiile
sincer sunt fericit să le aud
șopotind, îmi bate atât de plăcut
inima
scot câte una din raft
și o răsfoiesc
ce plăcere, ce satisfacție, ce bucurie;

Mă înțepă spini de tristeții
că unele nu mai scot nicio șoaptă
abia mai pot respira
mă simt atât de vinovat
că le-am dat viață

cum nu puteți crede
le simt ca pe niște femei urâte
la care nu se uită nimeni
și vor rămâne săracele
fete bătrâne;

M-am gândit, m-am frământat
ce-o să fac cu cele anemice,
anorexice
și mi-a țâșnit brusc ideea
să le vâr într-un sac
un fel de coșciug și să
le arunc într-o prăpastie
chiar aș putea să le dau foc
așa cum se întâmplă în unele
țări de o anumită religie
care își ard morții la crematorii
iar cenușa o împrăștie pe ape
pe câmpuri, peste păduri
și nu le va plânge nimeni
poate doar cei care le-au scris
odihnă veșnică în lumea
anonimatului;

Sau de ce n-aș proceda așa cum
faceau vechii greci
aruncând copiii cu dizabilități
pe Stânca Tarpeiană
deși la zămislirea celor slabe
fără puteri și poftă de a paște
am depus cea mai mare trudă,
pasiune
dar cele slabe, scheletice
sunt treptele necesare
pentru a putea urca
în vârful Parnasului.

GHEORGHE JURCĂ

IN MEMORIAM

PETRU-ILIE BIRĂU

(12 mai 1966 - 4 nov. 2021)

L-am remarcat pe artistul **Petru-Ilie Birău** (<https://petruilie-birau.wordpress.com/>) văzând bustul lui Eminescu pe care l-a sculptat la inițiativa lui **Leonard I. Voicu**, președintele Asociației Canadiene a Scriitorilor Români (ACSR, <https://scriitoriiromani.ca/>) și al Cenaclului Eminescu din Montreal, bust care a fost adus și plasat în Montreal. Spre deosebire de cei care l-au cunoscut personal pe artist, el fiind prezent de două ori la Montreal, o dată într-o vizită cu un vernisaj în 2018 și a doua oară la inaugurarea statuii în 2019, eu nu l-am cunoscut decât indirect.

Stingerea lui subită, în noiembrie 2021, a îndurerat comunitatea românească din Montreal și, în ultimul număr din 2021 al revistei canadiene *Repere Literare*, (redactor șef Leonard I. Voicu), în care bustul lui Eminescu de Birău este parte componentă a copertii, a apărut un articol despre artist. Atunci l-am cunoscut ceva mai bine, dar nici pe departe nu îndeajuns ca să-i fi putut aprecia întreaga lui valoare.

Nu de mult, am primit un plic în care, pe lângă ultimul număr al revistei *Repere Literare*, mai era una, *In memoriam Petru-Ilie Birău* și, în plus, o carte scrisă de artist, *Drumuri și căutări* (Ed. SITECH, Craiova 2022). Lectura revistei de 64 de pagini, excelentă, nu specifică cine a inițiat-o și locul apariției, dar parcurgerea ei și a cărții m-a bulversat profund. Abia acum, după luni de la dispariția lui prematură, citind scrierile lui și ale altora despre el, l-am cunoscut pe artistul, scriitorul și omul Petru-Ilie Birău. Personalitatea lui s-a conturat atât de bine în mintea și inima mea, încât am trăit, cu întârziere, o adâncă durere legată de pierderea unui asemenea om.

Iată-mă, astăzi, alături de revista și cartea menționate, încercând - atât cât mă va ajuta condeiul - să împărtășesc celorlalți minunile descoperite de mine la acest artist, scriitor, profesor și om de o mare noblețe sufletească.

Petru-Ilie Birău s-a născut la Cimpă-Petrila, jud. Hunedoara. La

începutul revistei, **Dumitru Velea** prezintă cu sensibilitate și talent câteva date biografice ale artistului: „Traseul vieții sale urmează drama acestor momârlani: oameni ai veșniciei și muntelui au trebuit să lucreze în mină, în noaptea pământului și, în același timp, să se smulgă și să revină sub lumina soarelui, a zorilor, ca renaștere și nemurire a sufletului. Petru-Ilie Birău își începe viața și opera din adâncul minei și se ridică prin studiu și învățare până la treapta de doctorat în *Artele vizuale la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de arte și Design*, cu lucrarea *Arhetip și expresie artistică în costumul popular românesc - surse în creația proprie*. Lucrări ale sale se răspândesc prin expoziții personale și de grup, prin țară și străinătate, Franța, Germania, Grecia, Canada. Peste Ocean a dus bustul lui **Eminescu**, conceput la Cimpă, turnat la Arad și amplasat în fața Centrului Cultural Român și a catedralei Buna Vestire din Montreal (dezvelit în 22 sept. 2019)” (p. 2).

În continuare, **Diandra David** prezintă un text intitulat *Pictorul lui Dumnezeu*, iar **Dumitru Gălățean** completează datele biografice ale artistului cu fragmente publicate în volumul *Petrieni de văz, evocări* (Ed. Confluente, Petrila 2010).

Urmează o bogată *Fișă Bio-Bibliografică*, care cuprinde studiile, expozițiile personale, de grup, manifestările culturale la care a participat artistul, publicațiile la care a colaborat și cărțile semnate de el. Numeroasele pagini ale acestui capitol sunt ilustrate nu numai cu picturi și fotografii, dar și cu câteva din poeziile lui Petru Birău. În ele se remarcă muzicalitatea și profunzimea ideilor: „*Din clipe mărunte și zări,/ Culegem viața bob cu bob./Speranțe, vise trec ușor,/ Iar noi pribegi în urma lor,/ Culegem viața bob*

Autoportret

cu bob.” (Azi, p. 12); sau, un fragment din poezia *De toamnă*, în care poetul descrie schimbarea peisajului din Cimpă: *Iarba s-a uscat pe deal,/Fără noimă zboară uliul,/Rage puiul de măgar, Greierașul e zurliu,/ Timpul curge vinefiu.*” (p. 21).

Parcurgem paginile următoare, unde sunt prezente peste 40 de mărturii date, după fulgerătoarea sa dispariție, de instituții culturale, prieteni, artiști plastici, scriitori și cunoscuți. Ele reconstituie potretul unui om cu deosebite calități. Cu regretul de a nu le putea cita pe toate, voi da numai câteva exemple:

„Birău Petre, un om cât un munte de lumină, un om cât o lume de bunătate! Un om al veșniciei!” (**Paulina Emia**, p. 25).

„Un om. Un artist. Un erudit (...). Puteai fi sigur că va îndeplini angajamentele sale. Avea un singur cuvânt! (...) Își cunoștea valoarea, dar nu ținea s-o etaleze. (...) Petrică era generos cu oamenii, așa cum numai un Sfânt poate fi. Fără gânduri ascunse, fără interese și contra-servicii. Era o liturghie deschisă din care citeai învățăminte(...). În numele cenaclului Mihai Eminescu, al Asociației Canadiene a Scriitorilor Români și a comunității românilor din Montreal, îi mulțumesc pentru bustul de bronz al poetului nostru național, pe care l-a realizat cu dragoste. Acest bust va rămâne peste veacuri, simbol al talentului și măiestriei sale.” (**Leonard I. Voicu**, p. 24).

„Ne amintim cu nostalgie de acel 2018, când Petre Birău a sosit la Montreal. A avut o expoziție remarcabilă care ne-a încăzit sufletele, a adus cu el în lucrările sale copacii, munții și văile din România, ne-a adus portete minunate ale țaranului român, ne-a adus dragostea de acasă. Apoi a urmat a doua venire la Montreal pentru instalarea bustului lui Eminescu (al cărui autor este) la casa Română din Montreal. Am →

VERONICA PAVEL LERNER

avut onoarea să fiu curatorul expoziției acestui artist român(...). Pictura lui poate fi caracterizată în câteva cuvinte: culoare și candoare, o măiestrie generoasă a nuanțelor (...), lucrări în care culoarea sfâșie raze de lumină, portete, chipuri brăzdate de trecerea vremii, priviri albastre obosite, mici licăriri a ceea ce a fost, a ceea ce timpul a furat.” (*Rodica Vinca* - artist plastic, p. 26).

„Plecarea lui dintre noi, târgu-jenii, lasă un loc gol, căci personalitatea lui radia în jur o stare sufletească de bunătațe, fericire și dor de a deveni mai bun. Am publicat o cronică la una din expozițiile sale în *Flacăra lui Păunescu* și era mândru de ea pentru că știa că eu nu scriu dacă nu cred în destinul cuiva, fie el poet, savant ori simplu cercetător științific” (*Ion Popescu Brădiceni*, p. 27).

„Un Maestru. PETRILA a pierdut un om și un artist binecuvântat de Dumnezeu.” (*Ileana Heljiu*, p. 30).

În continuare, în revistă sunt publicate amintiri scrise de Petru-Ilie Birău din călătoriile lui *La Montreal* și *La Berlin via Amsterdam*. Textele sunt nu doar o descriere detaliată a obiectivelor vizitate, dar și o sensibilă combinație între aspectul lor concret și percepția autorului despre ele.

Paginile următoare conțin trei materiale despre Petru Birău: un interviu luat artistului de *Dorina Brândișa Laden* și două texte referitoare la cartea *Drumuri și căutări*, unul de *Marian Barbu*, celălalt de *Iulian Chivu*.

Revista se încheie cu un grupaj intitulat *Aprecieri critice*. El cuprinde scurte analize ale lucrărilor artistice și fragmente din referatele despre lucrarea de doctorat a lui Petru Birău. Printre cei peste 30 de semnatori se află nume de prestigiu din lumea criticilor de artă, a scriitorilor, a celor din învățământul superior și din multe alte domenii.

În sfârșit, ultima pagină conține o scurtă mărturie - testament al lui Petru Birău despre România - text scris și publicat în *România pozitivă* din 4 dec. 2009.

Lectura revistei mi-a amintit cât de receptivi pot fi cei din jur când sunt în apropierea unui om cu însușiri artistice și morale deosebite. Lăudabil izvor de speranță, gestul de a edita o revistă de o asemenea

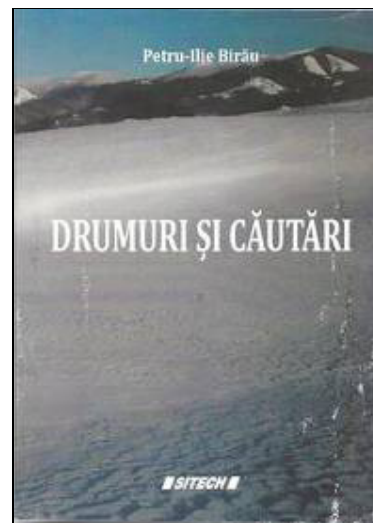
calitate în memoria unui artist, scriitor, prieten, mă obligă să mă înclin în fața celor care au pus cap la cap frumosul și prețiosul document *Petru-Ilie Birău - In Memoriam*.

***

Cartea lui Petru-Ilie Birău *Drumuri și căutări* (Ed. SITECH Craiova 2022), apărută postum, conține, așa cum o confirmă și subtitlul de pe coperta interioară, *Cronici, studii, eseuri* scrise de autor. Autorul declară în al său *Cuvânt înainte* (2021): „Am citit și am publicat în general impresii la cald asupra unor scrieri care mă scoteau din activitatea mea principală de studiu asupra artelor vizuale, mă deconectau pentru câteva ore de la *stoarcerea creierului* aferentă cercetării riguroase, purtându-mă pe aripile unor versuri mai mult sau mai puțin onirice, dar întotdeauna idealiste, sau mă adânceau în profunzimile uneori viziuni labirintice, inedite și demne de o mare atenție” (p. 8)

Cartea cuprinde 24 de texte despre volume de poezie sau proză și despre opere ale unor artiști plastici. Am remarcat o atenție deosebită a autorului asupra fiecărui detaliu poetic sau artistic al operelor analizate și așa spune că unele cronici m-au emoționat mai puternic decât obiectul însuși al comentariilor. Nu spunea Adriana Bittel, scriitoare și critic literar de valoare, că, un critic literar trebuie să fie uneori mai talentat decât scriitorul pe care-l comentează?

Desigur, nu mă voi opri la toate textele, deși ar merita, ci numai la câteva fragmente care mi-au atras în mod special atenția, pentru că l-am simțit acolo pe însuși Petru Birău contopit cu poezia sau creația artistului despre care vorbește. În *Evocare decantată*, autorul face o sumară prezentare a volumului autobiografic *Copilăria...draga mea* (Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca 2013) de „Petru Blaj, remarcabilul scriitor și medic născut pe meleagurile jiene și strămutat de îndatoririle profesionale la Tecuci” (p. 38). Cronicarul dă apoi citate din carte și cuvintele lui Petru Blaj se transformă, ca prin farmec, în cele ale lui Petru-Ilie Birău. Contopirea celor doi mi s-a părut o adevărată magie a cuvântului. Iată un citat pe care-l dă Petru-Ilie Birău din cartea

lui Petru Blaj: „Cum să înțelegi misterul dragostei și geloziei față de un pârau care ți-a văzut străbunii, când ei s-au privit în apele lui. Care s-au jucat cu palmele și fața lor. Le-a spălat cînepa, lâna, scutecele când s-au născut și până au murit. Le-a adăpat oile, vacile, caii, toate animalele și păsările. Și chiar vasele, așezate apoi pe polițe și stelaje, le-a spălat. Si tot el a mângâiat piciorușele copiilor ce-și lăsaseră încălțările pe malurile lui”(p 39). Ce pasaj extraordinar și ce bună alegere a lui Petru Birău pentru a-l cita!

Nu voi da mai multe citate, cartea trebuie citită. Dar cum să trec cu vederea impresia puternică produsă de lectura textului „*Noroc Bun! De Cornelia Florea, sau despre Poetica Mineritului*”? Comentariile minunate ale autorului dovedesc faptul că, despre oricine ar scrie, el așterne în rânduri propriul său suflet.

Finalul cărții, *Itemi, Finalități* (*În loc de postfață*) mi s-a părut unul din cele mai zguduitoare pasaje ale cărții. Schimbul de e-mailuri dintre Iftimie Nefântu (să fie oare pseudonimul doctorului Paul Blaj?) și Petru-Ilie Birău din iulie 2009 ascunde frumusețe, candoare, sensibilitate, cultură, bunătațe, credință în puterea divină, reciprocitate, dragoste, generozitate. Laudă editorului, cel care a plasat aceste rânduri - testament la căderea cortinei.

Nu l-am cunoscut, pe Petru-Ilie Birău, abia acum, după ce nu mai este printre noi, l-am întâlnit și iubit. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Toronto, 1 iulie 2022

Sculptorul Radu Aftenie

Atelierul e cât casa!

Atunci când ai șansa de a vizita familia sculptorului Radu Aftenie, care din anul 2008 s-a stabilit într-un confortabil apartament situat în deschiderea străzii Goethe din Sibiu, constai că fiecare încăpere este ticsită cu creațiile proprii sau cu ale confratilor. Așadar, o galerie ad-hoc în care fiecare lucrare are povestea ei, una pe care gazdele ți-o oferă cu aceeași neostoită emoție. Aflasem când s-a născut Radu Aftenie, dar din CV-ul ce-i gardează frumosul album personal, pe care mi l-a dăruit cu bucurie, lipsește tocmai vârsta lui de aur, așa că întrebarea cu care a început dialogul nostru a fost:

-A/ncal/ S/îrghie/: *Ce amintiri păstrați din prima dumneavoastră copilărie?*

-R/adu/ A/ftenie/: Mama era originară din comuna Codrii Cosminului și s-a comportat toată viața ca o bucovineancă adevărată. Părinții mei s-au stabilit în Cernăuți. Era România Mare și se circula peste tot, așa că eu fusesem născut în 2 octombrie 1936 la Spitalul Filantropia din București. Mama mea era de 18 ani, iar tata era concentrat în armata României la Cernăuți. La naștere am avut 5 kg. Fusesem un campion, nu-i așa? Îmi amintesc alarma aeriană din 1941, când eu aveam 5 ani. Tatăl meu, mare comerciant în Cernăuți, unde mama avea o cofetărie, a plecat în refugiu cu o plapomă și două perne. A trebuit să refacă actul meu de naștere, pentru că nu-l mai aveau pe cel rămas la Cernăuți. La 4 ani, învățasem o poezie pe care o spuneam urcat pe masa din restaurantul tatălui meu, în aplauzele ofițerilor români și nemți. O mai știu și acum: „Când vine cineva la noi/ Și se vorbește de război/ Când vreau și eu ceva să zic, /Bunica-mi spune: Tu ești mic!/ Dă-mi, Doamne, minte și răbdare/ Și fă-mă și pe mine mare/ Să nu am frică de nimic/ Să-mpuşc măcar un bolșevic.” Când ne-am reîntors la Cernăuți după primul refugiu, nu mai era nimic din ce lăsaseră părinții, căci casa lor fusese ocupată de revoluționarii sovietici. S-a făcut un schimb de populație cu rușii din

Odessa. Toți bucovinenii care rămăseseră acasă în Cernăuți au fost urcați în vagoane și deportați în Siberia. Familii întregi plecaseră din gospodăriile lor. A venit în 1944 a doua refugiere. Mama Veronica, eu și fratele Nicolae fuseserăm stabiliți în satul Buicești din Oltenia, de Organizația națională a refugiaților din Bucovina și Basarabia. Datorită riguroasei înregistrări pe care o efectua Organizația refugiaților, tata ne-a descoperit după 6 ani de despărțire. El a făcut frontul până la Stalingrad, de unde s-a întors pe jos și l-am recuperat în plin bombardament american asupra rafinăriilor-Unde credeți? – tocmai în gara Ploiești... Ca refugiată, săptămânal mama primea alimente de la Statul român, așa că dădea din ce gătea ea și unor oameni sărmani ai satului. După Război, ne-am mutat la București. Așa s-a trăit până în 1947 când a plecat Regele Mihai. A trebuit să dau examene de 4 clase într-un an și mama învăța cu mine istoria, povestindu-mi faptele domnitorilor. Îmi amintesc de examenele de clasa a VII-a. Creșteam și trebuia să învăț. Clasele de la a VIII-a până la a X-a le-am făcut la Școala Poinărești de lângă Piața Coșbuc din capitală, cartierul Rahova.

-A.S.: Erați deja un adolescent. *Ce visați să urmați la liceu?*

-R.A.: Dacă am făcut arte plastice, e datorită lui Brukenthal. Aveam 12-13 ani când mama mă trimitea la Sibiu la fratele ei, Vasile Verlescu, care locuia în str. Octombrie Roșu, într-o casă lipită de Muzeul Brukenthal. De cum mă trezeam dimineața, îmi plăcea să desenez. Desenam pe hârtie, pe asfalt, oriunde nimeream, orice îmi trecea prin minte, chiar și portretele lui Lenin și Stalin, care erau în fiecare clasă deasupra catedrei. În vacanță, timp de 5-6 ani eu petreceam zilnic câteva ceasuri efectiv în muzeul sibian. Cunoșteam fiecare sală cu tablourile ei. M-am împrietenit la Sibiu cu Sandu Lungu, viitorul critic de artă, mai mic decât mine, dar la fel de pasionat de pictură. Mă jucam fotbal cu copiii din vecini în Piața Mare, unde era în centru un rondou cu flori. Mama m-a înscris la Școala medie de arhitectură de pe B-dul Coșbuc din capitală. Timp de două săptămâni a fost pregătirea de profil a candidaților. Profesorul a constatat

că sunt cel mai bun la desen și a sfătuit-o pe mama să mă ducă la Liceul de profil, care se numea Școala tehnică de arte plastice „Nicolae Robescu”. Pe acela l-am urmat între anii 1952 și 1956. Apoi am intrat la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, pe care l-am absolvit în 1962. Am studiat cu maestrul Cornel Medrea, originar din Miercurea Sibiului, și cu Boris Caragea. Jucam foarte bine fotbal, dar am abandonat sportul pentru că m-am îndrăgostit de sculptură. Eram în grupă șapte sculptori: Anton Eberwein, care apoi s-a stabilit în Germania, Adam Nicolae, Corneliu Grecu, Semizian Armeni, coreeanul Zen Muncel și Sandi Călinescu, cel mai boieros dintre noi toți. De o viață am două pasiuni. Una este profesia de sculptor. A doua pasiune este soția, o adevărată icoană a sufletului meu.

-A.S.: *Cum v-ați căsătorit cu Elena?*

-R.A.: Când am cunoscut-o pe Elena, pe care ai ei o răsfațau cu apelativul Totoc, era ca o fetiță, așa cum o vedeți în portretul din sufragerie. În 1962, când tocmai pregăteam examenul de absolvire, ne-am căsătorit. Sigur că am făcut o nuntă studentescă, la o bodegă, numită Grădinița, de lângă Casata, unde am petrecut de la ora 10.00 până la ora 14.00, pentru că aveam doar 200 lei pentru eveniment. După prânz trebuia să mă prezint la cursuri. Toată noaptea următoare am cioplit în marmură un portret, lucrarea mea. Asistenta profesorului Medrea, Ilica Veturia, știind că eu sunt mire, nu s-a așteptat ca să vin cu lucrarea →

ANCA SÎRGHIE

terminată. Când a văzut ce mi-a ieșit, a amuțit de mirare. În curte erau stativele, numite șele. Eu văzusem că șase erau ocupate cu lucrările colegilor și una rămăsese goală. A mea. Nu suportam așa ceva. Aveam terminat portretul în ipsos, dar eu doream să fiu în rând cu colegii mei, așa că l-am sculptat în marmură.

-A.S.: *Cum a început drumul artistic al dumneavoastră ?*

-R.A.: Am fost angajat la Direcția de Artă Populară și Artizanat din UCCOM, unde directoarea Olga Horșia mă impulsiona artistic. Am colindat țara, în diferite zone, de la Săpânța la Gorj, din Hurezu până la Suceava. Discutam cu meșterii populari care m-au influențat. La Săpânța l-am cunoscut pe artistul Vida Geza, împreună cu care am sculptat și eu una dintre figurile lucrării sale de la Moisei. Sigur că după ce lemnul s-a putrezit, maestrul a turnat lucrarea în bronz.

-A.S.: Eminescu avea o cugetare la care merită să reflectăm: „Ocazia e iute la fugă și leneșă la întors.” Vă întreb: *Ce ocazie deosebită v-a impulsionat talentul ?*

-R.A.: Familia de talenți sculptori a lui Karl Storck, stabilită în România, a fost încurajată de Regele Carol I. S-a creat o bursă de doi ani pentru absolvenții de sculptură. Ei aveau astfel șansa să lucreze într-o locuință cu atelier mare în centrul capitalei, fără să plătească chirie și taxe pe utilități. Noi locuim într-o cameră neîncăpătoare și bucătărie, la casă. Dar patul atelierului ne era prea îngust. Am încercat să ne descurcăm. Ridicam patul pe verticală ca să stea placa pentru lucrarea mare cât un studio. Exact în preziua datei de concurs a căzut lucrarea și s-a făcut bucăți. Eram disperăți. Toată noaptea am lipit bucată cu bucată și a doua zi am prezentat lucrarea, care era un mozaic interesant. A fost un concurs pe care l-am câștigat. M-am instalat cu soția acolo, în apartamentul Storck, cu atelier larg. A fost o binefacere.

-A.S.: Dacă priviți în urmă, aveți șase decenii de lucrare artistică, maestre Radu Aftenie, iar albumul pe care îl răsfoiesc îmi dovedește că sunteți un excelent portretist. Îmi plac în mod deosebit Avram Iancu, Gheorghe Lazăr, Andrei Șaguna, Samuel von Brukenthal, Onisifor Ghibu, Ioan Luțaș, Emil Cioran,

Arsenie Boca, Bartolomeu Anania, D.D. Roșca, Dumitru Peligrad, Ion Besoiu, Constantin Ilea, o întreagă galerie de ardeleni, dar și Gheorghe D. Anghel sau George Enescu în medalion, ca și Mircea Eliade. Excelentă este stilizarea portretului pe care i l-ați făcut lui Iosif Sava. Din motive particulare, mai puțin îmi place expresia întunecată a lui Lucian Blaga, pe care știu că l-ați plasat la Liceul „Lucian Blaga” din București și la dezvelire a participat și Dorli Blaga, care a fost foarte impresionată de lucrarea dumneavoastră. Privesc bustul lui Constantin Noica, pe care eu l-am cunoscut și avea un alt aer, greu, foarte greu de prins. Totodată remarc cât de diferite genuri ați ilustrat în universul artelor plastice. *Dată fiind monumentalitatea defnitorie a sculpturilor, este posibil ca dumneavoastră să cunoașteți cu exactitate ce soartă a avut fiecare dintre lucrările realizate în acest gen?*

-R.A.: Desigur că lucrările mele de for public sunt acolo unde știu că au fost amplasate, adică la Cluj Napoca, orașul care în semn de recunoștință m-a declarat cetățean de onoare, la Sibiu, Oradea, București, Săliștea Sibiului, Chișinău, Mănăstirea Pasărea, Măgura -Buzău, Sighetul Marmăției etc. Uitați-vă la statuia lui Mircea cel Bătrân, lucrarea mea de peste 2m, care se află la Muzeul Militar din București. Și tot acolo este un bust cu același domnitor. La Biblioteca Centrală din Chișinău este lucrarea mea în bronz din 1997 dedicată lui Onisifor Ghibu. În locul *Ostașului sovietic* din centrul Clujului în 1995 am vernisat.

monumentul *Glorie ostașului roman*.

Am avut la Sibiu o surpriză neplăcută, să aflu că monumentul cioplit în piatră în 1984 din Piața Mare cu Gheorghe Lazăr, pe soclu având două reliefuluri, unul cu întâlnirea dintre Lazăr și Nicolae Bălcescu și alta cu Școala Românească înființată de el, a fost demontat, fără să fiu consultat. De ce credeți? Ca să se realizeze o piață goală, după tipic european. Lucrarea mea a fost dusă într-o curte la Fabrica COMPA, unde stă între bălării și acum. Era normal să fie dusă, spre exemplu, la Avrig, să fie pusă la Casa memorială a primului nostru dascăl, pe care simbolic l-am reprezentat la un pupitru de clasă, cu cartea deschisă. Puteam să dau în judecată Primăria, mai ales că un arhitect mi-a spus că Lazăr nu a făcut nimic important, doar „trăgea cu arma în ciori”. La o asemenea ignoranță plină de dispreț nu mă așteptam. Când am venit de la București la Sibiu și am vorbit cu primarul Johannis, mi s-a propus să realizez o altă formă de monument și așa am creat în 2005 sculptura cu ctitorul învățământului românesc, lucrare pe care o vedeți aproape de Turnul Sfatului din aceeași piață. Unii doreau să plasăm statuia undeva mai spre gară, dar ziaristii au reacționat. Eu locuim încă la București și nu cunoșteam ziaristii sibieni, dar în plină ședință în care arhitecții sibieni decideau amplasarea monumentului, a intrat jurnalistul Nani Dobra susținând că „Gheorghe Lazăr nu va pleca din Piața Mare”. Ca să răspund până la capăt întrebării, vă mărturisesc că sunt multe lucrări în alte genuri decât sculptura de for public la care le-am pierdut urma. Recent am avut o surpriză plăcută, când cineastul Eugeniu Lupu din Cleveland Ohio, USA, a găsit unul dintre cataloagele pe care eu le-am pierdut și mi-l va trimite ca să revăd un grup de lucrări în lemn de ciureș. Bănuiesc că el fusese în București la vernisaj și a păstrat acel album.

-A.S.: Nu cred, maestre, că s-a ales cel mai bun loc pentru statuia lui Gheorghe Lazăr în Piața Mare din Sibiu. Să fie adevărat că el este plasat în locul unde fusese Stâlpuț infamiei din cetatea Evului mediu ? Mai firesc era să-l privim pe primul dascăl al neamului românesc în partea dinspre liceul ce-i poartă numele. →

Nu credeți? Nici acum nu ar fi târziu să fie mutat, dacă ar decide oameni de bună credință și cunoscători ai istoriei adevărate. Îmi amintesc de aprecierea unui confrate, pictorul Ovidiu Petru Dumbrăveanu, care socotea că „Radu Aftenie abordează cu frenezie toate genurile sculpturii”. O temă-pivot v-a fost maternitatea, fără îndoială. Vă întreb: *În ce gen de material ați preferat să lucrați ca sculptor?*

-R.A.: Am sculptat în lemn și marmură, am turnat în bronz multe compoziții. Enumăr *Maternitate* din 2000, *Icar* din 2002, *Idilă* din 2003, *Visare* și *Pianistul* din 2004, *Chitaristul* din 2010, mai multe lucrări intitulate *Compoziție* din 2010, *Basistul* 2015 etc. Știți cum era la început, nu găseam piatră, nu aveam bani să cumpăr bronz. Foloseam ce lemn reușeam să găsec. Primele lucrări- *Compartimentul*, *Roata olarilor*, *Naista*- au fost expuse în 1967 la Expoziția de la Simeza. Următoarele lucrări au fost *Marea furcă*, *Maternitate*, când s-a născut primul meu copil, *Chivuțele*, *Țăran cu miel pe cap*, *Calul troian*, *Pasărea măiastră*, *Mama cu copilul*. Odată am observat că dintr-o măcelărie au scos un butuc de lemn pe care se tăia carne. Mi-au spus că nu le mai trebuie, așa că din el am făcut o lucrare de suflet în 1972, adică un leagăn în care am așezat copilașul sculptat în piatră. Am expus lucrarea *Leagănul* la Ateneul Român. Mă inspirase a doua fetiță a noastră. În 1983 în Tabăra de sculptură Poiana Soarelui de la Săliște- am creat *Mioritica*, o lucrare dintr-o singură bucată de lemn de 5 m înălțime. Pe atunci se cumpărau bine lucrările de artă. Îmi amintesc că am cioplit în lemn în 1999 pe Van Gogh în apartamentul nostru din București, punând lucrarea pe o pătură, ca să nu deranjez vecinii. Emil Cioran mi-a pozat la televizor, după interviul luat gânditorului la Paris de Gabriel Liiceanu și m-a impresionat expresia de dezamăgire a lui... Am participat la 70 de expoziții, unele de grup, altele personale, cu lucrări de sculptură și cu cele de grafică. Ele au ajuns în colecții de stat și în cele particulare, din Europa, USA și America de Sud. Uitați-vă la acest *Don Quijote*, proaspăt turnat, este lucrarea comandată care va pleca spre Statele Unite ale Americii.

-A.S.: Sunteți un artist internațional, în ciuda multor vicisitudini prin care ați trecut în viață, începând cu nenorocitul accident de tren din 1969 când ați pierdut piciorul stâng. Dumneavoastră, care iubiserăți fotbalul. Citesc în CV-ul din albumul lucrărilor dumneavoastră că la Burgas în Bulgaria, unde ați realizat la Tabăra Internațională creația în marmoră *Fata Soarelui*, având 2. 80 m și o suspendare cutezătoare, ați fost declarat în 1977 Laureat al Simpozionului Internațional de Sculptură. Figurați în numeroase dicționare de artă. În reviste culturale sau de specialitate din țară și din străinătate se scrie despre opera dumneavoastră. Ați fost declarat „Om internațional” (1993-1997) de către Centrul Biografic Internațional din Anglia și ați primit „Placheta pentru recunoașterea eforturilor de realizare și de îmbogățire spirituală a Comunităților Internaționale” de la un for similar din USA. În anul 1995 ați fost declarat Cetățean de Onoare al orașului Cluj-Napoca. Fiicele dumneavoastră sunt realizate din toate punctele de vedere. Mirela Aftenie Stancu, medic al medicilor, cum i se spune ca specialist în patologie, este managerul unui spital în USA. Cealaltă fiică, Cristina Aftenie, este artist ceramist în insula Creta din Grecia, unde activează ca profesor de ceramică, soțul ei grec având un magazin de suveniruri realizate din lemn de măslin. Fiecare dintre ele v-a dăruit câte un nepot. *Aveți vreun motiv de neîmplinire?*

-R.A.: De când m-am stabilit la Sibiu, mai mult ca înainte, mi-am focalizat creația pe figuri transilvane, dar nu toate au stârnit interesul publicului. Cu Andrei Șaguna, pe care l-am oferit Mitropolitului la Sibiu, mă gândeam că voi acoperi un

gol, cel al unei statui reprezentative așezate în incinta Mitropoliei Transilvaniei, pe care el, Sfântul Andrei, o citorise. Mi s-a răspuns că Mitropolia nu are bani nici să acopere cheltuiala luminii ce se consumă în Catedrala Ortodoxă. Vedeți și dumneavoastră ce frumoasă este lucrarea, care a rămas în ipsos, iar Sibiu nu are o statuie cu primul și cel mai mare dintre mitropolii Transilvaniei. Cum este posibil?

-A.S.: Noi, sibienii, am fost foarte nedumeriți să aflăm că o altă creație foarte reușită, bustul lui Avram Iancu, pe care ați realizat-o în 2013 la comanda Societății Culturale „Avram Iancu”, a stat ascunsă ani buni sub un cearceaf în Biblioteca județeană Astra, în loc să-și găsească locul cuvenit în Panteonul transilvan din Parcul Astra. *Care este povestea acestei lucrări?*

-R.A.: Eu pe Avram Iancu l-am purtat în suflet. Am citit cartea lui Ioan Lupaș și altele ca să mă documentez. Fusesem anume în Munții Apuseni la o verișoară a mea, căsătorită cu un preot, ca să înțeleg lumea Iancului. Când am pornit șantierul, am întocmit multe schițe. Dorința mea era să fac o lucrare mai bună decât maestrul meu Cornel Medrea, care a creat un Avram Iancu pus pe Câmpia Libertății de la Blaj. Profesorul Mihai Racovițan, care și el făcea miniaturi din lemn cu chipul Iancului, mă sfătuia plin de emoție să nu uit să pun moștețe căciula pe capul eroului meu. Într-o lună lucrarea a fost gata. S-a stabilit ca bustul să fie așezat la intrarea în Parcul Astra din Sibiu. Primarul Johannis a fost de acord cu locul stabilit spre bulevardul central. Comisia de la Ministerul Culturii, condusă de Csilla Hegedüs, secretar de stat, l-a respins, fără să înțeleg din ce rațiune. La Sibiu am vorbit cu noul primar, care mi-a dat o replică incredibilă: „Lăsați, că în Parcul Astra sunt destui români și fără Avram Iancu.” Și eu care așteptam, ca după atâtea monumente ale personalităților sibieni să fiu făcut Cetățean de Onoare. Am constatat că nu sunt defel apreciat în orașul acesta, care mi-a devenit reședință.

-A.S.: Nici eu nu pot crede că vi s-a dat o asemenea replică oficială, mai ales că Sibiu nu excelează prin monumente. Socotesc că este loc și pentru alte personalități, indiferent de naționalitate. Situația aceasta îmi →

amintește de bustul lui Mihai Eminescu, realizat în țară și transportat peste Atlantic din dorința românilor din New York de a avea într-un parc din metropolă simbolul identității noastre naționale. S-au făcut cereri după cereri la oficialități, dar nu s-a aprobat ca poetul național al românilor să figureze într-un parc american. Așa se face că eu am văzut acea creație în pridvorul Bisericii ortodoxe Sf. Maria din New York. Eu credeam că așa ceva e posibil numai într-o țară străină, deși nici acolo nu este firesc să se manifeste o asemenea obtuzitate. Totuși: Ce s-a întâmplat cu Avram Iancu cel așezat sub cearceaf în Biblioteca Astra? *Câți ani a stat acolo?*

-R.A.: În 2018, generalul Ghiță Bârsan s-a interesat de lucrarea mea și a solicitat-o pentru Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu. Au așezat-o pe o alee împădurită, pe aceeași linie cu Nicolae Bălcescu, realizat de sculptorul Butunoiu, o apropiere simbolică, nu-i așa? Sunt conducătorii Revoluției de la 1848. Inscripția de pe soclu sună cu totul semnificativ pentru trăirea patriotică a lui Avram Iancu: „Unicul dar al vieții mele fiind să-mi văd Națiunea mea fericită.” Dezvelirea s-a făcut impecabil și emoționant tocmai de ziua patronului Academiei, în noiembrie 2018. S-a intonat *Imnul de Stat al României*, s-a defilat cu pas de front în fața statuii. Profesorul Mihai Racovițan a vorbit cu însuflețirea lui specifică. Am fost foarte emoționat. Totul este bine când sfârșește cu bine, nu-i așa?

-A.S.: Pe aceeași alee a Academiei este și monumentul lui Gheorghe Lazăr, realizat de sculptorul Pavel Mercea. Așadar sunt acolo trei corifei ai românismului despre care este vorba la cursurile de istorie militară, în care se insistă asupra Revoluției de la 1848. Eu poposesc în preajma acestor statui atunci când sunt invitată să țin conferințe pe teme literare sau de istoria Transilvaniei. De aceea, știu că în lunile mai, iunie și noiembrie în fiecare an, Academia are manifestări devenite tradiționale, care se desfășoară, după caz, chiar și în fața acestor monumente. În acest an, la 10 septembrie se vor împlini 150 de ani de la moartea lui Avram Iancu și de pe acum se proiectează activitățile artistice educative ce se vor desfășura la eveniment, de la care nu va lipsi

ceremonialul militar de la monument. Fără să fie expus într-un loc public, care să-l pună la dispoziția tuturor cetățenilor și turiștilor, monumentul lui Avram Iancu este valorificat într-un mod mai ținut pentru studenții militari. Dar Academia are și o bibliotecă modernizată și, mai ales, un muzeu militar excepțional. Stimate maestre Aftenie, rotesc privirea în casa dumneavoastră atât de primitoare și văd câteva lucrări în formă de proiect care așteaptă. Sunteți un sculptor harnic și sunt impresionată să văd în atelierul dumneavoastră cât este casa atâtea personalități sibiene. *Autoritățile locale cunosc asemenea proiecte?*

-R.A.: Să nu mă bănuieți de nepăsare. Așa cum sunt de greu la deplasare cu handicapul meu locomotor, am urcat în mașină bustul lui Constantin Noica și l-am transportat la Păltiniș. Consideram că locul lui este acolo. Am vorbit cu Mitropolitul Streza, dar nu l-a acceptat. Din lucrarea mea dedicată lui Andrei Șaguna, două machete stau aruncate într-un depozit. Vedeți și dumneavoastră ce proiect minunat este Șaguna și la Sibiu lipsește o asemenea statuie. Desigur că Mitropolitul Bartolomeu Anania este gândit pentru Cluj-Napoca. Tot așa, statuia Mitropolitului Nicolae Ivan. Arsenie Boca este o altă machetă reușită. Nicolae Titulescu va fi comemorat zilele acestea. Uitați-vă la mine, am încă sănătate și vreau să muncesc.

-A.S.: Așadar, sunteți apt și doriți să lucrați în continuare. Iată concluzia cu care vom încheia dialogul nostru, în care mi-ați făcut mărturisiri impresionante. Eu vă mulțumesc pentru timpul acordat. Sigur că veți mai primi comenzi după ce în țară și în lume se mai linișesc apele. „Nimeni nu-i atât de fără minte încât să prefere războiul în locul păcii; căci în timp de pace copiii îngroapă pe părinți, iar în timp de război părinții pe copii.”, sunau cuvintele pline de înțelepciune ale lui Herodot în antichitate și de atunci nimeni nu a contrazis acest adevăr. Să sperăm că războiul din Ucraina va înceta cât de curând. Muzica artelor se poate auzi doar atunci când încetează zornăitul armelor.

(Dialog consemnat în 22-25 martie 2022, la Sibiu.)

SURÂSUL TATĂLUI

Anahoret nostalgic în plinătatea serii, iar zăbovești pe banca nedată la rindea.

Tu, frate bun cu șerpui, cu ulii și cu merii, cum de zâmbești șăgalnic când arde prima stea?

Vizezi la strălucirea trecutelor imperii?

Te cheamă veșnicia cu glas de tinichea?

Sau o zărești pe mama venind dinspre morminte,

întă și subțire, cum o știai cândva?

Ai vrea să o întâmpini pe strada pietruită,

să fiți, din nou, doi tineri glumind la o cafea.

Iluzie deșartă sub bolta ruginită, făptura ei se sfarmă în fluturi mari de nea.

Și-atunci, ca o tardivă aducere-aminte,

îi simți sărutul rece pe fruntea obosită.

BLANCANIEVES

Doar un impuls electric de amperaj contrar

îți fragmentează sânul în clipa mângâierii;

sclipsesc iconoclastic cascadele tăcerii,

luceafărul de toamnă – arhaic felinar.

Te simt pulsând prin vene, zăpadă alcalină,

bilet fără escală spre *Mystic Orient*.

Ibovnic clandestin pe-un cargobot dement,

sfidez eternitatea drapat în parafină.

DAN RUJEA

SEVALET

Suzana Fântânariu Ambalaj pentru suflet

Sâmbătă 18 iunie 2022, ora 11 a avut loc la Muzeul Municipal *Regina Maria* din Iași, (str. Zmeu, nr. 3), expoziția aniversară *Ambalaj pentru suflet*, a artistei Suzana Fântânariu, la împlinirea vârstei de 75 de ani, curatori: dr. Alexandru Constantin Chituță și Alexandru Gorea.

Născută în localitatea Baia Suceava, absolventă a Liceului de Artă Octav Băncilă din Iași și a Institutului de Artă Ion Andreescu din Cluj Napoca, Doctor Honoris Causa a Universității Naționale de Artă „George Enescu” din Iași, Suzana Fântânariu este cunoscută ca *Doamna graficii contemporane românești*. Cu o activitate spectaculoasă, cu zeci de expoziții în țară și străinătate, cu numeroase participări și premii la diferite Bienale internaționale: Premiul I la Paris, Premiul II la Maastricht, Premiul I la Sharjah, Medalia de argint din Beijing, Medalia de aur a Bienalei de artă Vicenza s.a., cu o carieră academică extraordinară ca profesor universitar la Facultatea de Artă și Design din cadrul Universității de Vest din Timișoara unde a înfrumănt zeci de studenți, Suzana Fântânariu se întoarce la Iași la invitația generoasă a Muzeului Municipal *Regina Maria* din Iași în colaborare cu Muzeul Național Brukenthal și Facultatea de Arte din Iași unde va prezenta o serie de lucrări realizate în tehnica xilografurii, desen, xilo-obiect etc.

Curatorul expoziției, dr. Alexandru Constantin Chituță de la

Muzeul Național Brukenthal a declarat: „Lucrările Suzanei Fântânariu ne dezvăluie un univers sensibil pentru bucuria ochiilor. Indiferent de tehnica adoptată, artista a reușit de-a lungul sale cariere să devină un reper. Tocmai de aceea expoziția prezentată acum la Iași cu prilejul împlinirii a 75 de ani de viață, are rolul de a evidenția parcursul creator și de a face mai bine înțeles particularitățile demersului artistic dezvoltat de artistă până în momentul de față. Lumea Suzanei Fântânariu aparține senzorialului, nostalgiei, relațiilor intime cu obiectele imediate. Nu doar tehnica hârtiei, drumul ideii pe calea materialului, a imprimării, a scrierilor cât și gândirea spectaculară a artistei transformă ingeniozitatea obiectului într-un indice personalizat. Artistic vorbind, Suzana Fântânariu prezintă la Iași, aventura domniei sale în experiment, pe mai multe direcții, într-un *sistem al risipirii*, după propria caracterizare. Este o bucurie că iată în colaborare cu av. George Șerban din București, am putut realiza acest moment deosebit nu doar în viața Suzanei Fântânariu cât și în istoria graficii românești.”

Decanul Facultății de Artă din Iași, conf. univ. dr. Adrian Stoleriu a afirmat: „Prezentă prin creația sa în marile galerii și muzee ale lumii, apreciată cu cele mai înalte forme ale recunoașterii talentului și demersului artistic, în cele mai reprezentative evenimente expoziționale mondiale, Suzana Fântânariu face parte demult din elita artistică autohtonă, fără a se limita nicicum la aceasta. Distinsă în anul 2013, cu înalta distincție de Doctor Honoris Causa al Universității de Arte „George Enescu” din Iași, domnia sa a atras atenția lumii

artistice și culturale, cunoscând laurii succesului pe întreg mapamondul. Suzana Fântânariu se înscrie în pleiada artiștilor contemporani de mare valoare, formator de opinii, curente și tendințe în artă, arătând, după toate evidențele, că deține deja secretul nemuririi artistice, spre care tind de milenii toți creatorii acestei lumi. Deși învăluită în mister, sinceritatea actului creator al Suzanei Fântânariu nu lasă totuși loc de echivoc. Suntem în fața unui artist complet, valoros, vizionar, ireversibil marcat de înțelepciunea și emoția descoperirii de sine, dar care, dincolo de evidențele formale ale propriei creații, *ne păcălește* într-un mod cu totul particular, dirijându-ne pe căile accesibilității aparente, ne menajează, de fapt, prin sugerarea șansei unei receptări foarte ușoare, prin simpla lectură vizuală a subiectelor”.

Expoziția va putea fi vizitată la Muzeul Municipal *Regina Maria* din Iași, până în luna septembrie 2022. Vizitatorii pot participa și la concursul expoziției, putând câștiga o lucrare semnată de Suzana Fântânariu. Mai multe detalii despre concurs pe pagina de facebook a Muzeului Municipal *Regina Maria* din Iași.

Cu Dorin Socaci în patria unei culori...

Dorin Socaci este un artist din Țara Hațegului. Trăiește la Peșteana, este generos, matur și adolescent, totodată. Tablourile sale sunt încărcate de un optimism aparte, de bucuria vieții. Locul unde trăiește îi definește opera, culorile exprimă o tensiune aparte. Istoria se întrevede în aceste frânturi de viață, muntele reflectă dorul după o lume înaltă. Pădurea cu arbori albi prefigurează o lume mai bună.

Florile au o personalitate aparte, exprimă sinceritatea a tot ce-i viu în fața Creatorului. O rugăciune dinamică se întrevede în tablouri, culorile au o personalitate aparte. Biserica din Densuș apare mereu, este o prezență care marchează alte prezențe. Diferite ipostaze ale bisericii redau stăria omului în fața lui Dumnezeu. Analogia este subînțeleasă.

Muntele Retezat domină întinderea, tinde spre eternitate. Culorile se amestecă într-o culoare unică: un anotimp în Retezat, un munte cucerit. Macii izbucnesc în planurile imaginii, sunt uneori trei, sugerează picăturile de sânge de la Cruce, o suferință transfigurată. Au aceeași direcție, curg spre cer, pogoară spre țărână. O legătură dintre lumea de Sus și lumea de Jos.

Ochiul de apă, lacul Bucura din Retezat este Ochiul. El privește spre Univers, este deschis, un albastru rece și cald, totodată, caută sensul vieții.

Omul nu apare în tablouri, omul absent este prezent prin privirea presupusă. O călătorie a privirii de la o margine de curcubeu la alta.

Floarea soarelui indică spre un destin ales demult, o călătorie în galben la margine de lume. Influența lui Vincent van Gogh este evidentă, asumată, transfigurată. Fiorul este purtat mai departe. Lanurile arse de soare sunt înlocuite de infinitul pădurilor de la munte, de fiorul care străbate planurile. Ramele albe sau maro, simple, delimitează spațiul, culoarea are patria ei în tablourile lui Dorin Socaci.

Florile sunt galaxii de culoare, ele absorb privirea, un hău colorat captează clipa în care privești lumea aceasta construită simplu, din elemente cunoscute: apă, lemn, piatră, aer cu nestemate, focul pasiunii care le unește. Florile au un mesaj: lumea poate fi mai frumoasă! Este o simplitate a culorii pure, posibilitatea învierii în planuri lichide, eliberatorii.

Fluturii exprimă transformările pe care le suportă tot ce-i viu, bucuria mișcării se simte cu fiecare aripă fragilă și transparentă, cu orice joc. Fântâna cu dreaptă cumpănă ține în echilibru perspectiva. Când renunță la culori, pictorul se întoarce la culoarea unică: alb, albastru, verde și galben, mov, roșu. Culorile din curcubeu au evadat și își caută stăpânul.

Despre tablourile lui Dorin Socaci, putem afla mai multe la: https://www.facebook.com/dorin.socaci.1/photos_by...

O călătorie fără întoarcere, o călătorie în care singurătatea este frântă de atâtea prezențe; de o lume pură, abia ieșită de sub degetele pictorului flămând de timp și perspective subtile.

CONSTANTIN STANCU

Literatură și film

Henry Miller lângă oglindă

Ce surpriză pe Netflix! Un documentar despre Henry Miller, realizat de Gero von Boehm. Pun pe birou spre recitare pasaje din *Tropique du Cancer*, despre care spunea Henri Fluchère că exprimă „angoasa unei conștiințe torturate de viziunea halucinatorie a catastrofelor majore”. Unde e situat omul? Între sordid și divin, făcut din carne și din sânge. Și care suferă. Un fel de înger cu „aripile înmuiate în noroi și sânge”.

Mutat la Paris prin 1930, o cunoaște pe Anaïs Nin, care i-a finanțat apariția *Tropicului Cancerului* în 1934. Au urmat apoi procesele pentru obscenitate în Statele Unite. Abia în 1964 i se recunoaște (oficial) valoarea literară. La Paris, Miller trăiește în anturaje păcătoase, însă scrie mereu. Cu Anaïs Nin are o legătură amoroasă, iar co-

respondența cu ea va dura douăzeci de ani. Ea s-a născut în Franța, apoi a plecat în America la 11 ani, ca să revină la Paris la 20 de ani. A scris *Incest, Foc, Delta lui Venus, Henry și June*.

Regizorul Philip Kaufman se inspiră din cartea *Henry și June* și realizează în 1990 filmul cu același titlu. Vedem fluctuațiile erotice, atmosfera boemă, libertățile sexuale. Anaïs e căsătorită cu Hugo, iar Henry cu June. Să ne întoarcem la documentar... Diferite persoane vorbesc despre scriitor. Apare și el în câteva secvențe, afirmând că „ajunge să existe”. Parisul a fost întotdeauna un vis de-al său. Voia să devoreze viața, dormea pe unde apuca, era un vagabond veritabil. Femei diverse, prostituate, dar și umilița și foamea. Se considera „un călugăr cu organe genitale”, iar în visele sale făcea sex cu toată lumea. Se spunea despre el că era persoana

cea mai deschisă. Henry era convins că nu te poți ridica dacă nu ai picioarele în noroi. După multe căsătorii, el a afirmat că organul sexual feminin e „o intrare în infern”. Misoginie tardivă, neconvingătoare. Nu are încredere în literatură, dar scrie intens. Apoi e convins că „lumea e un cancer care se devorează pe sine”. După care își duce mașina de scris lângă o oglindă, ca să se privească în timp ce scrie... Tandru narcisism!!

ALEXANDRU JURCAN

ALBATROS

Revista Societății de Haiku
Constanța

Mă aflu, încă, la figurat, printre filele așezate între cele două coperti, ale revistei Albatros; mă cuprinde mirarea; în interiorul spațiului inimii am o mulțime de cuvinte încurcate, că nu știu pe care să le prind; să le păcălesc pentru ca să se arate; să iasă la vedere; mi-am propus să scriu ceva și vreau să mă țin de cuvânt; nu știu ce o să iasă; sunt copleșită, îmi pun întrebări și-mi spun: sunt oameni și cărți ... sunt cărți și oameni; sunt scriitori și cititori ... sau mai mult scriitori decât cititori? scriem pentru noi... scriem pentru altcineva ...? pentru mine, cuvintele sunt ca o cină de taină; vreau să le respect, să le apreciez, să le iubesc, să mă bucur, să le simt aproape ca să fac rugăciuni.

Iau din nou revista, trec degetele peste foi, le mângâi și le admir, și iarăși îmi spun: ca să scrii o asemenea carte trebuie să te angajezi cu trup și suflet. *Cine crede că toți din Republica Literelor scriu fără durere, se înșală. Cei ce scriu, scriu cu carnea și sângele lor. Bucățica din carnea și sângele lui rămâne prin hățișurile pe care le traversează cu toată ființa. Ca să scrii ai nevoie de nervi de oțel, sensibilitate de diamant și suflet din oglinzi paralele. Să nu ai lipsa măsurii de a aprecia, ci Măsura însăși* (Leonard Oprea). Să te implicii total pentru a primi girul valorii; dacă nu, ești laș, incompetent; ce formulă o preferi? se înțelege, de la sine,

că o alegi pe cea dintâi; iar acum să trec la subiect, asta a fost refularea mea!

Revista Albatros, nu e o revistă oarecare, ci o carte complexă. *O constela-*

ție. Nu am răsfait-o. Am citit-o. De la prima la ultima filă. Ce autor găsec? *Pe cine altcineva, decât pe Laura Văceanu*, din staff-ul Societății de Haiku din Constanța ... Când am privit cuprinsul mi-am zis că e imposibil. Când să alegi atâta material...dar, să-l selectezi, să-l plasezi în pagină ... în capitol? Să-l dai Editurii ... să urmărești încadrarea în timp ... și corectura? Ce faci cu ea, cui o lași? Nu mai vorbesc de câte surprize apar pe parcurs! Să te superi ... pe cine? Doar pe tine!

După cum o cunosc eu pe autoare, nu cred că s-a supărat și, din contra, a mers cu elan mai departe. O admir. Bine a făcut. Am luat cartea între palme, am alintat-o și i-am spus din inimă: *Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!* Mi-am căutat numele printre autorii incluși în revistă. L-am găsit la Rubrica Kiku, coordonată de Nicole Pottier-Franța și amintit de Florin Grigoriu la poemele tanka. Am început

să citesc cu aviditate materialele incluse. Sunt menționate toate concursurile naționale și internaționale, care au avut loc, participanții, premiile: I, II, III, Mențiuni, toate însoțite de textele sau poemele premiate. Ca noutate am remarcat introducerea unor premii în onoarea unor hajini de excepție din România, precum și din străinătate, unii care au dispărut (Alexandra Flora Munteanu – vicepreședinta S.HC) și Premiile Revistei Albatros. Sunt nominalizați hajinii de la fie-care tip de creație: haiku; senryu; secvențe haiku; secvențe senryu; renga/ renku; rengay; tan-renga; gunsaku; kyoka; haibun; Rubrica Kiku; fotohaiku; haiga; calligraphie/ calligraphy/ caligrafie; portret de hajjin/ hajjin profile; poeme într-un vers; eseuri; cronicile unor cărți și reviste; cărți și reviste sosite la redacție; ecouri ale revistei Albatros; In memoriam Adina Enăchescu; anunțuri.

Mulțumesc Laura Văceanu! Am avut prilejul să citesc creațiile cele mai reușite. A fost o delectare. Un joc de cunoaștere, de recunoaștere a unor autori și de împospătare a minții.

Primește, te rog, din partea mea, Felicitări pentru munca sisifică de a redacta această revistă, foarte reușită și foarte necesară pentru lumea hajinilor, din care, mă bucur că fac și eu parte!

În final un haiku și o tan-renga cu Dumitru Radu: „Zi în agonie – / la margine de crâng/cerul s-aprinde”. * Prima ninsoare – d.r./pe stiva de lemne/ uitat un topor/ Urmele bocancilor m.p./ se văd dincolo de gard

MARA PARASCHIV

CATRENE MIGRENOGENE

**Unor state care se calcă pe
bătătură pentru a intra în UE**
Ca să intri-n Uniune,
Nu-i așa de lesne, da,
Dar să știi că-i, lumea spune,
Și mai greu ... să ieși din ea.

**Ce fel de nouă politică europeană
vrea Macron, cerând revizuirea
tratatelor de înființare a UE**
Nu consensul tuturor
La luarea de decizii.
Pentru adoptarea lor
Să voteze doar ... solizii.

**Pușchea pe limbă! (Un fost
președinte de stat confundă Irakul
cu Ucraina)**
Cum tot confundau ca dracul
București cu Budapesta,
Iată-acum că și Irakul
Le mai joacă-aórea festa.

**Oamenii de rând nu înțeleg ce se
întâmplă, dar ascultă orbește**
Ce-nseamnă nú știu, nu-l pot
pronunța
Cuvântul-bombă „denazificare”,
Dar îl susțin pe țar și-l vor urma,
Altminteri va să-i bage la răcoare .

**Camuflare la scoaterea cadavrelor
din Mariupol**
Nu-ntreci rușii la palavre
Chiar de-ar fi să-i pui pe jar.
În furgoane nu-s cadavre,
Ci-„ajutor umanitar”.

**Deportarea populației civile din
localitățile ocupate**
Au decimat prin deportări,
Holodomor
Pe străbunicii, bunii, tații lor.
Acum îi deportează pe nepoți
Că se opun la agresori și hoți.

**Redactorului-șef al postului media
RT**
Pregătești ogiva netă
Pentru proprii-ți copii?
Pune-ți tu-n fund o rachetă
Și te du scrum pe pustii.

Inundații de știri false la TV rusă
Dau minciunile în floare?
Mai bruiază difuzorul.
Nu te bagă la-nchisoare
Dacă-nchizi televizorul.

**Nu s-au pus de acord în privința
ajutorului către vecini**
Le cam tremură floreta?
N-au aceleași mângăle?

Însă cum să faci omleta,
Făr' a sparge ouăle?

**Jurnaliștii de la canalul 1 al TVR
despre consecințele unui eventual
război nuclear pentru ruși și
pentru vestici**
Cinici, bûte de parâi,
Mai s-apeșe pe trăgaci:
„Rușii - noi ne-om duce-n rai,
Ei vor arde-n iad, gândaci”.

**Veteranii de război din Ucraina
resping felicitarea adresată de
țarul rus de Ziua Victoriei**
Îți refuzăm urarea, majestate.
Nu-i culmea crasei tale moșicîi
Să ne urezi tihnire, sănătate
Și să ucizi bătrâni, femei, copii?!

**Opinia unui evadat din infernul
ideologic**
Múșai denazificarea,
Zice-o voce - Mamma mia! -
Peste mări și țări plecată,
Nu Ucrâina, ci ...Rusia.

Vodă - da, și Hâncu - ba
Presei țarul i-ar fi ordonat
S-o - mai moale - lase cu blitzkrieg-u',
Doar că ea grozav s-a supărat:
Ce-o să mai îndruge cucurigu?

**„Eliberatorii ruși” amenință
Kievul cu deconectarea de la
centrala nucleară din Zaporojie
dacă nu plătește curentul**
După ce-au „eliberat” prin lupte
grele
„Nuclearelectrica” din Zaporojie,
Își jupoaie frații pân' la piele:
Scump, curentul. Gata cu dai bojie!

**Comparația deplasată a unui
jurnalist american**
Trenul Bucur-Chișinău -
Deportare spre Siberia?
N-ar fi bine, măi clântău,
Să mai studiezi materia?

**Cu trenulețul, la Curtea de Argeș,
după Eurovision**
Este-o forță-n lume, sire,
Care, dacă ea nu vrea,
Nu doar vrerea-ți de Unire,
Voturile ți le ia.

**Nici n-au cumpărat iapa că deja
vând mânzul**
Avem atâtea gaze naturale
Pe fundul dragii Negre Mări a
noastre,
Că vom trăi ca-n orele astrale.
Dar pân' atunci? Cu visele albastre!

Ce ne așteaptă în curând?
Nutrirea nu-i un joc de băschet,
Iar prețurile cresc mereu.
O vizită la supermarket
Va fi ca una la muzeu.

**Cauza inflației și a crizei în
viziunea unui șef de stat**
Cade criza ca un bûtin?
Scump curentul? Alimentul?
Vinovatul este Putin,
Nu Guvernul, Parlamentul.

**Mai ieri - blocată, azi - votată pe
repede-nainte**
Cine oare o blocase,
Fosta lege gri offshore?
Azi tot el baltă s-o lase?
Hai la vot - și-n ... „Monitor”!

Care-i exemplul demn de urmat?
Să-ți cataloghezi elevul „papă-lapte”
Că nu ia mai sus de nota „șapte”,
Când guvernul nostru, mult mai
copt,
N-a avut vreodată nota „opt”?!

**Ce-a demonstrat testarea la
literație a elevilor?**
Să te mai miri că patrujdoi la sută
Analfabeți sunt nefuncțional,
Iar patrușșapte tot la sută - Treaba-i
slută! -
Au scorul - minim doar funcțional?

Un ghiftuit ne recomandă, generos
Având un post și-o leafă de nabab,
Podgorii, pensii, conturi câte vrei,
Indemnizații, la viét - un jgheab,
Ne recomanzi, galant, un ceai de tei?

**Sfat de mare finanțist în prag de
criză economică**
De ce-ai fi așa de amărât?
Te ajunge funia la gât?
Mai bea, omule, un ceai de tei,
Până-i încropit din tei curmei.

NICOLAE MĂRCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA IUNIE

VARĂ LA NOI

Luna iunie când vine
Se depune mult efort,
Aprozarea sunt pline ...
Cu cireșe din import!

UNOR POLITICIANI

Trăind în mediul vicios,
Cu gânduri de îmbogățire,
Poporul, **pătura** de jos
Vă lasă... **fără-acoperire!**

COVID ȘI CONJUGALĂ

Alfa, delta, omicron
Fac din trai frumos canon,
Însă câte o soție
Face din bărbat mumie!

PENTRU CONCEDIU

Minunată e uzanța,
Să aveți, concetățeni,
Vara neamuri la Constanța,
Iarna rude în Bușteni!

UNEI TINERE

Frumoasă-i fata, dar săracă,
Mereu e printre curtezani,
De ochii lumii se îmbracă

Și se dezbracă pentru bani!

UNUI POLITICIAN

Afirm și nu pe ocolite,
Concis, așa pe românește:
De ochii lumii el promite,
De dragul său, agonisește!

UNUI COMBATIV

De critici tot ce-ți iese-n cale,
Și pe acei ce-s de prim rang,
Ai grijă, vorba dumitale
Să nu devină bumerang!

AVANSARE ȘI INTERES

Excepții niciodată nu-s,
Că omul, faptu-i cunoscut,
Cu cât e ridicat mai sus,
Cu-atât e mai de mulți văzut!

PREȚUL ENERGIEI ELECTRICE

Scumpirile ies des la rampă,
Prin calm românii le petrec
Și vor citi de-acum sub lampă,
Căci de vorbit... vorbesc la bec.

ILUMINAREA STRĂZILOR

Edilii-s puși pe multe fapte,
Sunt becuri, alta-i România,
Se vede și în miez de noapte
Cum strălucește ... sărăcia!

ROMÂNIE, MÂNDRĂ FLOARE

O floare este țara toată,
Un trandafir, sau o leala,
Iar unii spun că e mușcată...
Văzând câți au mușcat din ea.

MOMENTE NOSTALGICE

Ce vremuri mai erau la noi pe-
atunci,

De care nici o clipă n-am uitat,
Când hoinăream prin codrul minunat
Ori alergam desculț prin văi și lunci.

Gospodăroși toți oamenii din sat
Mergeau la hore, nunți, scâldau și
prunci,
Se ajutau la casnicele munci,
Și orișicând puteai primi un sfat.

Aveau lăicere-ntinse pe divan,
Război era în fiecare casă,
Bărbații-aveau căciuli de astrahan,

Avându-i și pe feciorași la coasă.
Femeile colaci știau să facă,
Iar seara se-adunau pe la vreo clacă.

AGITAȚIE CULTURALĂ

De-un timp, activitatea culturală
E la pământ, deci, ștearsă-i, din
păcate,
Și nimeni la lumină n-o mai scoate,
Cu sacrificii și prin cheltuială.

În viața asta plină cu de toate,
Sărmana populație locală
S-agită-ntruna, - i mare vânzoleală
Acolo unde - apare-o nouătate.

Dar, iată,- n grabă-o știre-i
răspândită,
Întreaga urbe-i pusă în mișcare,
Atrași în cursă de acea ispită,

Ca niciodată toți, cu mic sau mare,
La rând stau așezați de dimineață
C - apare-o carte de umor pe piață.

VASILE LARCO

De la un clasic citire

CONSTANTIN PĂRĂIAN
(1938-2018)

După muncă și răsplată

Aveam salariu mărișor,
Iar pensia-i destul de „grasă”,
Că am muncit din greu, cu spor,
Făcându-i șefului o casă!

Scara

Cu trepte sau cu bare
Puse într-o manieră
Să servească la urcare;
Unora și-n carieră.

SRL

Un SRL am vrut odată
Să fac, și mi-am înfrânt ispita:

Răspunderea e limitată,
Dar fără limită e mita.

Ramul

Lemn pe care stă feciorul
Dacă n-are ce să facă,
Sau și-l taie cu toporul;
Dar atunci îi zice „cracă”.

Micro fabulă

„Uci-gă-l toaca” are-o boală:
El vrea să țină sub control
Oricare zonă unde-i smoală;
Sau – cum îi zice azi - „petrol”.

Selecție VASILE LARCO

Lumea lui Larco

ÎN LUNA IULIE

ÎN LUNA IULIE

E animație în sat,
S-au risipit de-o vreme norii,
Țăranii sunt la secerat
Și la *Mamaia* ... senatorii.

ÎNTRE SOȚI

Să mergi la mare azi e greu,
Căci mă gândesc la bani mereu
Păi, vezi bărbate tu cum ești:
Acolo nu poți să gândești?

CONJUGALĂ

Ar zice omul în etate
O vorbă veche, ticluită:
Femeia e ca o cetate ...
Căci greu se lasă cucerită!

IMPRESIE DIN VACANȚĂ

În mediul de la mine din comună
Aud în zori o voce tinerică
La radio urându-mi: ziua bună!
Păcat că unii mai târziu mi-o strică!

AH! PREȚURILE

Sejurul de acum la mare
S-a cam redus, pe neștiute,
E clar, deci în continuare
Cu toții ne-om prăji mai iute!

ÎNGRIJORARE ECOLOGICĂ

În mediul natural în voie cresc:
Jivina, oaia, iarba, pomul,
Spre *Media* o vorbă îndrăznesc:
Azi cine ocrotește omul?

POSSIBILITĂȚI ESTIVALE

Românii în vacanță pot
Pleca și-n austerii ani,
Că-i poartă gândul peste tot ...
Doar gândul nu îi costă bani!

Ana Maria Negară,

OUL, MISTERUL CREAȚIEI

Cât nu e coaja-ndepărtată,
Ce-ascunde oul e o taină;
Cum nu se știe niciodată
De omul sub oricare haină!

POVESTEA VORBEI

În trecut când nu vorbeai
Veșnic ascultat erai
Azi când sărăcie-i multă
Strigi, dar nimeni nu te-ascultă!

UNUI PLEDANT

Dintre legile naturii,
Una a-ntrecut măsura:
Să obțină de-ale gurii,
Toată ziua-i merge gura!

ÎNGRIJORARE

Umblând mereu - și nu sunt glume -
De-o apăsare nu mai scap:
Azi știu atâtea despre lume,
De-mi vine să-mi iau lumea-n cap!

COMBINAȚIE

E limpede precum e roua,
Așa-l vrea pe bărbat, femeia:
Cu fizicul de vârsta-a doua

Și judecata din a treia!

GLASUL TĂCERII

În viața plină de tumult
Tăcerea-i foc mocnit, se știe,
Iar de-i înăbușit mai mult
Va izbucni mai cu tărie!

CASA NOASTRĂ (rondel)

În drum spre Europa vezi în cale:
Orașe, sate, codri și pâraie,
Căări sau drumuri ce se întretaie
Prin munții-nalți, pe dealuri și tarlale.

Iar *Spațiul Schengen* pare-un foc de paie,
Vor dispărea și semnele zonale,
În drum spre Europa vezi în cale:
Orașe, sate, codri și pâraie,

Egali am fost, născuți în trupuri goale,
Trecut-am prin aceleași reci războaie.
De ce-s văzuți o parte drept gunoaie,
Iar alții sunt primiți cu vii urale?
În drum spre Europa-i vezi în cale.

INSTANTANEU LA ȚARĂ (sonet)

Pe-aripa timpului mai fac popas,
Cu nostalgie și din vreme-n vreme
În satul meu cu maci și crizanteme
Să văd în urma mea ce-a mai rămas.

Sub tălpi cernoziomul zilnic geme,
Pământul e vândut azi pas cu pas,
Profită unii care-s de pripas
Și politicieni din vechi sisteme.

De-o vreme nu mai plouă, e sinistru,
Întreaga țară parcă e de jar,
Dorind să dea de apă un ministru

Se frășuia, dar n-a fost în zadar,
Căci o idee i-a venit, se pare,
De a-și petrece un sejur la mare.

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

FRANCISCV GAVRILEȚ

(1907-1987)

Despre cultură

Cultura-i un proces cam lung,
Deceniile nu ajung,
Te-adăpi din ea pe îndelete
Și toată viața mori de sete.

Conducta spartă

Curge de trei ani încoace
Răul din conducta spartă,
Înc-o cerere se face
Pentru-a fi trecut pe hartă.

Unui plagiator

E sărac și, dând rebuturi,
Cu penița lui plăpândă,

A recurs la împrumuturi,
Fără a plăti dobândă.

Unui ambițios

Fiind ambițios și-a pus în gând
S-ajungă mai rapid la apogeu
Și, pildă de la iederă luând,
S-a înălțat ... târându-se mereu.

Unui epigramist

Scrie, scrie, nu se lasă,
Stihurile curg ca apa,
Pana-i este credincioasă,
Numai poanta-i trage clapa!

Selecție VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicitări și mulțumesc stimate maestre Nicolae Băciuț, am primit revista *Vatra veche* aferentă lunii anterioare, succes în continuare și vă transmit un moment stradal care, cred, c-o să vă bucure:

INSTANTANEU ESTIVAL

Tineri văd perechi, perechi,
Vară e de-o săptămână,
Cu cireșe la urechi
Și cu *Vatra veche*-n mână!

Vasile Larco

Stimate domnule Băciuț,
Îți mulțumesc pentru spațiul tipografic pe care l-ai oferit textului meu despre revistele lui Camil Petrescu în nr. 5 al revistei. Am socotit utile cele câteva precizări de istorie literară, chiar dacă ele au poate doar valoarea unei note prizărite de subsol. Și totuși... Din avatarurile investigației semnalez o secvență. Prezent la Bacău (anii '70) la o sesiune de comunicări științifice, un cadru didactic, coleg al lui Aurel Petrescu, remarcabilul exeget al lui Camil (*Opera lui Camil Petrescu*, 1972, textul tezei de doctorat) s-a precipitat spre mine pentru a-mi mărturisii: - Dacă-i comunic ceea ce am aflat azi aici Aurel Petrescu se sinucide. Afirmația viza informația despre existența celor șapte numere necunoscute ale revistei *Săptămâna muncii intelectuale și artistice*. În rest, parcurg constant cu interes paginile revistei duminiciale, de la interviurile cu varii personalități, poezie, critică (selectiv), analizele Silviei Urdea, serialul eminentului istoric Ioan Aurel Pop, Președintele Academiei etc. Nu voi indica aici numele tuturor colaboratorilor cărora le urmăresc scrisul...

Cu multă grațitudine,

Valentin Chifor

Mulțumiri! Întotdeauna, „Vatra veche”-consistentă, interesantă, nume mari, savoare, ilustrație perfectă! Pentru spațiul acordat în acest număr 5/2022, o mare reverență!

Anica Facina

Vă mulțumesc, d-nule Băciuț, pentru acest nou număr al revistei „Vatra veche” pe care mi l-ați trimis. F F interesant și acest număr (ca de altfel toate care aparțin redacției revistei „Vatra veche”!). Abia aștept să-l citesc așa, pe-ndelete, pentru că, spicuindu-l, am văzut titluri f. interesante. O adevărată revistă de istorie și cultură a unui neam. Mii de mulțumiri, o zi bună de-aici, din Țara Bârsei!

Nicolette Orghidan

Mulțumesc! Mă bucură întotdeauna apariția revistei „Vatra Veche” și chiar o citesc cu plăcere. Sănătate și numai bine,

Irina Goanță

Bună ziua, Dle. Nicolae Băciuț

Mulțumesc pentru transmiterea numerelor revistei *Vatra Veche*. Că membru al USR Filiala Brașov, *Vatra Veche*, alături de Libris Brașov, sunt revistele pe care le urmăresc și citesc cel mai mult încercând să fiu la curent cu tot ce apare nou în special legat de creațiile scriitorilor brașoveni precum și de marile teme și creații din literatură universală. Ca bucureștean stabilit de 6 ani în Brașov, trebuie să recunosc cât de coplesit mă simt de volumul imens de literatură și în general de cultură născute în aceste locuri de mare tradiție în istoria României. Sper de asemenea ca în timp să pot fi și eu admis în paginile revistei pe care o conduceți și coordonați cu unele texte care ar putea fi acceptate ca subiect și nivel calitativ.

În acest sens, după discuții cu scriitorii Aurel Ion Brumaru, Iulian Cătăluși și alții, am fost sfătuit să încerc apropierea de revista *Vatra veche*, ca loc de promovare a literaturii serioase, de tradiție. Revin deci cu rugămintea de a analiza posibilitatea apariției în revista *Vatra veche* a eseului „Baudelaire și florile lui rele”, care va face parte dintr-un ciclu de eseuri intitulat „Paris, între real și vis”.

Cu speranța unui răspuns pozitiv,

Cu toată stimă,

Alex Măroiu

Mulțumim. Cu alese gânduri de bine,

Prof. univ. dr. Dumitru Acu
Președinte Asociațiunea ASTRA

Domnule Redactor-șef, Nicolae Băciuț, Mulțumesc.... așa cum vă definește numele... de ziua copilului ați făcut un cadou deosebit.

Mulțumesc... activitatea Dumneavoastră... este deosebit de important pentru noi,.... oamenii.

Inventator Alecu Ioan

Mulțumesc pentru revistă!

Adrian Popescu

Mulțumesc. Și felicitări, iată din nou un număr dens, divers, interesant!

Firiță Carp

Vă mulțumesc mult pentru ultimul număr al Revistei!

Un conținut bogat, care ascunde multă muncă!

Excepționale mi s-au părut acuarelele d-nei Nadia Negru.

Să aveți sănătate și spor în muncă!

Cu respect,

Andra Dumitrescu

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc iar pentru rafinatele propuneri din sfera vizualului, prin care ne îmbiați, chiar educați în paginile Revistei, de parcă ne-ați aminti discret, spre exemplu astăzi, de cum ceea ce vom vedea ține de străvechea artă a acuarelui, ilustrată în timp de mari artiști - Blake, Turner, Constable, Cezanne, van Gogh, P.Klee - acum, imediat, prin lucrările tinerei și talentatei acuareliste Nadia Negru, ce ne atrag atenția prin fragilitate, fine efecte de luminozitate și tehnică miniaturistică.

Toată admirația mea, pentru ceea ce întreprindeți contra „rumegușului”(ca să citez din *Ruga* lui C.Udrea) amenințător...

Doina Curticăpeanu

Vă mulțumesc foarte mult pentru Revistă. Mă bucură mereu chiar dacă nu o scriu mereu...

Pr.Nicula C.

Distinse Domnule Nicolae Băciuț, Mulțumesc pentru acest număr al revistei cu materiale foarte interesante.

Spor și pe mai departe și cele bune, al Dv,
Hans Dama, Viena

Sincere felicitări pentru frumoasele materiale publicate!

Multă sănătate, inspirație și spor la scris!

Aleasă considerație,

Vasilica Grigoraș

Stimate d-le Băciuț,

Am primit revista *Vatra veche* 5 / 2022. Mulțumiri pictoriței Nadia Negru, ale cărei acuarele sunt de o mare, mare frumusețe. În perioada agitată prin care trecem, ele ne aduc liniște, calm și bucurie. Absolut remarcabile!

Felicitări pentru tot și toate!

Cu respect

VPL, Canada

Vă mulțumim pentru revistă și, spre delectare, vă trimitem revista noastră de umor, mai micuță, dar sinceră... Facem și noi ce putem, cât om mai putea !

Să aveți o vară plăcută!

Marinică și Panndurii Hohotitori,

M. Dobreanu

Urmăresc revista Dvs. cu interes. Eu editez revista ORAȘUL. Am să vă trimit câteva numere, cel mai recent și câteva din Arhivă.

M-aș bucura dacă le veți parcurge, să ne comunicați un punct de vedere. Astfel poate se naște și o colaborare.

Am remarcat aquarelele dnei Nadia Negru.

Dacă aveți, vă rog, Trimiteți-mi punctele de contact în eventualitatea unei invitații la tabăra de aquarelă pe care o organizez la Vălenii Șomcutei. Vă mulțumesc.

Cu stimă

Arh. Ionel Vitoc

Mulțumim, echipă formidabilă și nemuritoare prin scris!

**Prof. Niculina Bercea
Doctor in filologie**

Dragă Nicolae Băciuț,
Îți trimit cu drag o cronică la cartea care mi-a apărut recent, „Planeta stă acasă”, pentru prestigioasa ta revistă, „Vatra veche”, unde avem onoarea să te citim și să-ți admirăm neobosita muncă de poet, editor, de prieten al celor ce trudesc pentru cultură, indiferent unde trăiesc. Multă sănătate, succese, bucurii și mulțumiri anticipate, de la ...

Victoria Milescu

Bună seara, domnule Băciuț! Felicitări pentru numărul pe luna mai! La fel de diversificat și de dens tematic. Mă onorează colaborarea cu dv., cu revista pe care o realizați cu deosebit profesionalism. Vă mai trimit o cronică la o carte a unei colege care se bucură de apreciere și de respect. În zilele următoare vă voi trimite și corespondența asupra căreia am convenit. Imediat și coperta. Vă rog confirmați primirea!

Ghiță Nazare

Bună ziua domnule redactor-șef Nicolae BĂCIUȚ!

Mulțumesc mult pentru trimiterea revistei! Ca de obicei, cu articole deosebite, însoțite de fotografii adecvate. Apreciez „comentariile” domniei voastre despre monografia Archiudului (a Melaniei Cuc) și despre Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana” - 2022. Îmi place și Panoramicul cultural 2022, cu prezența dumneavoastră la Tabăra de Creație Literară „DE AMICITIAE” de la Boghiș (Sălaj), unde n-am putut să particip, fiind la tratament la Zalău. Felicitări pentru bogata și îndelungata dumneavoastră activitate cultural-artistică, literară și publicistică!

Multă sănătate și putere de muncă, în continuare, pentru a culturii române afirmare!

O zi frumoasă!

Cu stimă deosebită,

Marin Ștefan

Felicitări pentru puterea de a continua! În curând împlinesc 70 de ani pe 22 iunie! Sinceră să fiu, las ceva în urmă... câteva cărți și o generație nouă de sabri, vreo opt, care nu știu decât ebraică! Dar nu regret! Familia a prins rădăcini în nisipul roșcat aproape de Ierusalim!

Cu drag,

Bianca

Dragă Domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru revistă. Totodată, țin să vă felicit pentru cele o sută cincizeci de numere publicate. Munca, perseverența, chemarea și, bineînțeles, talentul sunt ingredientele unui succes garantat. Să vă țină Dumnezeu sănătos, ca să faceți treabă bună în continuare!

Cu prețuire,

Doina Cherecheș

Mulțumesc! De la număr la număr, tot mai interesantă! Mulțumesc!

Maria Stanciu

Cu mulțumiri și cu binecuvântare.

+Serafim

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc în mod deosebit pentru privilegiul acordat la fiecare apariție a revistei culturale *Vatra veche*, pe care o citesc cu mult interes și apreciere!

În calitate de profesor îndrumător, am participat, în anii anteriori, la concursul literar organizat de dumneavoastră, în cadrul Festivalului Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, iar în calitate de student doctorand al Școlii Doctorale Litere, din cadrul Universității București, aș dori să vă trimit două articole literare, în vederea publicării.

Aștept acordul sau dezacordul dumneavoastră!

Cu gânduri bune, stimă și prețuire,

drd. Carmen Pană

Vă mulțumesc mult pentru publicare! Zeno va fi extrem de încântat!

Vă doresc mult bine, spor și inspirație! Cu drag,

Tamara Constantinescu

Dragă Nicu,
Abia acum am găsit timp să citesc câteva articole din revista ta.

Îți mulțumesc că îmi împărtășești atâta bogăție, lună de lună.

Dumnezeu să îți dea putere și sănătate ca să continui.

Lia

Vă felicit pentru consecvență și diversitatea tematică! Împliniri cu sens edificator, armonie și neumbrite bucurii vă doresc.

Victor Marola (București / Galați)

Primirea revistei *Vatra veche* este pentru mine revenirea acasă. Vă mulțumesc că îmi aduceți în prim plan scriitorii cunoscuți și unii noi (cel puțin pentru mine), în acest număr au încântat și minunatele acuarele cu case ca pe la noi. Pentru toate vă mulțumesc.

Cu drag și dor,

Milena Munteanu

Mulțumesc mult pentru minunatul dar al revistei *Vatra veche*.

Aud că veniți la vară, să aveți o ședere pe cinste! Poate reușim să ne vedem, dați va rog de știre să aflăm detalii. Dacă suntem în Toronto, va așteptăm la un barbeque.

Cu drag și urări de bine,

Milena

Mulțumesc frumos pentru superba revistă de cultură. Cu ales respect,

Viorel Nicula, Sacramento, California, USA

Am primit-o! Mulțumiri și s-o faceți la fel de vie și pe viitor!

Ecaterina Țărâlungă

Vă mulțumesc și pentru această nouă revistă!

Mihai Știrbu

Mulțumiri și spor la pregătirea următoarelor numere!

Ioana Dănilă

NOTA REDACȚIEI

Între atâtea crize, e greu să ocolești, ca editor de reviste, criza de... timp.

Această criză de timp a determinat „comprimarea” a două numere, 6 și 7. Cititorii statornici știu că revista este un produs „one man show”, iar timpul meu e greu de dilatat, oricât de toridă ar fi vara aceasta.

E prima oară, în 14 ani de apariție, când sunt nevoit să recurg la o astfel de formulă, cerându-mi, firește, scuze, pentru această pierdere de ritm.

Mi-ar fi de mare ajutor ca să mai pot câștiga („să cumpăr timp”, cum ar spune poetul Răzvan Duceanu!) toți cei care trimit texte pentru publicarea în revista *Vatra veche*, printr-o grijă sporită față de redactarea textelor.

Eu fac sumarele, tehoredactez, corectez etc. etc., într-un voluntariat total. Revista nu are nicio sursă de finanțare. Eu sunt și cel care centrează și cel dă cu capul. Așa rezistă revista. Firește, grație și colaboratorilor care au înțeles regimul de apariție al revistei *Vatra veche*.

Sper să mergem în continuare împreună, cât mai mult timp și cât mai sus! Vă mulțumesc pentru ce-a fost, pentru ce va fi.

NICOLAE BĂCIUȚ

Panoramic cultural 2022

Sărmașu, Omagiu lui Eminescu

Reghin, Omagiu lui Eminescu

Iași, Interferențe cultural și istorice

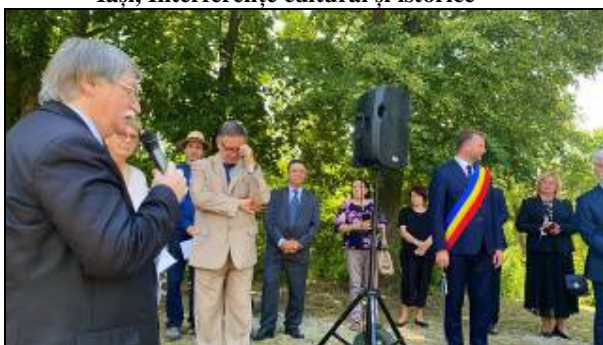
Reci, Covasna, Premiul I.I. Rusu pentru Nicolae Băciuț

Iași, Interferențe cultural și istorice

Reci, Între viață și cărți

Svinica (Slovacia), omagiu lui Gheorghe Șincai

Sighișoara, lansare de carte Lucia Steffens

OCHIUL CICLOPULUI

Ana Maria Negară, *Catharsis*, Muzeul în aer liber din Aswan, Egipt, 2016

LECȚIE DESCHISĂ

Când fac ceva,
în primăvară fac,
nu risipesc culori,
nu rătăcesc cuvinte;

eu frunzei încă-i caut leac
și florii îi aduc aminte –
că într-o zi, când voi fi fruct,
abia atunci este risipă
abia atunci, în veșnicia lui,
mă simt și eu că sunt doar clipă.

Când fac ceva,
în primăvară fac

învăț prin floare,
cum în fruct să tac.

NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean,
Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Aurel Buzincu, Geo
Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc,
Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Justin-Florin
Dumitru, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan
Marcoș, Eugen Mera, Cristina Sava, Mihaela Malea
Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie
Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan,
(Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei
Fischhof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel
Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin
Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ognian
Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată
fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2022 • Email : nicolaebaciu@yahoo.com;
vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon:
0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

